HET FASCISME

NAAR ZIJN BEGINSELEN BEOORDEELD

FRANS SCHAEPMAN

HET FASCISME

a 1.

HET FASCISME

NAAR ZIJN BEGINSELEN BEOORDEELD

PROEFSCHRIFT

TER VERKRIJGING VAN DEN GRAAD VAN DOCTOR IN DE RECHTSGELEERDHEID AAN DE NIJMEEGSCHE KEIZER KAREL UNIVERSITEIT OP GEZAG VAN DEN RECTOR MAGNIFICUS DR. E. DRERUP, HOOGLEERAAR IN DE FACULTEIT DER LETTEREN EN WIJSBEGEERTE, VOLGENS BESLUIT VAN DEN SENAAT DER UNIVERSITEIT IN HET OPENBAAR TE VERDEDIGEN OP WOENSDAG 24 JUNI 1931 DES NAMIDDAGS TE 4 UUR DOOR

FRANS SCHAEPMAN

GEBOREN TE WELTEVREDEN

1931

N.V. DEKKER & VAN DE VEGT EN J. W. VAN LEEUWEN

NIJMEGEN—UTRECHT

aan mijn vrouw.

Bij het beeindigen van mijn academische studie zij het mij vergund, mijn dank te betuigen aan U, Hoogleeraren der Universiteiten van Fribourg en Nijmegen.

In de eerste plaats aan U, Hooggeleerde Kors, geachte Promotor.

Menige van uw heldere formuleeringen was mij de oplossing van vele moeilijkheden en een richtlijn bij het behandelen en indeelen van mijn proefschrift. Waar het onderwerp niet alleen een staatsleer behandelt, maar ook de levenshouding, die daaraan ten grondslag ligt, was het voor mij van groote waarde, van U voorlichting te mogen ontvangen. Uw steun en hulp zal ik steeds dankbaar gedenken.

Een woord van nagedachtenis wijd ik aan U, Prof. de Langen Wendels, wiens zeggingskracht en geestdrift mij inzicht en belangstelling in wetenschap gegeven hebben.

Hooggeleerde Manser, Rohner, Claverie, de Munnynck en Marin-Sola, die mij in het schoone Fribourg in de te veel onderschatte wetenschap der wijsbegeerte hebben geleid, aan U mijn hartelijken dank en oprechte waardeering.

Van hen, die mij in Nijmegen leiding hebben gegeven, wil ik U, Hooggeleerde Van der Heyden, in het bijzonder noemen. Door uw systematiek, die zich aan elk onderwerp wist aan te passen, maar ook elke materie, hoe weerbarstig ook, vorm wist te geven, heeft U mij methode bijgebracht. Door U heb ik in het recht de beginselen en van de beginselen de praktijk leeren zien.

Hooggeleerde Van der Grinten, dat geen wetenschap mogelijk is zonder feitenkennis, is mij vooral door U duidelijk geworden. Dit inzicht was mij een tegenwicht tegen een al te groote neiging tot abstractie.

U, Hooggeleerde Pompe dank ik voor de wijze, waarop uw wetenschap voeling met het leven hield. Hooggeleerde Bellefroid, ik hoop uw nauwkeurigheid niet alleen te mogen achten, maar ook na te volgen.

De Hoogleeraren Hoogveld, Raaymakers, v. Welie en Russel en Lector Louwers dank ik voor het vele, wat ik van hen mocht leeren.

Mijn vriend Dr. E. de Waard zij hier dank gezegd voor de waardevolle wenken betreffende de technische indeeling van het werk en de omgrenzing van het bestek.

INHOUD.

Bladz.

Inleiding.

Eerste Hoofdstuk:
Voorgeschiedenis 1

Tweede Hoofdstuk:
Van beweging tot partij 18

Derde Hoofdstuk:
De figuur van Mussolini en het fascisme 35

Vierde Hoofdstuk:
Partij en Staat 51

Vijfde Hoofdstuk:
Conclusie uit de Geschiedenis 65

Zesde Hoofdstuk:
De staatsleer van de Commissie der 18 78

Zevende Hoofdstuk:
De Executieve 91

Achtste Hoofdstuk:
Arbeidswetgeving 106

Negende Hoofdstuk:
Staat en Volk. 121

Tiende Hoofdstuk:
Afzonderlijke constructies van fascistische leiders . . 136

Elfde Hoofdstuk:
Algemeene samenvatting 150

Twaalfde Hoofdstuk:
Algemeene critiek 166

Dertiende Hoofdstuk:
Toepassing op den staat 178

Veertiende Hoofdstuk:
Bijzondere critiek 193

Geraadpleegde litteratuur 206

Namen- en Zakenregister 209

INLEIDING.

Dit werk zoekt in het fascisme de algemeene tendenz en gaat daarvan de juistheid na.

De omstandigheden, waaronder het is ontstaan, de mentaliteit van leiders en volgelingen en de ontwikkeling der beweging hebben daartoe de stof geleverd. (1e—6e hoofdstuk.)

Hoe de fascistische mentaliteit in wetgeving en staatsleer weerklank heeft gevonden, vormt het onderwerp van de zes volgende hoofdstukken.

In het twaalfde tot en met het veertiende hoofdstuk wordt de waarde der leidende beginselen onderzocht.

Ik hoop te hebben bijgedragen tot een dieper inzicht in het historisch verschijnsel en in de fascistische staatsregeling, en ook op enkele gegevens te hebben gewezen, waarnaar men zijn standpunt kan bepalen.

EERSTE HOOFDSTUK.

VOORGESCHIEDENIS.

Al gaat het te ver te beweren, dat de opeenvolgende perioden van de geschiedenis de schakels vormen van een redeneering, toch kan het inzicht in hetgeen eerder gebeurd is, verhelderend werken op het begrijpen van het heden.

De geschiedenis, waarin menschen handelend optreden, is een spel van actie en reactie. Zooals in den individueelen mensch de hartstocht gemakkelijker heerscht dan beheerscht wordt en de dwaling door omstandigheden en neigingen wordt begunstigd, zoo is het ook in de geschiedenis; op vele wijzen wordt gedwaald, maar de norm wordt zelden getroffen. Elke maatschappij draagt de sporen van de gevallen natuur van den mensch, een ideale maatschappij veronderstelt ideale leden. Wordt een zijde der natuur te veel naar voren gebracht, hierop volgt bijna steeds, dat andere verwaarloosde kanten der natuur hun rechten doen gelden. De natuur wil zich altijd wreken, maar doet dit zelden op rechtvaardige wijze. Zoo kunnen de eischen van een groep in de samenleving erkenning vinden ten nadeele van een andere groep, maar wanneer deze krachten heeft verzameld, kent ze in haar verzet dikwijls ook alleen zichzelve.

De neigingen en hartstochten, die de richting van actie en reactie bepalen, zijn voor een groot deel door de omstandigheden te verklaren. Andere omstandigheden scheppen andere behoeften. En dat behoeften de neigingen van den mensch en daardoor zijn handelingen richting geven, kan men zelfs niet met een beroep op de vrijheid van den wil ontkennen. De wil immers

is gedetermineerd tot het goede, het kwaad is het verlaten van het hoogere om wille van het lagere goed. De vrijheid is te verklaren uit het feit, dat geen enkel goed buiten God volkomen is, zoodat elk goed om zijn onvolkomenheid ook geschuwd kan worden. [1]) De mensch stelt zijn handelingen steeds in concreto. Wanneer de omstandigheden nu andere waarden op den voorgrond schuiven, wordt de neiging versterkt, vindt de wil ook meer reden tot handelen, m.a.w. de motiveerende kracht der waarden wordt sterker. Individueel bezien kan het verstand zich in elk particulier geval bezinnen op de onvolkomenheid van het bewuste goed, maar eerstens kan de neiging het gebruik van het verstand bemoeilijken, doordat zij de uit haar aard beperkte krachten van den mensch in één richting stuwt, anderzijds wordt de wil als vermogen, dat het goede tot object heeft, ook beïnvloed door omstandigheden, die in concreto het „goed" wijzigen. Bij veranderde omstandigheden kan een neiging met meer recht bevrediging eischen, en ook de bevrediging van de neiging op zich zelve kan als goed beschouwd worden.

De menschelijke natuur bepaalt de middelen, waardoor een goed, dat geheel of ten deele daaraan beantwoordt, kan bereikt worden. De omstandigheden kunnen nu uit deze middelen er eenige accentueeren. De vrije wil veronderstelt redelijkheid, betreft de middelen, die tot een bepaald doel leiden en in het inzicht van hun doelmatigheid gekozen worden. Er kunnen dus middelen zijn, die, gezien de natuur van het strevend subject, door de omstandigheden worden aangewezen als noodzakelijk. Dit is niet in strijd met het vermogen om een keuze te doen, maar zegt alleen, dat er in dit geval geen redelijke keuze openstaat.

De bezinning op de onvolkomenheid van het begeerde goed is individueel, de motieven daarentegen, die worden gevonden in de overeenstemming van het begeerde met de natuur van het subject, berusten op iets gemeenschappelijks, dat in de verschillende individuen wel in verschillende richting kan zijn ontwik-

keld, maar toch op enkele grondvormen van menschelijke neigingen kan worden teruggevoerd. Maatschappelijk spreekt dus de motiveerende kracht sterker; daardoor kan de kennis der omstandigheden, die in een bepaalde groep bepaalde behoeften scheppen, de gedragingen van die groep als geheel verklaren.

De verklaring van den tijdgeest kan dus liggen in de ontwikkeling, die het heden aan 'n gewoonte of instelling heeft gegeven, waar het constant blijven der omstandigheden deze ontwikkeling in overeenstemming houdt met de maatschappelijke eischen, of in de reactie op gewoonten en denkwijzen, wanneer deze door veranderde omstandigheden zijn losgeraakt van hun oorspronkelijken grondslag, welke andere eischen is gaan stellen.

Een ideologie kan zonder twijfel maatschappelijken invloed hebben. De wil streeft het goede na, hetwelk hem door het verstand wordt voorgehouden. Het is dus vanzelfsprekend, dat de opvatting van het goede ook den wil en de menschelijke handelingen kan beïnvloeden. Maar dat de neigingen de ideologie kunnen beïnvloeden is evenzeer waar, want zij kunnen den mensch bewegen om bij uitsluiting bepaalde kanten der waarheid te beschouwen; voor een objectieve, alle factoren in aanmerking nemende beschouwing is voorkeur niet altijd de voorwaarde. De geschiedenis kan een getuige zijn van de zwakheid en onbeheerschtheid der natuur door de eenzijdige ontwikkeling, die aan een waarheid gegeven is, welke normaliter gevolgd wordt door het zich manifesteeren van andere partieele waarheden.

Dat in dit spel van actie en reactie het volkskarakter een zeer groote invloed heeft wat betreft snelheid van afwisseling, intensiteit en duur, is duidelijk. Ook daarom kan het verleden het heden begrijpelijk maken, omdat soortgelijke omstandigheden soortgelijke reacties veroorzaken, wanneer het substraat gelijk van aard blijft.

De eigen traditie van een volk kan het heden in contact brengen met een ideologie uit het verleden, waarmede het heden

zich verwant voelt en welke bezielend kan werken op de actualiteit, omdat het denken en streven van vroegere geslachten door de latere wordt gevoeld als van hen uitgegaan en op hen toepasselijk. De eenheid en continuïteit der geschiedenis verbindt de geslachten; in de groote momenten die boven hun tijd uitgaan vindt ook het nageslacht het beste van zichzelf terug.

De moeilijkheid van het interpreteeren der geschiedenis is hierin gelegen, dat elk feit den invloed heeft ondergaan van een groot aantal factoren, waarvan het meerendeel in het duister ligt. Het bezwaar, dat men voorbarige conclusies trekt en de feiten forceert tot een a priori opgezet systeem, is daarom in de geschiedvorsching bijzonder groot. Alleen het constante, de groote lijn, die in de feiten kan gevolgd worden, heeft wetenschappelijke waarde. Zoo ergens, dan geldt hier het woord van Aristoteles, dat men bij elke wetenschap tevreden moet zijn met den graad van zekerheid, welke zij toelaat. Uiteraard moet men bij een wetenschappelijke wijze van geschiedvorsching systeem in de feiten brengen. Maar dit systeem berust tenslotte ook op feiten, waarin het toevallige en bijkomstige een overwegende rol speelt. Ben ik onvolledig in de feiten, men wijte het aan het systeem, waarnaar ik de feiten heb moeten schiften; is mijn systeem onvast, als verontschuldiging aanvaarde men de grilligheid der feiten.

Het ontstaan van het fascisme dateert uit de periode, volgende op den wereldoorlog. Tijdens den oorlog en den daarop volgenden tijd waren de kwalen, waaraan Italië sinds lang lijdende was, in acute felheid tot uiting gekomen.

Het risorgimento [2]), dat bezegeld was door de inneming van Rome in 1870, had Italië als staat gevormd, maar de moeilijkheid lag in het vormen van den Italiaanschen burger. En hiertoe ontbraken de vormende krachten en de geschikte materie. Het bevrijden van een natie van vreemde overheersching stelt immers geheel andere eischen dan het organiseeren van een

staat. Cavour, die zoowel in het eene als in het andere bedreven was, vond geen geschikten opvolger.

In het vereenigde Italië gold als grondwet de Albertijnsche Charta van 1848. Vanuit het kleine Piemont was de eenheidsbeweging uitgegaan, en deze was het werk van een élite. [3]) Het vereenigde gebied kwam nu onder de constitutie, die in Piemont gold, zonder dat het daarop was voorbereid of dit ook maar verlangd had. Het voornaamste contact, hetwelk de beweging met het volk verbond, was het nationale sentiment. Maar door de afwisselende heerschers en afwisselende regeeringsvormen, die het versnipperde Italië had gekend, hadden de Italianen zich tot staatsverachters ontwikkeld.

De leus, waaronder de eenheid van Italië tot stand was gekomen, was die der vrijheid, welke in den strijd tegen de Oostenrijksche overheersching zoowel de nationale zelfstandigheid kon beteekenen als de politieke vrijheid der burgers. Toen de vrijheid van Italië bereikt was, verloor de vrijheid der Italianen als burgers beschouwd haar nationale kleur. Het liberale beginsel was de erfenis, die het Risorgimento aan den Italiaanschen staat had nagelaten, maar volk noch staatslieden wisten er weg mee. Indien de staatslieden hun krachten nu geconcentreerd hadden op de sociale nooden van het volk, zou het contact met het volk behouden zijn. Men begon de liberale idee echter te gebruiken als dam tegen de stroomingen uit het volk. Liberaal werd behoudzuchtig. [4]) Na den dood van Cavour in 1861 is er geen staatsman meer opgestaan, die de liberale ideeën met nieuw leven wist te bezielen.

De Albertijnsche Charta kende het parlementaire stelsel niet, maar de praktijk voerde het onmiddellijk in. [5]) Nadat de grondwet den 4en Maart 1848 is afgekondigd, werd den 16en van dezelfde maand het eerste kabinet geconstitueerd, welke den 3en Juli, een maand na de inauguratie van het eerste parlement moest heengaan. In hetzelfde jaar volgden elkaar nog drie ministeries op. Dit voorbeeld werd door het toonaangevende Piemont aan Italië voorgehouden. Met enkele onder-

brekingen, van Juli 1859, September 1864, October 1867, toen respectievelijk de ministeries Cavour, Minghetti en Rattazzi moesten heengaan wegens meeningsverschil met de Kroon, is de traditie voortgezet tot den 31en October 1922, toen de Koning het tweede ministerie Facta heenzond en aan Mussolini opdracht werd gegeven een kabinet te vormen.

Maar het parlementaire stelsel heeft volk en staat niet tot elkander gebracht. In de eerste periode na de vorming van het Italiaansche Koninkrijk bezaten o.a. ten gevolge van de vereischten van lezen en schrijven en het betalen van 40 Lire aan directe belastingen, 2 % van de Italianen kiesrecht. [6]) In 1881 werd het kiesrecht uitgebreid tot de minstens 21 jaar tellende staatsburgers, die drie jaar school hadden gevolgd of een daaraan beantwoordend examen hadden afgelegd. Het percentage analfabeten bedroeg toen 61,94 %. Een nieuwe uitbreiding in 1913 vermeerderde het aantal kiezers met 150 %. De verkiezing van November 1913 bracht echter niet meer initiatief in het parlement. [7]) Het uitbreken van den wereldoorlog belette overigens dat de aanwas van kiezers aan het staatkundig leven ten goede kwam. Het parlement heeft bij het intreden van Italië in den oorlog en tijdens den oorlog zijn prestige verder ingeboet, zooals nog nader zal blijken.

De scholing ontbrak, waardoor de Italianen hun temperament tot een karakter in de politiek hadden kunnen vormen.

De kunst om een staat te besturen, welke toch een zekeren graad van vastheid en continuïteit moet bezitten, verlangt niet zoozeer temperament als wel inzicht en karakter. Een bevrijdingsoorlog kan meer steun vinden in temperament, de staatkunde vraagt een wil, die zich in bepaalde instellingen consolideert. Hiervoor is echter traditie een onmisbaar vereischte. Maar er ontbrak zelfs een staatswil aan het volk, de politieke rechten waren hun immers in den schoot gevallen in plaats van veroverd te zijn na langdurigen strijd. Doelbewuste staatkundige leiding ontbrak eveneens. Het gevolg was een steeds toenemende versnippering van het partijwezen, want de par-

tijen werden niet gevormd naar criteria van staatkundige doelstelling, maar groepeerden zich rond personen, die de gunst der kiezers om welke reden dan ook hadden weten te winnen. De leidende staatslieden moesten op deze wijze hun gezag vestigen door contact met de kiezers te zoeken, en door het combineeren van meerderheden al of niet met prijsgeven van beginselen. Dit laatste wordt met den naam van transformisme aangeduid. [8])

Toen in 1876 de macht van de rechterzijde op de linkerzijde was overgegaan kon men een meer democratische politiek verwachten. Maar de verandering bleek hoofdzakelijk te bestaan n personen. „E cambiato sí il maestro di cappella, ma la musica è sempre quella" [9]) „Il s'agissait encore de conservateurs, mais qui usaient d'une phraséologie démagogique et d'une rhétorique bouillonnante. Le facteur principal de la chute de la droite fut l'attitude des députés méridionaux, qui plus qu'un courant intellectuel représentait des mécontentements locaux." [10]) Wegens het opkomen van een sinistra nuova, een extreme linkerzijde, begon de oorspronkelijke sinistra storica een rechtsche politiek te volgen en versmolt langzamerhand met de vroegere rechterzijde. Federigo Garlanda zegt in zijn werk „La Terza Italia": „Gli Italiani in generale non hanno ancora capito, che il governo parlementare vuol dire governo di partito. Essi non si sono ancora resi ragione di questo fatto, che tutti coloro, i quali vogliono che un dato ordine di idee prevalga nel governo del loro paese, devono inscriversi in un partito che quelle idee difenda e proclami." [11])

Ettore Ciccotti beschrijft aldus de toestanden rond 1907. De vertegenwoordiger kan door den kiezer ten val gebracht worden en hij zelf kan den minister ten val brengen; maar hij is toch weer van den minister afhankelijk, omdat alleen deze de wenschen van den kiezer van den vertegenwoordiger kan bevredigen, terwijl de kiezer van zijn kant ook weer van den vertegenwoordiger afhankelijk is, zonder wiens voorspraak zijn wenschen niet bevredigd kunnen worden. De pers, die het volk

moet voorlichten, bederft den smaak van het publiek door uitsluitend op den sensatielust te werken. [12]) Robert Michels drukt zich aldus uit: „Die Aufstellung der Kandidaten unterlag nicht dem Kriterium politischer Zweckmässigkeit, sondern vielmehr dem Zufall, sowie der Gunst eigenmächtiger kleiner lokalen Cliquen. Häufig standen sich zwei bis drei Kandidaten der gleichen Partei im gleichen Wahlkreis gegenüber. An diesem Schamassel war neben dem in der italienischen Politik so stark vertretene persönlichen Element auch der Regionalismus und Kampanilismus Schuld, welcher der Entstehung von Landesparteien Hindernisse in den Weg legten. Ferdinand Martini bemerkt 1909, das Land fühle sich seinen Vertretern im Parlament immer fremder, da es sich mehr Nahmen und Personen als Ideen gegenüber sehe". [13])

Het staatkundig contact met het volk was dus minder sterk naarmate het persoonlijk contact sterker was. Over het transformisme zegt Don Luigi Sturzo: „Par ce terme transformisme se résume un système parlementaire ayant pour but d'atténuer et même d'annuller les différences entre les programmes et les partis, afin de tenir compte surtout des intérêts de personnes et de groupes qui, soit provisoirement, soit d'une façon plus durable assuraient une majorité au gouvernement ou à quelque combinaison de couloir. Les distinctions traditionnelles entre droite et gauche, entre conservateurs et progressistes n'eurent plus de signification claire ni de raisons d'être politiques ou électorales. Majorité et opposition se formèrent suivant le moment et suivant l'objet pour se transformer à nouveau suivant que l'opportunité, la vanité ou l'intérêt en donnaient le motif, le prétexte ou la cause. Ainsi, s'enchevêtraient et s'embrouillaient programmes, intérêts généraux et personnels." [14])

In deze sfeer vormde zich nu de classe dirigente, uit de liberale partij voortgekomen en „bezield" door een liberale ideologie. In den loop der parlementaire geschiedenis keeren vaak dezelfde namen weer. Depretis en Giolitti verdwijnen van het tooneel, maar keeren even hardnekkig weer, omdat zij de methode van

het transformisme het handigst wisten aan te wenden. Tot aan 1901 was sociale wetgeving aan Italië onbekend. En ook de sociale politiek, die van toen af werd gevoerd, was grootendeels te danken, niet aan de heerschende klasse, maar aan de krachten, die haar bedreigden en waarop zij steunen moest, wilde zij de macht behouden.

De overmacht van het parlement was slechts schijnbaar, want door zijn richtingloosheid gaf het aan genoemde personen gelegenheid een gemaskerde dictatuur [15]) uit te oefenen, die zich o.a. uitte in een sterk centraliseerende politiek, wel geschikt om den indruk te wekken, dat de Italianen slechts van meesters waren veranderd. Een toenemende macht van de bureaucratie was hiervan het gevolg. De anti-clericale instelling der heerschende klasse ontnam deze het contact met de katholieke tradities. En het conflict met den Paus was niet geëigend om de Katholieken met den nieuwen staat te verzoenen. De staatsrechtelijke wetenschap was positivistisch ingesteld. Roberto Ardigó, [16]) een volgeling van August Comte, was de erkende autoriteit. Het non-expedit, het verbod van den Paus aan de Katholieken om aan de verkiezingen deel te nemen, was een oorzaak te meer waarom de vertegenwoordiging niet beantwoordde aan de krachten, die in het volk leefden.

De socialistische partij, die den 4en April 1892 als officieele politieke partij was opgericht, belichaamde de reactie der sociale nooden tegen het liberalisme der classe dirigente. Zij was toen de eenige partij, waarin economische interessen vertegenwoordigd waren. Maar ook deze leed aan de Zuidelijke kwaal, dat haar aanhangers niet om een program of doctrine waren gegroepeerd en deze door temperament en machtspositie werd bepaald.

Bij de eerste Italiaansche socialisten Pisacane en Garibaldi was het socialisme een vaag gedweep met vrijheid. Michels noemt het standpunt van den eerste „der sozialistische Patriottismus", van den tweede „der patriottische Sozialismus", hoewel hij zelf erkent, dat deze laatste zijn socialisme tenslotte

heeft opgeofferd aan de eenheid van Italië. Uit de werken van Pisacane valt niet op te maken of hij het socialisme louter opvat als stimulans om de egoistische massa tot werkzame vaderlandsliefde te brengen of ook als zelfstandig ideaal huldigt. [17])

Toen de eenheid van Italië tot stand was gebracht en de liberale klasse haar taak tegenover de Italianen zeer beperkt opvatte, verloor ook het socialisme zijn patriottische inslag. Het lied der Italiaansche socialisten hield deze woorden in:

„I nemici, gli stranieri
non son lungi, ma son qui." [18])

Hun leider, Filipo Turati, weifelde tusschen het revisionisme en het zuivere marxisme. In 1911 werden Leonida Bissolati en zijn volgelingen, die het reformisme theoretisch durfden belijden uit de partij gestooten [19]) op een motie van Mussolini, wiens revolutionnaire temperament op deze wending beslissende invloed had en wiens macht in de partij daardoor gevestigd werd. Behalve deze scheuring bleken op elk congres nieuwe meeningsverschillen, welke Turati met rhetorische formules trachtte te verzoenen.

Maar ook deze reactie uit het volk vermocht de breuk tusschen staat en volk niet te overbogen, want alhoewel in de praktijk de parlementaire samenwerking met de liberalen een feit was, heeft de socialistische partij de verantwoordelijkheid nooit aangedurfd aan de regeering deel te nemen.

Wat de buitenlandsche politiek van den nieuwen staat Italië betreft, deze kan niet krachtig en doelbewust worden genoemd. [20]) In de periode van 1867 tot 1911 wist men met de nalatenschap van het Risorgimento bestaande in het nationaliteitsprincipe, evenmin iets aan te vangen. Op het congres van Berlijn van 1878 waar Frankrijk en Engeland koloniale voordeelen wisten te behalen, verkreeg Italië niets, hetzij uit vrees voor gevaarlijke ondernemingen, hetzij omdat zij niets wilden verkrijgen. Dit laatste noemde men de politiek van de „mani pure". In 1876 drongen Berlijn en Londen tevergeefs bij Italië

aan Tunis te bezetten, totdat in 1881 Frankrijk Tunis in bezit nam, welks Europeesche bevolking hoofdzakelijk uit Italianen bestond. Tunis is bovendien door een nauwe straat van Sicilië gescheiden, een blik op de kaart doet zien, van hoe groot belang het bezit van Tunis is voor een machtspositie in de Middellandsche zee. In 1877 weigerde Italië het protectoraat over Albanië te aanvaarden, in 1878 om Tripolis te bezetten. Tenslotte verklaart Italië zich bereid Massuah te bezetten op aandringen van Engeland, „pour ne point allonger le serie des refus". De bezetting van Tunis leidde tot de triple alliantie, het verbond tusschen Duitschland, Oostenrijk en Italië, de handhaving van de status quo beoogende. Bismarck zag in de alliantie een middel om Italië als schaakstuk te gebruiken. Door overeenkomsten met Engeland en Rusland werd Italië in schijn sterker, in werkelijkheid nog meer afhankelijk van de groote mogendheden. Slechts minister Crispi volgde een doelbewuste buitenlandsche politiek, maar verwaarloosde de belangen van het individu zoodanig, dat er woelingen ontstonden. De nederlaag van Aduah in den oorlog met Abessynië — 1 Maart 1896 — had den val van Crispi ten gevolge. De publieke opinie verdroeg de nederlaag gelaten. [21]) In het algemeen werd het buitenland critiekloos bewonderd, maar tegenover al het Italiaansche stond men zeer sceptisch. Italiaansche schrijvers en geleerden werden pas erkend, als ze in het buitenland naam hadden verworven. Terwijl in het buitenland Italiaansche emigrees die voor het overgroote meerendeel economisch tot landverhuizing gedwongen waren, werden veracht. Berucht zijn de „chasses à L'Italien", die in Zurich, Aigues Mortes, New Orleans en Buenos Ayres plaats vonden, dus geenszins territoriaal beperkt waren, en waarbij zelfs dooden vielen. Het analfabetisme, de economische ellende en de daarmede gewoonijk gepaard gaande zedelijke verwording onder de emigranten was schuld, dat 't buitenland, hetwelk het Italië van toen voornamelijk door deze vertegenwoordigers kende, dit verachtte. De Italiaansche regeering was niet in staat zich voor een „chasse

à l'italien" voldoening te verschaffen. [22]) In 1909 ontstond de Italiaansche nationalistische partij als reactie tegen de zwakke buitenlandsche politiek en de afhankelijke positie van Italië, welke zij de „nazione proletaria" noemde. De Italiaansch-Turksche oorlog van 1911 is vooral door de propaganda der nationalistische partij ontstaan. In dezen tijd kwam in de publieke opinie het expansionisme op den voorgrond te staan. [23]) Bij het uitbreken van den wereldoorlog weifelde de regeering tusschen neutraliteit en interventie. De formule van het sacro-egoismo dekte de kleingeestigheid gelegen in het gelijktijdig onderhandelen met de twee strijdende partijen ternauwernood.

De socialistische partij hield vast aan de stelling van de neutraliteit, maar Mussolini, chef van hun officieele orgaan de „Avanti", wijzigde al spoedig deze stelling in relatieve neutraliteit en nam een vijandige positie in tegenover de officieele partij. Hij werd hierop uit de partij gezet en verbond zich met de syndicalisten, die in den oorlog een middel zagen tot revolutie, en de oplossing der sociale kwestie slechts mogelijk achtten in een integrale natie. [24])

Massimo Rocca achtte het een fout van Mussolini, dat hij zijn plaats aan de „Avanti" niet heeft behouden, in plaats van een nieuw orgaan, de „Popolo d'Italia", te stichten. Indien hij zoo gehandeld had, zouden vele leidende figuren hem gevolgd zijn, terwijl hij nu door zijn abrupte handelwijze het officieele socialisme van zich af had gestooten. Voortaan konden of wilden zij om zijn persoonlijke handelwijze zijn standpunt niet meer deelen. Het typeert wel de Italiaansche toestanden. [25])

De strooming onder het volk ten gunste van interventie aan de zijde der entente werd steeds sterker. Het irredentistische streven, dat de door Italianen bewoonde gebieden in Oostenrijk wilde bevrijden en welke de werking der triple alliantie steeds had verlamd werd nu heftig. Nadat onderhandelingen met Oostenrijk om den afstand van deze gebieden te verkrijgen mislukt waren, sloot de regeering den 26 April 1915 met Engeland, Frankrijk en Rusland het verdrag van Londen, waarbij o.a. hun

irredentistische wenschen werden ingewilligd, wanneer zij zich aan de zijde der entente zouden scharen. Den 14en April 1914 was Giolitti afgetreden en was opgevolgd door Salandra, welke het verdrag van Londen sloot, maar Giolitti bleef de leider der meerderheid in het parlement; leider en meerderheid waren voor de neutraliteit. Giolitti trachtte nog na het sluiten van het verdrag zijn these te doen zegevieren, meer dan driehonderd gedeputeerden gaven van hun instemming blijk. Salandra bood hierop zijn ontslag aan, maar de Koning aanvaardde het niet. De menigte in de groote steden, opgezweept door de redevoeringen van d'Annunzio, Mussolini en den syndicalist Corridoni, dreigde de Kamer te zullen omverwerpen. Ook persoonlijk werden tegen enkele toonaangevende leiders dreigementen geuit. Het gevolg was dat de Kamer inwilligde en de regeering de verlangde volmachten gaf voor den duur van den oorlog. [26]) Door al deze oorzaken waren de kiemen van verdeeldheden gelegd. De socialistische partij, die werkeloos toezag, wanneer zij den oorlog niet saboteerde; de aanhangers van Giolitti, welke zooveel mogelijk passief bleven, dan de gevolgen der weifeling der regeering tusschen neutraliteit en intreden in den oorlog aan de zijde of tegen de entente, dit waren alle factoren, die slechts gunstige omstandigheden afwachtten, om een overwegende rol te spelen. Toen de Oostenrijkers in Juni 1916 hun offensief op de hoogvlakte van Asiago waren begonnen, wreekte het parlement zich, door het ministerie Salandra ten val te brengen. Het gouvernement van zijn kant deed het parlement zoo weinig mogelijk bijeen komen, overschreed de verleende volmachten door onderwerpen te regelen, die niets met den oorlog te maken hadden. De hoogere legerleiding regelde op haar beurt materies, die tot de competentie van het gouvernement behoorden.

Het irredentisme had een beslissenden invloed op Italië's ingrijpen uitgeoefend. De mislukte onderhandelingen met Oostenrijk en het verdrag van Londen betroffen in hoofdzaak de te bevrijden gebieden, die in Oostenrijk waren gelegen. De

oorlogsverklaring aan Duitschland volgde pas een jaar na die aan Oostenrijk. Toen nu de particuliere veete van Italië in het algemeen Europeesch conflict betrokken werd, moest Italië de leuze waaronder de entente streed en waardoor zij haar strijd prestige gaf, aanvaarden. Het zelfbeschikkingsrecht der volkeren bracht nu mede, dat andere minderheden hun rechten tegenover Oostenrijk konden doen gelden, ook in strijd met de belangen der Italiaansche minderheden. Zoo was Dalmatië door het verdrag van Londen aan Italië toegewezen, maar in Dalmatië stond de Italiaansche minderheid wel in cultuur vooraan, maar niet in getal. Dit veroorzaakte een dualisme in de Italiaansche regeering zelve, waar een gedeelte een herziening in het verdrag met Londen bepleitte, en een gedeelte zich hardnekkig hiertegen verzette. De nederlaag van Caporetto, October 1917, bracht voor een wijle eensgezindheid, maar na het sluiten van den wapenstilstand kwamen de bestaande meeningsverschillen onverhuld tot uiting.

Het hardnekkig vasthouden aan het verdrag van Londen door de Italiaansche delegatie op het vredescongres leidde tot een conflict met Wilson en ontnam aan Italië de gelegenheid als gelijke naast de andere overwinnaars te onderhandelen. Den 23en April 1919 ontzegde een boodschap van Wilson aan het Italiaansche volk hieraan elk recht op Dalmatië. Hierop verliet de Italiaansche delegatie de vredesconferentie. De kwestie van Fiume, een Italiaansche stad, welke zich zelve een voorloopige regeering had gegeven en haar annexatie aan Italië had geproclameerd, vond in het verdrag van Londen geen regeling. Ook hierdoor werd de verdeeldheid vergroot.

De militaire prestaties der Italianen werden bovendien door de vroegere bondgenooten in kranten en in uitlatingen van vooraanstaande legerautoriteiten geminacht, zoodat het nationale gevoel ten uiterste werd geprikkeld. Italië, dat in 1867 als groote mogendheid was erkend en in 1915 eindelijk gelegenheid gevonden had, de weegschaal naar den eenen of den anderen kant te doen doorslaan, werd aldus miskend. Het gebrek aan

grondstoffen, de financieele afhankelijkheid van de entente, gevolg van den oorlog, het feit, dat Italië ondanks zijn achterstand op koloniaal gebied, geen koloniën had verkregen, deed de miskenning nog nijpender gevoelen. [27])

Doordat de nationale aspiraties vergeefsch waren gebleken, voelden degenen, die de neutraliteit verdedigd hadden, zich in het gelijk gesteld. De stijgende werkeloosheid, ontstaan door de plotselinge vermeerdering van het aantal werkkrachten en de koerswijziging der industrie, welke op het bevredigen van oorlogsbehoeften was gericht geweest, de depreciatie van de Lire, die gepaard ging met een abnormale vermogensverschuiving, maakten de neutraalgezinden wraakzuchtig. Bij de terugkomst der strijders in een maatschappij, welke zich aan hun gemis had aangepast, terwijl de regeering hun tijdens den oorlog alle mogelijke voordeelen had toegezegd, welke beloften zij niet gestand kon doen, werd bij hen den indruk gevestigd, dat het land hun prestaties miskende. Gevolg was een abnormale stijging der socialistische gelederen, welke massale horden de leiders niet meer konden beheerschen. Vandaar een nieuw dualisme tusschen de oude leiders van de practische politiek en de redelooze activiteit van de ontevreden massa. Demagogen stonden op, die Rusland als voorbeeld namen en het communistisch paradijs aankondigden. Nog in 1920 was de helft der goederenwagens met de spreuk „Evviva Lenin" voorzien. De ontevredenheid ontstaan door de „guerra vinta, pace perduta", had de meeste kans, zich in anti-nationalen zin te ontwikkelen, omdat de vaderlandsliefde onmiddellijk na den oorlog geen wegen zag tot eenig resultaat. Ongeduld begunstigt overigens anarchie. Maar de ontevredenheid, die zich in verscherpten klassenstrijd en onbeheerscht egoïsme uitte, moest de nationale gevoelens van velen, die aan het vaderland offers hadden gebracht, wel pijnlijk treffen. Dat de regeering aan officieren den raad gaf, zich alleen als burger in het openbaar te vertoonen, dat een decoratie als schande gold, gemutileerden werden lastig gevallen, mobiliseerde opnieuw het nationale sentiment.

Maar verschilde de reactie in dit opzicht, gemeenschappelijk was de afkeer van alle ontevredenen tegen de heerschende klasse; om verklaarbare redenen. Men had immers geen geduld zich af te vragen, of het gezag te kort schoot uit eigen zwakheid, of om den aard der moeilijkheden.

NOTEN.

[1]) Thomas van Aquino.
Summa Theologica 1a pars Q 83 art. 1.
Summa Theologica 1a pars Q 62 art. 8.

[2]) Luigi Sturzo. L'Italie et le fascisme p. 1—31. Paris. Alcan. 1927.

[3]) Massimo Rocca. Le Fascisme et l'antifascisme en Italie. p. 1. Paris. Alcan. 1930.

[4]) Pasquale Turiello. Governo e Governati in Italia. p. 15. Bologna, Zanichelli. 1889.

[5]) Relazioni e proposte della commissione presidenziale per lo studio delle Riforme Costituzionali. p. 27.
Roma. Provveditorato generale dello Stato. 1925.

[6]) Robert Michels. Italiën von heute. p. 35. Zürich u. Leipzig. Orell Füssli.

[7]) Francesco Luigi Ferrari. Le Régime fasciste italien. p. 11. Paris „Editions Spes". 1928.

[8]) Georges Bourgin. La Formation de l'Unité italienne. p. 174. Paris. Colin. 1929.

[9]) Michels l. c p. 50.

[10]) Sturzo l. c. p. 63.

[11]) Garlanda. La Terza Italia. p. 258. Roma. Laziale.

[12]) Ciccotti. Montecitorio. p. 56. Roma. Mongini. 1908.

[13]) Michels l. c p. 51.

[14]) Sturzo l. c. p. 63.

[15]) Mannhardt. Der Faschismus. p. 78. C. H. Beck. München. 1925.

[16]) Ferrari l. c. p. 12.

[17]) Michels. Sozialismus und Faschismus in Italien. p. 3 en 32. Meyer & Jessen. München. 1925.

[18]) Michels. Italien von heute. p. 164.

[19]) Diepenhorst. Het Socialisme p. 133. J. H. Kok N. V., Kampen. 1930.

[20]) Sturzo l. c. p. 26 e. v.

[21]) Rocca l. c. p. 2.

[22]) Michels l. c. p. 94.

[23]) l. c. p. 166—174.

[24]) Erwin von Beckerath. Wesen und Werden des fascistischen Staates. p. 12. Springer. Berlin.

[25]) Rocca l. c. p. 20.

[26]) Ferrari l. c. p. 26—28.

[27]) Zie over deze materie o.a.: Sturzo l. c. p. 32—58. Volpe. „Comment le Fascisme naquit et s'imposa à l'Italie". Villari „La guerre civile en Italie de 1919 à 1922", beide uit het Annuaire 1928. C. I. N. E. F. Nijhoff, den Haag.
Otten. Het Fascisme. A'dam. Paris. 1928. p. 12—18.
v. Beckerath l. c. p. 1—10.
Michels. Sozialismus und Fascismus 189 e.v.
Italien von heute p. 207 e. v.
Ferrari l. c. p. 32 e. v.

TWEEDE HOOFDSTUK.

VAN BEWEGING TOT PARTIJ.

Den 23en Maart 1919, in de periode dus op den wereldoorlog volgend, werd te Milaan de eerste vergadering gehouden der fasci di combattimento. [1]) Het woord fascio beteekent bundel, beeld van organisatie. Den bijlbundel der Romeinsche lictoren heeft het fascisme tot zijn embleem gemaakt. [2]) Nu de omstandigheden, waaronder het is ontstaan, zijn beschreven, kan de geest van het fascisme worden gekend uit de mentaliteit der subjecten. Elke ontwikkeling, elke beweging en reactie draagt daarvan in de eerste plaats het kenmerk.

Verschillende van de samengekomenen hadden deel uitgemaakt van de fasci di azione rivoluzionaria, die tusschen October 1914 en Mei 1915 propaganda hadden gemaakt voor den oorlog. Tengevolge van zijn werkzaamheid als openbaar redenaar en journalist met een eigen orgaan had Mussolini zich onder hun gelederen een leidende positie weten te verschaffen. De meeste leden der fasci di azione rivoluzionaria waren syndicalisten, de extreme groep onder de socialisten, die elk samengaan met den bourgeois verwierpen en de directe actie voorstonden. Mussolini, welke sinds het uitstooten van Bussolati aan de socialistische partij een revolutionnaire richting had gegeven, had ook daarom op hen een zeer krachtigen invloed. [3])

De redenen, die Mussolini den oorlog hebben doen verdedigen, vindt men in het inleidend artikel van de Popolo d'Italia (in het eerste nummer van 15 November 1914), getiteld: „Audacia". In de naam „Popolo d'Italia" vindt men zoowel

het relief tegen het anationale socialisme als tegen het zuivere nationalisme. In 1911 had Mussolini deelgenomen aan het verzet tegen de Tripoli-onderneming, waarvoor de nationalistische partij propaganda had gemaakt. [4]) Zijn standpunt tegenover de nationalisten had hij toen aldus geformuleerd: „de nationalisten willen een groot Italië, wij willen een rijk en vrij Italië."

De „Popolo d'Italia" droeg als motto: „Chi tiene del ferro, tiene del pane" en: „La révolution est une idée, qui a trouvée des baionnettes", teksten respectievelijk van Blanqui en Napoleon I. [5])

„Als de zaak een kwestie van secundair belang betrof, zou ik de behoefte niet gevoeld hebben, een krant op te richten, maar nu eischt een vraag van enorm gewicht oplossing, wat de neutralisten van het conservatieve socialisme ook mogen zeggen. De toekomst van het Europeesche socialisme houdt zeer nauw verband met den afloop van dezen oorlog, zich afzijdig houden beteekent zich van de geschiedenis en van het leven af te keeren......; de revolutionnaire Italiaansche socialisten, daartoe gekomen door een redeneering of gedreven door de duistere, maar onfeilbare intuïties van het gevoel, weten welke de kreet is, die het Italiaansche proletariaat moet worden toegeroepen. De neutraliteit kan geen dogma van het socialisme zijn. Zouden er dan alleen in het socialisme en bijgevolg in het Italiaansche socialisme absolute waarheden gevonden worden, die straffeloos de onrechtvaardigheden van den tijd en de beperkingen van de ruimte kunnen trotseeren, zooals de onbetwistbare en eeuwige waarheden van de goddelijke openbaring?

Maar de absolute waarheid, waarover niet meer te discuteeren valt, die men niet kan ontkennen of verloochenen, is de doode waarheid, erger, zij is de waarheid, die dood maakt."

Het leven moet zich dus niet naar een vaste waarheid richten volgens den leider der interventisten, maar de waarheid naar het leven, niet de waarheid immers is van belang maar de discussie om de waarheid, de strijd voor of tegen de waarheid.

„Wij zijn menschen, en levende menschen, die ons aandeel,

„zij het een bescheiden aandeel, willen hebben in de schepping „der geschiedenis. Als er morgen een weinig meer vrijheid in „Europa zal zijn, een milieu dus, dat politiek meer is aangepast „aan de ontwikkeling van het socialisme, aan de vorming van „de capaciteiten van het proletariaat, dan zullen zij deserteurs „en afvalligen geweest zijn, die op het moment dat men moest „handelen zich afzijdig hebben gehouden. En als morgen de „Pruisische reactie (reactie gebruikt tegenover revolutie. S.) „over Europa zal triomfeeren...... het peil der menschelijke „beschaving zal verlagen, dan zullen zij deserteurs en afvalli„gen geweest zijn, die niets hebben ondernomen om de kata„strofe af te wenden. Op dit oogenblik, ik roep het luide, is de „propaganda tegen den oorlog de propaganda van de lafheid. „Zij maakt opgang omdat zij het instinct van individueel zelfbehoud streelt. Maar juist daarom is het een antirevolutionnaire propaganda." [6])

Hier wordt aan het instinct van individueel zelfbehoud geen waarde toegekend en een ideaal gesteld aan het menschelijk handelen. Dit schijnt in tegenspraak met het voorgaande, waar de waarheid aan het leven der individuen ondergeschikt wordt gemaakt, maar de tegenstelling verdwijnt, wanneer men van het ideaal een bestanddeel van het leven maakt, het als levensfactor beschouwt.

Men herinnere zich het vage socialisme en patriottisme van Pisacane en Garibaldi, welke in hoofdzaak een bevrijdingsbeweging was. Deze twee avonturiers hebben hun geheele leven voor de vrijheid gevochten.

Den 13en December 1914 nu beriep Mussolini zich in een redevoering te Parma op Garibaldi en Pisacane: „Men moet onderscheid maken tusschen oorlog en oorlog, zooals men onderscheid maakt tusschen bloed en bloed. Bovio heeft gezegd: „al het water van de zee zou niet genoeg zijn om de bloedvlek van Lady Macbeth af te wisschen, terwijl een bakje genoeg is voor het bloed van de handen van Garibaldi"." [7])

Garibaldi vocht immers voor de idee „vrijheid", terwijl Lady

Macbeth slechts de macht van haar echtgenoot wenschte. Men stond voor het dilemma: „Più libertà o più reazione? più mili- „tarismo o meno militarismo? quale dei due gruppi di potenze „ci assicura colla sua vittoria condizioni migliori per la libera- „zione della classe operaia? La risposta non è dubbia."

Mussolini verwerpt dan de formule van het sacro-egoismo. „De wet van de solidariteit beperkt zich niet tot een strijd „van economisch karakter, maar gaat verder. Gisteren was het „schoon en noodzakelijk geld te geven voor de makkers in den „strijd, nu vragen de strijdende volkeren U de solidariteit van „het bloed."

De bevrijdingsoorlog zou ook voor Duitschland een voordeel zijn: „Wilt gij, dat Duitschland, wien het door Bismarck in den „bol is geslagen, het gemechaniseerde en veramerikaniseerde „Duitschland weer het vrije en onbevooroordeelde Duitschland „zal worden van de eerste helft der afgeloopen eeuw? Verlangt „gij de Duitsche republiek van den Rijn tot aan den Weichsel? „Lacht U de gedachte niet toe van den Kaiser verbannen naar „een of ander eiland van den Oceaan? Alleen door de neder- „laag kan Duitschland zijn ziel hernieuwen."

Het motief tot den oorlog ligt in de bevrijding, maar het motief schijnt hier wel de rechtvaardiging van een vrijheids-drang te zijn, hetgeen blijkt uit de onmiddellijk daarop volgende woorden: „Men moet handelen, zich bewegen, vechten en als „het moet, sterven. De neutralen hebben de gebeurtenissen „nooit beheerscht; zij hebben ze steeds ondergaan. Het is het „bloed, dat beweging geeft aan het rad der geschiedenis."

In zijn artikel „Audacia" had hij zich tot de jongeren gericht, aan wie de bestemming had opgedragen „di fare la storia."

Corridoni, leider der syndicalisten, die met Mussolini de fasci di azione rivoluzionaria had gesticht, is in den oorlog gesneuveld en werd door Mussolini met de volgende woorden herdacht: „In Filippo Corridoni, l'interventismo prorompe dalla rivolta instintiva, spontanea, contro l'oppressione e l'ingiustizia a danno dei popoli deboli e inermi..... hij was in zijn leven een

zwerver, een pelgrim, die in zijn zak weinig brood had maar veel droomen en zoo voortging in zijn stormachtige jeugd, strijdend en zich gevend zonder iets te vragen...... soms trilde de moeheid over de kleine dingen en de kleine menschen in zijn stem. De oorlog was zijn oorlog, omdat het een oorlog van bevrijding en verdediging was; maar ook omdat de oorlog spanning, moeite, offer vraagt en oplegt. In dezen oorlog, die het lot moet beslissen van de menschheid voor minstens een eeuw, in dezen oorlog, d i e b ij u i t s t e k r e v o l u t i o n n a i r i s, niet in den politieken zin van het woord, m a a r o m h e t f e i t d a t a l l e s o p h e t s p e l s t a a t, a l l e s i n g e v a a r i s, v e e l z a l v e r d w ij n e n e n v e e l z a l w o r d e n v e r n i e u w d......" [8])

De romantiek van de daad, welke strijdt voor een andere, nieuwe orde, omdat zij ontevreden is met den bestaanden toestand, waarin zij slechts kleinheid ziet, is typeerend voor de mentaliteit, die de Italiaansche interventie heeft bezield.

Op de Italiaansche syndicalisten, voorstanders der directe actie, heeft de Franschman George Sorel, die in Italië het meest is gelezen, een grooten invloed gehad. Ook Mussolini zelf heeft sterk zijn bekoring ondergaan. [9]) George Sorel nu is bekend door zijn theorie der mythe, welke hij aldus definieert: „Une organisation d'images capable d'évoquer instinctivement tous les sentiments, qui correspondent à......" [10]) hier volgt hetgeen gewild wordt, in casu de algemeene staking. De mythe is een stimulans der instincten omdat zij door de synthetische intuïtie van het ideaal welke alle uitwerkingen, alle details verwaarloost, aan die instincten beantwoordt. Voor Sorel bestaat de waarde der mythe niet daarin of zij beantwoordt aan de realiteit of zelfs voor verwezenlijking vatbaar is, maar of door de mythe resultaat bereikt kan worden. Zoo noemt hij als mythe het einde der wereld, welke hij op zich zelve onzin acht, maar toch waardeert, omdat zij onder de eerste Christenen heerlijke resultaten heeft voortgebracht. Sorel zelf was enthousiast voor zijn mythe de algemeene staking, die het bevrijdende woord zou spreken, het

ideaal, in wiens licht alle middelen schoon werden en alle geweld aanvaardbaar. Sorel heeft de Marxistische doctrine opgenomen in zijn levendigen Franschen geest, haar dialektiek en noodzakelijkheid gemaakt tot intuïtie en spontaneiteit. Het is echter niet te verwonderen, dat voor de mannen der directe actie door de interventie en door den oorlog hun mythe eenigszins werd gewijzigd. Wanneer de werkelijkheid hun ideaal niet heeft teleurgesteld, kleine feiten van den dag de synthese der mythe haar luister niet hebben ontnomen, moeten de omstandigheden, die hun instincten en gevoelens in een bepaalde richting leidden, hun handelingen een andere richting gaven, ook verandering hebben gebracht in het complex der beelden, dat aan de instincten beantwoordde. De idealen, die de interventie hadden beïnvloed, lagen zoowel in de vrijheid van het proletariaat, als in de vrijheid der volkeren en de vrijheid van Italië.

Den 16en Mei 1915 had Mussolini geschreven: „Nu staan „het belang en de eer van het land op het spel, dat een a u t o- „n o m e kracht wil zijn, een historische, politieke, moreele „persoonlijkheid wil bezitten, Italië wil zijn, om iets te beteeke- „nen in het onderlinge spel van de internationale van „morgen." [11])

Na de Italiaansche nederlaag bij Caporetto schreef Mussolini onder het hoofd: „Unità di animi": „onze vreugde, Italië „te hebben hervonden — de moeder, die wij nooit verloochend „hadden, slechts een weinig vergeten, om met de naïeve fantasie „der jeugd de rozenkleurige schimmen te volgen van het cos- „mopolitische proletariaat — was zoo hevig en diep etc......." „en: „geheel onze strijd had niets anders op het oog dan het „hoogere belang (zoowel materieel als moreel) van de natie in „oorlog." [12]) Hier komt dus Italië op den voorgrond te staan.

In dezen tijd verrezen de fasci di difesa nazionale, een groep Kamerleden, die de herleving van de politiek van Giolitti wilde beletten, den oorlog tot het einde toe wilde uitvechten. Van dezen zijn er later verscheidenen tot het fascisme toegetreden. [13])

Den 22en November 1916 had Mussolini een klacht geuit in de „Popolo d'Italia", zich als interventist en krijgsman tot den minister van binnenlandsche zaken wendend: „wij moeten win- „nen tegen elken prijs, en daarom is volstrekte tucht van het „geheele volk noodzakelijk, en daarom is het misdadig den mo- „reelen weerstand aan te randen, en eveneens die aanranding „toe te laten! Er is oorlog! En een regeering draagt in tijd van „oorlog een zeer zware verantwoordelijkheid, waarbij de ijzeren „vuist van den soldaat wordt vereischt en niet de weifelende „slappe houding van een politieken tinnegieter......" [14])

Na afloop van den oorlog keerde Mussolini zich heftig tegen het gezag, dat zijn beloften tegenover de strijders niet gestand deed en tegen het bolchewisme. Dit laatste verschijnsel bestreed hij met de volgende argumenten:

„Er is iets te behouden in de oude Westersche beschavingen, „nl. het individu, de vrijheid van het individu, de vrijheid van „den geest, die niet van brood alleen leeft, de vrijheid, die niet „kan worden vertrapt door de dictatoren van de Leninistische „kazerne, zooals het ook niet vertrapt werd door de Dictatoren „der Pruisische kazernes." [15])

De oprichtingsvergadering der fasci di combattimento stond eveneens in het teeken der vrijheid. Vertegenwoordigd waren voor het meerendeel de interventistische syndicalisten, wier mentaliteit boven is geschetst. Verder waren de futuristen vertegenwoordigd, een groep artisten, die zich „i mistici dell'azione" noemden. Hun program luidt aldus:

> „I futuristi hanno combattuto e cambattono il passatismo „sedentario sotto tutte le forme: prudenza diplomatica, „logica pessimista, neutralismo, tradizionalismo, culto del „libro, biblioteche, musei e professori. Essi hanno adorato „e adorano la vita nella sua colorata e tumultuosa varietà „illogica e nella sua bellezza musculare sportiva. Armati di „coraggio temerario e inamorati d'ogni pericolo........." „creare vivendo" etc. [16])

Hun stichter Marinetti wilde alle politie en alle geestelijken

uit Italië verwijderen, de eigen richting herstellen, de vrije liefde invoeren. De opvoeding in de scholen moest durf en stoutmoedigheid opkweeken, door de leerlingen alle mogelijke gevaren te doen trotseeren, als het onder water loopen der school, het instorten van plafonds en dergelijke. Dan waren de arditi vertegenwoordigd, de strijders, aan wie in den oorlog de gevaarlijkste ondernemingen waren opgedragen. De arditi hadden zich als groep na den oorlog gevormd, om de energie, die zij tijdens den oorlog aan het front hadden uitgeoefend, nu ook aan het binnenland ten goede te doen komen. [17])

De concrete programpunten, die Mussolini aan de vergadering voorhield beantwoordden aan deze mentaliteit. Vrijheid van gedachte, geweten, godsdienstvrijheid, vrijheid van vereeniging, drukpers, propaganda, van elk individueel initiatief en elke collectieve beweging, republiek, volkssouvereiniteit. algemeen kiesrecht voor mannen en vrouwen met het recht van referendum en veto, afschaffing van den senaat, van de bureaucratie, autonomie der gemeenten, provincies, in beslagneming van onproductieve inkomsten, van oorlogswinst, 10 % kapitaalsheffing, afschaffing der dienstplicht. [18])

Vanuit de vergadering werd een groep gezonden aan de arbeiders van Dalmine, die een fabriek hadden bezet maar het werk hadden voortgezet: „omdat zij in hun wettigen klassen- „strijd de belangen der natie niet hadden vergeten."

De vergadering was aldus door Mussolini aangekondigd:

> „Den 23en Maart zal de antipartito worden gesticht, „m.a.w. zullen de gevechts-fasci verrijzen, die tegen twee „gevaren front zullen maken, het conservatieve van rechts „en het destructieve van links." [19])
>
> „Wij gaan uit van de natie, van den oorlog en de over- „winning. In het kort ons uitgangspunt is de interventie... „Ons onwrikbaar aan de interventie houdend, — en het zou ook niet anders kunnen, want de interventie is het „beheerschende feit in de geschiedenis der natie geweest, „— eischen wij het recht op en kondigen den plicht af om

„het Italiaansche leven te hervormen, ook met revolution-
„naire middelen, als dit onvermijdelijk is."

Omdat de krachten nu eenmaal in die richting zijn aangewend, moet er ook in worden doorgegaan. De offers mochten niet vergeefs zijn gebracht. Mussolini zegt dan, dat de revolutie, die eerst interventie, daarna oorlog heette, ook nu moet worden voortgezet.

„Wij willen de stoffelijke en geestelijke verheffing van
„de Italiaansche burgers, niet alleen van hen die zich prole-
„tariërs noemen... wij gaan in de geschiedenis een periode
„in, die men zou kunnen aanduiden als: „de politiek van
„de massa of de democratische hypertrophie". Wij kunnen
„ons niet tegen deze beweging verzetten, wij moeten ze
„richten naar de politieke en naar de economische demo-
„cratie. De eerste kan de massa's naar den staat terugbren-
„gen, de tweede kan door het gemeenschappelijk belang
„gelegen in het maximum van productie, kapitaal en werk,
„verzoenend werken. Uit dezen strijd zullen nieuwe waar-
„den en nieuwe hierarchiën ontstaan. Dit is in synthese
„onze politieke en geestelijke houding."

Hier wordt dus de natie doel en de democratie middel. Op de vergadering zelve verklaarde Mussolini onder unanieme instemming:

„De vergadering van 23 Maart......... aanvaardt het
„opperste postulaat van den Volkerenbond (società delle
„nazioni), die de ongeschondenheid (integrazione) van elk
„van hen veronderstelt, ongeschondenheid, die wat betreft
„Italië, zich moet verwezenlijken op de Alpen, en aan de
„Adriatische zee met de opeisching van Fiume en Dal-
„matië." [20])

Of de bond der naties, ideaal van Corridoni, Mazzini en Garibaldi nu als versterkende factor van het nationalistisch ideaal is bedoeld, of dat het nationalisme daaraan ondergeschikt moest worden gemaakt, is niet met zekerheid te zeggen. Zeker is, dat het ideaal van het „cosmopolitische proletariaat"

nu tot een bond van naties is geworden. De natie wordt uitdrukkelijk als uitgangspunt genomen. Den 13en Januari daaraan voorafgaand had Mussolini echter de expansie en het imperialisme de wet van alle naties genoemd. [21])

De arbeiders van Dalmine, waarmede de vergadering had gesympathiseerd, maakten deel uit van de „Unione italiana di lavoro", de interventistische groep, die zich van de socialistische „Confederazione generale del lavoro" had afgescheiden. [22]) De ontwikkeling van het fascisme is nu eenerzijds te danken aan het feit, dat zich de ontevredenen rond de fasci schaarden, anderzijds in het samengaan met de nationaal gerichte syndicaten.

De eerste periode van het fascisme wordt gekenmerkt door een romantische gewelddadigheid. De esthetiek van het geweld door de futuristen gehuldigd, waarbij de stemming zich telkens vorm kon geven, het arditisme, de directe actie, waren alle kanten van hetzelfde verschijnsel. Mussolini had op de vergadering den moed „de vrucht van het individualisme" genoemd en den fascisten op het hart gedrukt: „De candidatuur „van de neutralisten voor de aanstaande verkiezingen met alle „middelen te saboteeren."

Den 20en Juni werd het ministerie Orlando ten val gebracht, — nog door het parlement —, en den 22en Juni vervangen door het ministerie Nitti, waardoor een aanhanger van Giolitti aan het roer kwam. Het ministerie Nitti en het daarop volgende ministerie Giolitti, dat den 26en Januari 1922 ten val werd gebracht, waren geschikt om de haat van de extreme groepen op zich te laden. Hun bezadigdheid prikkelde de actie, hun neutrale gezindheid het nationaal gevoel in de geesten, die daartoe waren gepraedisponeerd. De nationale energie heeft zich den 13en September ook over de grenzen ontladen in den vorm van de d'Annunzio-expeditie naar Fiume. [23]) Het arditisme heeft het hoofdcontingent der troepen opgeleverd, later is het meerendeel tot het fascisme toegetreden. Onder dezen behoorde de huidige partij-secretaris Giuriati.

Toen Nitti maatregelen nam tegen D'Annunzio's eigenmachtige handelwijze, ging Mussolini tegen Nitti te keer: „Daar is onze „regeering waaraan wij in het vervolg zullen gehoorzamen", noemde hem: „uomo nefasto, agonizzante presidente del consiglio etc."

D'Annunzio vaardigde in Fiume de constitutie voor de Reggenza di Carnaro uit, waarbij de corporatieve staat werd ingesteld, het werk en de productie als nationale wil werd gezien. [24]) De fascitische corporatieve staat heeft zich deze geest tot de zijne gemaakt zooals nog nader zal blijken.

In een artikel van den 2en Juli 1919 zeide Mussolini van het fascisme: „,...... essendo produttivista non può essere e non „è antiproletaria."

Productie staat dus voorop, niet meer het proletariaat.

> „Het fascisme is een beweging van werkelijkheid, van waarheid en leven, die zich aan het leven aanpast, het is pragmatistisch. Het heeft geen apriorismen, geen verwijderde doeleinden, het belooft niet het gebruikelijke paradijs van het ideaal."

In hetzelfde artikel wordt de rappresentanza integrale als de groote nieuwigheid van het fascisme beschouwd, anderzijds volgehouden dat het steeds een beweging van minderheden zal blijven. De bedoeling is blijkbaar krachtkernen te vormen in de massa's.

In de fascistische ideologie is een parallel te construeeren tusschen strijd en productie. De „Popolo d'Italia" noemde zich: „Giornale dei combattenti e dei produttori". De Italiaansche overbevolking in verband met haar passieve handelsbalans, gebrek aan koloniën en gebrek aan grondstoffen, dwong tot productie. De mythe der algemeene staking was hierdoor nationaal gevaarlijk, en de mythe natie maakte van de productie, die haar machtig zou kunnen maken, een zekere voortzetting van den oorlog, welke Italië niet de positie had gegeven, welke zij had opgeëischt. Ook het futurisme dweepte met industrie in zijn strijd tegen het passatisme.

Bij de verkiezingen van November 1919 verkregen de fascisten geen enkele zetel, terwijl de socialisten er 156 verkregen. De oorzaken van deze nederlaag zijn te zoeken in het bandelooze karakter van het oorspronkelijke fascisme, de naam fasci di combattimento schrikte bij de algemeene oorlogsmoeheid reeds velen af, en in den syndicalistischen inslag.

De groet vanuit de oprichtingsvergadering aan de arbeiders van Dalmine gezonden omdat zij in hun wettigen klassenstrijd „nelle loro legitime battaglie di classe" de belangen der natie niet vergeten hadden, wijst duidelijk op twee gedachten, terwijl het fascisme door zijn strijd tegen de officieele socialistische partij den schijn wekte tegen de arbeiders te zijn. In een verkiezingsrede had Mussolini de tegenstelling trachten te verzoenen.

> „Een natie kan niet groot zijn, als de arbeidende klasse „verhondscht in de ellende en de onderwerping."
>
> „Ik voel dat de Italiaansche geest niet zal falen in „zijn zending van menschelijkheid. Ik zeg van menschelijkheid, omdat wij door de natie onze „persoonlijkheid voelen."
>
> „Wij zijn Italianen, wij hebben een andere mentaliteit, „een andere ziel, een ander verleden, en als wij revolutie „moeten maken, kan deze revolutie slechts diep, zuiver en „openlijk Italiaansch zijn."

Het toetreden der middenklassen heeft de macht aan het fascisme gegeven. In de middenklassen, de ceti medii, was de interventistische gedachte levendig geweest, [25]) en zij hadden het ergst van den oorlog en zijn gevolgen te lijden gehad.

Luigi Salvatorelli merkt op, dat de middenstand uit gebrek aan onderlingen samenhang zijn klassenstrijd heeft gevoerd in den vorm van het streven naar een sterken staat. [26])

Een der gronden van de ontevredenheid was de depreciatie van het geld zonder een evenredige stijging van het inkomen. Tegenover de makers van oorlogswinst moest deze ontevredenheid een nationale tint krijgen, omdat zij juist gemotiveerd werd

door de wanverhouding tusschen de offers aan het vaderland gebracht en de vruchten die het eigenbelang er van genoot. De bolsjewistische gewelddaden, de stakingen om de geringste redenen (zoo hebben telegraafbeambten gestaakt omdat zij niet van de dameslift mochten gebruik maken, taxi-chauffeurs wegens het invoeren van den taxi-meter, tramconducteurs om hun onmisbaarheid te bewijzen) maakten deze klassen voor organisatie toegankelijk.

Het samengaan van deze middenklassen met het fascisme werd verder begunstigd door het groeiende bewustzijn der lagere klassen, dat de methode der directe actie hun welzijn niet zou verhoogen. [27]) De bezetting der fabrieken, hun strijdmethode, die zich over het geheele geïndustrialiseerde land had uitgebreid en in 1920 haar hoogtepunt bereikte, verliep uit eigen zwakheid. Het fascisme had zich tegen deze beweging niet verzet, zooals het ook staking veroordeelde, wanneer zij van socialisten uitging, maar tolereerde wanneer fascisten er deel aan hadden en de nationale productie niet noemenswaard werd benadeeld. [28]) Door de ontmoediging der lagere klassen, die de hoop hadden opgegeven door zelfstandige actie iets te bereiken, werd mogelijk gemaakt de syndicalistische tint in het fascisme zoowel tegenover de arbeiders als tegenover de middenklassen te vervagen. De roode kokarde werd steeds zeldzamer in gezelschap van het fascistische embleem gezien. De ontevredenheid zocht ontlading, wilde verandering; of deze verandering tot gemeenschappelijke tevredenheid zou strekken, was een vraag van minder belang. Op deze wijze kreeg het fascisme naar de omstandigheden een andere nuance. [29]) Door de reactie tegen het bolsjewisme op het platteland kreeg het daar het karakter van een reazione agraria. In de steden stond men vijandig zoowel tegenover het proletariaat als tegenover het grootkapitaal, terwijl men niettemin op artistieke wijze met industrie dweepte. Naarmate Mussolini nu op deze verschillend genuanceerde krachten ging steunen, moest zijn relatief intuïtivisme, zooals hij hetzelf noemde, het karakter

van beweging nog meer accentueeren en de mythe afstemmen op de mentaliteit der beschikbare krachten. Wij zien dan ook langzamerhand nuance komen in de leuzen, waarmede de leiders hun volgelingen begeesterden. Januari 1921 werd het fascistische tijdschrift „Gerarchia" opgericht, dat in de „Popolo d'Italia" met de volgende woorden werd aangekondigd:

„......de hiërarchie willen afschaffen om het individu te „bevrijden en de vooruitgang te versnellen zou gelijke dwaasheid zijn als het breken der beenderen van een kind „om het leniger te maken, of de rails uit te rukken om de „snelheid van een trein te vermeerderen." [30])

Geen tegenspraak dus met het karakter van beweging.

Den 23en Maart 1921 kon Mussolini andermaal verzekeren:

„Het fascisme is geen kerk, maar een strijdperk. Het is „geen partij maar een beweging, het heeft geen kant en „klaar program, dat in het jaar 2000 moet verwezenlijkt „worden, om de eenvoudige reden, dat het fascisme dag „aan dag het gebouw van zijn wil en van zijn hartstocht „bouwt."

De overgang van vrijheid naar hiërarchie vindt zijn bevestiging in de mate van het gebruik van het geweld, al moet worden toegegeven, dat het kenterend getij in het bolsjewisme ook daartoe heeft bijgedragen. Terwijl Mussolini tijdens de oprichtingsvergadering den fascisten op het hart had gedrukt de candidatuur der neutralisten voor de verkiezingen van 1919 „met alle middelen te saboteeren", den 6en Maart daaraan voorafgaande had verklaard: „Het program der fasci di combattimento ligt in hun naam opgesloten", maant hij de fascisten van 1921: „alleen bij hooge uitzondering (nei casi specialissimi) het initiatief te nemen tot een gewelddaad; uit de geschiedenis van het fascisme moet de kroniek van de kleine individueele gewelddaden verdwijnen."

Mussolini verzet zich niet zoozeer tegen het geweld, — herhaaldelijk blijkt het tegendeel — maar tegen het ongebonden

initiatief. De betrekkelijke rust die over het land was gekomen, deed het plan rijpen tot een wapenstilstand met het socialisme. De tijden bleken echter niet rijp te zijn, want het verdrag werd door de ondergeschikte leiders gesaboteerd. Deze mislukking heeft het fascisme verder afgestooten van de socialistische ideologie.

De behoefte aan discipline, die noodig was, wilden de krachten in dienst der natie elkaar niet tegenwerken, bracht tot het besluit, de beweging tot partij te vormen, met vaste statuten. Waar de meeningen onder de fascisten vrijwel uiteen liepen, was de mythe alleen op den duur niet voldoende, maar moest de inwendige organisatie worden versterkt. Bovendien hadden de verkiezingen van Mei 1921 de fascisten in de Kamer gebracht en moest de verhouding tusschen de Kamerfractie, de fasci en de syndicaten worden vastgesteld. De argumenten, die Mussolini voor de omvorming gegeven heeft, wijzen er op, dat het karakter van beweging door de organisatie slechts werd geaccentueerd: „Il partito è un gesto di coraggio, un segno di „giovinezza, è un atto di fede." [31])

Weliswaar zou volgens Mussolini de organisatie de „spersonalizzazione", het verdwijnen van het persoonlijk karakter, met zich brengen, maar het was overduidelijk, dat zijn persoonlijke invloed, die blijkbaar reeds gevestigd was (n o n p i ù una testa, ma dieci ......" [32]) in de georganiseerde partij slechts een instrument en versterking van invloed kon vinden. Veelzeggend is het volgend argument:

> „Welke is de moederidee van het fascisme?...... een „functie kan het nog hebben, hoe voorbijgaand ook, een „bundel, fascio, van jonge energieëen, die anders verspild „zouden worden, te kanaliseeren en bijeen te houden." [33])

Dit argument is een aanwijzing, dat de mythe is ontstaan uit het contact van temperament en omstandigheden. Het is dan ook niet te verwonderen, dat Mussolini op het congres van Rome, waarop tot de omvorming tot partij werd besloten, onder algemeene instemming kon verklaren:

„I miti internazionali son caduti, de internationale my-
„then zijn onhoudbaar gebleken." [34])

De meeningsverschillen, die zich op het congres openbaarden, werden in begeestering voor de natie opgelost. Naarmate de nationaalgezinden zich hechter organiseerden, werden de krachten bewuster na de periode van moeheid, die onmiddellijk na den oorlog het land overheerschte. Het nationale sentiment kon weer productief worden gemaakt, zag weer mogelijkheden tot resultaat.

De oorlog, waarin men offers had gebracht, die voornamelijk aan de Westersche „plutocratie" ten goede waren gekomen, de strijd tegen het bolsjewisme, de strijd tegen den staat, die niet meer de „coscienza ideale della nazione" was, hadden de mythe „natie" van alle onzuiverheden gereinigd.

NOTEN.

1) Chiurco. Storia della Rivoluzione fascista in 5 vol.. I. p. 99. Firenze, Vallecchi.
2) Giuseppe Prezzolini. Le Fascisme p. 23. Bossard. Paris. 1925.
3) Avarna di Gualtieri. Il Fascismo. p. 14. Torino. Gobetti. 1925.
4) v. Beckerath. Wesen und Werden des fascistischen Staates p. 17. Berlin. Springer.
5) Margherita Sarfatti. Dux. p. 163. Milano. Mondadori. 1928.
6) Le Origini e lo sviluppo del Fascismo. p. 5. Roma Littorio. 1928.
7) l. c. p. 13.
8) l. c. p. 49.
9) Ferrari. Le régime fasciste. Paris „Spes." p. 234 e. v.
10) Sorel. Réflexions sur la violence. 6e ed. p. 182. Paris. Rivière. 1925.
11) Origini e Sviluppo. p. 28.
12) Mussolini. Diuturna p. 72. Milano. Alpes 1929.
13) Prezzolini l. c. p. 24.
14) Giorgio Pini. Benito Mussolini. vert. Mary Robbers. p. 33. A'dam. Elsevier.
15) Origini. p. 57.
16) F. T. Marinetti. Futurismo e Fascismo. p. 13. Foligno Campitelli.
17) l. c. p. 163.
18) Avarna di Gualtieri l. c. p. 15.
19) Chiurco l. c. vol. I. p. 95 v. v.
20) l. c. p. 101.
21) l. c. p. 51.
22) v. Beckerath l. c. p. 20.

[23]) Chiurco l. c. p. 170 e. v.
[24]) Ferrari l. c. p. 47.
[25]) Avarna di Gualtieri l. c. p. 10.
[26]) Luigi Salvatorelli. Nazionalfascismo. p. 345. Torino Gobetti. 1923.
[27]) Prezzolini l. c. p. 46.
[28]) v. Beckerath l. c. p. 21.
[29]) Zie over de dètails Zibordi. Critica socialista del fascismo 10 v. v. Bologna. 1922. Biblioteca di studi sociali.
[30]) Chiurco l. c. I. p. 22.
[31]) Chiurco III. p. 551.
[32]) l. c. p. 569.
[33]) l. c. p. 551.
[34]) l. c. p. 588.

DERDE HOOFDSTUK.

DE FIGUUR VAN MUSSOLINI EN HET FASCISME.

Voor de fascistische beweging tot partij werd geconsolideerd, waren er moeilijkheden ontstaan tusschen Mussolini en velen zijner aanhangers. Een dezer wrijvingen was ontstaan door de houding der fascistische Kamerfractie, die bij het voorlezen van de troonrede was weggebleven. De ontstemming onder de fascistische gelederen was zóó groot, dat zij een koerswijziging van Mussolini inleidde. [1]) Na eerst de fascisten te hebben gewezen op het republikeinsch karakter van het oorspronkelijk fascisme — ook de fasci di azione rivoluzionaria waren republikeinsch — wees hij in latere geschriften op het onbevooroordeelde karakter van de beweging.

„Niemand kan beweren, dat het welzijn van Italië noodzakelijk aan het lot der monarchie of de oprichting van een republiek is gebonden." [2]) Op het congres van Rome was Mussolini voorstander van de monarchie. Na den marsch van Rome verdedigde hij zijn anti-monarchale gezindheid van vroegere dagen met het argument, dat de koning niet genoeg monarch was geweest. [3])

Een verdere moeilijkheid kwam voort uit het plan van Mussolini, om met het gematigde socialisme een vredesverdrag aan te gaan. [4]) Het verdrag werd den 2en Augustus geteekend door het centraal comité, de vertegenwoordigers van de socialistische partij en van de confederazione generale del

lavoro. Het overgroote meerendeel van de fasci ging met het vredesverdrag accoord, maar de fasci van Emilia, Romagna en Venetië verklaarden zich tegen het verdrag. Hierop nam Mussolini ontslag als lid van de „Commissione esecutiva dei Fasci Italiani di combattimento" (17 Augustus).

Den 3en Augustus had Mussolini in de Popolo d'Italia geschreven: „als het fascisme mij niet volgt, kan niemand mij dwingen om het fascisme te volgen". Na zijn ontslag antwoordde hij in een antwoord aan de „Giornale D'Italia", die hem de onjuistheid van zijn handelwijze verweet: „mijn stijl is die van een edelman, die de pose van een chef verafschuwt, wanneer de ondergeschikten ongebonden worden; die niet de grove pretentie heeft om nog steeds den generaal uit te hangen, wanneer zijn leger hem elke gehoorzaamheid en discipline weigert"; „dit is, kan en zal de stijl niet zijn van mijn politiek en mijn leven".

Den dag daarop werd het ontslag van Mussolini geweigerd door de „Commissione esecutiva" „overwegend, dat het vredesverdrag werd gesloten na bijna eenstemmige beraadslaging van den nationalen raad, het eenig lichaam dat is aangesteld om de richtlijnen van het Fascisme vast te stellen, overwegend, dat meeningen, afwijkend van de besluiten, door de meerderheid in den nationalen raad genomen, ontoelaatbaar zijn, zoodat alle afdeelingen verplicht zijn om de clausules van het vredesverdrag loyaal uit te voeren . . . verwerpt het ontslag van Benito Mussolini, die in dit moment als altijd ondubbelzinnige blijken heeft gegeven van een verheven gevoel voor tucht, zoodat zij hem dringend verzoekt zijn ontslag te willen intrekken". Een indrukwekkende menigte telegrammen van fasci uit alle oorden des lands betuigde solidariteit met Mussolini en drong eveneens bij hem aan, zijn post niet te verlaten. Met het gevolg, dat Mussolini aanbleef en zijn hegemonie versterkt was. Zijn persoonlijke invloed bleek ondanks raad en commissie overwegend. Zien wij eenerzijds in Mussolini een groote soepelheid in de keuze der middelen,

de antipartito is er niet voor teruggeschrokken zich in de Kamer te laten vertegenwoordigen, „omdat zij zich op elk gevechtsterrein waagde"; zijn overtuiging is onwrikbaar.

Het vredesverdrag werd door de socialisten en fascisten in zijn toepassingen gesaboteerd; Mussolini legde zich bij dezen toestand neer.

De politiek van Mussolini is een eigenaardig mengsel van stijl en opportunisme. Dit hangt samen met het geheel van zijn temperament en karakter. Dit is uiteraard niet voor definieering vatbaar, maar het weinige, wat wij van hem weten kan het inzicht verscherpen in de beweging, die zoowel door zijn volharding als door zijn geestelijke soepelheid de macht in Italië heeft verkregen.

Benito Mussolini [5]) werd in 1883 te Dovia geboren. Zijn vader was revolutionnair socialist, voorstander der directe actie, die tot motto had: „werkend leven, strijdend sterven". Door de behoeftige omstandigheden, waarin zijn ouders verkeerden, moest Mussolini zich door het leven slaan. Aanvankelijk als onderwijzer in zijn geboortestad werkzaam, trok zijn avontuurlijke aanleg hem naar Zwitserland. Hier heeft hij een tijdperk van ellende doorleefd. Als bedelaar, knecht bij een waard, metselaar, wist hij zich een bestaan te verschaffen. In Lausanne volgde hij de colleges van den socioloog Vilfredo Pareto. In Zwitserland werd hij echter om zijn syndicalistisch ageeren door de politie streng gecontroleerd, waarom hij Zwitserland verliet. Uit Frankrijk werd hij om dezelfde reden uitgewezen. Oostenrijk moest hij wegens irredentistische propaganda verlaten. Of Mussolini zuiver Marxist is geweest, het is niet vast te stellen. Wel richtte hij in 1910 een tijdschrift „La Lotta di classe" op, maar of dit een van zijn idealen of zijn eenig ideaal was, kan daaruit niet worden afgeleid. Margherita Sarfatti verhaalt, hoe hij op school reeds den naam Rome in de schoolbanken kraste; hijzelf vertelt uit zijn jeugd, hoe hij onder de nederlaag bij Aduah en de onverschilligheid der Italianen voor de schande geleden heeft. Ant. Beltramelli

haalt de volgende woorden aan, waarmede men Mussolini getypeerd heeft: „Mussolini heeft de ideeën van het laatste boek, dat hij gelezen heeft", hetwelk Beltramelli op de volgende wijze weerlegt: „Het was niet waar. Hij gaf vlug zijn toestemming aan een ideologisch systeem, of aan een practische constructie, maar keerde er zich even bruusk van af. Hij heeft nooit de logica van de feiten van het oogenblik geofferd aan een theorie, hoe verheven en eerbiedwaardig ook."

Dit laatste zou den schijn kunnen wekken van opportunisme; toch was Mussolini van opportunisme een verklaard tegenstander. Opportunisme heeft bij Mussolini nooit beginselverzaking beteekend. Het schijnbaar tegenstrijdige ligt in de belangeloosheid, waarmede hij altijd zijn taak heeft opgevat; zonder restricties heeft hij zich aan zijn overtuiging opgeofferd. Toen hem als redacteur van de „Lotta di classe" salarisverhooging werd aangeboden, weigerde hij; ondanks het feit, dat hij toen met zijn vrouw en dochter op zeer bescheiden voet leefde. Toen hij tot het inzicht gekomen was, dat de oorlog de revolutie zou brengen over Italië en meer vrijheid in de wereld, heeft hij zich zonder dralen als vrijwilliger opgegeven. Gewond verdroeg hij manmoedig de pijnlijkste operaties.

Daarnaast treft echter zijn individualisme, tijdens de fascistische revolutie heeft Mussolini verscheidene malen geduelleerd — ook om persoonlijke motieven —. Stirner, de wijsgeer van het ongebreidelde egoïsme en Nietzsche zijn z'n leermeesters. [6]) „De moed, die de vrucht is van ons individualisme" is een uitlating, die dit bevestigt. Sarfatti typeert hem, door te zeggen, dat hem „het kunnen" alleen bevredigt [7]) — in zijn oorlogsdagboek maakt hij een tekst van Mazzini tot zijn lijfspreuk: „Het geheim van de macht ligt in den wil".

Mussolini heeft eens een essay geschreven over het boek van Nietzsche „Der Willen zur Macht", waarin de volgende passages voorkomen: [8])

„Maar een andere veel diepere reden inspireerde Nietzsche

tot zijn antichristelijke campagne. Met het Christendom komt de moraal van de gelatenheid en de berusting op. Op het recht van den sterkste-granieten basis van de Romeinsche beschaving — volgt de naastenliefde en het medelijden."

„En ten slotte is er in het Evangelie een gedachte, die Nietzsche tegen moest staan. De parousia, het einde van de wereld. Als deze benauwende gedachte moreele wet wordt, verkeert het leven in vegetatie."

„Nietzsche drukt zich uit: „de mensch is iets, dat moet worden voorbijgestreefd, de mensch is een brug, geen doel — hij moet zich gelukkig noemen door zijn verdienste, vanwaar hem de weg tot een nieuwen dageraad is geteekend —. Hij moet in harmonieuse eenheid bijeenbrengen, wat in den mensch fragment en mysterie en schrikwekkende chaos is. Het verleden in den mensch verlossen is opnieuw scheppen wat was, totdat de wil zal kunnen zeggen: „Maar zoo heb ik gewild, zoo zal ik willen". *Deze wil naar macht, die zich ontvouwt in de schepping van nieuwe moreele, artistieke of sociale waarden, geeft een doel aan het leven.* Hier is Nietzsche geestelijk verwant aan Guyau. De schrijver van „L'irréligion de l'avenir" heeft deze diepe waarheid nagelaten „La vie ne peut se maintenir qu'à la condition de se répandre. Vivre, ce n'est pas calculer, c'est agir". En Nietzsche: „Scheppen, ziedaar de groote bevrijding uit de smarten en de troost van het leven. Dood zijn alle Godheden, nu willen wij, dat de „Uebermensch" leve".

„De „Uebermensch" is de groote schepping van Nietzsche. Welke geheime impuls, welke inwendige strijd hebben den eenzame tot dit begrip gebracht! Misschien het Tedium vitae ...... van ons leven. Van het leven, zooals het verloopt in de huidige, burgerlijke maatschappij, waar de ongeneeselijke middelmatigheid den toon aangeeft."

In de vrijheid, de scheppende vrijheid, die zich bij Nietzsche zelfs kan uiten in de zelfvernietiging, die de vrijheid bevestigt, zijn de tegenstrijdigheden tusschen het individualisme en het idealisme verzoend.

„Hij — Mussolini — is de brenger van een nieuw levensrhythme, hij heeft een revolutionnair woord gesproken, is voor de extreme daden en verheft ze, vereenigt en verzamelt elke kracht, die naar zijn meening zijn kracht vermeerdert", zegt Beltramelli.

Massimo Rocca, die Mussolini in zijn opkomst en triomfen van nabij heeft gevolgd, weet niet of zijn persoonlijke macht nu doel of middel voor hem was. [9])

Giorgio Pini beschrijft, hoe Mussolini tot interventie kwam: „Hoewel aan het hoofd staande van de machtigste neutraal gezinde partij in Italië, verlangde Mussolini e e n o f a n d e r e actie. Stellig was streven naar interventie zijn roeping. Een Mussolini, die voor onzijdigheid was, zou zooiets geweest zijn als de zon bij middernacht." [10])

Giuseppe Prezzolini: „Dans sons esprit les hommes et les idées n'ont que la valeur d'éléments practiques de son action et doivent se placer là où il faut précisément agir avec une grande rapidité de sorte qu'il ne lui reste point de temps pour les examiner sous une autre lumière." [11])

Margherita Sarfatti haalt Mussolini's woorden aan: „Ik ben door die manie bezeten. Het brandt, het kwelt en verteert me inwendig als een ziekte: met mijn wil een teeken in den tijd te drukken, zooals de leeuw met zijn klauw." [12])

Elders verhaalt ze van zijn begeestering voor de arbeiders, die een gebouw voltooid hebben. „Dat zijn eerst costruttori".

Zijn vereering voor de vrije autonome scheppende kracht van den mensch blijkt in zijn voorliefde voor het gevaarlijke leven: „Pericolosamente vivere". Van de praefascistische Italianen zeide hij: „Zij kunnen niet leven, omdat zij niet weten te sterven".

Hierdoor wordt duidelijker wat Mussolini bedoelt met „idee". Van Andrea Costa zegt hij, dat er van hem niet alleen de asch is overgebleven, maar de idee, welke onsterfelijk is. [13])

Mussolini zegt, dat het handelen uit eigenbelang eo ipso contrarevolutionnair is, en hij definieert de revolutie met

Napoleon als „une idée qui a trouvée des baionettes". Uit dit alles blijkt, dat zijn idee bestaat in een beginsel van handelen, een ideaal, in wiens dienst de mensch zich stelt. Maar zijn idee is anderzijds onafscheidbaar van den mensch, „zooveel zijn de ideeën waard, als de menschen, die haar vertegenwoordigen". Reeds is gebleken, dat hij de waarheid vooral waardeert als beginsel van handelen.

„Elk systeem is een dwaling en elke theorie een gevangenis". Dit bevestigt den invloed, die Sorel op hem gehad heeft. Ook volgens zijn leermeester Vilfredo Pareto is elke ideologie een uitvloeisel en een masker van een instinct. [14]) Voor Mussolini komt in de idee de vrijheid, de kracht en zelfstandigheid van den mensch 't meest tot uiting. Verklaart Mussolini eenerzijds *dat de idee eeuwig is en blijft na den mensch*, en anderzijds dat de idee valt en staat met den mensch, die voor haar strijdt, dan ligt de oplossing in het feit, dat de mensch zich in de idee heeft overtroffen, *in de idee als zelfschepping blijft de mensch ook leven, streeft de mensch zichzelve voorbij, zichzelf daardoor verheerlijkend*. Psychologisch gesproken is de idée force van Mussolini tevens een force-idée. De ontwikkeling van zijn energie, de mogelijkheden om ze in al haar potenties te ontvouwen, maakt een ideaal, dat de chaos tot harmonieuse eenheid kan brengen, in concreto verwant aan zijn natuur.

De socialistische partij scheidt hij scherp af van het socialisme als idee, verstaat onder dit laatste echter niet de Marxistische doctrine. „De politieke hartstocht ontbreekt. Het „quieto vivere", dat is de formule van de carnavaleske Italiaansche democratie". Toen Bissolati het reform-socialisme theoretisch durfde belijden, drong Mussolini op zijn uitwijzing aan: „Indien de Directie der partij den moed niet heeft Bissolati te verloochenen, zullen wij de laatste banden verbreken en ons tot een Autonome Revolutionnaire Federatie constitueeren". Mussolini ziet de idee in zoover zij zich in kracht belichaamt.

De opstand in de Romagna, de „Settimana Rossa" was zijn werk.

Mussolini, veroordeeld wegens oproerstichting, beriep zich in zijn verdediging op de „mythe" van de algemeene staking en de religiositeit van deze nieuwe daad.

Op een interruptie van den president, die hem tegenwierp: „U is voor de theorie, dat het doel de middelen heiligt", antwoordt hij: „Mijnheer de President, de bekende Macchiavellistische theorie is gerehabiliteerd door Giovanni Bovio, en is vooral in eere hersteld door de werkelijkheid van het doorleefde en doordachte leven". [15]) Bij een andere gelegenheid: „wij gaan naar een mechanische en gemecaniseerde menschheid, redeneerend tot verbittering toe, tot aan de uitschakeling der gevoelswaarden, *die zulk een belang in de geschiedenis hebben gehad."*

Alfredo Oriani [16]), die Mussolini een voorlooper van het fascisme heeft genoemd en aan wiens werk „La Rivolta ideale" hij zich geestelijk gevoed heeft, zegt: „coloro che pensano non sanno nulla; il cuore solo ha le certezze sublime, la fede delle cose sperate".

De oorlog heeft aan het denken van Mussolini logischerwijze een richting gegeven. De Internationale was verbroken, want de eensgezindheid der Duitschers had automatisch de nationale eensgezindheid van de andere volkeren teweeggebracht. (Rede 18 Dec. 1914). De werkelijkheid vaagt men niet uit, wordt niet genegeerd, en de werkelijkheid is, dat millioenen en millioenen menschen, in overgroote meerderheid uit arbeiders bestaande, op dit oogenblik tegenover elkaar staan, op de bloeddoordrenkte velden van Europa. De neutralisten, die zich schor schreeuwen met „Weg met den oorlog" te roepen, bemerken de groteske laagheid niet, die nu in die kreet besloten ligt. Het is een gruwelijke ironie „Weg met den oorlog" te schreeuwen, terwijl men in de loopgraven vecht en sterft." [17])

Wel een zeer vitalistisch argument.

Uit het voorgaande is wel af te leiden de rol, die de activiteit in Mussolini's leven gespeeld heeft. Al zou het overdrijving zijn te beweren, dat het karakter van Mussolini in de twee woorden idée-force, ideaal dat zich onmiddellijk in daden omzet en force-idée, energie, die door de mogelijkheden van ontplooiïng het ideaal bepaalt, toch wordt hij hierdoor het duidelijkst gekenmerkt. Idealen beantwoorden alle in kiem aan de menschelijke natuur, de dynamische instelling bij Mussolini overdrijft één ideaal tot eenzijdigheid toe!

Niet, dat hij geen andere emoties zou kennen, dan die in krachtsontplooiïng gelegen, — om het verlies van zijn moeder was hij wanhopig, zijn oorlogsdagboek getuigt van zijn zin voor natuurschoon —, maar zijn emoties worden door zijn energie-ideaal beheerscht en in haar dienst gesteld.

Beltramelli wijst op de vriendschap, die Mussolini met sommige personen als particulier onderhield, terwijl ze in de politiek zijn vijanden waren.

Mussolini staat, dictator zijnde, interviews toe, waar de meest onbeteekenende vragen worden gesteld. Hij moge deze als ontspanning opvatten, er wordt toch een dosis welwillendheid voor vereischt, den eersten den besten te woord te staan. Op den interviewer maakt hij dikwijls een jongensachtigen indruk en dit behoeft geen verwondering te wekken, zijn vitaliteit moet dien indruk wel maken op momenten, dat zijn vastberadenheid minder spreekt.

De eigenschap van natuurlijk aanpassingsvermogen geeft de groote kracht aan zijn redevoeringen; naarmate het publiek, waarvoor hij spreekt, anders is genuanceerd, klinken zijn overtuigingen anders. Het behoeft geen berekening te zijn, wanneer hij zich in zijn redevoeringen tegenspreekt. Ook in de brieven van Paulus kan men herhaalde malen tegenspraken vinden, wanneer men de teksten letterlijk neemt. Met dezen heeft hij gemeen, dat hij die waarheden accentueert, die aan het momenteele publiek het meest verwant zijn, uit een intuïtie, die distincties en analyse verwaarloost. Maar verschillend is hun opvatting van de waarheid.

Het beeld van Mussolini kan niet wetenschappelijk behandeld worden, omdat de wetenschap niet het individueele tot object heeft, maar ik hoop een beeld van hem gegeven te hebben en de tegenspraken, die in zijn leer en leven te vinden zijn, tot een psychologische eenheid te hebben teruggebracht.

Met voldoende waarschijnlijkheid kan nu worden nagegaan welke verwantschap er bestond tusschen de volgelingen en hun leider, of welke omstandigheden hem tot leider hebben doen kiezen. De persoonlijke vereering, die in de Italiaansche politiek steeds in eere had gestaan, werd eenvoudig op Mussolini overgedragen. Maar terwijl het opportunisme der Italiaansche praefascistische politici veelal belette de persoon als belichaming van een idee te zien, was Mussolini in de politiek stijlvol, in hem was de politiek de „arte desinteressata" waarvan Marinetti spreekt.

De wet, die tijdens het liberale regiem een instrument was geweest in de handen der politici om hun invloed te versterken, had alle contact met het nationale sentiment verloren. De vaderlandsliefde wreekte zich door zich te openbaren in onwettigheden.

De breuk tusschen staat en natie deed deze onwettigheden slechts zien als uiting van een mentaliteit, die het vaderland tegen den staat verdedigde. Mussolini's opvatting van het geweld, wiens aanwending beperkt moest zijn door het algemeen belang der natie, zijn ideaal, dat de middelen heiligde, maakte dat het geweld door kunstenaars, jongelieden en strijders ieder op hun wijze, geaccepteerd werd. Met dit laatste is geen classificeering bedoeld, maar wordt de stelling geponeerd, dat de kunstenaars in de kunst, de jeugd in hun jeugd, de strijders in hun mentaliteit afzonderlijke redenen vonden, om hun begeestering te betuigen.

Typeerend is de fascistische hymne:

Giovinezza, giovinezza
Primavera di bellezza
Nel Fascismo la salvezza
della nostra libertà.

De mentaliteit der jeugd uit zich o.a. in het bewonderen van kracht en energie. Haar denken is op het concrete gericht, waardoor opportunisme, waarbij het beginsel niet in de uiterlijke daden blijkt, door haar als halfheid wordt beschouwd.
Het opportunisme van de liberale school, bij wie vaak geen beginsel aanwezig was, prikkelde haar nog sterker om stijl te eischen. De intuïtie der jeugd vervangt hun gebrek aan redeneervermogen. Zij ziet de waarheid in beelden. De ervaring, noodig om haar idealen aan de werkelijkheid toe te passen en de bezadigdheid, die het beginsel en de toepassing van het beginsel onderscheidt, ontbreekt, zoodat haar idealisme òf zich terugtrekt en in haar verbeelding een eigen leven leidt, òf reageert tegen de werkelijkheid op een wijze, waaruit meer haar afkeer voor die werkelijkheid blijkt dan haar inzicht in de feiten en de wijze, waarop ze het doeltreffendst kunnen worden verbeterd.
Van den anderen kant is haar intuïtie nog zuiver, en nog niet door feiten vertroebeld, de ervaring kan er ook toe leiden, dat men zóó voorwaardelijk is, dat men sceptisch staat tegenover elk beginsel, en in de praktijk de theorie aan kant zet. De jeugd, die reageert door met haar antipathie begeestering voor het tegendeel te vereenigen, kan door bovengeschetste mentaliteit der ouderen nog meer worden geprikkeld.
Het behoeft geen betoog, dat deze eigenschappen zich bij den licht begeesterden zuiderling veel scherper kunnen releveeren. De Italiaan mist bovendien humor, bij hem staan sympathie en antipathie scherp tegenover elkaar, spelen met contrasten kent hij niet. In plaats van humor heeft hij begeestering en sarcasme. Mussolini is hiervan een sprekend voorbeeld. Zijn oorsprong uit het volk draagt hiertoe ook eenigszins bij. Door dit alles is de Italiaansche jeugd toegankelijk voor de heroïsche levensstijl, die Mussolini predikt. Het beginsel blijkt hier in zintuigelijken vorm en waar een verwant ideaal door zijn zintuigelijken vorm aangrijpt, vragen de jongeren niet naar verdere normen.

Wat de kunstenaars betreft, die men in groote getale in het oorspronkelijke fascisme vertegenwoordigd ziet, Marinetti, Toscanini, Piero Bolzon, Mario Carli etc.: in deze zijn verwante eigenschappen te vinden. [18])

Over het algemeen is de zin voor het schoone bij den Italiaan sterker en autonomer ontwikkeld. Het doet den Noorderling vreemd aan, minister Belluzzo in zijn werk „Economia Fascista" een beroep te zien doen op de schoonheid als doel van de nationale economie. [19]) Op vele propagandistische affiches vindt men voorstellingen, die in het Noorden op den lachlust of op de preutschheid zouden werken, terwijl de Italiaan ze eenvoudig symbolisch beschouwt. Dito in vele redevoeringen van Mussolini.

Een eigenschap van het schoone nu is zijn autonomie. De innerlijke saamhoorigheid bepaalt den graad van het schoone, niet of het beantwoordt aan een doel daarbuiten. De schoonheid wordt ook niet door redeneering benaderd, maar door onmiddellijke intuïtie; in het schoone ligt de inhoud open in den uiterlijken schijn. De schoonheid, die onze natuur het meest verwant is, is die, bij welke het abstracte zich in het concrete openbaart. Het verstand ziet hier het algemeene in het bijzondere, maar zóó, dat er in den schijn niets is, dat de conceptie niet weergeeft en in de conceptie niets, wat niet door den schijn spreekt.

Daarom kan de schoonheid niet weerlegd worden, tenzij door een andere schoonheid, die haar gebreken in het licht brengt. De schoonheid staat autonoom tegenover een redeneering, die van beginselen uitgaat, haar kracht is de innerlijke eenheid, de stijl. De eenzijdigheid van den inhoud in leerstellig opzicht hindert daarom niet, indien de partieele waarheid zich maar volledig en harmonisch openbaart.

Een gedragslijn kan dus esthetisch bevredigen, wanneer zij een mentaliteit openbaart in beelden, die een overzienbaar geheel vormen. Voor den kunstenaar is het onverschillig, wat de moreele maatstaf is van hetgeen hij bewondert, slechts in

zoover maakt de moreele norm esthetisch toegankelijk, als deze een verwantschap vestigt tusschen den weergegeven inhoud en het waarnemend subject.

Het gevoel heeft in de esthetische waarneming beteekenis, hetzij door de materie, den inhoud te vormen van het schoone — in de menschelijke gevoelens kunnen de hoogste waarden besloten liggen — of als gevolg der esthetische gewaarwording in de genieting van den vorm; inhoud en vorm worden in de schoonheid één. De lichamelijke, zintuigelijke emotie speelt bij de esthetische gewaarwording van den mensch een groote rol, omdat de schoonheid met het geheele wezen van den mensch wordt opgenomen. De eenheid tusschen geest en stof kan slechts worden waargenomen en doorvoeld door een akt, waarin geest en stof innig samengaan.

Dit alles maakt de persoonlijkheid van Mussolini zeer verwant met den artistieken aanleg der Italianen. Men vergete niet, dat smaak en wansmaak dezelfde vermogens affecteeren en dat men van leelijk en leelijker spreekt, omdat zij minder schoons bevatten; de absolute wanverhouding bestaat niet. Dit om er op te wijzen, dat het hoegenaamd niets aan de zaak verandert, of de artistieke aanleg der Italianen momenteel op een hoog plan staat. Waar het op aan komt, is het feit, dat zij neiging hebben de waarheid in den vorm van eenheid, raakheid en helderheid te zien, dat hun overtuigingen en voorliefden niet door redeneeringen te weerleggen zijn, en het doel hun minder zegt, dan het gebaar en de stijl.

De idée-force van Mussolini met zijn senso della misura, die zich door tegenslag steeds verfijnd heeft, is esthetisch te waardeeren. Wat Mussolini aan ieder als ideaal voorhoudt: „Fare della propria vita il proprio capolavoro"; daarin is hijzelf voorgegaan. Zijn geweld spreekt het esthetisch gevoel aan, omdat hij het louter accepteert als middel tot een ideaal. De juistheid van het ideaal kan men in het midden laten, zoolang hij in het gebruik der middelen geen waarden schendt, die dierbaar zijn, prevaleert de „Senso della misura", die aan het ideaal, het

beginsel van stijl, getoetst wordt. De bolsjewistische gewelddaden als niets-ontziende onbeheerschte uitingen van bruut materialisme deden de fascistische gewelddaden vergeven.

In beginsel was het fascisme edelmoedig, offervaardig, omdat het individu zich aan het vaderland wijdde. Terwijl het bolsjewisme de chaos deed heerschen en de brute instincten, vond men in het fascisme een ideëel beginsel, dat de instincten ordende.

Dit is ook een der redenen, waarom het fascisme in zijn optreden tegen het bolsjewisme succes heeft gehad.

In Mussolini zagen de nationalistisch-voelenden een symbool van Italië. Wat Italië in enkele jaren zoo ingrijpend heeft veranderd, dat velen, die het land bezochten, het een ander land vinden, is het feit, dat er een leider werd gevonden, die èn de organisatorische gaven had èn het nationale sentiment wist te prikkelen. Een volk, dat in gewone omstandigheden discipline duchtte, vond nu in zijn emoties prikkels tot werken en tot tucht.

Wat het opportunisme van Mussolini nu betreft, deze accentueert slechts de intransigentie van zijn wilskracht. De verandering van zijn inzichten kan verklaard worden door vermeerdering van ervaring betreffende de mogelijkheden, waarin zijn wilskracht zich kon ontwikkelen, of door verandering van de krachten, waarop hij steunen moest. Wanneer zijn ideaal echter eenmaal bepaald was, hield hij onwrikbaar aan zijn overtuiging vast, volgde men hem niet, dan gaf hij de voorkeur aan het „far parte da se stesso". Men heeft Mussolini vaak pose verweten.

Maar het is duidelijk, dat in den concreten vorm, waarin zijn idealen zich beeldden, tusschen den schijn en de werkelijkheid de grens niet te trekken is. De heroïsche levensstijl is zijn eigen openbaring. In den aanleg voor het concrete is meer gevaar voor ijdelheid dan voor hoogmoed, maar dat Zuiderlingen vaak ten onrechte voor ijdel worden gehouden, weet ieder, die met hen is omgegaan. De welsprekendheid treft er

grootere resultaten, omdat zij niet buiten uiterlijkheden kunnen en eerder overtuigd worden door schittering dan door structuur.

Bewust of onbewust, Mussolini's tactiek om met zijn volgelingen contact te blijven houden, steunt nu eens op zijn persoonlijkheid, die hij interessant weet te maken, dan weer op de idee of de mythe, waarvan zijn persoon in de oogen zijner getrouwen de belichaming vormt. Op het congres van Rome heeft hij de partij gevormd, de tegenstellingen door de mythe „Italië" verzoend en zijn persoon als onmisbare integreerende factor, als voorbeeld en stimulans tot arbeid en als nationaal symbool gesteld.

De Italiaansche ideologische skepsis en critieklooze perpersoonlijkheidscultus waren verzoend. „In mij strijden twee Mussolini's, één individualistisch, die de massa niet liefheeft, de andere volkomen gedisciplineerd". Men zou het coquetteeren kunnen noemen. „In de nieuwe organisatie wil ik verdwijnen, omdat gij van mijn ziekte moet genezen en zelfstandig moet voortgaan. Alleen op die wijze, door de verantwoordelijkheden en de problemen aan te durven, worden de groote veldslagen gewonnen. Ik druk U op het hart, trouw te blijven aan het bezielend beginsel van het fascisme. In een zang van het Paradijs verheerlijkt Dante de figuur van den poverello uit Assisië, die na de armoede te hebben gehuwd, „poscia di dì in dì l'amò piu forte", haar elken dag weer meer liefkreeg."

„Dit, fascisten, zij onze eed: elken dag meer en meer die aanbiddelijke moeder te beminnen, die Italië heet" [20]) — onbeschrijfelijke toejuichingen! — Is het pose? Edelmoedigheid of ijdelheid? Of beide?

De beweging is door zijn organisatie echter een straffer werktuig in de hand van Mussolini geworden.

Het contact tusschen leider en beweging, dat berust op innerlijke verwantschap, is vanzelfsprekend het meest blijvende. De opkomst van Mussolini is echter grootendeels te danken aan de bestaande ontevredenheid, die zich alleen langs zijn

leiderschap kon ontladen. De invloed en het gezag, dat hierop was gebaseerd, was natuurlijk uiterst zwak, zoodra de nieuwe ordening was gevestigd. Maar zelfs in het eerste geval had hij te kampen tegen den bewegelijken aard der Italianen. De artistenwereld is even veranderlijk als de jeugd en de strijders verlangen abnormale omstandigheden, om zich uit te leven.

Het natuurlijke instinct der vaderlandsliefde is en blijft de groote kracht, waarop Mussolini steunen moet. En zijn gezag zal des te sterker zijn en meer aan de psyche van het Italiaansche volk beantwoorden, naarmate de omstandigheden zóó zijn, dat de vaderlandsliefde inniger gevoeld wordt.

Dit is de drang tot zelfbehoud in zijn macht; de hartstocht en emotie, waarop zij in haar opkomst steunde, te behouden of door wilskracht te vervangen.

NOTEN.

1) Erwin von Beckerath. l. c. p. 38.
2) Chiurco l. c. vol. III. p. 307.
3) Mussolini. Discorsi della rivoluzione. 6e ed. Milano Alpes.
4) Chiurco l. c. III. p. 502 e. v.
5) Over Mussolini bestaat reeds een buitengewoon omvangrijke litteratuur. Opgave (tot 1929) bij Chiurco l. c. vol. V. p. 464—468. Men moge volstaan met Sarfatti. Dux. Pini. Benito Mussolini. Ant. Beltramelli. L'Uomo Nuovo. Milano Mondadori 1926 en Curt Gutkind. Mussolini e il suo fascismo. Firenze. Lemonier. 1925.
6) Otten. Het Fascisme p. 27.
7) Sarfatti l. c. p. 65.
8) l. c. p. 103 v. v.
9) Rocca l. c. p. 111.
10) Pini l. c. p. 26.
11) Prezzolini p. 111.
12) Sarfatti l. c. p. 314.
13) Beltramelli p. 111.
14) Hermann Heller. Europa und der Faschismus p. 19. Berlin u. Leipzig. De Gruyter. 1929.
15) Beltramelli l. c. p. 135.
16) Alfredo Oriani. La rivolta ideale. Bologna Cappelli.
17) Pini l. c. p. 27.
18) Marinetti. Futurismo e fascismo.
19) Belluzzo. Economia fascista p. 246. Roma Littorio. Anno VI.
20) Chiurco l. c. III. p. 589.

PARTIJ EN STAAT.

In den marsch naar Rome [1]) (27 tot 31 October 1922) is de greep-naar-de-macht van de gewapende partij of antipartito, zooals men het noemen wil, verzinnebeeld. Giolitti, die het fascisme als afweermiddel tegen het revolutionnaire socialisme had gebruikt, de candidatuur der fascisten bij de verkiezingen van 1921 zelfs had gesteund, meenend daardoor het revolutionnaire cachet aan de beweging te zullen ontnemen, had de diagnose niet zuiver gesteld. [2]) Het daarop volgend ministerie Bonomi, dat sinds het definitieve verdwijnen van de figuur van Giolitti aan den politieken hemel (4 Juli 1921) aan het bewind was gekomen, had straffere maatregelen genomen, maar in dat stadium kon het de fasci slechts strijdlustiger maken [3]) en zich hechter doen organiseeren. Het ministerie Facta, dat van den 27en Februari 1922 het bestuur in naam voerde, had schijnbaar de organisatie der fascistische troepen niet meer bemerkt. [4]) Dat in dit laatste praefascistische stadium continuïteit in de gedragslijn van den staat ver te zoeken was, in de periode van 1919 tot 1922 vijf ministeries elkaar zijn opgevolgd, toont de zwakheid van het gezag aan. De opkomst van de gewapende antipatito, welke straffeloos een leger naast het leger kon vormen en een staat naast en tegen den staat, is overigens wel het sterkste bewijs voor de bouwvalligheid van de regeering. Daarom is de marsch naar Rome eerder als zinnebeeld, als gebaar te beschouwen, werkend op de volksverbeelding, dan als noodzakelijk middel om de macht in den

staat te verkrijgen. Op advies van enkele generaals, had de Koning geweigerd het decreet van den staat van beleg te onderteekenen. Op eigen initiatief, d.w.z. buiten het parlement om, heeft hij aan Mussolini de vorming van een kabinet opgedragen, nadat deze had geweigerd zitting te nemen in een te vormen ministerie Salandra. De fascisten verwachtten nu, dat Mussolini zijn ministerie uitsluitend uit fascistische krachten zou samenstellen. Hij nam echter ook personen uit de popolari-partij, de democratisch-liberalen, socialisten en nationalisten in zijn ministerie op.

Hij vermeed echter elke bespreking met de partij, maar benutte alle capaciteiten, die hij in dienst der natie kon gebruiken. [5])

Dat deze hun medewerking hebben toegezegd, lag gedeeltelijk in de toenadering tot het fascisme, zooals bij de nationalisten, gedeeltelijk in de vrees voor excessen, die het gevolg zouden zijn van de fascistische alleenheerschappij. Van den kant van Mussolini lag het motief in het feit, dat het fascisme een minderheid achter zich had. Bij de verkiezingen van 1921 hadden zij nog slechts 35 op de 525 zetels behaald, en de toename der fascistische gelederen in een tijd, dat de kansen op succes stegen, wees nu juist niet op een sterke overtuiging.

Verder waren de capaciteiten van de fascisten, wat staatkundige leiding betreft, aan twijfel onderhevig. Steeds heeft Mussolini zich gewacht voor onberaden stappen. Tot vijfmaal toe heeft hij een voorstel om de macht te veroveren afgeslagen, totdat hij het juiste moment gekomen achtte. Zoolang de partij de tendens had de macht in den staat te veroveren, kon haar karakter van beweging zich voluit doen gelden. Maar nu het zaak werd, de staat door langzame penetratie aan het fascisme te onderwerpen, moest Mussolini contact zoeken met de meer stabiele krachten in den staat. Zijn wending tot de monarchie heeft ook in dit verband beteekenis. De senaat werd op waardige wijze bejegend, [6]) want de senatoren worden door den koning benoemd en vertegenwoordigden

de traditie, continuïteit en het prestige van het vaderland.

Daarentegen werd het parlement honds behandeld. [7]) Mussolini deelde het mede, dat hij van het lokaal ook een bivak had kunnen maken. Hij kon zich deze handelwijze veroorloven, omdat het parlement niet meer in overeenstemming was met de krachten der natie.

Binnen de partijen was de meening, dat de staat nu de rechtmatige buit van het fascisme was, zeer sterk. Men achtte het doel bereikt. Op het congres van Rome had men zich eenvoudig neergelegd bij de beginselen en programpunten, zooals Mussolini ze had geformuleerd. Men had zelfs in een motie a priori eens verklaard met alle statuten en reglementen, door Mussolini op te stellen.

Mussolini moest nu met den staat en alle krachten in de natie contact behouden of verkrijgen, zonder zijn invloed in de partij te verliezen. In den grooten fascistischen raad, het hoofdorgaan der partij na den marsch naar Rome gevormd kwam het tot heftige tooneelen; men heeft Mussolini zelfs toegeroepen: „Ik zou willen weten of de revolutie ook voor ons is geweest, of alleen voor U?" [8])

De ondergeschikte leiders maakten van het prestige van Mussolini gebruik, om in de provincie tot allerlei gewelddaden over te gaan — velen organiseerden een provincialen „marsch naar Rome" —. De reactie tegen deze gewelddaden maakte op haar beurt het fascisme in de provincie weer radicaler. Of Mussolini in deze gewelddaden ook een hand heeft gehad, is een vraag, die juist gesteld moet worden. Dat Mussolini met zijn opvatting van het geweld, als gerechtvaardigd in dienst der natie, ook tegen personen heeft geageerd en niet altijd conventioneele middelen heeft gebruikt, kan als een presumptie worden beschouwd. Zijn behoedzaamheid als regeeringschef belette niet, dat hij daarnaast gewelddadig te keer kon gaan tegen krachten, die het doelmatigst op deze wijze konden bestreden worden. Strijd met zijn voorafgaand gedrag is er na den marsch naar Rome niet te vinden, mits men maar in het

oog houdt, dat zijn activiteit zich steeds richtte naar de omstandigheden, en tot deze behoorde ook het rekening houden met de wenschen der partij. Wat de bedoelingen van Mussolini zijn, blijkt het best uit de woorden, die hij heeft uitgesproken voordat het fascisme aan de macht is gekomen. Want toen gold het vooral de massa's, die min of meer vatbaar waren voor zijn ideeën, te bezielen en hun zijn tendenzen over te dragen. Terwijl zijn behoedzaamheid tegenover de krachten, die tegenover het fascisme wantrouwend stonden, tegenover het buitenland vooral, hem in vele opzichten het zwijgen als het beste middel deed beschouwen. Hier volgen enkele uitingen uit de periode onmiddellijk aan den marsch naar Rome voorafgaand.

Op Rome werd gedoeld:

„Omdat wij van Rome de stad van onzen geest willen „maken, d.w.z. een stad, gezuiverd, gedesinfecteerd van „alle elementen, die het bederven en bevuilen; wij willen „van Rome het kloppende hart, den wakkeren geest van „het imperiale Italië maken, waarvan wij droomen." [9])

Rome was „een symbool der eenheid", omdat in Rome de traditie was belichaamd. Maar de eenheid van Italië was nog niet bereikt, „omdat men van totale eenheid niet zal kunnen spreken, wanneer Fiume en Dalmatië en de andere gebieden nog niet tot ons zijn teruggekeerd".

Daarom keerde het fascisme zich tegen den staat, omdat de staat niet meer aan de natie beantwoordde.

„De tweedracht is tusschen natie en staat. Italië is een natie, Italië is geen staat. Italië is een natie, omdat van de Alpen tot Sicilië er grondige eenheid is in onze gewoonten, in onze taal, in onzen godsdienst. De oorlog, die tusschen '15 en '18 is gevochten, wijdt al deze eenheden (consacra tutte queste unità). Groot was de moeite, hard het offer en allerzuiverst het bloed, dat gestort is; en het is niet gestort om individueele belangen te waarborgen of belangen van een kaste of een klasse, maar het is gestort in naam van een idee, in naam van

den geest, in naam van het edelste, het schoonste, het edelmoedigste, het meest stralende (folgorante), wat een menschelijke geest kan bevatten." [10])

Men vindt bij Mussolini herhaaldelijk de meening uitgesproken, dat de gebrachte offers ook recht geven, de vruchten te plukken, waarvoor ze zijn gebracht. Het recht op Zuid-Tirol verdedigt hij met een beroep op het bloed, dat daarvoor is gestort.

„Ik ben voor de meest strenge tucht. Wij moeten aan ons zelve de meest harde tucht opleggen, omdat wij anders het recht niet hebben om ze aan de natie op te leggen."

Wil dit zeggen, dat het opleggen aan zichzelve van die tucht daardoor al het recht geeft dit aan anderen op te leggen; dat het beginsel, volgens welke de tucht wordt opgelegd, zijn waarde aan die tucht ontleent?

„De staat vertegenwoordigt geen partij, de staat vertegenwoordigt de nationale collectiviteit, omvat allen, staat boven allen, beschermt allen, en keert zich tegen ieder, die zich tegen zijn onaantastbare souvereiniteit verzet." [11])

Wanneer men den staat geen partijen laat vertegenwoordigen, maar de nationale collectiviteit, wil dit dan zeggen, dat zij het recht hebben, den staat te regeeren, die van de natie het beginsel van hun leven hebben gemaakt? Het is waarschijnlijk de bedoeling: „En het is alleen door middel van de natie, dat Italië naast de andere naties tot zijn recht zal komen."

„Op een gegeven moment moet de tucht tot uitdrukking komen in den vorm van een daad van kracht en van heerschappij." [12])

De norm, die Mussolini stelt, is de kracht en grootheid van de natie.

„Een natie is groot, wanneer zij in de werkelijkheid de kracht van haar geest omzet. Rome is groot, wanneer het als kleine, landelijke democratie langzamerhand met zijn geest heel Italië rhythme geeft. Vervolgens, met de krijgers in aan-

raking komt en tegen hen moet vechten. Vervolgens draagt het langzamerhand den adelaar naar de uiterste grenzen der aarde, maar nog steeds is het Romeinsche imperium een schepping van den geest, omdat de wapenen van de Romeinsche legioensoldaten niet zoozeer door de handen werden gericht, als door den geest." [13])

In het volgende blijkt de identiteit van geest, mythe en zelfschepping.

„Wij hebben onze mythe geschapen. De mythe is een geloof, een passie. Het behoeft geen werkelijkheid te zijn. Het is een werkelijkheid door het feit, dat het een prikkel is, een hoop, geloof en moed. Onze mythe is de natie, de grootheid der natie en aan deze mythe, aan deze grootheid, die wij in een volkomen werkelijkheid willen omzetten, onderwerpen wij al het andere." [14])

De autonomie van de natie wordt hier met een ondubbelzinnige duidelijkheid gehuldigd. Immers: eenerzijds wordt de grootheid van de natie als doel van de handeling gesteld, van den anderen kant wordt verklaard, dat de beteekenis van de natie hierin ligt, dat zij stimulans tot actie is.

„De mythe moet geschiedenis worden", heeft Grandi gezegd, hiermede hetzelfde bedoelend als Marinetti met zijn: „creare vivendo".

Tegenover de democratie en het volk stelde Mussolini zijn standpunt aldus vast:

„De democratie heeft den stijl aan het leven van het volk ontnomen: d.w.z. de gedragslijn, de kleur, de kracht, het schilderachtige, het onverwachte, het mystieke; in het kort alles wat telt in de ziel der menigte. Wij bespelen de lier op alle snaren: op die van het geweld tot aan die van den godsdienst, op de snaar van de kunst en die van de politiek".

De idee, in welker dienst het bloed is gestort, waardoor zij is gewijd, is de natie.

De ontwikkelingsgang van Rome, zooals Mussolini dien heeft geschetst, vertoont een zekere analogie met de ontwik-

keling van het fascisme van beweging tot partij en van partij tot staat. Tendens der partij moet zijn met haar rhythme den staat te bezielen, zich uit te breiden tot den staat, waarin de geheele macht aan het geheele fascisme zal zijn, totdat deze, de aldus gevormde kracht, een vijandige kracht zal ontmoeten.

In dit verband verdient een feit vermelding, dat kort voor den marsch naar Rome plaats vond. [15]) De Italiaansche regeering had de Duitsche bevolking in het Boven-Etschdal, wat door den wereldoorlog aan Italië was gekomen, groote vrijheid gelaten. Op bevel van Mussolini had nu een fascistische colonne Bozen bezet, de Duitsche burgemeester Perathoner afgezet, de Italiaansche taal als uitsluitende taal ingevoerd. Het was het begin van de onderdrukking van het Duitsche element in Zuid-Tirol, dat in alle détails werd toegepast, tot aan het verbod van grafschriften in de Duitsche taal, Duitsche inschriften in glazen of merken in de wasch en het verbod om den naam Zuid-Tirol te gebruiken. [16]) Mussolini motiveerde de bezetting aldus:

„Gij Duitschers ...... moet U gewoon maken aan het Italië van Vittorio Veneto, hetwelk een Italië van kwaliteit, van kracht, van energie is."

De Italiaansche natie, gevormd door eenheid van taal en gebruiken, heeft recht op volledige eenheid, maar spaart de taal en gebruiken van andere naties niet. De tegenspraak vindt haar oplossing in de forza, de energie, waarbij de naties als strijdende krachten worden beschouwd, of liever de strijd een gevolg is van de kracht. Het teeken, waarin het fascisme zal staan, kan men lezen in de bezetting van Trente en Bozen en in den opmarsch naar Rome.

„Het fascisme wil de natie regeeren, haar richtend naar haar roemvolle bestemming, de belangen der klassen verzoenend, zonder de haat van den een of het egoïsme van den ander op te wekken, om de Italianen als een vereende kracht — forza unica — te projecteeren naar haar mondiale taak. Wij willen van de Middellandsche Zee onze zee maken, door ons

als bondgenooten te vereenigen met hen, die om de Middellandsche Zee leven, en hen uit te stooten, die er de parasieten van zijn." [17])

Wie zijn echter de parasieten?

Deze mentaliteit, die uit de redevoeringen spreekt, door Mussolini onmiddellijk voor den opmarsch naar Rome gehouden, heeft het fascisme waarschijnlijk niet afgelegd, nadat het de macht in den staat verkregen had. De politieke voorzichtigheid, door Mussolini als ministerpresident aan den dag gelegd, wordt verklaard door den wil, de krachten van het fascisme met de eischen en techniek van het staatsapparaat vertrouwd te maken, en een periferie te scheppen, waardoor de fascistische kern zijn geest en rhythme aan den staat kon mededeelen. A fortiori was behoedzaamheid in het internationale verkeer vereischt. De Volkenbond kan men in dit verband eenigszins vergelijken met het Italiaansche parlement, waarvoor de anti-partito zich verkiesbaar had gesteld, „omdat zij zich op elk gevechtsterrein waagde". Al is de Volkenbond geen gevechtsterrein te noemen, hij is toch een middel tot invloed en verkenning. De expeditie naar Corfu is een veelzeggend intermezzo geweest. [18])

De versmelting van de nationalistische partij met de fascistische in Maart 1923 brak met het syndicalistisch verleden van het fascisme, voorzoover dit niet geheel aan de nationale doeleinden beantwoordde. [19]) De finantiëele politiek van de Stefani was gericht op begunstiging van het kapitaal. De nationalistische partij had met het grootkapitaal de nauwste relaties. Bovendien had het karakter van beweging voordien het fascisme belet, met de nationalistische partij samen te smelten; de nationalistische partij was voornamelijk om een doctrine vereenigd. De vorming van het fascisme tot partij had nog beoogd „di individuare il suo credo", ook tegenover de nationalisten. De fascistische beweging had nu echter niet meer de partij tot substraat, maar de staat, al moest de partij daarin de krachtkern vormen. Geen individualiseering, maar

veralgemeening en verbreeding was in dit stadium vereischt. Binnen de fascistische partij zelve was de ontvangst der nationalisten niet onverdeeld gunstig, te sterk was er nog de meening, dat de staat een vrucht van de revolutie moest zijn. De versmelting met de nationalisten beteekent het moment, waarop de actie zichzelf gaat motiveeren. En hiertoe was de gevestigde ideologie van de nationalistische partij met hun gevormde geesten Alfredo Rocco, Scipio Sighele, Forges-Davanzati en Luigi Federzoni de meest geëigende. Voor Mussolini was het een steun tegen hen, die in de partij het beginsel: „Das Ziel ist mir nichts, die Bewegung alles" huldigden. De versmelting gaf aan de nationalisten machtsmiddelen en aan de fascistische macht een fundeering.

Gaan wij na, of de tendens van het „nazionalfascismo" (of van Mussolini?), om langzamerhand met het rhythme van zijn geest den staat te bezielen, in de geschiedenis is te volgen. De troepen, die met het oog op den marsch naar Rome waren georganiseerd, moesten om niet tot een ordelooze bende te verworden, worden gedisciplineerd. Daartoe werd de milizia volontaria di sicurezza nazionale gesticht. Deze legde den eed van trouw af aan Mussolini. Dit streed apert met de Italiaansche Grondwet, welke in art. 5 bepaalde, dat den Koning het opperbevel over zee- en landmacht toekwam. De tendens der militie was duidelijk, de woorden van Mussolini: „Waartoe de fascistische militie, ter verdediging van de fascistische revolutie" [20]), laten hieromtrent geen twijfel open. Den 25en Juli 1923 legde Mussolini in den grooten fascistischen raad een verklaring af, waarin het volgende:

„Met haar bestaan, haar organisatie en haar verheven geest van vrijheid bevrijdt de militie het leger van elke bemoeiïng van politieke politie tot handhaving der openbare orde."

Hieraan beantwoordde het steeds toenemend beknotten van de vrijheid van drukpers, waarmede in 1923 begonnen is, en geleidelijk de drukpers tot een instrument maakte van het fascisme. De militie ageerde tegen de pers ook met geweld.

Den 25en November 1922 stemde de Kamer, die door Mussolini den 16en November honds was bejegend, met 275 tegen 90 stemmen voor het toekennen van de volmachten aan de regeering. Op deze wijze wordt een nieuw contact met de traditie geschapen, zonder dat de macht, waarop Mussolini steunde, voor hem gevaarlijk was. Hij wilde het parlement, het speelgoed, zooals hij het noemde, niet aan het Italiaansche volk onthouden. Art. 1 der volmachten luidt aldus: Om het belastingsysteem in orde te brengen, het aantal staatsbeambten te beperken, den openbaren dienst te reorganiseeren, het staatsbedrijf bewegelijker te maken, heeft de regeering de bevoegdheid tot 31 December rechtsregels te maken, die kracht van wet hebben."

De gestelde grenzen werden door de regeering echter onmiddellijk overschreden. Mussolini nam na den marsch naar Rome de plaats in van den minister-president, tevens leider der partij, die de feitelijke macht had. Maar de partij vond in het parlement zelf geen vertegenwoordiging, die evenredig was aan die machtspositie. Daarom werd een nieuwe Kieswet voorgesteld, de z.g. lex Acerbo, volgens welke de lijst, die minstens 25 % der stemmen verkreeg, recht had op 2/3 van de zetels. [21]) De leeftijdsgrens van het actieve kiesrecht werd verder van dertig op vijfentwintig jaar gebracht. De minachting voor beraadslaging, welke de handeling verlamt, spreekt duidelijk. De verschuiving der leeftijdsgrens illustreert de tendens om met meer dynamische elementen in contact te komen. Het argument, waarop de liberale leiders het goedkeuren dezer nieuwe wet steunden, lag hoofdzakelijk hierin, dat de normalisatie van het fascisme het gevolg zou zijn van de parlementaire meerderheid. Tegenover de extreme elementen der partij zou Mussolini zich aldus beter te weer kunnen stellen. Maar door deze handelwijze, welke beoogde het geweld der fascistische scharen zooveel mogelijk in constitutioneele banen te leiden, hebben zij Mussolini in staat gesteld het activiteitsbeginsel van de partij op den staat over te bren-

gen. „Periscano tutte le fazioni, anche la nostra, ma sia grande, sia respettata, sia forte la Patria italiana", sprak Mussolini den 12en April 1924 na den uitslag der verkiezingen.

Deze hadden een fascistische meerderheid in de Kamer gebracht, mede doordat de politie meetingen van de oppositiepartijen verhinderde. De wrijving tusschen de popolari-partij en het fascisme, welke door het gewelddadig optreden tegen de Katholieke organisatie's was toegespitst, deed de twee popolari-ministers, die in het Kabinet Mussolini zitting hadden, ontslag nemen. Een jaar later volgde het ontslag van een democratisch-socialen minister. „Men werkt staande samen en niet op de knieën", was het gevleugelde woord, dat van het congres van Turijn, April 1923, was uitgegaan. [22])

De overgang van een partijenstaat naar den staat, die volgens de overtuiging van één partij werd beheerscht, voltrok zich aldus geleidelijk.

Militie, partij en staat waren evenzoovele instrumenten in de hand van Mussolini. Het divide et impera heeft hij toegepast, door de krachten, waarop hij steunen moest, tegen elkander uit te spelen. In dit verband is typeerend, dat Mussolini een incompatibiliteit had weten te vestigen tusschen het lidmaatschap der partij-executive en der staats-executive. [23]) De aparte organisatie maakte elk tot een zelfstandig instrument. De vorming der militie was een middel, om de anarchistische elementen in de partij in bedwang te houden. Zij beoogde immers de sicurezza nationale. Tegenover de partij kon Mussolini steunen op de plaats, die hij in den staat innam. Bij aftreden van Mussolini zouden de fascistische leiders van alle prestige, van alle macht zijn beroofd. En met de militie hield hij den staat in bedwang, omdat de sicurezza nazionale een speciale beteekenis had in de opvatting van den leider.

Het conflict tusschen partij en staat kwam tot uiting tengevolge van den moord op den socialistischen afgevaardigde Mateotti, die Mussolini in hooge mate hinderde door hem steeds de inconsekwenties met zijn verleden onder het oog

te brengen. Of Mussolini den moord heeft gelast, of slechts de wenschelijkheid heeft uitgesproken, van Mateotti bevrijd te worden, is voor de kennis van het fascisme vrijwel onverschillig. [24]) Het is een dier dwalingen geweest, die volgens Mazzini de revolutionnaire temperamenten steeds maken, maar die gecompenseerd worden door het groote doel, dat wordt nagestreefd. Hun fort is immers niet de analyse, maar intuïtie en synthese. En revolutie is geen zaak van menschen, maar van idealen.

De wijze echter, waarop Mussolini zich na den moord (April 1924) op Mateotti gedragen heeft, en tenslotte den knoop heeft doorgehakt, is voor de kennis van het verdere verloop der beweging van ontwijfelbare beteekenis. Tot den 3en Januari weifelde hij tusschen toegeefelijkheid en strengheid, terwijl zijn voormalige fiancheggiatori de een na den ander van hem afvielen. Tegelijk bewerkte hij door redevoeringen de openbare meening. Den 3en Januari sprak hij dan in het parlement:

„Wanneer twee elementen in strijd zijn en niet tot rust zijn te brengen, ligt de oplossing in de kracht. Er is in de geschiedenis nooit een andere oplossing geweest en er zal ook nooit een andere oplossing gevonden worden." [25])

Daarnaast: „Gij hebt geloofd, dat het fascisme dood was, omdat ik het in bedwang hield, dat de partij dood was, omdat ik het kastijdde en ik daarna nog den moed had, om het te zeggen. Als ik het honderdste gedeelte van de energie, die ik heb aangewend om haar in bedwang te houden, had gebruikt om haar te ontketenen, dan hadt U eens gezien."

Eerst wordt aan de kracht de oplossing toegekend en dan zegt hij, de kracht tegen de kracht te hebben aangewend. De verzoening tusschen deze twee schijnbare tegenstrijdigheden ligt in de woorden:

„Als het fascisme niets anders is geweest dan wonderolie en knuppel en niet een superbe passie van het beste deel der Italiaansche jeugd, aan mij de schuld. Indien het fascisme een misdadige vereeniging is geweest, indien alle gewelddaden het

resultaat waren van een bepaald historisch, politiek, moreel klimaat, aan mij de verantwoordelijkheid, omdat ik dit historisch, politiek, moreel klimaat heb geschapen met een propaganda, die van de interventie tot heden reikt."

Het is de mythe natie, die zelf schepping en beginsel van kracht, alle geweld in dienst der natie rechtvaardigt.

„Laten allen weten, dat het geen persoonlijke gril, geen heerschzucht, geen onedele hartstocht is geweest, maar slechts grenzenlooze en machtige liefde voor het vaderland (amore sconfinato e possente per la patria)".

Van toen af was het fascisme alleenheerscher, pogingen, door afzonderlijke leden der popolori-partij aangewend, om weer in het parlement te verschijnen, werden onverbiddelijk tegengegaan.

De partij, die in October 1926 een nieuw statuut verkregen had, was intusschen tot een gewillig instrument geworden in handen van den duce. [26]) De eed, door elk der leden af te leggen: „Ik zweer de bevelen van den duce zonder tegenspraak op te volgen", maakte haar volkomen dienstbaar.

Sinds begin 1927 sloot de partij haar poorten voor meeloopers; slechts uit de jeugd, die de Balilla en Avanguardia hadden doorloopen, betrok de partij haar nieuwe krachten, waaruit de nieuwe classe dirigente moesten worden gevormd. Dat zij vooral voeling zocht bij de meer dynamische elementen in den staat, is niet te verwonderen.

„L'atto precedette sempre la norma", de daad ging steeds de norm vooraf, is een zin uit het statuut, die den geest der partij volkomen weergeeft; de ontwikkeling toont aan, hoe de partij een instrument is geworden in de hand van Mussolini om den stempel van zijn energie-ideaal op den staat te drukken.

NOTEN.

1) Chiurco l. c. vol. V. p. 138—236.

2) v. Beckerath. p. 37.

3) l. c. p. 41.

[4]) Ferrari l. c. p. 42.
[5]) Sturzo l. c. p. 19.
Luigi Villari. The fascist experiment p. 217 v.v. Faber and Gwyer.
[6]) Mussolini. Nuova Politica dell'Italia. p. 23. Milano Alpes 5e ed.
[7]) l. c. p. 8.
[8]) Rocca l. c. p. 117.
[9]) Mussolini. Discorsi della rivoluzione. p. 15. Milano „Alpes" p. 15.
[10]) l. c. p. 83.
[11]) l. c. p. 40.
[12]) l. c. p. 18.
[13]) l. c. p. 103.
[14]) l. c. p. 102.
[15]) Bernhard. Das System Mussolini p. 52. Berlin Scherl 1924.
[16]) Eduard Reut-Nicolussi. Tirol unterm Beil. C. H. Beck. München. 1928.
[17]) Mussolini. Discorsi della rivoluzione. p. 82.
[18]) Rocca l. c. 120 v.v. Sturzo l. c. p. 162.
[19]) v. Beckerath l. c. p. 40.
[20]) Heller. Europa und der Faschismus p. 104.
[21]) Ferrari l. c. p. 57.
[22]) Sturzo l. c. p. 130.
[23]) Bernhard l. c. p. 64.
[24]) Zie over de Matteotti-affaire: Gaetano Salvemini. La Terreur fasciste. p. 147 e. v. Gallimard. Paris.
[25]) Mussolini. Discorsi del 1925. p. 14 v. v. Milano „Alpes". 1926.
[26]) v. Beckerath. p. 113.

VIJFDE HOOFDSTUK.

CONCLUSIE UIT DE GESCHIEDENIS.

Uit de voorgaande hoofdstukken is gebleken, dat het fascisme een reactie is tegen de democratie. De weerzin tegen dit laatste verschijnsel heeft zich niet tot Italië beperkt. „Les droits de l'homme et du citoyen" waren bij den aanvang van hun heerschappij ook een mythe, de democratie zou het verlossende woord spreken. Men analyseerde niet en gunde zich den tijd niet om het ideaal ook in verband met de werkelijkheid te denken. Maar toen de rechten van den mensch van droom tot daad waren geworden, ging het beginsel schuil in allerhande toepassingen, het ideaal vermengde zich met de feiten, met concessies en compromissen. En dat de menschen niet altijd den mensch eeren, bleek in de praktijk overduidelijk. Het voorbarige enthousiasme wreekte zich, toen de democratie sleur werd; haar voordeelen werden langzamerhand als vanzelfsprekend aanvaard, de nadeelen vanzelfsprekend aan critiek onderworpen. De gezondheid wordt als het normale gewoonlijk niet gevoeld, maar op het kleinste gebrek wordt met pijnlijke nauwkeurigheid gelet. Naarmate de democratie meer berustte op den wil, kwamen deze verschijnselen minder tot uiting. De zucht naar het nieuwe, de tendenz om ideeën, die in de praktijk om haar uitwerkingen antipathie wekken, te bestrijden door het tegendeel, is veel sterker in licht begeesterde naturen. Want omdat de antipathie, die niet is beraden, geen onderscheid maakt tusschen het kwade en het goede, heeft dit gevoel de neiging, een bepaalde ideologie of bepaal-

de instellingen in haar geheel te aanvaarden of te verwerpen. Zoodra het gevoel zijn standpunt moet bepalen, wil het tusschen twee uitersten kiezen. Het verstand kan afwegen, maar het gevoel walgt van analyse. Sinds Italië als eenheid was gevormd, was het verband verbroken tusschen politiek en vaderlandsliefde en daarmede had de politiek het voornaamste contact met het volk verloren. Dit voelde wel nationaal, maar niet door de politiek. Daarom bevredigde de politiek juist niet meer blijvende passies, tenzij doordat zij als een instrument van eigenbelang werd gebruikt.

In Italië waren er verscheidene oorzaken, die de democratie ten tijde van de opkomst van het fascisme voor het Italiaansche volk ongeschikt maakten. Politieke traditie, politieke scholing en een politiek centrum ontbraken en het verzet tegen de democratie werd niet slechts gemotiveerd door onvolkomenheid, die aan de menschelijke maatschappij noodzakelijk verbonden is en steeds zal blijven, maar op vrij algemeen geworden misbruiken.

De bestaande toestand kon zoolang voortduren, als de staat niet als een beletsel werd gevoeld. De oorlog en de periode na den oorlog brachten den staat in open conflict met het vaderland en met het individu. Noch de vaderlandsliefde, noch het egoïsme, vonden in den staat voldoening.

Voordat het conflict tot uiting was gekomen, vond het Italiaansche volkskarakter een correctief in de personenvereering; in de politiek bracht dit een nieuw element van onzekerheid en verdeeldheid, maar het volk voelde nu eenmaal niet politiek. Nadat het Italië het buitenland critiekloos had bewonderd, begon het zich tijdens den Italiaansch-Turkschen oorlog man te voelen. Bij het uitbreken van den wereldoorlog meende het, dat de beslissing van het wereldconflict van Italië afhing. De ijdelheid werd tot het uiterste geprikkeld. Hoe kon het anders — de ijdelheid uit zich het sterkst tegenover de personen, die men het meeste waardeert. De miskenning der prestaties van Italië tijdens den oorlog werd daar-

om zeer pijnlijk gevoeld, kon zich echter niet anders uiten dan door een verzet tegen den staat, de oorzaak van de machteloosheid.

In het fascisme lag een reactie tegen die machteloosheid, gevolg van de versnippering der partijen en het gemis aan contact tusschen volk en staat. Er was een strooming, die zich tegen het passatisme keerde, een andere, die op de traditie steunde, maar de eerste verzette zich tegen de inertie, die volkeren met een groot verleden vaak ten toon spreiden, de tweede maakte van het grootsch verleden een stimulans tot de daad. Het werken voor de toekomst is beiden gemeen, voor beide richtingen was het vaderland ook het ideaal, dat de strijd groot en schoon maakte. Dat Marinetti heil verwachtte van vrije liefde en eigen richting, terwijl Mussolini het huwelijk in eere herstelde en organisatie doorvoerde, dat Marinetti anti-clericaal was, terwijl Mussolini de verzoening met de Kerk tot stand bracht, lag tenslotte hierin, dat Mussolini meer kon omvatten, dan Marinetti. Voor beiden geldt hetgeen Marinetti voor de futuristen opstelde:

„Het goed is voor ons, al wat onze physieke, intellectueele en instinctieve activiteiten kan vermeerderen en ontwikkelen, door ze tot haar hoogste schoonheid en glans te brengen, terwijl het kwaad alles is, wat de ontwikkeling van die activiteiten in den weg staat." [1])

Mussolini kon een geheelen staat in de sfeer van zijn persoonlijke activiteit betrekken. Herhaaldelijk vindt men in de fascistische litteratuur den hartstochtelijken wensch geuit, om mede te werken aan de schepping der geschiedenis. Omdat zij voelen, dat het deelnemen aan de geschiedenis ook hun werk verheft en veredelt, dat zij zichzelf overtreffen in het grootere en schoonere geheel, waarvan zij de deelen vormen. De oorlog schiep de gelegenheid, om de individueele krachten aldus ideëel te maken; de omstandigheden hebben uit de idealen, die aan de activiteit de glans en schoonheid konden geven, het ideaal van het vaderland op den voorgrond geschoven. In dit

verband mag het feit worden gezien, dat het syndicalisme aan de nationalistische partij zeer veel voorvechters heeft moeten afstaan. Dit duidt op de verwantschap tusschen twee bewegingen, die beide elementen zijn van het fascisme, verwantschap, die in temperament en drang tot actie ligt.

Het dualisme tusschen staat en natie komt in dit licht bezien neer op het conflict tusschen vormen en krachten. Uit de redevoering, door Mussolini gehouden voor de arbeiders van Dalmine, komt een passus voor, die zeer illustratief is:

„Voor Uw rechten, die billijk en heilig zijn, kom ik op. Ik zal altijd de menigte, die werkt, onderscheiden van de partij die zich — ik weet niet waarom — aanmatigt, haar te vertegenwoordigen. Het is het werk, dat in U spreekt, het werk, dat in de loopgraven zijn recht heeft geheiligd, om niet meer vermoeienis te zijn, ellende of wanhoop, want het moet vreugde, trots, schepping en verovering zijn van vrije menschen in het vrije en groote vaderland, binnen en buiten de grenzen." [2])

Het fascistisch syndicalisme, wat Mussolini de grootste en stoutmoedigste vernieuwing heeft genoemd, welke door het fascisme is gebracht, is volgens Sergio Panunzio de reactie van de „vergini e istintive forze sociali, contro le vecchie ed esaurite forme statali". [3])

Dat de productie ook na den oorlog als verovering kon worden gezien, was te danken of te wijten aan de oorlogspsychose, die door de reeds aangegeven omstandigheden ook na den oorlog kon blijven bestaan.

Het samenbrengen van volk en staat is het scharnier geweest, waarom het fascisme zich heeft gewend. Onder de eerste programpunten was reeds de eisch opgenomen van beroepsvertegenwoordiging, maar langzamerhand kwamen na het individu de collectiviteit, na de vrijheid de hiërarchie en het gezag, na de rechten de plichten naar voren. Hetgeen gelijk is gebleven, is het idee van productie, kracht en actie en de mythe natie, welke allen innerlijk ten nauwste samenhan-

gen. De verschillen in concrete programpunten accentueeren slechts deze constante factoren. Zoo was een der eerste eischen van het fascisme het afschaffen van den senaat.

„Io sogno", aldus Marinetti, „in Italia un governo di tecnici eccitato da un consiglio di giovanissimi, al posto del attuale parlamento di oratori incompetenti e di dotti invalidi, che si fa moderare da un senato di moribondi." [4])

Toen het fascisme aan de macht was gekomen, werd de senaat geëerd als symbool van de eenheid, traditie en ideëele waarde van de natie. En alle vrijheden, die ageerden in den strijd tegen den staat, sloegen in haar tegendeel om, toen de staat instrument van Mussolini en de partij werd.

De liberale idee, nalatenschap van het risorgimento, had in den staat verwarring gesticht. De droom van Gioberti, Mazzini, Pisacane en Garibaldi was ontluisterd, in de interventie kwam het verzet tegen de kleinheid en grauwheid van het quieto vivere, het utilitaristisch liberalisme, tot uiting. Droom en daad vereenigden zich in den strijd tegen conservatisme en machteloosheid, in de esthetiek van het geweld, dat beginsel van stijl vond in het vaderland. Het argument van het fascisme, dat zijn ideaal rechtvaardigt omdat daarvoor martelaren hun allerzuiverst bloed hebben gestort, is onbegrijpelijk, wanneer men dit karakter niet voor oogen houdt. Het offer, de edelmoedigheid, de spanning en de moeite brengen den mensch in contact met een hooger beginsel, dat zijn handeling schoon en verheven maakt, maar deze handeling maakt juist daarom het beginsel ook zelf aanvaardbaar.

Tegenover de positivistische ideologie van het liberalisme kwam de geest in verzet, die tegenover kwantiteit en mechanisatie opkwam voor kwaliteit en kracht. De negatie van het leven riep kracht en leven op. Mazzini had zich in het risorgimento verzet tegen dictatuur, welke voor hem tyrannie en slavernij medebracht. De eenheid en kracht van een revolutie moest in een principe bestaan, „sensibile e chiaro".

Het fascisme is groot geworden, omdat het een man heeft

gevonden, die de belichaming en het symbool van een beginsel vormde: Tegenover het dualisme tusschen vormen en krachten bepaalde nu zijn kracht de vormen. In zijn persoon vond men de eenheid, die de personencultus voordien verbroken had. Mussolini had zich in den oorlog weten te offeren, zijn stijlvol leven maakte het beginsel, waarvoor hij het offer had gebracht, „sensibile e chiaro", en door het offer en zijn onvermoeid werken kreeg zijn persoon de waarde van het beginsel. Het argument, dat zij recht hebben de anderen tucht op te leggen, die zichzelven het eerst die tucht hebben opgelegd, krijgt in dit verband concrete beteekenis.

Het ongeloof der „classe dirigente", welke alle bezielende kracht aan het leven ontnomen had, deed de kracht een eigen geloof scheppen, hetwelk haar zoo intens, zoo één, zoo verheven mogelijk kon maken.

Dat de natie dit beginsel is geworden, ligt voor het grootste deel aan de omstandigheden. Want waar de kracht en de emotie het geloof hebben geschapen, moeten de omstandigheden die de bedding der krachten vormden, ook de mythe hebben geleid.

Uit dit pragmatisch karakter is wellicht te verklaren, waarom het fascisme zich voortdurend op de geschiedenis beroept. Argumenten als „L'atto precedette sempre la norma" — de zin uit het partijstatuut — veronderstellen eigenlijk wat ze bewijzen willen, omdat de geschiedenis alleen bewijst wat goed en kwaad is, als het feit de norm verklaart.

Gentile, die zich eveneens voortdurend op de geschiedenis beroept, zelfs de meening van Hegel deelt, dat de geschiedenis de natuurnoodzakelijke ontwikkeling van den geest is, heeft een werk geschreven: „Il carattere storico della filosofia Italiana". Namen als Vico, Gioberti, Croce, mogen volstaan. [5]) De zin voor het concrete maakt het den Italianen misschien moeilijk het beginsel buiten het resultaat te zien.

De geschiedenis is anderzijds voor 't fascisme de roem en de getuigenis van de kracht. Reeds de propaganda voor de inter-

ventie was volgens Mussolini besloten in dit ééne: „solo osando tu avrei diritto alla storia di domani", „slechts door te durven zult gij recht hebben op de geschiedenis van morgen". [6])

Het argument, dat degenen, die de interventie hebben gewild, nu ook het land moeten beheerschen, omdat de interventie aan de geschiedenis een wending heeft gegeven, is een uitvloeisel van de gedachte, dat de geschiedenis een vorm is waarin de menschelijke geest zich heeft belichaamd. Halverwege blijven steken wordt op gelijke lijn gesteld met het voltooid laten van een symfonie of gebouw. De geest heerschend over de gebeurtenissen blijkt in de geschiedenis, maar over de normen van dezen geest wordt even weinig het hoofd gebroken, als een kunstenaar, die een dronkaard heeft geschilderd, zich een *questione morale* maakt van de ethische normen, die door de dronkenschap worden geschonden. De geschiedenis is tegenover de buitenwereld het kleed, waarmee Italië zich siert. Naarmate het „Italia farà da se" luider wordt verkondigd, geeft het blijk, meer aan de opinie van de buitenwereld te hechten.

In de fascistische wetgeving zijn vele sporen van deze mentaliteit te vinden. Bodrero, die een boek geschreven heeft met den weidschen titel „Vittorie dottrinali del fascismo" verkondigt eerst, dat voor Italië de menschheid bestaat in de veertig millioen Italianen in het binnenland en de tien millioen in het buitenland, maar wijdt overigens zijn geheele scriptie aan de beteekenis van Italië voor de wereld en wat het fascistisch Italië zooal aan de wereld te zeggen heeft. [7]) Wat bij de figuur van Mussolini is opgemerkt, geldt ook hier. Een leven, waaraan de schoonheid norm geeft, heeft de neiging, aan de opinie van anderen waarde te hechten, omdat de schoonheid waarheid is, die door raakheid, harmonie of helderheid spreekt, m.a.w. wier geheele inhoud zich in den vorm openbaart. De zucht om origineel te zijn is wellicht hierdoor verklaard.

Dat de natie het ideaal van het fascisme is geworden, heeft behalve de omstandigheden nog een reden in de verwantschap

van dat ideaal met de Italiaansche mentaliteit. Het vaderland toch vormt de gemeenschap, waardoor geheel de mensch tot zijn recht kan komen, terwijl het proletariaat b.v. een gemeenschap is, gebaseerd op belangen, die niet aan het geheel van de menschelijke natuur beantwoorden, en de bond der naties mist concreetheid en bepaaldheid. Bovendien is de natie een geheel van krachten, dat in een staat kan georganiseerd worden. De eenheid van het territoir, eenheid van gebruiken, taal, mogelijkheid van 'n afgeronde organisatie maken de natie tot het helder, bepaald en voelbaar beginsel, waarvan Mazzini spreekt. De eenheid van traditie, die voor Italië bijzonder sterk sprak, daar zij in Rome het symbool kon zien van macht en orde, de grootheid der renaissance, die aan Italië Dante en Michel Angelo heeft gegeven, waren zeer geëigend het saamhoorigheidsgevoel te versterken. Napoleon voelde het als een gemis, dat Frankrijk geen Dante bezat.

Het schijnt simplistisch de mentaliteit van het fascisme door eenheid, helderheid [8]) en kracht te verklaren. Het heeft zoo den schijn, alsof het fascisme natuurnoodzakelijk uit de mentaliteit der Italianen is voortgekomen. Maar wanneer wij de omstandigheden nagaan, moeten wij erkennen, dat zij de voorwaarden schiepen om juist deze eigenschappen in de Italianen wakker te roepen. De oorlog had het saamhoorigheidsgevoel der Italianen versterkt, de teleurstellingen van den naoorlog stelden de nationaalvoelenden en de ongebreidelde egoïsten scherp tegenover elkander. Dat de strijd tusschen de extremen werd gevoerd, tusschen de elementen, die niet terugschrokken voor het gebruiken van geweld, behoeft bij de abnormale omstandigheden geen verwondering te wekken. De politiek van de regeering om de krachten tegen elkaar uit te spelen, moest bij haar eigen machteloosheid de beslissing toch aan de krachten overlaten. Van twee groepen was de eene bezield door den geest, waardoor elke massa is bezield, die opkomt voor hare belangen en waarin elk individu zich deel weet van een geheel. Maar het fascisme had als beginsel moed en offervaardigheid.

In leider en volgelingen waren tengevolge van den oorlog die aan tucht had gewend, de omstandigheden gegeven, om het ideëele geweld te doen zegevieren: Of de popolari-partij, die bij de verkiezingen van 1919 101 zetels behaalde, voldoende krachten in zich bevatte tot reconstructie van het land, is voor de kennis van het fascisme van geen belang, evenmin het feit of het bolsjewisme zonder het fascisme zou hebben gewonnen. De eerste leuzen van het fascisme: „Rivendicare l'intervento, esaltare la vittoria, combattere il bolcevismo" [9]) hadden een positieve strekking.

De beweging nam als uitgangspunt den oorlog, alle andere programs en ideologieën, krachtig of zwak, werden daarmede opzij geschoven. De oorlog heeft het desintegreerende, individueele liberalisme verbroken, om de eenheidsgedachte te herstellen. Traditie, die de eenheid accentueerde, was de groote macht uit het verleden, waardoor het Italiaansche volk zijn superioriteit tegenover de momenteel overmachtig mogendheden kon bevestigen.

Mazzini, agitator en profeet, door Mussolini onder de voorloopers van het fascisme gerekend, definieert de natie aldus:

> „Onder natie verstaan wij de algemeenheid der burgers,
> „die eenzelfde taal spreken, verbonden in gelijkheid van
> „staatkundige en burgerlijke rechten, met het gemeen-
> „schappelijk doel, de sociale krachten en de activiteiten
> „van die krachten te ontwikkelen." [10])

Uitgaande van de souvereiniteit van de natie, zag hij in de volksvertegenwoordiging de uitdrukking van die souvereiniteit. Mazzini had in de „Associazione", verbonden om een beginsel, de oplossing van het dualisme eenheid en veelheid gezien. Hij zag de democratie nog te veel als droom. Het fascisme was echter een reactie tegen de versnippering en verdeeldheid door de democratie gebracht. Uit het liberalisme van het risorgimento nam het fascisme alleen het integreerende nationale element over. In zijn brief aan Koning Albert van Savoye beroept Mazzini zich op het genie, de jeugd en het volk (plebe):

„Genie, jeugd en volk stelden zich niet tevreden met „hervormingen, die rijkdom of macht verschaffen aan het „individu, ...; neen, zij willen hervormingen, die alles „opbrengen voor de natie en niets anders dan liefde voor „degenen, die ze voorstellen." [11])

En elders:

„De kracht in de politiek ligt in de concentratie op één „doel van homogene elementen, en van gelijksoortige „krachten, niet in de tijdelijke overeenstemming van vele „van meening verschillende en heterogene elementen, het „wordt berekend naar den graad van cohesie, niet naar „numerieke krachten." [12])

De naties hebben voor Mazzini alle een speciale zending, voor Italië had hij echter:

„Un presentimento che l'Italia sarebbe, sorgendo, inizia-„trice, d'una nuova vita, d'una nuova potente unità alle „nazioni d'Europa."

De Italianen, aan wie de gevraagde hervormingen niets anders dan liefde moeten brengen, moeten daartoe medewerken.

„De mannen van de revolutie hebben een geloof, de „mannen van de eenvoudige reactie hebben instincten. De „eersten roepen de plicht aan, de tweede het recht; de „mannen van de eerste groep, gewend om te glimlachen in „het offer, werken niet zoozeer voor de huidige generatie, „als voor de toekomstige geslachten. De vraag naar het „beginsel overweegt bij hen, zij verklaren wat zij willen, „gaan recht door zee, verwaarloozen de taktische kunsten, „zien af van vele elementen, die tot succes kunnen bren-„gen, vertrouwen in de kracht van de waarheid, begaan „een oneindig aantal kleine dwalingen, maar bevrijden deze met het verkondigen van enkele algemeene beginse-„len, die vroeg of laat hun uitwerking niet zullen missen, „de tweede groep schept behagen in de bijzonderheden der „dingen; zij verstaan wonderwel de ontbindende analyse „en elke kwestie wordt bij hen een kwestie van menschen,

„elke oorlog een van kleine schermutselingen!" [13])

Bezield door de natie en haar zending, waarbij de superioriteit van de eigen natie boven andere naties steeds een rol dreigt te spelen, kan men op deze wijze komen tot de stelling, dat het doel de middelen heiligt. Vooral waar het fascisme het waarheidsbegrip van het leven afhankelijk maakt.

„De vrijheid is geen beginsel, maar die toestand, waar-
„bij de ontwikkeling van een beginsel aan het volk is toe-
„vertrouwd, is niet het doel, maar het middel om het te
„bereiken."

De vrijheid had echter het beginsel niet gehuldigd; het fascisme, reactie tegen de ontbindende analyse, nam uit de ideologie van Mazzini alleen die elementen, die met de eenheid, kracht en zending der natie verband hielden. De natie, als mythe van het fascisme, moet het nationaliteitsbeginsel als minimum beschouwen. Op dit beginsel berust het risorgimento, maar later bleek het een beletsel te zijn. [14]) Ook de irredentistische bewegingen in Triëste en Trente brachten hen, die de macht der natie wilden, er toe, een dergelijke partiëele vrijheidsbeweging te negeeren, wanneer de natie haar bewegingsvrijheid daardoor zou verliezen. Maar dat wil alleen zeggen, dat de machtenconstellatie niet toeliet, de irredentistische wenschen te bevredigen, niet, dat zij het in beginsel met die aspiraties niet eens zouden zijn. Het nationaliteitsbeginsel overigens, dat berust op de gedachte van een aparte zending, kan de verhouding tusschen de naties niet regelen. Al naar gelang men de zending hooger of minder hoog aanslaat, kent men zich eerder het recht toe andere volkeren met hun lagere zending als middelen te gebruiken. Mazzini zag als term de menschheid, maar voor een revolutionnair temperament is dit zeer gevaarlijk. Door de menschheid zou men de menschen wel eens kunnen verwaarloozen, het revolutionnair temperament walgt immers van analyse. Gioberti geloofde dat Italië de nazione madre was der andere naties. De titel van zijn werk „Del primato morale e civile degli Italiani" [15]) geeft zijn standpunt duidelijk weer.

Deze had een vredelievende opvatting van de zending. Maar Dante betoogt in zijn Monarchia, dat de afstammelingen der Romeinen het goed van den vrede aan de wereld moeten geven, ook door oorlog.

De nationalistische partij, wier ideologie het fascisme tot de zijne heeft gemaakt, erkende in abstracto het nationaliteitsbeginsel niet meer, maakte van den strijd der naties een strijd van krachten. [16]) De zending, door Mazzini aan het wezen der natie inherent geacht, wordt bij stijgend zelfbewustzijn meer afhankelijk van de kracht. De pensiero e azione van Mazzini dreigt dan azione e pensiero te worden.

Aan de natie legt het fascisme het ras ten grondslag. Mussolini definieert het fascisme als:

„Het ontwaken van de diepste instincten van ons ras".

Het partijprogram van December 1921 noemt de natie: „La sintesi suprema di tutti i valori materiali e immateriali della stirpe". [17]) De geest vindt hierbij een plaats, in zoover een geheel slechts voor den geest bewust wordt, betrekkingen veronderstelt, die slechts door het verstand kunnen worden gekend en de physieke hoedanigheden, die met het ras zijn gegeven, ook op het psychische invloed hebben. Maar met dat al berust het ras op factoren, die aan het verstand voorafgaan en dit wil bij het Zuidelijk temperament zeggen: dynamische factoren. Zegt niet Mussolini: „Het Fascisme is een ras, een passie, een trots, een grootheid van het verleden en een stralende grootheid in de toekomst"? [18]) De staat is volgens het vermelde program de „coscienza giuridica della nazione".

In de organisatie van het ras en zijn krachten komt de geest tot uiting. Waar staat en natie volgens Mussolini elkaar moeten dekken, is de „integrazione" van de Italiaansche natie een minimum. Deze eisch werd door Mussolini reeds gesteld, voordat de internationale mythen gevallen waren. De politieke voorzichtigheid in verband met de politieke constellatie verbiedt de eenheid van staat en natie à tort et à travers door te voeren. Hierin en ook in de verhouding der naties is de kracht,

de autonome, ideëele kracht beslissend. [19]) De tendenz van het fascisme verzet zich hiertegen niet, hoogstens het geweten van zijn individueelen leider. Men kan het fascisme dus gesystematiseerde passie noemen.

NOTEN.

[1]) Marinetti. Futurismo e Fascismo.
[2]) Chiurco l. c. I p. 94.
[3]) Panunzio. Lo Stato fascista. p. 63. Bologna. Cappelli.
[4]) Marinetti l. c. p. 189.
[5]) Verg. Prezzolini. La culture italienne. Paris. Alcan. 1925.
[6]) Chiurco l. c. III p. 587.
[7]) Bodrero. Vittorie dottrinali del fascismo. p. 16 v.v. Firenze. Bemporad 1927.
[8]) Giovanni Corso. Lo Stato fascista. p. 189. Roma Littorio 1929.
[9]) Chiurco l. c. III. p. 638.
[10]) Mazzini. Scritti editi ed inediti I—IV. I. p. 376. Milano Aliprandi. 1897.
[11]) l. c. p. 67.
[12]) l. c. p. 351.
[13]) l. c. vol. III. p. 23.
[14]) Michels. Italien von heute. p. 5 e. v.
[15]) Gioberti. Del primato morale e civile degli Italiani. Bruxelles. 1845.
[16]) Federzoni. L'Idea Nazionale IV. No. 31.
[17]) Le origini e lo sviluppo del fascismo. p. 180.
[18]) Chiurco l. c. III. p. 534.
[19]) Giuliano. L'esperienza politica dell'Italia. p. 202. Firenze. Vallecchi. 1924.

ZESDE HOOFDSTUK.

DE STAATSLEER VAN DE COMMISSIE DER 18.

„De Fascistische staat is de souvereine staat. Souverein in „daden en niet in woorden. Sterke staat, wiens kracht geen an„dere gelijke en beperkende krachten duldt, hoewel ook hij, als „iedere zedelijke kracht, zich uit zich zelf zijn eigen grens „stelt en deze dus in zich bevat. De Fascistische staat wil geen „staat zijn, die zich boven de burgers plaatst, maar een „staat, die den burger in zich opneemt en zich in zijn bewustzijn „verwezenlijkt; en om zich daar te verwezenlijken, helpt hij dit „voort, voedt het op, kent en erkent het, en behandelt het als „dat wat het is en moet *zijn*, historisch en economisch, moreel „en politiek, met al zijn fundamenteele belangen, die er de rich„ting van bepalen en het een speciale activiteit opleggen. Om „het geweten van de burgers te doordringen en te richten, wil „de fascistische staat hen in de nationale eenheid organiseeren, „die ook zelf een ziel, een persoon, een machtige wil is, welke „zich zijn doeleinden bewust is. Want de staat heeft zijn doel„einden, die niet de doeleinden zijn van eenig afzonderlijk bur„ger, noch van eenige klasse van burgers, noch van de som of „totale massa der individuen, die op een bepaald tijdstip op het „territoir van den staat wonen, verbonden door een gemeen„schappelijken, juridischen band. De nationale eenheid — de „fascisten weten het en voelen het levendig — is niet iets, wat „al op een bepaald tijdstip bestaat. Zij heeft haar wortels in het „verleden en strekt zich van het heden uit naar de toekomst; en

„heden leeft zij, in zoover zij zich met de vitaliteit, die de vrucht „van eeuwen is, wendt naar de naaste en verwijderde toekomst, „zich daarin projecteert en er haar groote bestemming in ziet „en bewondert, bestemming, welke haar program is, de drijf- „veer van elk van haar pogingen, de bestaansgrond van haar „leven. De fascistische staat is idee, die zich krachtig verwezen- „lijkt, maar is idee, en als zoodanig staat hij boven „transcende" „elk heden en toevallig en materiëel bepaalden vorm. Daarom „legt het in den burger meer den nadruk op de plicht dan op het „recht, spoort hem aan, zich zelf te overtreffen en zijn tegen- „woordig belang in de toekomst te zoeken, zijn persoonlijk be- „lang in dat van het vaderland, waaraan hij elk offer verschul- „digd is en waarvan hij elke belooning kan verwachten." [1])

De commissie der 18, benoemd den 31en Januari 1925, „om de problemen te bestudeeren, die heden levendig zijn in het nationaal bewustzijn, en die betrekking hebben op de fundamenteele verhoudingen tusschen den staat en de krachten, die hij moet bevatten en waarborgen", [2]) huldigde eenstemmig [3]) bovenstaande staatsopvatting. In het rapport, dat aan Mussolini werd uitgebracht, doet Gentile, de voorzitter der commissie, een inleiding vooraf gaan, waarin de aangehaalde passus voorkomt en de unanimiteit der commissie dienaangaande wordt vermeld.

Treffend is op de eerste plaats de motiveering: „de staat geeft zich zijn eigen grenzen en heeft deze dus in zich".

Gentile, die een volgeling van Hegel is en de staat ziet als den zich ontwikkelenden geest, kent geen andere moraal dan de intensiteit van de geesteswerkzaamheid. De commissie der 18, die in haar geheel zeker niet Hegeliaansch geschoold was, zal het filosofische systeem, waaruit Gentile tot zijn conclusies gekomen is, niet gedeeld hebben. Maar zooals de woorden luiden, zijn zij duidelijk genoeg. Omdat de staat zich zijn eigen grenzen stelt, bevat hij deze in zich zelve, is de klaarblijkelijke beteekenis. Tusschen grenzen van bevoegdheid en grenzen van macht wordt geen onderscheid gemaakt. De wil van den staat

bepaalt zijn grens, en het is zinloos hier een grens van feitelijke macht aan te nemen. Even overbodig zou de constateering zijn, dat de staat wil in zoover hij wil. De beteekenis moet dus zijn: „de wil van den staat bepaalt zijn bevoegdheid".

„De Fascistische staat is de souvereine staat, souverein „in daden en niet in woorden". Dit laatste slaat klaarblijkelijk op de verwording van het parlement, waarbij de beraadslaging den wil en de macht van den staat verzwakte. De tegenstelling: souverein in daden en niet in woorden, accentueert de stelling, dat de daad van den staat zijn souvereiniteit bepaalt.

De tegenstelling is onzuiver, het is immers mogelijk, dat de staat zijn souvereiniteit in daden uitoefent volgens normen, die in beraadslaging als juist zijn ingezien en zijn vastgesteld. Dat een teveel aan woorden de kracht der daad kan verminderen, is geen reden, dat de souvereiniteit nu in de daad zelve ligt besloten. Wanneer men aanneemt, dat de wil van den staat, die zich in daden uit, de grenzen van zijn bevoegdheid vaststelt, dan heeft de tekst „souverein in daden en niet in woorden" beteekenis in het systeem van Gentile en dat der commissie der 18.

In het algemeen draagt de fascistische doctrine de sporen van haar revolutionnair, origineel en jong karakter. Uitingen als: „de vrijheid is geen recht, maar een plicht" (Mussolini), „niet de klassenstrijd in het internationaal pacifisme, maar de vrede tusschen de klassen in den strijd der naties" (Rocco), „de negentiende eeuw heeft het individu van den staat bevrijd, de twintigste eeuw zal den staat van het individu bevrijden" (Rocco), zijn voorbeelden, waaruit de wil blijkt, om tegenover de vroegere toestanden en denkwijzen een eigen ideologie te vestigen, die daar radicaal van afwijkt; wanneer men ze echter tot beginselen van een leer maakt, krijgen ze een verdergaande strekking. De fascistische staat wil niet „een staat zijn, die „zich boven de burgers plaatst, maar een staat, die den burger „in zich opneemt en zich in zijn bewustzijn verwezenlijkt en om „zich daar te verwezenlijken, helpt het dit voort en voedt het „op, kent en erkent het", de fascistische staat erkent dus den

burger om den staat. Er staat uitdrukkelijk: „om zich daar te verwezenlijken", „per potervisi attuare". „De fascistische staat wil, om het geweten van de burgers te doordringen en te richten, hen in de nationale eenheid organiseeren", de organisatie der burgers wordt dus beschouwd als middel tot de doeleinden van den staat. „Want de staat heeft zijn doeleinden, die „niet de doeleinden zijn van eenig afzonderlijk burger, noch „van eenige klasse van burgers, noch van de som of totale mas- „sa der individuen", hoe de verhouding is van de doeleinden der burgers en die van den staat wordt niet gezegd. „De natio- „nale eenheid is niet iets, wat al op een bepaald tijdstip bestaat. „Zij heeft haar wortels in 't verleden en strekt zich van 't heden „uit naar de toekomst; en heden leeft zij in zoover zij zich met de „vitaliteit, die de vrucht van eeuwen is, wendt naar de naaste „en verwijderde toekomst, zich er in projecteert en er haar „grootere bestemming in ziet en bewondert; bestemming, welke „haar program is, de drijfveer van al haar pogen, bestaans- „grond van haar leven", het dynamische karakter van den fascistischen staat is hier geformuleerd. Evolutie, activiteit, die haar eigen normen bepaalt, is zijn wezen. De doeleinden van den staat worden immers niet beschouwd als statische normen, maar als veranderende termen. Met term is nog te veel gezegd, want evolutie is juist zonder term; als het heden zijn bestemming heeft in de toekomst, wordt de term verschoven, als de toekomst heden wordt. „De fascistische staat is idee, die „zich krachtig verwezenlijkt, maar is idee, en als zoodanig staat „hij boven elk heden en elken toevallig en materiëel bepaalden vorm", tegenover den fascistischen staat, de zich ontwikkelende idee, worden de burgers beschouwd als toevallige, materieel bepaalde vormen van de idee.

In de geschiedkundige ontwikkeling is het rapport der commissie der 18 te beschouwen als een bezinning der activiteit, welke de doctrine als middel tot invloed heeft leeren kennen. Dat de activiteit zich echter niet in die mate heeft bezonnen, dat zij zich aan een doctrine heeft onderworpen, maar daaren-

tegen de doctrine aan haar zelf heeft ondergeschikt gemaakt, blijkt uit de doctrine zelf.

De voornaamste toepassing van dit activiteitsbeginsel op de staatsregeling, ligt in de verhouding van wetgevende en uitvoerende macht en de corporatieve organisatie van den fascistischen staat, zooals de commissie zich deze heeft voorgesteld.

Betreffende de uitvoerende macht wordt in de samenvattende conclusie gezegd: „de criteria waaraan de commissie zich „naar haar meening heeft moeten inspireeren, kunnen in de „volgende punten worden samengevat:

„1. Van de machten, waarover de daden zich verdeelen, waar„door de souvereiniteit van den staat tot uiting komt, moet „nu zoowel als altijd de uitvoerende macht den voorrang „hebben. Het is inderdaad vooral in de daad, hetzij in de „binnen-, hetzij in de buitenlandsche betrekkingen, dat de „verantwoordelijkheid van den staat wordt bevestigd, „si „afferma". En het is vooral de noodzakelijkheid van de „daad, die dagelijks zijn beproeving vormt." [4])

Beschouwen wij dit eerste punt. In zijn inleiding zegt Gentile, dat in alle conclusies betreffende de verhouding van de wetgevende en de uitvoerende macht de commissie vrijwel eensgezind was. [5])

Geredeneerd wordt uit het wezen van de uitvoerende macht, waarbij macht genomen wordt in den zin van functie, niet in dien van orgaan. „De verantwoordelijkheid van den staat", zoo wordt gezegd, „vindt haar sterkste bevestiging in de actie. Nu is dit als argument voor den voorrang der executive alleen te aanvaarden, als de verantwoordelijkheid hierin gelegen is, de actie zoo intens mogelijk te doen zijn. Want is men in de actie verantwoordelijk aan een ander beginsel dan de actie zelf, dan bewijst het argument het tegengestelde van wat het wil bewijzen. Hoe sterker de verantwoordelijkheid dan in de daad wordt bevestigd, hoe meer wordt dan ook erkend, dat zij aan een ander beginsel getoetst moet worden. Het argument bewijst

dan niet de onafhankelijkheid en superioriteit van die functie, maar dat het juist uitoefenen van die functie een andere functie noodzakelijk maakt."

„En het is vooral de noodzakelijkheid van actie, die dagelijks „de beproeving aan den staat geeft", ook voor dit argument geldt hetzelfde. Wat de actie noodzakelijk maakt, is òf de actie zelf, òf een ander beginsel. Met de actie is de noodzakelijkheid dus gegeven, of 't bepalen van de noodzakelijkheid behoort tot een andere functie. Als de noodzakelijkheid uit het doel volgt, in verband met de omstandigheden, dan blijft de vraag, of de vaststelling van het doel niet tot een andere functie behoort dan de toepassing der middelen. De richting der actie bepalen en deze richtlijnen in practijk brengen of uitvoeren, zijn dan twee gescheiden functies. Het argument bewijst dus dan alleen den voorrang der executive als de norm uit de actie volgt.

Thans het tweede punt der conclusie betreffende de uitvoerende macht:

„2. Het uitoefenen van de uitvoerende macht kan niet plaats „hebben dan onder het bestuur van een beperkt aantal per- „sonen, die een organische eenheid vormen; omdat de actie „snel, zeker, ondubbelzinnig, volkomen bewust, verant- „woordelijk moet zijn. Het is noch logisch, noch nuttig aan „de actie van weinige verantwoordelijke personen de me- „dewerking van vele onverantwoordelijke te verbinden. De „vergaderingen kunnen algemeene normen voorschrijven en „richtlijnen stellen voor de actie van hen, aan wie de regee- „ring is toevertrouwd, kunnen een daad af- of goedkeuren, „maar kunnen noch moeten daaraan deelhebben. Een der- „gelijke deelname vertroebelt, verstrikt en verzwakt de actie „ten nadeele van den staat." [6])

Dit argument bepleit hoogstens de scheiding der organen, wier inrichting overeen moet komen met den aard der functie. Omtrent de superioriteit der executive zegt het niets. Aan de wetgevende macht wordt hier eerder een zekeren voorrang toegekend, omdat aan deze het vaststellen van algemeene normen

en richtlijnen wordt toegewezen. Maar normen en richtlijnen beteekenen weinig, wanneer wordt verklaard: „de wetgevende macht, die de grenzen trekt, waarbinnen de actie van den staat en der afzonderlijke individuen zich heeft te ontwikkelen, en de rechterlijke macht, die waakt voor de handhaving van die grenzen, vervolmaken en versterken in zekeren zin de executive macht, maar het is in deze, dat geheel het leven van den staat wordt samengevat." [7]) Het argument gaat overigens uit van de actie als opperste eisch.

Door wien moet de staatswil, die de bevoegdheid van den staat bepaalt, nu worden gevormd?

„3. De uitvoerende macht, die het leven van den staat syn„thetiseert, moet worden toevertrouwd aan wie boven de „toevallige belangen — interessi contingenti — der een„lingen staat en door zijn positie in staat wordt gesteld, „steeds een integrale visie voor oogen te hebben van het „complex der eischen van verscheidenen aard en van tra„ditioneel, historisch en ideëel karakter, die verband hou„den met de superieure doeleinden van den staat. Daarom „kan zij niet anders dan van boven worden afgeleid (esso „perciò non può non promanare dall'alto)."

Hier wordt dus het inzicht in de superieure doeleinden van den staat, diens hoogste norm, het privilege van de élite, welke de uitvoerende macht vormt, genoemd. Intusschen is hiermede niet verklaard, wat wordt bedoeld met de grenzen en richtlijnen, die van de wetgevende macht moeten uitgaan. Het inzicht in de opperste norm wordt immers toegewezen aan hetzelfde orgaan, dat de normen op de feiten moet toepassen, n.l. de executive. Men zou kunnen redeneeren, dat dan ook de normen en richtlijnen, die uit de opperste norm in verband met de feiten volgen, door de uitvoerende macht moeten worden gekend. Het is toch de opperste norm, die de afgeleide normen begrenst, en niet omgekeerd.

Wanneer wordt gezegd: „van het volk kunnen alleen maar „remmen en grenzen en contrôle uitgaan, perche non può ve-

nire che una visione analitica e frammentaria e sopra tutto contingente" [8]) wordt het begrip richtlijnen echter verzwakt tot remmen en contrôle.

In de inleiding van Gentile vinden wij een oplossing der moeilijkheid. De taak der commissie zou zijn, de functie der twee kamers tot hun oorspronkelijke functie terug te brengen; welke bestaat in het aanvullen der souvereiniteit in de wetgevende functie, „waardoor de opperste macht, die in wezen uitvoerend is — per sua natura essenzialmente esecutiva —, zich begrenst, bepaalt en bevestigt, dientengevolge zichzelve controleert en zichzelve werkdadig verantwoordelijk maakt." [9]) De wetgevende functie wordt hier dus voorgesteld als een bezinning, een soort zelfcritiek der uitvoerende functie. Maar wanneer het wetgevend orgaan geen inzicht heeft in de superieure doeleinden van den staat, wil het toetsen van de activiteit der executive aan de grenzen door het wetgevend orgaan gesteld, niets meer zeggen dan het controleeren, of de staat zich niet te veel boven den burger heeft geplaatst. Niet omdat de doeleinden van den staat aan de doeleinden van het individu getoetst moeten worden, maar omdat de staat zich in het bewustzijn der burgers moet verwezenlijken. Dan kan het stellen van grenzen, uitgaande van het volk, een toetssteen zijn, of de activiteit van den staat in den burger wel werkdadig genoeg is, en een middel zijn tot die werkdadigheid. De staat erkent den burger toch, „per potervisi attuare", om er zich te verwezenlijken. In dit systeem is de wetgevende functie inderdaad een toepassing van de opperste norm, d.i. van de activiteit, op de burgers.

De commissie wilde van den senaat, welks leden door den koning werden benoemd, steeds meer maken, „de uitdrukking van de superieure belangen van den staat, van zijn continuïteit in de traditie en de geschiedenis, van de doeleinden van ideëele orde, waarnaar hij streeft", [10]) en wilde den senaat gelijke macht geven als aan het parlement. Ook dit wijst op de tendenz, de wetgevende macht tot een soort periferie der uitvoerende macht te maken.

Een verdere toepassing van de gehuldigde staatsidee betreft de corporatieve organisatie van den fascistischen staat, „welke de commissie zich voorstelt in te richten, om de samenwerking en de solidariteit tusschen de verschillende sociale klassen te bevorderen en te waarborgen, en om de souvereiniteit van den staat over de krachten die hij bevat, te verzekeren".

„Het fascistische syndicalisme, zooals de ministerpresident schreef, heeft overbrugd of tracht te overbruggen de tegenstelling, die men sinds Marx legde tusschen kapitalisme en proletariaat, en heeft, *na de ondergeschiktheid te hebben geproclameerd van de syndicaal georganiseerde massa's aan de eischen van de natie*, in vrede en in oorlog, *er den regel aan ontleend van de samenwerking der klassen*. De syndicale fascistische corporaties, die reageerden tegen de excessen en de afdwalingen van de antinationale vakvereenigingen ......, hielden zich trouw aan het program, hetwelk de fascistische partij in December 1921 had afgekondigd: „het fascisme kan het feit van de ontwikkeling der corporaties niet betwisten, maar wil ze ordenen tot nationale doeleinden. De corporaties worden begunstigd volgens twee grondgedachten, dat wil zeggen als uitdrukking van de nationale solidariteit en als middel tot ontwikkeling der productie. De corporaties moeten niet ernaar streven om het individu in de collectiviteit te doen ondergaan, door willekeurig de capaciteiten en krachten van de eenlingen te nivelleeren, maar om deze tot *haar* recht te doen komen en te ontwikkelen"" (bedoeld zijn: capaciteiten en krachten. S.)

„ „Dit eerste en gelukkige experiment", een der nieuwigheden van de fascistische revolutie, een van haar grootste waarborgen, „brengt er toe het beginsel van de nationale samenwerking, welke onder de discipline van den staat alle activiteiten van de natie verzamelt en organiseert, tot zijn noodzakelijke consequenties door te voeren."""

Aldus de rapporteur Gino Arias. [11] Men ziet in deze pas-

sus, dat de corporatieve gedachte voor de commissie voortvloeit uit de ondergeschiktheid der individuen aan de natie. De corporatieve gedachte verzekert de souvereiniteit van den staat over alle krachten die hij bevat. Weliswaar wordt volgehouden, dat het de bedoeling niet is, het individu in de collectiviteit te doen ondergaan, maar het blijkt, dat hier van de krachten van het individu sprake is, die door de corporatieve organisatie zullen worden gerationaliseerd. Dat dit onderscheid niet louter een spitsvondigheid is, blijkt uit de verklaring, dat de corporatieve gedachte een reactie is tegen de liberale gedachte, „welke in den grond den eenling als titulair van de souvereiniteit en als doel van den staat beschouwde", waartegenover het fascisme stelt „het beginsel van de nieuwe ordening en deze op het evenwicht van alle activiteit vestigt, van alle functies, *en dientengevolge ook van alle lagen en klassen,* die zich alleen onderscheiden door de verscheidenheid in functie, allen echter gelijkelijk onmisbaar zijn tot de doeleinden van de maatschappij, allen gelijkelijk heilig in het oog van het vaderland." [12])

Solidariteit, die in de corporatieve organisatie wordt belichaamd, berust dus op de gelijke onmisbaarheid tot de doeleinden van het vaderland, wiens heiligheid de bron is van de heiligheid zijner factoren.

De commissie was niet eensgezind betreffende de corporatieve gedachte. Een minderheid van vier leden huldigde een afwijkende meening. Maar de punten waaromtrent eenstemmigheid heerschte, zijn zeer illustratief. Den 21en April werd een motie eenstemmig aangenomen, waarin het volgende: „de commissie is van meening, dat het toekennen van volledige rechtspersoonlijkheid aan alle vakvereenigingen, die haar activiteit ontwikkelen in overeenstemming met de doeleinden van de natie, ontoereikend is om de souvereiniteit van den staat te herstellen over de krachten van de nationale maatschappij, welke hij moet bevatten en waarborgen, en om die eenheid en tucht — disciplina unitaria — te verzekeren in de verscheidene werkzaamheden, waarvan de macht en de groot-

heid van het land afhangen." [13]) Het meeningsverschil betrof niet het beginsel, dat aan de instelling ten grondslag moest liggen, maar of de instellingen wel de juiste toepassing van het beginsel waren.

Politieke vertegenwoordiging werd in den gedachtengang der commissie niet toegewezen aan het individu, maar aan de sociale interessen, die op corporatieven grondslag waren georganiseerd en aan de nationale interessen ondergeschikt waren gemaakt.

De bedoeling is: „de economische ordening innig te verbinden met de politieke ordening van den staat".

Het fascisme — zoo wordt in het verslag elders gezegd — is „een wil naar macht en herstel van gezag". [14]) Nu is duidelijk, dat in het systeem der commissie het gezag in dienst staat van de macht. Beschouwt men den staat als zelfstandige wil met eigen doeleinden, als kracht, die geen andere gelijke of beperkende krachten naast zich duldt, dan beoogt de organisatie der individuen naar het criterium van sociale functie en sociale kracht, vermeerdering van macht van den staat, zonder dat aan de individuen buiten die sfeer beteekenis wordt toegekend.

In de inleiding van Gentile wordt gezegd: „de categorieën die in vakvereenigingen waren georganiseerd en buiten de wet stonden, omdat zij door den staat werden genegeerd, zijn van nature anarchistisch; bewegen zich buiten den kring, waarin de souvereine macht zich ontvouwt en zich doet gelden. Alle kracht, waarover zij beschikken, is kracht, die aan den staat is onttrokken." [15])

Als reactie worden nu alle krachten georganiseerd met het oog op de macht van den staat. Betreffende de politieke vertegenwoordiging, wordt met instemming Duguit aangehaald, waar deze zegt: „de vertegenwoordiging volgens beroepen is de logische consequentie van de nationale souvereiniteit. De vertegenwoordiging volgens beroepen is niet de vertegenwoordiging van de kleine groepen, maar in werkelijkheid een vertegenwoordiging van de verschillende industrieele en intellec-

tueele krachten, die in het land werkzaam zijn." [16])

Intusschen vermeldt de commissie niet, dat aan Duguit de gedachte van een staatssouvereiniteit geheel vreemd is. Volgens Duguit wordt de staat door de sociale krachten genormeerd en niet omgekeerd. [17])

De functie van de volksvertegenwoordiging volgens de commissie is de sociale belangen van het volk in overeenstemming te brengen met de ideëele doeleinden van den staat.

De commissie wilde echter geen verantwoordelijkheid der executieve aan de volksvertegenwoordiging, maar aan het hoofd der executieve, den koning.

Wat het stellen van grenzen aan de executieve macht, functie der volksvertegenwoordiging, in dit verband beteekent, kan worden verduidelijkt door een zinsnede uit de inleiding van Gentile: „men moet dus den staat doen vasthouden aan de werkelijkheid waarvan hij de vorm is, alla realtà di cui esso è forma, en waarvan hij niet kan abstraheeren en zich kan afscheiden, (zooals de liberale staat door zijn oorsprong en aard wil doen) zonder de concrete basis te verliezen en daarmede de eigen organische en georganiseerde kracht." [18])

Het individu dat in de volksvertegenwoordiging wordt toegelaten als georganiseerd producent, als actief element dus ten bate van de macht van den staat, wordt, wat de richting van de actie van den staat betreft, beschouwd als de chaotische, vormlooze stof, die door de executive moet worden gevormd en benut voor de ideëele doeleinden der natie. Zooals de beeldhouwer zich moet aanpassen aan den aard van de materie, zoo moet de staat rekening houden met de gegeven mogelijkheden. Het bepalen van richtlijnen beteekent in dit systeem niets anders dan het bepalen dier mogelijkheden. Dat de activiteit van den staat zich moet bezinnen op de mogelijkheden en de mogelijkheden en krachten moet benutten, volgt uit eigen wetmatigheid dier activiteit.

NOTEN.

[1]) Relazioni e proposte della commissione presidenziale per lo studio delle riforme costituzionali. Roma. Provveditorato dello Stato. 1925. p. 7. 8.
[2]) l. c. p. 1.
[3]) l. c. p. 8.
[4]) l. c. p. 73.
[5]) l. c. p. 5.
[6]) l. c. p. 74.
[7]) l. c. p. 73.
[8]) l. c. p. 78.
[9]) l. c. p. 11.
[10]) l. c. p. 62.
[11]) l. c. p. 103 e. v.
[12]) l. c. p. 143.
[13]) l. c. p. 109.
[14]) l. c. p. 114.
[15]) l. c. p. 11.
[16]) l. c. p. 132.
[17]) Duguit. Traité de Droit Constitutionnel. in 3 vol. Paris. Broccard. 1923.
[18]) Relazioni e proposte. p. 6.

ZEVENDE HOOFDSTUK.

DE EXECUTIEVE.

Om na te gaan, of de wetgeving aan de staatsgedachte der commissie getrouw is gebleven, moeten wij niet van het algemeene naar het bijzondere, maar van het bijzondere naar het algemeene uitgaan. De wetgeving immers regelt concrete materie, bevat de consequenties van een staatsopvatting. De consequenties van de staatsidee der commissie van 18 worden gevonden in de opvatting over de executieve en den corporatieven staatsopbouw. De wetgeving in die materie is dus het meest maatgevend betreffende de staatsidee, die in de wetgeving weerklank heeft gevonden.

De wet van 24 December 1924 regelt de „Attribuzioni e prerogative del capo del governo primo ministro segretario di stato". Artikel 1 van deze wet luidt:

„Il potere esecutivo è esercitato dal re per mezzo del suo governo. Il governo del re è costituito dal primo ministro segretario di stato e dai ministri segretari di stato. Il primo ministro è capo del governo."

Artikel 2:

„Il capo del governo segretario etc. è nominato e revocato dal re ed è responsabile verso il re del indirizzo generale politico del governo."

Naar de gewone beteekenis is de executieve het staatsorgaan, dat niet bepaalt wat rechtens is in 't algemeen of in bijzondere gevallen, maar dit recht met machtsmiddelen ver-

wezenlijkt. Bij de executieve berust het aanwenden van de macht.

De capo del governo nu is verantwoordelijk voor het algemeen politiek beleid. Staatsrechtelijk beteekent dit, dat van hem het algemeen politiek beleid geacht wordt uit te gaan. Verantwoordelijkheid en handeling zijn correlatief. Maar hij is verantwoordelijk jegens den koning. De vraag is of hiermede de oorspronkelijke strekking van het instituut der ministerieele verantwoordelijkheid niet is verlamd. De ministerieele verantwoordelijkheid immers is ingesteld als waarborg tegen de willekeur van den koning; daardoor werd, met behoud van de onschendbaarheid van den koning, voor elke staatsrechtelijke handeling een persoon verantwoordelijk gesteld. „The king can do no wrong", werd aldus een regel, die de koninklijke willekeur beperkte, want door het instituut der ministerieele verantwoordelijkheid werd de staatsrechtelijke dwaling of onjuistheid geacht van een verantwoordelijken minister te zijn uitgegaan. Willooze werktuigen van den koning werden dus onmogelijk gemaakt. [1])

Maar wordt de minister verantwoordelijk verklaard jegens den koning, hetgeen wil zeggen, dat hij niet verantwoordelijk is jegens het parlement, dan is tegen de willekeur, die van hen beiden gezamenlijk uitgaat, juridisch geen enkele waarborg geschapen. Het instituut der ministerieele verantwoordelijkheid beteekent dan het aanwijzen van den persoon, die wordt geacht staatsrechtelijk gehandeld te hebben en dus bevoegd is, die handeling te stellen.

Wanneer de persoonlijke invloed van den eersten minister overwegend is, beteekent de verantwoordelijkheid aan den koning, dat aan den eersten minister de bevoegdheid is toegekend en dat deze bevoegdheid deel heeft aan de onschendbaarheid van den koning.

Artikel 4 van de Albertijnsche Grondwet:

„La persona del re è sacra e inviolabile" krijgt door de wet van 24 December 1924 een geheel andere beteekenis. In het

geval van overwegenden invloed van den koning is tegen het machtsmisbruik van den koning geen enkele waarborg geschapen. Het algemeen politiek beleid is dus onschendbaar. Of deze nu van den koning, van den capo del governo, of van hen beiden uitgaat, verandert niets aan het wezen der zaak. Dat feitelijk de macht aan den capo del governo toekomt zal wel niemand betwijfelen, de tendenz der wetgeving gaat ook in die richting. Vermelden wij, dat het instituut der ministerieele verantwoordelijkheid aan den koning een specifiek fascistische instelling is.

Artikel 2, 2e lid:

„Il decreto di nomina del capo del governo primo ministro è controfirmato da lui, quello di revoca dal suo successore" heeft in dit verband weinig beteekenis; wat voor de verantwoordelijkheid geldt, is ook toepasselijk op de formaliteit waardoor de verantwoordelijkheid blijkt.

Bij de wet van 9 December 1928 is de groote fascistische raad aangewezen als het orgaan, dat de lijst der opvolgers aan den kroon aanbiedt (artikel 13). Deze raad is echter geheel afhankelijk van den capo del governo, die van rechtswege president is van den grooten raad. De andere leden behoeven altijd òf de erkenning (artikel 6), òf de benoeming (artikel 7) bij koninklijk besluit, waarvoor een voorstel van den capo del governo is vereischt en welke erkenning of benoeming ten allen tijde kan worden herroepen. Den 1en October 1929 werd op deze wijze door Mussolini het ledental van 52 op 20 teruggebracht. [2]) Feitelijk wijst de capo del governo zijn opvolger aan door middel van den grooten raad. Want merkwaardigerwijze is het aantal personen, die op de lijst moeten voorkomen, niet vastgesteld. Strikt genomen kan ook één persoon worden voorgesteld, in welk geval de koning aan den voorgestelde gebonden is.

Welke richting de wet wil inslaan betreffende de persoonlijke verhouding tusschen koning en eersten minister, wordt verder geïllustreerd door artikel 5 van de wet betreffende de capo del governo:

„Il capo del governo fa parte del consiglio per la tutela o la cura delle persone della famiglia reale".

In artikel 9 worden straffen uitgesproken tegen hem, die een strafbaar feit begaat gericht tegen de persoon van den capo del governo, de doodstraf wordt uitgesproken voor het geval dat het misdrijf is uitgevoerd. Bij de wet van 25 November 1926 ter verdediging van den staat, wordt de doodstraf voor alle gevallen uitgesproken, waarmede de capo del governo dezelfde bescherming geniet als de koning, de koningin en de troonopvolger. De tendenz om de fascistische revolutie, in den persoon van Mussolini gesymboliseerd, te doen samenvloeien met de traditie en continuïteit van den staat, gesymboliseerd in den koning, is een aanwijzing, dat de verantwoordelijkheid van den leider van het fascisme diens macht en bevoegdheid ideëel wil maken, door zijn regeeringsbeleid met de regeeringsvlag te dekken. Vermelding verdient het feit, dat het fascisme de doodstraf weer in Italië heeft ingevoerd.

De Gran Consiglio van de fascistische partij, welke feitelijk in den staat reeds een overwegende rol speelde, is bij de reeds vermelde wet van 9 December 1928 erkend als

„organo supremo che coordina a integra tutte le attività del regime sorte dalla rivoluzione del Ottobre 1922".

Deze Raad, waarin de koning geen zitting heeft, versterkt de macht van den minister-president in de hoogste mate. Door deze wet wordt de minister-president ook president van het hoogste partij-orgaan. Hij kan den Raad „bijeenroepen wanneer hij het noodig acht en stelt er de dagorde van vast". De koning, die den minister-president benoemt, benoemt daarmede ook den leider der partij. Daar echter de partij aan den duce blindelings gehoorzaamheid verschuldigd is, zou de koning in conflict komen met de partij, wanneer hij de verantwoordelijkheid van den minister-president in praktijk zou brengen.

Artikel 2, 3e lid van de wet betreffende den Capo del Governo:

„I ministri segretari di stato sono nominati e revocati dal re,

su proposta del capo del governo primo ministro. Essi sono responsabili verso il re e verso il capo del governo di tutti gli atti e provedimenti del loro ministeri."

De verantwoordelijkheid van den capo del governo bevestigt de verantwoordelijkheid der andere ministers tegenover hem. Dat de „ondergeschikte ministers" worden benoemd en herroepen op voorstel van den capo del governo, geeft aan deze een bevoegdheid, die naargelang de feitelijke machtsverhouding tusschen koning en minister-president anders geïnterpreteerd kan worden. De koning kan niet buiten het voorstel gaan, maar is de koning verplicht het voorstel te volgen? De woorden „su proposta" laten beide interpretaties toe, of den koning wordt verboden anders te handelen of eerbiedig onder het oog wordt gebracht de wil van den eersten minister te volgen. De verantwoordelijkheid van de ondergeschikte ministers jegens den koning kan zich niet anders realiseeren dan via den eersten minister; terwijl de minister-president jegens den koning verantwoordelijk is voor het algemeen politiek beleid, zijn de andere ministers verantwoordelijk voor alle handelingen en voorzieningen. Hierin ligt een contrôle-bevoegdheid van den minister-president opgesloten.

Artikel 3:

„Il capo del governo primo ministro dirige e coordina l'opera dei ministri, decide su le divergenze che possono sorgere tra essi, convoca il consiglio dei ministri e lo presiede."

In zijn parlementaire rede van 18 November 1925 ter verdediging van de wet gaf minister Rocco het volgende commentaar:

„In questa configurazione giuridica l'organo che riduce ad unità l'azione dei ministri è il primo ministro, non il consiglio dei ministri." [3])

De taak van dit college zag hij in het raadgeven aan den kroon!

Artikel 4:

„Il numero, la costituzione e le attribuzioni dei ministeri sono

stabilite per decreto reale, su proposta del capo del governo. Con regio decreto può essere affidata al capo del governo la direzione di uno o più ministeri."

Niet alleen geeft hij dus de leiding, ordening en de beslissing aan de ministers, maar zelfs de ministeries zijn aan zijn wil onderworpen. Van de bevoegdheid, afzonderlijke ministeries te bezetten, heeft Mussolini een ruim gebruik gemaakt. Hij kan desnoods alle ministeries waarnemen.

Samenvattend kunnen wij constateeren, dat het instituut van den minister-president volledig is uitgebouwd. Hij is de leider der eenige partij, bepaalt de algemeene richtlijnen der politiek en heeft deel aan de onschendbaarheid van den koning; en de ministers zijn jegens hem verantwoordelijk. Zijn bevoegdheden kan hij zoo ruim mogelijk interpreteeren. „In de fascistische regeering zijn alle ministers en onderstaatssecretarissen soldaten, zij gaan, waarheen hun chef hen beveelt te gaan en staan waar ik hun beveel te staan." [4])

Zijn bevoegdheden tegenover het parlement en den senaat worden in artikel 6 omschreven:

„Nessun oggetto può essere messo al ordine del giorno di una della due camere senza l'adesione del capo del governo."

Hierdoor is de minister-president in staat gesteld, alle ongewenschte kritiek van den kant der kamers te onderdrukken. Artikel 47 van de grondwet: „La camera dei diputati ha il diritto di accusare i ministri del re e di tradurli dinanzi all'alta corte di giustizia" en artikel 36, waarin de senaat wordt aangewezen als dat orgaan, verliezen daardoor hun waarde. Hiermede zijn de laatste sporen van verantwoordelijkheid uitgewischt.

In het 2e lid wordt hem de bevoegdheid gegeven, een wetsontwerp, hetwelk door een der twee kamers is verworpen, bij dezelfde kamer, drie maanden na de eerste stemming, weer ter stemming over te leggen. Bij de andere Kamer kan hij het onmiddellijk indienen. Of de wet als aangenomen kan worden beschouwd, als een der Kamers het ontwerp heeft aangeno-

men, het zou hieruit kunnen worden afgeleid. Aangezien, zooals nog zal blijken, de rechterlijke macht van de executieve practisch afhankelijk is, de regeering niet verantwoordelijk is tegenover het parlement, is de interpretatie aan de executieve.

De opvatting, dat de actie de synthese vormt van den staat en de wil van den staat zijn bevoegdheid bepaalt, heeft in deze wet uitwerking gevonden voor zoover actie concentratie eischt en de ideëele kracht der natie erkenning vindt in het feit, dat de executieve onschendbaar is. Want de verantwoordelijkheid van de ondergeschikte ministers maakt deze onderworpen aan de onschendbare macht van koning en capo del governo. Aldus is bereikt, dat de actie van den staat snel, ondubbelzinnig, volkomen bewust, verantwoordelijk zal zijn. Dat deze verantwoordelijkheid in het systeem van de commissie van 18 en in de wet, die de bevoegdheden van den eersten minister regelt, niet meer beteekent, dan weten wat men wil en consequent zijn, is voldoende gebleken. In de zitting van 26 Mei 1927 verklaarde Mussolini voor het parlement:

„De oppositie is even stompzinnig als overbodig in het alles omvattend (totalitario) regime, zooals het fascistische is. De oppositie hebben wij in ons ...... oppositie vinden wij bovenal in de dingen en moeilijkheden van het leven ......"

De oppositie wordt hier niet gedacht als verschil van meening, maar als beletsel van bewegingsvrijheid en concentratie.

Ook al stelde de commissie den eisch van organische eenheid van de executieve, ze is teruggeschrokken voor de instellingen van minister-kanseliers, minister-cardinalen of groot-vizier, „waarvan vreemde staatsregelingen ons voorbeelden bieden, maar die te ver van onze traditie verwijderd liggen." [5])

De wet heeft de staatsidee in haar consequenties ontwikkeld. Minister Rocco beroept zich op een traditie van drie jaar.

Bij de wet van 31 Januari 1926 werd de bevoegdheid van de uitvoerende macht om juridische normen uit te vaardigen, geregeld.

Artikel 1 betreft de regolamenti, de algemeene maatregelen van het bestuur, terwijl in artikel 3 de decreti-leggi worden behandeld. Het verschil ligt volgens minister Rocco in het feit, dat de eerste niet aan de wet kunnen derogeeren, bij de tweede de uitvoerende macht in de plaats is gesteld van de wetgevende, dus normen kan uitvaardigen die aan een wet derogeeren, zooals de latere aan een vroegere. [6]) Wanneer wij echter de strekking der wet nagaan aan de hand van de ministerieele verdedigingsrede en het rondschrijven, waarin Mussolini aan zijn ministers regelen tot interpretatie geeft, blijkt de tegenstelling er meer een in naam dan in wezen.

Artikel 1 luidt dan:

„Sono emanate con reale decreto, previa deliberazioni del *consiglio dei ministri* e *udito il parere del consiglio di stato*, le norme giuridiche necessarie per disciplinare:

1. L'esecuzione delle leggi, 2. L'uso delle facoltà spettanti al potere esecutivo."

Door deze twee gebieden aan de executieve macht ter regeling over te dragen, is de mogelijkheid geschapen, de grenzen van die twee gebieden door de uitvoerende macht te doen vaststellen.

In een rondschrijven van den eersten minister aan de overige ministers, stelt deze de normen vast voor de toepassing van de wet.

In de „Gazzetta Uffiziale" van 28 Januari 1926 is dit rondschrijven gepubliceerd.

Art. 1 wordt aldus uitgelegd:

„Voor alles verklaart art. 1 onder 1°. dat 't tot de uitvoerende macht behoort, rechtskundige normen uit te vaardigen, om de uitvoering der wetten te disciplineeren. Een voorschrift dat uitsluitend om redenen van systematiek is afgekondigd en welke voortaan de beschikking, die gewoonlijk in de wetsontwerpen is besloten en waarbij de regeering gemachtigd wordt de betrokken normen tot verwezenlijking uit te vaardigen, overbodig maakt."

(Men houde hierbij in het oog, dat Mussolini tegen ministers spreekt, die aan hem verantwoording schuldig zijn.)

„Nummer 2 van hetzelfde artikel geeft aan de uitvoerende macht de bevoegdheid om het gebruik van de discretionnaire bevoegdheden te regelen, welke haar door wetten of gewoonten zijn toegekend, door aan zichzelf grenzen en tucht op te leggen in het uitoefenen der activiteit, die in zichzelven geen andere grenzen zou bevatten dan de breede, door algemeene wet en de constitutioneele waarborgen getrokken."

Minister Rocco verdedigde art. 1, 2° lid aldus:

„Dit zijn de z.g. onafhankelijke maatregelen van bestuur (regolamenti independenti). Aan haar wettelijkheid kan niet getwijfeld worden, omdat het duidelijk is, dat waar de regeering een bevoegdheid heeft, ze a fortiori ook de bevoegdheid moet hebben deze zelf te beperken en te disciplineeren." [7])

Daarnaast verklaart Rocco echter:

„Het principe van de machtenscheiding is principe van specificatie van organen en functies, in den grond een principe van arbeidsverdeeling; maar is daarom ook beginsel van coördinatie, want boven het beginsel van specificatie gaat het beginsel van organische eenheid van den staat."

„De rechterlijkė en wetgevende macht zijn voortgekomen uit specificatie van afzonderlijke functies van den staat."

„Il potere esecutivo è restato il depositario è l'organo di tutte le funzioni dello stato genericamente considerate. In altri termini, il poter legislativo e quello giudiziario hanno funzioni determinate e specifiche, il poter esecutivo al contrario ha funzioni indeterminate e generiche." [8])

In princiep is hiermede de wetgevende functie van de uitvoerende macht erkend. Dit wordt bevestigd door hetgeen Rocco verder over artikel 1, 2°. opmerkt:

„Behalve aan de wet denkt men hier aan de gewoonte, omdat op het terrein van 't publieke recht de gewoonte kracht van wet heeft. In het Italiaansche publieke recht b.v. werd het parlementaire stelsel in de plaats gesteld van het constitutioneele stelsel,

in afwijking van het statuut, juist krachtens een gewoonte." Men heeft hier waarschijnlijk met een argumentum ad hominem te doen. Als het wetgevend orgaan zich door gewoonte invloed heeft weten te verschaffen op de uitvoerende macht, terwijl deze van nature de hegemonie heeft, is de executieve macht zeker gerechtigd door gewoonte haar oorspronkelijke bevoegdheid te krijgen. Met dat al wordt het karakter van grondwet als waarborg tegen machtsmisbruik van hoogerhand aangetast. Immers de gewoonte, die de bevoegdheid van de executieve vestigt, behoeft geen weerklank te vinden in het rechtsbewustzijn van het volk. De machtenscheiding, die in de grondwet is gehuldigd, kan dus door een gewoonte van de executieve haar kracht verliezen. Het rechtsbewustzijn der executieve nu houdt in, dat zij *in principe* de hoogste bevoegdheid heeft.

Minister Rocco, die wegens alle „atti e provedimenti" ter verantwoording kan worden geroepen, is wegens deze interpretatie niet ter verantwoording geroepen. Zelfs verklaarde Mussolini den 12en Mei 1928 voor den senaat ronduit: „de constitutie bestaat niet meer".

Art. 1, 3°. geeft aan de executieve ter regeling „l'organizzazione e il funzionamento delle amministrazioni delle stato, l'ordinamento del personale ad esse adetto, l'ordinamento degli Enti ed istituti pubblici, eccettuati i comuni, le Provincie, le istituzioni pubbliche di beneficenza, le università e gli istituti di istruzione superiore che hanno personalità giuridica, quand' anche si tratti di materie fino ad oggi regolate per legge".

In het rondschrijven van Mussolini wordt hieromtrent opgemerkt: „I regolamenti di organizzazione nel dare norme sulla materia, potranno anche derogare alle leggi che attualmente la disciplinano essendo questa restituita alla competenza naturale del Potere esecutivo."

Maakt men van de executieve de algemeene superieure macht, dan is het beginsel zeer gevaarlijk. Behooren de regolamenti independenti niet tot die competenza naturale?

Dat in art. 1, 3°. bepaalde materies aan de wetgevende

macht ter regeling worden voorbehouden, motiveert Rocco aldus: „Si ritiene opportuno che siano in ogni caso regolati per legge" [9])

Onder legge is ook de decreto legge te verstaan, door Rocco gedefinieerd als: Legge in senso formale emanata dal governo. [10]) De uitvoerende macht neemt bij de decreto legge de plaats in van de wetgevende macht. Is het onderscheid tusschen regolamento en decreto legge misschien ook niet een vraag van opportuniteit? Is de uitvoerende macht de algemeene opperste macht, waarvan de wetgeving een uitvloeisel is, dan is het de vraag, of de omvang der bevoegdheid, die aan het wetgevend orgaan moet worden toegekend of overgelaten, ook niet door opportuniteitsredenen wordt bepaald.

In artikel 3 zijn enkele waarborgen gesteld, dat de uitvoerende macht de decreto legge niet al te lichtvaardig zal toepassen. Artikel 3:

„Con decreto reale previa deliberazione del consiglio dei ministri possono emanarsi norme aventi forza di legge:

1°. Quando il governo sia a ciò delegato da una legge e dentro i limiti della delegazione; 2°. nei casi straordinari nei quali ragioni di urgente ed assoluta necessità lo richiedono. Il giudizio sulla necessità non è soggetto ad altro controllo che a quello politico del parlamento."

Het eerste geval betreft de delegatie, waarbij de delegatie ook algemeen kan zijn, niet algemeene lijnen ter uitwerking behoeft aan te geven, maar eenvoudig een geheele materie door de executieve kan laten regelen.

Zoo gaf de wet van 24 December 1925 de regeering de bevoegdheid het strafrecht, het wetboek van strafvordering, de wetten op de rechterlijke organisatie te verbeteren en nieuwe wijzigingen en toevoegingen in het burgerlijk wetboek aan te brengen.

Het tweede geval betreft de buitengewone gevallen, waarin redenen van dringende en absolute noodzakelijkheid het eischen. Nu is noodzakelijkheid een zeer rekbaar begrip. Mus-

solini noemt in het reeds besproken rondschrijven de executieve: „Autore delle supreme ed inderogabili esigenze la cui soddisfazione si reveli di imperiosa urgenza nella moltiforme e complessa vita delle nazione."

De commissie der 18 grondde de superioriteit der executieve op de overweging, dat in de noodzakelijkheid der actie de dagelijksche beproeving van den staat bestond. Ze merkt op: „In het moderne leven van de staten zijn voor hem, die goed hun zending en de moeilijkheid deze te vervullen begrijpt, de buitengewone gebeurtenissen de realiteit van elken dag." Het oordeel over de noodzakelijkheid is aan de rechterlijke macht onttrokken en tegen de contrôle van het parlement is de executieve voldoende gewapend door de bevoegdheden van den „Capo del Governo".

Uiterlijk de derde zitting na de publicatie van de decreet-wet moet deze aan een der beide Kamers zijn aangeboden, om tot wet te worden gemaakt. Maar de decreet-wet vervalt pas, indien binnen twee jaar na de publicatie in de „Gazzetta Uffiziale" deze conversie niet heeft plaats gehad.

Minister Rocco verklaarde uitdrukkelijk voor den senaat dat „medio tempore" de decreet-wet geldig is, ook de daarin vervatte strafbepalingen. [11])

De capo del governo kan echter weigeren een punt op de agenda van een der beide Kamers te plaatsen. Al moet de aanbieding ter conversie uiterlijk op de derde zitting na de publicatie worden aangeboden, de capo del governo is vrij de decreet-wet voor verwerping te behoeden. De termijn van twee jaar, binnen welke de decreet-wet moet worden aangenomen, wil zij niet automatisch vervallen, heeft weinig zin. Want de regeering kan door noodzaak gedwongen zijn een nieuwe decreet-wet uit te vaardigen, waarbij wordt verklaard, dat de vorige van kracht blijft.

De formaliteiten en bezwaren, die aan de decreto-legge zijn verbonden, vallen weg wanneer het vertrouwen van het parlement gewonnen is. In het andere geval staan de regolamenti

open. Het verschil is, zooals wij zagen, voornamelijk hierin gelegen, dat de decreto-legge direct aan een wet kan derogeeren, de regolamento indirect door middel van een bevoegdheid door gewoonte verkregen. Wie beslist nu over het bestaan van een gewoonte? Buiten de uitvoerende macht kan alleen de rechterlijke macht in aanmerking komen.

Bij de wet van 24 December 1925 werd aan de regeering de bevoegdheid toegekend alle ambtenaren, „die tengevolge van uitingen binnen of buiten hun ambt geen volledige waarborg van getrouwe plichtsvervulling boden, of zich in een onverzoenbare tegenstelling met de algemeene politieke richtlijnen der regeering stelden", te ontslaan.

Hieronder vallen ook rechters en professoren, wel is voor hun ontslag een besluit van den ministerraad noodig, maar dit verschilt in niets met een besluit van den minister-president, en doet niets af aan hun afhankelijkheid van de executieve. De woorden der wet luiden algemeen. Zooals wij gezien hebben, behoort tot de algemeene richtlijnen der regeering de suprematie der executieve. Bij de verdediging van deze wet heeft minister Rocco er uitdrukkelijk op gewezen, dat de ambtenaar niet alleen trouw moet zijn aan de regeering als orgaan en concrete vertegenwoordiger van den staat, maar ook haar staatsopvatting moet deelen.

„Non si può negare al nuovo regime il diritto di aver funzionari che siano interpreti fedeli della nuova concezione dello stato." [12])

Zijn argument was: „Het is bij alle veranderingen van regime gebeurd".

In dezelfde rede merkte Rocco op:

„L'identificazione fra stato e partito fascista che la nazione stessa rappresenta e idealizza è un identificazione logica e santa."

Dat hiermede in werkelijkheid de rechterlijke macht niet van den staat, maar van de executieve afhangt, wier leden door Mussolini uitsluitend uit de partij kunnen worden genomen,

volgt uit de woorden van Rocco, dat de wet berust op de verplichting der ambtenaren, de „status dignitatis", die uit hun ambt voortvloeit, ongeschonden te houden, van welke verplichting „non può esservi altro vigilatore e giudice che il collegio dei ministri, cioè il governo, che rappresenta la personalità dello stato". [13])

De uitvoerende macht is dus rechter over de rechterlijke macht. De door hem zelf gestelde vraag, of aldus niet de willekeur der ministers zou zijn gesanctioneerd, beantwoordde Rocco met een beroep op het gezag van het parlement. Zooals wij gezien hebben, kunnen de bevoegdheden van den capo del governo, in wien de executieve is geconcentreerd, het gezag van het parlement buiten werking stellen. Rocco verklaart zelf:

„Il nostro primo ministro è il capo riconosciuto di ingenti, forze politiche, economiche, morali esistenti nel paese e rappresentati nel parlamento, la valutazione della cui importanza e rimessa alla decisione del sovrano." [14])

Of de souverein bij deze waardeering niet van den capo del governo en zijn krachten afhankelijk is, kan worden betwijfeld. Dat in het parlement alleen krachten zijn vertegenwoordigd, die door den capo del governo worden geleid, is uit de geschiedenis gebleken. Ook hier is de norm op de daad gevolgd en heeft het fascisme zijn passie — ik gebruik de uitdrukking der commissie der 18 — in wetten belichaamd. Het antwoord van Rocco op de door hem zelf gestelde vraag is dus onvoldoende. Zooals nog nader zal blijken, is de executieve in zoover nog uitgebouwd, dat in de provincies en gemeenten alle autonomie is afgeschaft en de bestuursorganen geheel afhankelijk zijn gemaakt van de centrale executieve, of wat hetzelfde zegt, van den capo del governo.

NOTEN.

1) Kranenburg. Het Nederlandsch Staatsrecht I. p. 133 e. vlg. Haarlem. Tjeenk Willink & Zoon. 1925.

2) Eschmann. Der Faschistische Staat in Italien. p. 124. Hirt. Breslau. 1930.

[3]) Alfredo Rocco. Ministro Guardasigilli. La Trasformazione dello Stato. p. 200. Roma. „La Voce" 1927.
[4]) Mussolini. Il Nuovo Stato Unitario Italiano. p. 89. Mondadori. Milano. 1927.
[5]) Relazioni e proposte. p. 40.
[6]) Rocco. l. c. p. 138.
[7]) Rocco. l. c. p. 134.
[8]) Rocco. l. c. p. 176.
[9]) Rocco. l. c. p. 134.
[10]) Rocco. l. c. p. 190.
[11]) Rocco. l. c. p. 191.
[12]) Rocco. l. c. p. 90.
[13]) Rocco. l. c. p. 78.
[14]) Rocco. l. c. p. 202.

ARBEIDSWETGEVING.

In zijn rede, den 9en November op het Congres van Rome gehouden, verklaarde Mussolini, dat de Constitutie voor de Reggenza del Carnaro door D'Annunzio in Fiume afgekondigd, de geest van het Fascisme inhield, [1]) Artikel 18 van deze Constitutie luidde aldus:

„Lo stato è la volontà comune e lo sforzo comune del popolo verso un sempre più alto grado di materiale e spirituale vigore. Soltanto i produttori assidui della richezza comune e i creatori assidui della potenza comune sono nella repubblica i compiuti cittadini e costituiscono con essa una sola sostanza operante, una sola pienezza ascendente." [2])

De staat wordt hier dus opgevat als stoffelijke en geestelijke kracht, en de volwaardige leden zijn degenen, die aan den gemeenschappelijken rijkdom en kracht medewerken; in zoover vormen zij met elkander en den staat een eenige werkende substantie.

Op het congres van Bologna 1922 versmolten de fascistische syndicaten tot een corporazione nazionale. Men nam als richtlijn het program der fascistische partij. Het karakter van het nieuwe organisme is uit de volgende punten duidelijk.

1°. Het werk maakt den oppersten titel uit, die het volle en nuttige burgerschap in de samenleving rechtvaardigt.

2°. Het werk is de resultante van de moeiten, die harmonisch zijn aangewend om het materieele, moreele en geestelijke

welzijn van den mensch te vestigen, te scheppen, te vervolmaken en te doen toenemen."

Maar onder 4°. wordt verklaard:

„De natie verstaan als opperste synthese van alle stoffelijke en geestelijke waarden van het ras, staat boven de individuen en de klassen. De individuen en de klassen zijn instrumenten, waarvan de natie zich bedient, om haar meerdere grootheid te bereiken." [3])

De commissie der 18 was afgeweken van het voorstel van Edmondo Rossoni, den stichter van de fascistische syndicaten, welke alleen deze wettelijk erkend wilde zien. [4]) Deze élitegedachte werd door de commissie verworpen, maar zooals zal blijken, heeft de practijk Rossoni gelijk gegeven. De strekking van hetgeen Rossoni wenschte blijkt uit de woorden, die hij op het nationaal congres der corporaties gesproken heeft. De corporaties zouden hun fascistisch karakter behouden, „omdat zij een politieke kracht van het fascisme moeten blijven en omdat zij op economisch terrein volkomen de eenheidsgedachte van het fascisme zouden verwezenlijken". Op het partijcongres in Juni 1925 werd de motie aangenomen, dat „de syndicale actie een wezenlijk bestanddeel is van de fascistische actie en noch in theorie, noch in de practijk tot een eenvoudige economische actie beperkt moet blijven, aangezien zij het fundamenteele element van de nieuwe nationale maatschappij vertegenwoordigt en een kracht is, bestemd om de expansie en macht van Italië te dienen."

Het bestuur van de nationale confederatie kon in de bijeenkomst van 12 December 1925 een motie goedkeuren, die den wil van de fascistische corporaties te kennen gaf, „om tegenover de organisatie der patroons alleen het werk der Italianen te vertegenwoordigen".

De kerngedachte, die in het fascisme steeds levendig is geweest, is een uitvloeisel van de gedachte, dat de staat een kracht is, een werkende substantie. Onder pressie der regeering werd den 12 October 1925 tusschen afgevaardigden

der confederatie van de fascistische corporaties en de vertegenwoordigers van de algemeene confederatie der industrie het zoogenaamde verdrag van Palazzo Vidoni afgesloten, waarbij de patroons aan de fascistische confederatie en haar organisaties de uitsluitende vertegenwoordiging van de arbeiders toekenden. De groote Fascistische Raad verklaarde in zijn zitting van 6 October 1925, dat deze organisaties door den staat wettelijk moesten worden erkend, aan zijn contrôle moesten worden onderworpen, dat de rechtspersoonlijkheid slechts moest worden toegekend „aan één syndicaat voor elken tak van bedrijf en voor elke categorie arbeiders, en alleen aan de syndicaten van een nationaal karakter". De machtspositie van den grooten Raad was reeds zóó gevestigd, dat hij de commissie, belast met het onderzoek van het desbetreffende wetsontwerp, verzocht zijn goedkeuring te geven met de motiveering, dat het „niets anders betrof dan de motie, die door den grooten Raad was aangenomen, in wetsvorm te gieten."

In het belang der eenheid en kracht moest de meening van een kern overheerschen, en wel die alles aan het belang der natie ondergeschikt maakte. Dit is de beteekenis van het monopolie der fascistische vereenigingen, zooals het door de fascistische leiders werd opgezet. Voordat deze gedachte wet is geworden, waren de niet-fascistische syndicaten systematisch onderdrukt. Wederom dus het beginsel:

„L'Atto precedette sempre la norma".

De wet van den 3en April 1926 heeft de „Disciplina giuridica dei rapporti collettivi del lavoro" geregeld. De wet kent syndicaten voor elken bedrijfstak, welke, gesplitst naar patroons en arbeiders, worden ondergebracht in federaties en deze in confederaties. Verder kent zij corporaties, ontstaan door verbinding tusschen de syndicaten van werkgevers en werknemers. Opperste orgaan is het ministerie van de corporaties. Caput I behandelt de wettelijke erkenning der syndicaten en de collectieve arbeidsovereenkomst. Zoowel van de zijde der werkgevers als der werknemers moet in elken bedrijfstak een

tiende van hen, die in den bewusten tak werkzaam zijn, in de vereeniging zijn georganiseerd. Dan kunnen zij wettelijk worden erkend. (Artikel 1.)

In zoover is de gedachte der commissie gevolgd, dat de staat niet mag abstraheeren van de materie, wier vorm hij is. Een verdere voorwaarde is gesteld in artikel 1 2°., n.l. dat de vereenigingen, behalve doeleinden van bescherming der leden, ook doeleinden van bijstand, onderwijs en moreele en nationale opvoeding moeten beoogen. Artikel 1 3°. stelt als eisch voor de leiders, dat zij waarborg moeten geven van bekwaamheid, zedelijkheid en zekere nationale trouw (sicura fede nazionale).

In artikel 4, 2e lid wordt voorgeschreven, dat de statuten der vereeniging de juiste bepaling moeten bevatten betreffende de wijze van benoeming van de organen der vereeniging en de voorwaarden voor de toelating der leden. Onder deze voorwaarden moet het goede gedrag, uit nationaal oogpunt, zijn opgenomen. Artikel 6, laatste lid:

„In geen geval kunnen worden erkend vereenigingen, die zonder machtiging der regeering, op welke wijze ook, verbonden zijn met of afhankelijk zijn van vereenigingen van internationaal karakter."

Artikel 7 bepaalt, dat in elke vereeniging een president of secretaris moet zijn, die haar leidt, vertegenwoordigt, en verantwoordelijk is, welke benoemd of verkozen wordt volgens de normen, door het statuut gesteld. Deze benoeming of verkiezing moet echter bekrachtigd worden door koninklijk decreet op voorstel van den minister der corporaties in overeenstemming met den minister van binnenlandsche zaken of door decreet van den minister van corporaties in overeenstemming met den minister van binnenlandsche zaken, naargelang de vereeniging een grooter of minder groot gebied omvat. Deze goedkeuring *kan* te allen tijde worden herroepen. Het statuut moet het orgaan vaststellen, welke de discipline over de leden moet uitoefenen en de bevoegdheid regelen, om hen uit te stooten, die om hun moreel of politiek gedrag onwaardig zijn. In artikel

8, 2e lid worden de „associazoni comunali circondariali e provinciali" onder toezicht van den prefect geplaatst en onder de bescherming van de giunta provinziale amministrativa gesteld, die het uitoefenen op de wijze en volgens de normen, door algemeene maatregel van bestuur vast te stellen. De „Associazioni regionali, interregionali en nazionali" zijn onderworpen aan het toezicht — vigilanza — en bescherming van den minister van corporaties. De uitvoeringsbepalingen van 1 Juli 1926 geven den profeet en den minister der corporaties het recht, ten allen tijde alle acten der syndicaten in te zien, zich informaties te laten geven, bezichtiging en onderzoeking te gelasten (artikel 29). De minister der corporaties kan ten allen tijde de beraadslagingen der organen vernietigen, wanneer zij in strijd zijn met de wetten, „de algemeene maatregelen van bestuur, de statuten en de „finalità essenziali" van de lichamen". Art. 215 van de wet van 8 November 1926 kent aan den prefect het ontbindingsrecht over de arbeidersvereenigingen toe. Artikel 8, 1e lid van de wet van 3 April 1926 houdt in, dat de presidenten of secretarissen worden bijgestaan door gekozen bestuursraden. Maar in het derde lid wordt aan den betrokken minister de bevoegdheid gegeven de raden te ontbinden en alle macht in de handen van den president of secretaris te concentreeren voor een termijn, die natuurlijk steeds kan worden verlengd. In ernstiger gevallen kan een regeeringscommissaris de amministrazione straordinaria uitoefenen. Het toezicht en de bescherming kan ook worden toevertrouwd aan een federatie of confederatie, waartoe de betrokken vereeniging behoort. Om ernstige reden en in geval de voorwaarden, waaraan de wettelijke erkenning is gebonden, niet zijn nageleefd, kan de erkenning bij koninklijk besluit worden teruggetrokken. (Artikel 9.)

Uit dit alles blijkt, dat de contrôle van de executieve op een zeer werkzame wijze *kan* worden uitgeoefend. Het ingrijpen van de executieve is aan voorwaarden verbonden, die in vage bewoordingen zijn gesteld, of er zijn in het geheel geen voorwaarden genoemd. Termen als politiek goed gedrag beteekenen

hetzelfde als gedrag overeenstemmend met de fascistische opvattingen. Doordat ook de taak van nationale opvoeding, welke zich niet alleen over de leden uitstrekt, maar over allen, die tot de betrokken categorie behooren, aan de syndicaten is toegekend, vormt de organisatie een geschikt instrument voor de partij, om haar invloed in den staat te vestigen.

Artikel 10 bepaalt dat de collectieve arbeidsovereenkomsten, die alleen door de wettelijk erkende vereenigingen kunnen worden afgesloten, gevolg hebben tegenover de geheele categorie. Deze categorie wordt alleen door de wettelijk erkende vereenigingen vertegenwoordigd. Bovendien kan de vereeniging aan allen, die tot haar categorie behooren, contributie opleggen. Het monopolie der fascistische syndicaten is hiermede gevestigd.

Caput II artikel 13—18 behandelt de Magistratura del lavoro.

„Alle meeningsverschillen betreffende de toepassing der collectieve arbeidsovereenkomsten of andere bestaande normen, of het vaststellen van nieuwe arbeidsvoorwaarden, moeten door de Hoven van beroep worden berecht, funzionanti come magistratura del lavoro."

Doordat de staat zich hier als eenige rechter erkent is arbitrage in deze materie afgeschaft en is alle eigen richting in den vorm van staking en uitsluiting verboden. De normen, volgens welke de arbeidsrechter moet recht spreken, wat de uitvoering van bestaande overeenkomsten betreft, worden gevonden in de wet op uitlegging en uitvoering der overeenkomsten, bij het vaststellen van nieuwe arbeidsvoorwaarden in de billijkheid, waarbij de belangen van werkgevers en werknemers moeten worden afgewogen „e tutelando in ogni caso gli interessi superiori della nazione". Het O.M. kan volgens art. 68, 87, 89 der U. B. steeds zelfstandig voor de „Magistratura" procedeeren betreffende een collectieve arbeidsovereenkomst.

De organisatie in de wet, die de disciplina giuridica dei rapporti collettivi del lavoro regelt, berust op de 4 volgende grondregels.

1°. Wettelijke erkenning van slechts één syndicaat van eenzelfde plaats of categorie.
2°. Strenge contrôle van den staat op het nationaal karakter.
3°. De staat is de eenige rechter. Eigen richting is verboden. De straffen zijn zwaarder wanneer zij een politiek doel beoogt of uitgaat van ambtenaren.
4°. De kerngedachte belichaamd in het monopolie van onderwijs en opvoeding.

Rocco verdedigde het wetsontwerp aldus:

„Juist omdat de concurrentie en de strijd de eeuwige wet is van de verhoudingen tusschen de naties, moet de solidariteit de wet zijn tusschen de klassen binnen de naties." [5])

„Italië moet naar zijn toekomst voortschrijden als een geordend leger in den slag", zegt hij met een beeld aan Mussolini ontleend, welke hetzelfde ook met de scheepstucht vergelijkt, die onder de bemanning moet heerschen zoolang de haven niet is bereikt.

„In de arbeidsverhouding is geen transactie noodig, maar rechtvaardigheid, en deze rechtvaardigheid kan slechts door den staat worden gevestigd." [6])

„Vi è un solo sindacato legalmente riconosciuto, come vi è un solo comune, una sola provincia, un solo stato."

De beginselen, die aan de corporatieve organisatie ten grondslag liggen, werden door Mussolini of het fascisme van zulk een beteekenis geacht, dat de groote Raad ze vervat heeft in een apart document, de carta del lavoro, gedacht als antwoord op de déclarations des droits de l'homme et du citoyen.

Verklaring 1: La nazione Italiana è un organismo avente fini, vita, mezzi di azione, superiori per potenza e durata a quelli degli individui divisi e raggruppati che la compongono. E una unità morale, politica ed economica che si realizza integralmente nello stato fascista."

Wat hier geconstateerd wordt is op het eerste gezicht voor ieder duidelijk. Het geheel is meer dan zijn deelen, en de deelen worden op het geheel als eenheid betrokken. De vraag is ech-

ter, of de individuen eenig en alleen als deelen van den staat kunnen beschouwd worden. De formule van Mussolini „alles in den staat, niets buiten den staat en voor alles niets tegen den staat", schijnt er op te wijzen.

Wanneer wordt geconstateerd, dat de staat doeleinden heeft, die door macht en duur die der enkelingen te boven gaan, heeft dit in een staatsstuk, dat beginselen inhoudt, de beteekenis dat die macht en duur nu ook bevoegdheid vestigt. Dit en niets anders kan de beteekenis zijn van „superiori per potenza e durata". Een constateering zonder meer, dat de collectiviteit langer duurt dan de enkelingen of machtiger is, zou volslagen zinloos zijn als verklaring 1 van het stuk, dat de stoutmoedigste en verregaandste vernieuwing van het fascisme inhield.

Verklaring 2: „Il lavoro, sotto tutte le sue forme organizzative ed esecutive, intellettuali, techniche, manuali è un dovere sociale. A questo titolo, e solo a questo titolo, è tutelato dallo stato."

Het beginsel vindt hier bevestiging. Alleen in zoover de arbeid strekt tot welzijn der maatschappij als geheel, wordt hij beschermd. Hiermede in tegenspraak schijnt het 2e lid:

„Il complesso della produzione è unitario dal punto di vista nazionale; i suoi obiettivi sono unitari e si riassumono nel *benessere dei singoli* e nello sviluppo della potenza nazionale."

Wordt hier het welzijn der individuen niet als doel der productie beschouwd?

Maar vooraf gaat de verklaring „i suoi obiettivi sono unitari"; het welzijn der individuen kan als doeleinde der productie bebeschouwd worden, omdat het een factor is tot de macht van het geheel. Dit kan worden geïllustreerd met enkele uitlatingen van Mussolini:

„Nella nazione c'è anche il popolo, una massa che lavora e non si può pensare a grandezza di nazione se questa massa che lavora è inquieta, oziosa ...... il compito del fascismo è di farne un tutto organico colla nazione per averla domani, quando la nazione ha bisogno della massa, come l'artista ha

bisogno della materia per forgiare i suoi capolavori." [7])

„Solo con una massa che sia inserita nella vita e nella storia della nazione noi potremo faro una politica estera."

In verband met het „superiori per potenza e durata" kan de volgende passus verduidelijken: „Wij doen niet aan syndicalisme „perchè crediamo che la massa, in quanto numero, in quanto quantità, possà creare qualche cosa di duraturo nella storia" [8]),

Verklaring 3: „L'organizzazione sindacale e professionale è libera".

Deze vrijheid kan worden betwist wegens de monopoliepositie van de fascistische syndicaten en den voorrang, die fascistische arbeiders genieten bij het in dienst nemen, zooals verklaring 23 uitdrukkelijk inhoudt. Verklaring 3 houdt overigens geen beginselen in, maar omschrijft de gevolgen van de wettelijke erkenning, die reeds behandeld zijn.

Verklaring 4: „Nel contratto collettivo di lavoro trova la sua espressione concreta la solidarità tra i vari fattori della produzione, mediante la conciliazione degli opposti interessi dei datori di lavoro e dei lavoratori, e la loro subordinazione agli interessi superiori della produzione."

Deze ondergeschiktheid aan de superieure interessen van de productie (en het maatschappelijk evenwicht tusschen de klassen, waarbij geen privileges kunnen worden toegestaan) rechtvaardigt het ingrijpen van den staat als eenige rechter waar het arbeidsvoorwaarden betreft. [5])

De beginselverklaringen, die de carta del lavoro voor het overige inhoudt zijn bepalingen of afleidingen van de voorafgegane grondbeginselen.

Van belang is artikel 7: „Lo stato corporativo considera l'iniziativa privata nel campo della produzione come lo strumento più efficace e più utile nell' interesse della nazione. L'organizzazione privata della produzione essendo una funzione di interesse nazionale, l'organizzatore dell' impresa è responsabile dell' indirizzo della produzione di fronte allo stato" etc.

Verklaring 9: „L'intervento dello stato nella produzione eco-

nomica ha luogo soltanto quando manchi o sia insufficiente l'iniziativa privata o quando siano in giuoco interessi politici dello stato. Tale intervento può assumere la forma del controllo, dell' incoraggiamento e della gestione diretta".

Hier wordt de staatsbemoeiïng in de economie gesanctionneerd, de ondernemer tegenover den staat verantwoordelijk verklaard, die kan ingrijpen voor zoover de staat dat noodig acht. Want als het vrije initiatief slechts wordt erkend als het meest bruikbare instrument voor de nationale belangen, is voor het ingrijpen van den staat, die de nationale belangen heeft te verzorgen, reden, zoodra dat vrije initiatief in bepaalde gevallen nationaal onbruikbaar blijkt te zijn.

Verklaring 6 behandelt de verhouding van syndicaat en corporatie. „Le associazioni professionali legalmente riconosciute assicurano l'uguaglianza giuridica tra i datori di lavoro e i lavoratori, mantengono la disciplina della produzione e del lavoro e ne promuovono il perfezionamento."

Hierbij zij opgemerkt, dat zij dit waarborgen door de contrôle van den staat, het ingrijpen van de Magistratura del lavoro en de werkzaamheden der corporaties.

Op de corporaties wordt geduid in artikel 3, 2e lid van de wet van 3 April 1926:

„Le associazioni di datori di lavoro e quelle di lavoratori possono esser riunite mediante organi centrali di collegamento (centrale verbindingsorganen), ferma restando sempre la rappresentanza separata dei datori di lavoro e quella dei lavoratori; e se le associazioni comprendono più categorie di lavoratori, di ciascuna categoria di queste."

In artikel 42 van de uitvoeringsbepalingen, vastgesteld bij Regio Decreto van 1 Juli 1926, worden deze corporaties nader behandeld.

„Gli organi di collegamento previsti dall' articolo 3 della legge 3 Aprile 1926 hanno carattere nazionale. Essi riuniscono le organizzazioni sindacali nazionali dei vari fattori della produzione, datori di lavoro, lavoratori intellettuali e manuali per

un determinato ramo della produzione, o per una o più determinate categorie di imprese."

„Le organizzazioni cosi collegate costituiscono una corporazione."

„La corporazione è costituita con decreto del Ministro per le corporazioni."

Art. 43:

„La corporazione non ha personalità giuridica, ma costituisce un organo dell' Amministrazione dello Stato."

„Il decreto che la costituisce ne determina le attribuzioni e i poteri. Con lo stesso decreto ne viene stabilita l'organizzazione ed è regolata la competenza dei suoi uffici centrali e locali."

Artikel 44 regelt de taak.

„Gli organi corporativi per l'adempimento dei loro fini hanno tra l'altro (dit „o.a." laat ruimte voor discretionaire bevoegdheden van den minister der corporaties).

a. di conciliare le controversie che possono sorgere tra gli Enti collegati, e di emanare le norme previste dall' art. 10 della legge 3 Aprile 1926. Gemeend zijn algemeene regelen betreffende de arbeidsvoorwaarden in de betrokken bedrijven.

In b. wordt als hun taak omschreven alle particulier initiatief, om de productie zoo hoog mogelijk op te voeren, te steunen.

c. Di istituire uffici di collocamento dovunque se ne manifesti il bisogno: dove siano tali uffici può essere vietato, con Regio Decreto, l'esercizio della mediazione e il funzionamento di altri uffici di collocamento."

Het monopolie van de fascistische arbeidsbeurzen is hiermede gevestigd. Ten allen overvloede verklaart verklaring 22 van de Carta, dat de werkgevers verplicht zijn hun arbeiders in dienst te nemen door middel van die instellingen. Reeds is vermeld, dat de arbeidsbeurzen den voorrang moeten geven aan arbeiders, die tot de fascistische partij of syndicaten behooren.

Art. 46 van de uitvoeringsbepaling:

„I presidenti degli organi corporativi sono nominati e revocati con decreto del Ministro delle corporazioni. Ogni corporazione ha un Consiglio, composto da delegati delle organizzazioni che sono per suo mezzo collegate.

Nel Consiglio la rappresentanza delle organizzazioni dei datori di lavoro deve essere uguale a quella dei lavoratori, intellettuali e manuali, insieme considerati."

In dezen raad schijnt het democratisch beginsel in de corporaties te zijn geaccepteerd. Maar het tweede en derde lid laten alle machtsverhouding wederom afhangen van de uitvoerende macht:

„Il modo di nomina di tai delegati, le attribuzioni del Consiglio e i poteri del presidente sono stabilite nel decreto che costituisce l'organo corporativo.

Questo è ad ogni effetto posto alla diretta dipendenza del Ministro per le corporazioni."

Wanneer de verklaring VI tweede lid nu inhoudt:

„Le corporazioni costituiscono l'organizzazione unitaria delle forze della produzione e ne rappresentano integralmente gli interessi" is de beteekenis van het „rappresentare" zeer dubieus.

Minister Rocco toch verklaarde den 9en Maart 1928 in het parlement: „De corporatieve staat is niet de staat in de hand der corporaties, maar de corporatie in de hand van den staat".

Verklaring VII:

„L'azione del sindacato, l'opera conciliativa degli organi corporativi e la sentenza della Magistratura del lavoro garantiscono la corrispondenza del salario alle esigenze normali della vita, alla possibilità della produzione e al rendimento del lavoro."

„La determinazione del salario è sostratta a qualsiasi norma generale e affidata all' accordo delle parti nei contratti collettivi."

Terwijl de in het eerste lid vermelde organen de overeenstemming van het loon met de vermelde factoren waarborgen,

laat het tweede lid de bepaling van het loon aan partijen over. In het eerste lid schijnt dus het stellen van grenzen, het bepalen van een maximum en minimum bedoeld te zijn, terwijl binnen die grenzen aan partijen de bepaling is overgelaten.

Verklaring VIII geeft aan den minister der corporaties de bevoegdheid het criterium vast te stellen door de verschillende factoren aan de hand van verschillende gegevens te coördineeren en te verwerken.

Of de superieure belangen der productie zullen overwegen of de belangen der werkgevers of der werknemers, staat dus ter beslissing van de executieve macht.

Hiermede zijn de voornaamste bepalingen der arbeidswetgeving, voorzoover zij in ons systeem ter sprake kunnen komen, behandeld.

Zooals gebleken is, is aan de contrôle van den staat, of liever van het fascisme, geen norm gesteld. De voorrang van de fascistische syndicaten is wettelijk erkend. De arbeid als factor van nationale macht wordt in dat opzicht en uitsluitend in dat opzicht beschermd, de werkgevers en werknemers voorzoover zij daartoe medewerken. De solidariteit, waarvan de verzoeningspogingen, uitgaande van confederaties, corporaties of den president der Magistratura del lavoro de uitvloeisels zijn, (en ook bewerkende factoren) heeft om en door de natie beteekenis. Aan de ondergeschiktheid aan de natie is de regel der samenwerking ontleend.

De norm ligt nu in de uitvoerende macht zelf. Want de magistratura del lavoro, wier onafhankelijkheid voor twijfel vatbaar is, spreekt recht naar de criteria door den minister der corporaties gesteld, waar het nieuwe arbeidsvoorwaarden betreft. Bij den uitleg van bestaande collectieve arbeidsovereenkomsten is zij aan deze gebonden. Maar deze zijn op haar beurt onderworpen aan de uitvoerende macht door de contrôle, die deze op de syndicaten kan uitoefenen en de normen, die de corporaties kunnen stellen. Deze normen berusten uiteindelijk op den vrijen wil van de uitvoerende macht, waaraan geen normen zijn ge-

steld, dan de finalità essenziali dello stato, waarover alleen de uitvoerende macht oordeelt.

Dit wordt bevestigd door de woorden, den 2en December 1927 door den onderstaatssecretaris der corporaties, Giuseppe Bottai, thans minister der corporaties, uitgesproken ter gelegenheid van de vestiging van den eersten leerstoel in het corporatieve recht. [9])

„De juridische grondslag van het Fascisme is feitelijk de grondslag van den staat, *den eenigen schepper van het recht,* den waarborger van het recht van den enkeling, den oppersten beschikker over alle sociale krachten en den behoeder van de rechtsgelijkheid voor alle geledingen des volks. Van dezen grondslag zijn de beide voornaamste stutten de politieke en juridische gelijkheid van alle rangen en standen, zulks in tegenstelling met de ijdele en leege gelijkheid der individuen, en de officieele erkenning der beroepsassociaties op het geheele burgerlijke, administratieve en politieke gebied van den staat, *zulks tegenover de vervallen leuze van vrijheid van vakvereeniging.*" Dat bij de gelijkstelling van fascistische partij en staat de gelijkberechtigdheid van de niet-fascisten aan twijfel onderhevig is, is reeds gebleken.

De volksvertegenwoordiging berust nu door de wet van 17 Mei 1928 op corporatieven grondslag.

De candidaten worden voorgesteld voor elke confederatie door een gekozen algemeenen of nationalen raad. Bij Koninklijk besluit kan ook aan andere vereenigingen de bevoegdheid gegeven worden candidaten te stellen. Uit de lijst van 800 candidaten, die naar een vaste verhouding over de verschillende confederaties is verdeeld, kiest de groote fascistische Raad nu vrij 400 candidaten, maar kan ook buiten de lijsten gaan.

Deze lijst van 400 candidaten wordt nu aan het kiezerscorps voorgelegd, dat met „ja" of „neen" moet stemmen. Bij afstemming wordt met enkele wijzigingen tot herstellen van candidaten overgegaan. Belangrijk schijnt de wijziging, dat de verkiezing plaats heeft met concurreerende lijsten, waarvan de

personen van de lijst, die de meeste stemmen heeft behaald, verkozen worden verklaard. (Art. 9, 5e lid.) Echter kunnen alleen die vereenigingen en organisaties candidaten stellen, die vijf duizend leden minstens tellen. Dit zijn waarschijnlijk fascistische vereenigingen. De bevoegdheid van den minister van corporaties om alle beraadslagingen te vernietigen doet het overige.

De Groote Raad verklaarde uitdrukkelijk in een motie van 10 Nov. 1927, dat de nationale vertegenwoordiging twee feiten moet eerbiedigen, n.l. „de opheffing van alle partijen in strijd met het fascisme en het bestaan van één partij, die als instrument van de regeering functionneert." [10]) Een tweede afstemming wordt niet geregeld, dit geval wordt blijkbaar theoretisch geacht. De invloed van de executieve op de samenstelling der legislatieve is hiermede gevestigd.

Art. 11 der wet verklaart alle parlementaire incompatibiliteiten voor afgeschaft. Logisch! Reden tot scheiding van functies bestaat niet meer, wanneer het parlement een aanhangsel van de executieve geworden.

NOTEN.

[1]) Chiurco. Storia della Revoluzione fascista III. p. 589.
[2]) Avarna di Gualtieri. Il Fascismo. p. 146.
[3]) Origini e Sviluppo. p. 179 e.v.
[4]) Ferrari. Le Régime fasciste, p. 249 e.v.
[5]) Rocco. La Trasformazione dello Stato. p. 363.
[6]) l. c. p. 389.
[7]) Mussolini Discorsi della Rivoluzione. p. 25.
[8]) l. c. p. 104.
[9]) Otten. Het Fascisme. pag. 215.
[10]) Ferrari. p. 110.

NEGENDE HOOFDSTUK.

STAAT EN VOLK.

De consequenties, die uit de staatsopvatting van de commissie der 18 volgen, zijn in de fascistische wetgeving verder ontwikkeld dan door de commissie zelf. De dictatuur, zooals deze in de wetgeving is geregeld en ongeregeld is gelaten, volgt uit den eisch van actie. Immers: de besluitvorming vindt wel de minste hinderpalen in een wilskrachtig persoon. De concentratie wordt op deze wijze het sterkst opgevoerd. Het partijdig karakter van den corporatieven staat, welke aan politieke meeningsverschillen geen kans geeft om tot uiting te komen, volgt eveneens uit den eisch van efficiency.

De commissie, benoemd om de problemen op te lossen „betrekking hebbend op de fundamenteele verhoudingen tusschen den staat en de krachten, die hij moet bevatten en waarborgen", zag in deze opdracht al de richting aangegeven, waarin zij haar conclusies moest trekken. De verhouding tusschen staat en volk wordt tot een verhouding van staat en krachten teruggebracht. Moet de staat de krachten bevatten, dan is hij tegenover zichzelven verplicht, die krachten te waarborgen. Immers: de staat is niets anders dan het systeem der krachten. Door het probleem staat en volk aldus te stellen wordt reeds partij gekozen.

Dictatuur op zich zelf wil nog niet zeggen, dat de staat als macht wordt beschouwd, maar fascisme is meer dan dictatuur. Of de dictatuur voor het Italië van na den oorlog wenschelijk

was — ik onthoud mij van dit te beoordeelen, omdat dit oordeel een zeer omvattende kennis der feiten vereischt —, een andere vraag is, uit welk beginsel die dictatuur wordt verdedigd. De commissie en in navolging daarvan de fascistische wetgeving, of de commissie in navolging van de fascistische practijk, gronden de leer der staatssouvereiniteit op een dynamische staatsvisie.

Men zou nu kunnen opmerken, dat een commissie, welke in haar benoeming reeds de oplossing van haar studies zag aangeduid, wellicht meeningen heeft gehuldigd, die uit andere gronden dan overtuiging te verklaren zijn. Maar tenslotte blijft dit voor de kennis der fascistische mentaliteit vrij onverschillig. De geest van een milieu wordt misschien met meer zekerheid afgeleid uit de gehuichelde, dan uit de oprecht gemeende woorden.

De beteekenis van de benoeming der commissie, waarin erkende reputaties zitting hadden, wordt duidelijk, wanneer men de omstandigheden nagaat. De benoeming had plaats den 31en Januari 1925, dus kort nadat Mussolini had afgekondigd, dat aan de macht de beslissing was. Een beweging moest worden gerechtvaardigd, die alles, wat niet aan de zuivere vaderlandsliefde werd onderworpen, als „scorie" beschouwde. De staatsdoctrine van het fascisme is daarom geen eigenlijke doctrine, maar een systeem, dat de passie ideologisch rechtvaardigt. De passie richt zich niet naar de leer, maar de leer komt voort uit een verstand, dat aan de passie is onderworpen. Een wetenschappelijk betoog, dat de betrekkelijke waarde van Italië zou aantoonen, vertroebelt de helderheid van de mythe. Het fascisme is een historische schepping, uit intuïtie geboren.

Beraadslaging staat daarom ook in dienst van de schepping. Het geheele fascistische bestuur is gegrond op deze gedachte, dat beraadslaging nooit de besluitvorming mag verhinderen. Het voluntaristisch karakter van den fascistischen staat wordt in de wetgeving consequent volgehouden. De wil, de macht, bepaalt de bevoegdheid, de wil heeft zich niet te richten naar

normen, welke hij gegeven vindt, maar stelt zich deze normen vrij. De macht, beginsel van invloed, van activiteit, zegt niets omtrent de richting, waarin deze macht gebruikt moet worden, Het feit, dat in de fascistische ideologie de macht het doel van den staat is, is een consequentie van het waardeeren van den wil boven het verstand, dat de normen van den wil kan kennen. Het verstand is door het fascisme, dat immers een geloof wil zijn, gevangen genomen.

Een vluchtig overzicht van enkele materies moge wijzen op de verhouding van staat en volk, zooals deze door het fascisme wordt gezien.

Men zou kunnen concludeeren, dat het parlement, hetwelk in samenstelling afhankelijk is van de executieve, welke gevormd wordt door candidaten, gesteld door de fascistische élite, nu ook meer bevoegdheden mocht bezitten en meer invloed op den staat kon uitoefenen.

Volgens art. 2 van de wet, welke de wetgevende bevoegdheid van de executieve regelt, moet de goedkeuring van de overeenkomsten door den staat gesloten, in de gevallen, waarin voorheen een wet noodig was, geschieden bij K. B.

Wel moeten de technische raden bij de ministeries gehoord worden.

Rocco doet het voorkomen alsof de beteekenis van deze bepaling gering is. Immers, zoo redeneert hij, de gevallen waarop de wet doelt, zijn onbeteekenend, zoo b.v. de vervreemding van onroerend goed, welke in de huidige tijdsomstandigheden geen aparte behandeling verdient.

Intusschen is de strekking der wet, gegeven in een tijd, dat het parlement een geheel willig werktuig van den duce was geworden, deze, dat de buitenlandsche politiek aan de goedkeuring der volksvertegenwoordiging blijvend is onttrokken.

De buitenlandsche politiek is het rijk van den geest, wat het eigenlijk terrein is van de werkzaamheid van den staat. Volgens Gentile is de staat-geest „mobilità assoluta" [1]). Het fascisme heeft het gezag ook in de provincies en gemeenten ge-

centraliseerd. „Vogliamo sprovincializzare l'Italia e proiettarla come entità nazionale, come blocco fuso, oltre i mari ed oltre le Alpi" schreef Mussolini den 3en Augustus 1921. [2])

De wet van 3 April 1926 legt den prefecten in de provincie den plicht op, in overeenstemming met de algemeene richtlijnen der regeering voor de eenheid van het staatsbestuur te zorgen. Zij zijn voor de politieke houding van de provincie verantwoordelijk. [3])

In een rondschrijven van den 3en Januari 1927 aan de prefecten schreef Mussolini o.a.:

„De prefect is de hoogste autoriteit van den staat in de provincie. Hij is de vertegenwoordiger der Centrale Executieve Macht. Alle burgers en in de eerste plaats de Fascisten zijn eerbied en gehoorzaamheid aan den hoogsten politieken vertegenwoordiger van het fascistische regeeringsstelsel verschuldigd. Zij moeten als ondergeschikten met hem samenwerken, teneinde zijn taak gemakkelijker te maken. De prefect moet de activiteit der Partij opwekken en de verschillende uitingen daarvan zoo harmonisch mogelijk laten samenwerken. Maar helder moet het voor allen blijven, dat de autoriteit niet gedeeld kan worden. Noch zijn vermindering van autoriteit of verantwoordelijkheid geoorloofd. De autoriteit is één en ondeelbaar."

In overeenstemming met deze beginselen heeft de wet van 27 December 1928 allen invloed van het volk op de provinciale organen afgeschaft. De vroegere provinciale staten en gedeputeerde staten zijn daarbij respectievelijk vervangen door een provinciaal rektoraat en een provincialen directeur. Zij worden benoemd en zijn ten allen tijde zonder eenige waarborg afzetbaar. [4])

In de gemeenten is de volksinvloed beperkt tot een recht van aanwijzing, uitgaande van de beroepsorganisaties, in de consultà municipale, welke echter alleen een adviseerend karakter heeft en slechts in enkele materies behoeft te worden gehoord.

De podesta's en de gemeente-secretarissen zijn aan strenge

contrôle van den prefect onderworpen en kunnen steeds worden afgezet.

(Wetten van 2 Juni en 27 October 1927 en decreet-wetten van 4 Febr. en 3 September 1926. Hier wordt een materie door decreetwetten geregeld, waarvan Roco opmerkt, dat men het opportuun oordeelde ze in elk geval bij de wet te regelen. Een voorbeeld, hoe weinig men zich druk maakt over het onderscheid tusschen decreet-wet en wet.)

De kritiek, welke de pers op de regeering zou kunnen uitoefenen, is onmogelijk gemaakt. Over alle periodieke publicaties moet een verantwoordelijke directeur gesteld zijn. Om het vak van journalist te kunnen waarnemen, moet men zijn ingeschreven in de beroepslijst, welke door de regionale fascistische syndicaten van journalisten wordt opgesteld. Verboden is de inschrijving van allen, die een publieke activiteit hebben ontvouwd in strijd met de belangen der natie, waarmede, zooals duidelijk is geworden, de wil der executieve is bedoeld. Of zij moeten hun vroegere houding schriftelijk verloochenen. De verantwoordelijke persoon moet op de lijst zijn ingeschreven. De prefect kan hem afzetten en de goedkeuring, welke de krant behoeft, intrekken. [5]) De materie is geregeld in decreet-wet van 15 Juli 1925, wet van 31 December 1925, de uitvoeringsbepalingen van 4 Maart 1926 en de decreet-wet van 28 Februari 1928. Art. 111 van de wet op de openbare veiligheid luidt aldus:

„Non si possono esercitare le arti tipografica, litografica fotografica o altra di riproduzione meccanica o chimica di caratteri, disegni o figure, senza licenza dell' autorità di pubblica sicurezza del circondario.

La Licenza vale esclusivamente per i locali in essa indicati."

Volgens art. 114 mag zonder toestemming der politie geen gedrukt of geschreven schrift in het openbaar worden aangeplakt of verspreid. Dit wordt voor inschriften op steen toepasselijk verklaard, grafschriften hebben dus toestemming noodig. Het preventieve van de toestemming duidt wel eenigszins

op wantrouwen tusschen staat en volk. Bij art. 4 van de wet van 25 November 1926 voorzieningen inhoudend ter verdediging van den staat, wordt het wederoprichten, zij het onder een anderen naam of vorm, van vereenigingen, organisaties en partijen, die door het openbaar gezag zijn ontbonden, gestraft met een gevangenisstraf van 3 tot 10 jaar, behoudens de blijvende uitsluiting van openbare ambten. Kort voordien was op last van den minister de ontbinding uitgesproken van alle genoemde lichamen, welke een activiteit ontvouwden, in strijd met de regeering. Op het lidmaatschap staat een gevangenisstraf van 2 tot 5 jaar, en blijvende uitsluiting van de openbare ambten. Evenals op het propaganda maken voor de leer, programs en de werkmethoden van zulke vereenigingen, in qualsiasi modo, op welke wijze ook. Aangezien het intellect niet de sterkste zijde van het fascisme is, immers het intellect dient de actie en de passie, kan het uiten van zijn meening zeer gevaarlijk worden. Voor de vrijheid van onderwijs is deze bepaling een constante bedreiging.

Volgens art. 184 van de wet op de openbare veiligheid kunnen verwezen worden tot de confino di polizia met dwangarbeid: 1. de z.g. ammoniti, waaronder zij worden verstaan, die door een speciale commissie zijn berispt. Voor deze berisping komen o.a. zij in aanmerking, die door de openbare meening „pubblica-voce" als gevaarlijk voor de nationale orde van den staat worden gehouden. Hoewel de verdachte zich mag verdedigen, is de uitspraak der commissie discretionair. In het onderhavige geval kunnen alle maatregelen worden genomen, welke de commissie noodig acht „in relazione alla particolare condizione dell' ammonito e alle speciali esigenze di difesa soziale e statale" (art. 172). De confino di polizia, die een verbanning binnenslands beteekent en welke van een tot vijf jaar kan duren, kan 2°. worden toegepast op hen, die een daad gepleegd hebben, of daartoe hun beraden opzet hebben geuit om de actie van de machten van den staat te belemmeren, of tegen te werken, zoodat op een of andere wijze (comunque) de nationale belangen

kunnen worden benadeeld. In verband met deze bepalingen durft men in Italië het onverschilligste woord over de politiek niet uitspreken zonder voorzichtig omzien. Voor de professoren, voorzoover zij niet onder de ambtenaren vallen, is het op deze wijze vrij gevaarlijk geworden, de fascistische leer te critiseeren. De vrijheid van vereeniging en vergadering is eveneens zeer beperkt. Op straffe van minstens een maand hechtenis en 1000 Lire boete moeten zij, die het initiatief nemen tot een vergadering, in het publiek of voor het publiek toegankelijk, daarvan de politie in kennis stellen. Tot publieke vergadering wordt ook gerekend elke bijeenkomst, die door de aangewezen plaats, om het aantal personen, of de strekking, of het onderwerp der bijeenkomst als openbaar kan worden beschouwd, ook al zijn de uitnoodigingen in forma privata opgesteld (a. 17). Men moet dus bij particuliere bijeenkomsten voorzichtig zijn, of het terrein der politiek niet quocumque modo betreden wordt. Men moet zich eerst vergewissen of de genoodigden allen zeer vertrouwd zijn. Art. 215 beperkt de vrijheid van vereeniging, kent aan den prefect de bevoegdheid toe, de vereenigingen, lichamen of instellingen te ontbinden, die binnen het rijk zijn geconstitueerd of werkzaam zijn, welke op een of andere wijze (comunque) een activiteit ontvouwen, in strijd met de nationale orde van den staat. „Nel decreto *può* essere ordinata la confisca dei beni sociali. Avverso il provvedimento del prefetto si può ricorrere al Ministro per l'Interno. Contro il provvedimento del Ministro non è ammesso ricorso nemmeno per motivi di leggitimitá."

Men vindt hier een voorbeeld van administratieve rechtspraak. De voorrang der executieve is hier in de wet zelve uitgesproken.

Met de machtenscheiding heeft het fascisme de waarborg tegen machtsmisbruik der executieve aan het volk ontnomen. De bevoegdheden van de executieve zijn discretionair in een systeem, dat de wetgevende macht als een afgeleide secundaire functie beschouwt, en den staat een doel toekent, dat niet van

de doeleinden der individuen afhankelijk is. Huiszoekingen, arrestatie, weigering van paspoort, schending van het briefgeheim, worden in Italië toegepast zonder dat de staat dit tegenover den burger behoeft te motiveeren. [6])

Domenico Rende acht in zijn werk „Lo spirito della legislazione fascista" de nieuwe staatsopvatting geïnspireerd aan een senso mistico di carità francescana benevens aan een realismo politico positivo. [7]) Inderdaad valt niet te ontkennen,dat het fascisme veel voor het volk heeft gedaan, noemen wij slechts de instelling der dopolavoro, welke de ontspanning der arbeiders heeft georganiseerd. Ook in hygiënisch opzicht heeft het fascisme veel gepresteerd, evenals in de verbetering van den landbouw. Attilio lo Monaco Aprile, die een werkje heeft gewijd aan de „Legislazione assistenziale nel diritto fascista" houdt over de doeleinden van de sociale wetgeving de volgende beschouwing. [8]) Men houde hierbij in het oog, dat het werk is uitgegeven „a cura dello istituto nazionale fascista di cultura" en dat de schrijver aan het hoofd staat van het „opera nazionale Maternità ed infanzia", dus met gezag spreekt. „Nella sua razionale concezione l'assistenza sociale non mira a tutelare gl' interessi egoïstici dei singoli individui, ma l'interesse unitario della Stato". Men ziet hier de tegenstelling door hartstocht ingegeven, tusschen interessi egoistici en interesse unitario dello stato. „De „assistenza sociale" is er op gericht, hoewel zij in schijn de afzonderlijke individuen en de afzonderlijke sociale groepen wil bevoordeelen, de nieuwe generaties steeds meer in staat te stellen mede te werken tot de verheven taak van den staat, door aan de afzonderlijke elementen van de collectiviteit de noodzakelijke middelen te verschaffen, om ze physisch en geestelijk sterk en productief te maken, zoodat de nationale collectiviteit van elk van hen het hoogst mogelijke rendement kan trekken.

Gezien haar doeleinden, werkt de assistenza sociale vooral voor die individuen, die, geplaatst in een noodzakelijke voorwaarde van efficiency, als nuttige elementen voor de collectivi-

teit kunnen functionneeren. Onder hen vormen de moeder en het kind het object van een speciale activiteit, omdat de interventie van den staat vooral noodzakelijk is met betrekking tot de vorming van nieuwe generaties, omdat het hier gaat om de toekomst van het ras, welke tevens de toekomst van de natie en van den staat is. Maar zij is niet alleen een werkzaamheid van vorming, verbetering en vervolmaking van de nuttige elementen, maar is ook een verdediging van de nationale collectiviteit tegen de passieve en parasiteerende elementen."

Betreffende sociale verzekering merkt hij op: „als ethische en juridische grondslag van de verplichte verzekering tegen ongevallen heeft men tot nu toe beschouwd het principe, dat de getroffen werknemer recht heeft schadeloos te worden gesteld voor het nadeel in dienst van de productie geleden. De andere vormen van verplichte verzekering hebben rechtvaardiging gevonden in de noodzakelijkheid om voor de economisch zwakkeren het noodzakelijke levensminimum te waarborgen. Maar het ligt voor de hand (è ovvio), dat deze zuiver individualistische opvattingen moeten wijken voor de nieuwe opvatting van den socialen bijstand." De staat, die de synthese vormt van de materieele en geestelijke belangen van de nationale collectiviteit, eischt ook de eerbied voor de gevoelens, die in de collectiviteit overwegen. Daarop baseert de schrijver behalve dan op de verdediging van den staat, den bijstand aan een krankzinnige en productief waardelooze.

Hieruit blijkt wel eenigszins, dat de senso mistico di carità francescana niet vanuit den mensch naar het vaderland gaat, maar omgekeerd van het vaderland naar den mensch. Wanneer zij in conflict komt met de senso politico positivo schijnt zij geheel verdwenen, iets wat in overeenstemming is met het gepassioneerde karakter van het fascisme. Immers de ervaring leert, hoe menschen, die door hun hartstocht worden beheerscht, vaak door zeer nobele en edele gevoelens kunnen worden bezield, welke echter op momenten, dat hun hartstocht spreekt, spoorloos verdwenen schijnen. Zoo is het te verklaren,

dat de Italianen, wat de rechtszekerheid betreft, niet in rooskleurige omstandigheden verkeeren. Het fascisme, dat ageerde tegen de verachting, waaraan de Italianen in het buitenland blootstonden, legt den meesten nadruk op het prestige van Italië. Om een voorbeeld te noemen: de Accademia d'Italia, opgericht bij decreto-legge van 7 Januari 1926, heeft volgens art. 2 van deze wet ten doel, het intellectueele leven van Italië te bevorderen, te ordenen en te richten op het gebied der wetenschappen, kunsten en letteren, om er het nationale karakter van te bewaren volgens de traditie en den geest van het ras en haar expansie en invloed buiten de grenzen van den staat te bevorderen.

A. 3 h omschrijft als haar taak, dat zij in het buitenland vertalingen van Italiaansche werken moet uitvoeren, publiceeren en verspreiden. In tegenstelling tot de Fransche academie wordt in het geheel geen gewag gemaakt van het vertalen in het Italiaansch van buitenlandsche werken. In een rede, den 31en October 1925 gehouden op het eerste congres van de buitenlandsche fasci te Rome sprak Mussolini:

„Gij moet U in al Uw werken en in elk moment van Uw leven beschouwen als pioniers, missionarissen, dragers van de Latijnsche, Romeinsche, Italiaansche beschaving." [9]) Op de Antwerpsche tentoonstelling in 1930 droeg het Italiaansche paviljoen de opschriften: civiltà en potenza.

Art. 5 van de wet van den 25en November 1926 ter verdediging van den staat luidt aldus:

„de burger, die buiten het territoir van den staat valsche, overdreven of tendentieuze geruchten of berichten over den binnenlandschen toestand van den staat verspreidt of mededeelt (comunica), onder welken vorm ook, zoodat het vertrouwen en het prestige van den staat in het buitenland *kan* worden verminderd, of op een of andere wijze een activiteit ontvouwt, welke de nationale belangen *kan* benadeelen, wordt gestraft met gevangenisstraf van 5 tot 15 jaar en blijvende uitsluiting van de openbare ambten."

Men ziet, dat de carità francescana voor de individuen werkdadig is, zoolang geen conflict met den staat dreigt, van verre dreigt. Bevoegd over gemelde misdrijven te oordeelen, is de „Tribunale speciale" opgericht krachtens de wet van 25 November 1926. Zij is samengesteld uit een president, die gekozen wordt uit de generaals van leger, vloot en luchtvaart en de vrijwillige fascistische militie en 5 rechters, gekozen uit de officieren van deze laatste. De minister van oorlog heeft de zorg voor de samenstelling. Beroep is niet mogelijk. [10])

Een ander voorbeeld van de verhouding tusschen staat en volk vinden wij in de regeling der emigratie. Bij K. B. van 28 April 1927 werd het vroeger bestaande commissariato dell' emigrazione afgeschaft en ingesteld de „Direzione generale degli Italiani all' estero", welke bij het ministerie van buitenlandsche zaken werd ondergebracht.

De toelichting van den minister bij het voorstel om dit K. B. tot de wet te converteeren, hield in:

„Il provvedimento costituisce il logico sviluppo della linea adottata dal governo nazionale rispetto alla valutazione del problema dell' emigrazione nel quadro generale ed unitario della politica nazionale."

Art. 15 van de wet van 7 April 1925 schrijft voor, dat de emigranten een pas voor het buitenland noodig hebben. Art. 160 van de legge di pubblica sicurezza bedreigt hen, die zonder pas de grens overschrijden met minstens drie jaar hechtenis of 20.000 Lire boete, wanneer het feit een politiek motief had, in andere gevallen is de straf lichter, n.l. 6 maanden hechtenis minstens of 2000 Lire. In een rondschrijven van 3 Juni 1927, gericht tot de prefecten, drukte Mussolini dezen op het hart, de grootste strengheid en zuinigheid aan te wenden bij het toekennen van passen voor de emigranten. Het motief was, dat voor elke Italiaan, die voor altijd Italië verlaat, het land verliest, economisch al hetgeen het heeft uitgegeven om hem te voeden, op te voeden en in staat te stellen tot productie. In militair opzicht verliest het een soldaat, demografisch een jong

en sterk element, dat vreemden grond kan vruchtbaar maken en zóó zonen zal geven aan vreemde landen. [11])

Waar de emigratie, welke vrij is „nei limiti stabiliti dal diritto vigente" (art. 9 van de wet op de emigratie) wordt toegelaten, heeft dit ten doel, de macht en rijkdom van Italië te versterken.

„De nationale fascistische regeering", aldus senator Luigi Rava den 20en Mei 1927 „wil de Italianità beschermen waar zij die vindt en waarheen die zich begeeft, wil in elk individu den bewusten Italiaan zien en niet den emigrant, die hulp noodig heeft". [12]) De voorrede door Mussolini geschreven op het „manuale per l'istruzione degli emigranti" houdt het volgende in:

„Questo è il viatico d'amore e di devozione che la patria affida ai suoi figli *perché* la onorino sempre e dovunque, opdat zij het altijd en overal mogen eeren".

Men moet niet vergeten, aldus Filippo Virgilii, dat de emigranten de beste cliënteele van onze industrie en handel zijn; de gedisciplineerde emigratie is bron van rijkdom voor het land, waar zij vanuit gaat; in het algemeen komen de geëmigreerden rijker in het vaderland terug en als zij blijven in de landen, waar zij zich gevestigd hebben, vragen zij voortdurend naar de producten van het moederland en worden de werkzaamste propagandisten van de taal en de productie van het vaderland. De emigratie-politiek steunt dus op macht en prestige, naarmate de omstandigheden het een of het ander meer doen gevoelen, zal die politiek haar koers wijzigen. Een verder voorbeeld van zorg voor het volk is het reeds vermelde opera nazionale dopolavoro. Zij beoogt de ontspanning en ontwikkeling van den arbeider, maar het finis remotus van dit oorspronkelijk partij-instituut, is de productie te verhoogen en de periferie te vormen voor de fascistische kern.

In het kort kan men zeggen, dat de formule van Mussolini „tutto per lo stato" [13]) in de fascistische staatsregeling weerklank heeft gevonden. De moreele tendenz, die in het nieuwe strafwetboek tot uiting komt, wil volgens minister Rocco door

de familie het ras versterken, godsdienst wordt in het nieuwe strafwetboek ook als sociale kracht beschermd. [14]) De titel van een opstel van Mussolini „il numero come forza", de opvatting dat de nederzettingen van families het beste voorbeeld van kolonisatie is, door het oude Rome reeds voorgehouden, maken eenigszins duidelijk, hoe de staat en de natie norm van zedelijkheid kan zijn. Deze regel werd overigens reeds door Mazzini gehuldigd. Daarvan is een logische consequentie, dat de staat zich het recht toekent het individu op te voeden. Mussolini verklaarde dan ook den 28en Maart 1928:

„de volledige en integrale opvoeding van den Italiaan komt uitsluitend aan den staat toe, als een van zijn fundamenteele en voornaamste functies, of beter nog als *de* functie van den staat bij uitstek". [15]) De wetgeving betreffende het onderwijs had tot voor kort een verward karakter, de schoolhervorming van Gentile, die zich nog te veel op de idee vrijheid baseerde en het feit, dat het fascisme concessies moest doen aan de popolaripartij waren hiervan oorzaak.

Toch was er reeds een fascistische tendenz te bespeuren. Aan de hoogleeraren en de leeraren der middelbare school was het vormen van vereenigingen verboden, waarschijnlijk omdat het systematisch denken staatsgevaarlijk was. De leeraar der lagere school kon zich in de fascistische vereenigingen organiseeren. De staat gaf schoolboeken uit in fascistischen geest. Het „eia" „viva l'Italia fascista", „i bambini amono molto il duce" vindt men reeds in a b c-boeken. Maar een unforme regeling ontbrak.

Den 19en Maart 1931 heeft de ministerraad den „ministro dell' educazione nazionale" (ook de naam is typeerend), opgedragen „di aggiornare il complesso della legislazione scolastica sopratutto per quanto concerne le scuole private di ogni grado, onde armonizzare la situazione alle supreme esigenze totalitarie del Regime".

De staat heeft reeds in de opera nazionale Balilla, de avanguardia, de fascio giovanile en de piccole Italiane een middel

om de jeugd op te voeden. In verband daarmede verbood de decreet-wet van 9 Januari 1927 alle organisaties die „op een of andere wijze de physieke, moreele of geestelijke opvoeding van de jeugd beoogden". De uitzondering van het concordaat was een concessie aan de volkstraditie en het prestige van Italië. Over de toepassing heeft de Paus zich herhaaldelijk beklaagd. De genoemde jeugdorganisaties hebben een militaire strekking, zijn gesplitst in afdeelingen, welker benamingen aan het oude Rome herinneren, als cohorten, centuries. Theoretisch is voor de opneming in de Balilla, waarin de jongens van 8 tot 15 jaar worden opgenomen, toestemming vereischt van hem, die het ouderlijke gezag uitoefent, maar in een circulaire van den minister van nationale opvoeding van December 1927 wordt aan alle leeraren, inspecteurs of directeurs bevolen om de inschrijvingen in de opera nazionale Balilla te bevorderen, ook door directen invloed bij de ouders. [16])

Bovendien hebben de leden der fascistische jeugdorganisaties voordeelen als gratis vacantie, gratis kleeding enz. Mussolini heeft den wensch uitgedrukt, het woord van Bianchi „wanneer gij aan het vaderland alles gegeven hebt, dan hebt ge nog niet genoeg gegeven" op alle scholen te doen aanbrengen.

„Het is niet noodig", zoo verklaarde de onder-staats-secretaris Arpinati den 3en Maart 1931 in de Kamer, „nog eens voor een keer te herhalen, wat de duce herhaaldelijk heeft uitgesproken, namelijk, dat de fascistische staat vóór alles stato morale is. Als zoodanig is hij volkomen onafhankelijk in de keuze der middelen, waardoor hij het doel tracht te verwezenlijken, hetwelk hij zich vrij gesteld heeft ...... een staat, die zou afzien van die rechten, zou bewijzen niet meer in zichzelf te gelooven, in de ideëele kracht (forza ideale) van de revolutie, waaruit hij geboren is." [17])

NOTEN.

1) Giovanni Gentile. Che cosa è il fascismo. p. 71. Firenze Vallecchi. 1925.
2) Chiurco l. c. vol. III. p. 491.
3) Hermann Heller. Europa und der Faschismus. p. 75.
4) l. c.
5) l. c. p. 92.
6) l. c. p. 89.
7) Domenico Rende. Lo Spirito della legislazione fascista. p. 9. Roma Pallotta.
8) Attilio lo Monaco Aprile. La legislazione assistenziale nel diritto fascista. Anonima Romana Editoriale. 1928.
9) Mussolini. Discorsi del 1925. p. 202. Milano „Alpes" 1926.
10) Zie over willekeurige beslissingen. Heller l. c. p. 84 e.v.
11) Filippo Virgilii. Emigrazione p. 62. Roma. Littorio. Anno VI.
12) l. c. p. 167.
13) Mussolini. Discorsi del 1925. p. 192.
14) Rocco. Les postulats du régime fasciste dans la nouvelle législation pénale. Annuaire 1930 du Cinef. Paris. Mechelinck.
15) Ferrari l. c. p. 184.
16) l. c. p. 186.
17) Giornale d'Italia. 4 Maart '31.

TIENDE HOOFDSTUK.

AFZONDERLIJKE CONSTRUCTIES VAN FASCISTISCHE LEIDERS.

„Het is waar, dat het Fascisme voor alles actie en sentiment is. En als zoodanig willen wij het ook behouden. Ware het anders, dan zou 't die geweldige drijvende kracht, die verjongende energie verliezen, waarop het nu prat mag gaan en in korten tijd tot de filosofie van een kleine uitgelezen schare verworden. Alleen omdat 't gevoel domineert, alleen omdat het 't onbewuste opnieuw ontwaken van ons nationale instinct vertegenwoordigt, heeft het de kracht om de ziel van het volk in beroering te brengen en zijn wilsvermogen tot nieuwe daden aan te zetten. Alleen omdat het actie is en als zoodanig den materieelen vorm eener machtige organisatie heeft aangenomen, vereenigt het de voorwaarden in zich om de geschiedenis van het tegenwoordig Italië in een nieuwe bedding te stuwen. Maar het Fascisme is tevens een gedachte. Het heeft een theorie, die een integreerend deel uitmaakt van het historisch verschijnsel en die in niet geringe mate tot het bereikte succes heeft bijgedragen. Aan het bestaan van dezen ideëelen inhoud, aan de juistheid der fascistische theorie, schrijven wij het feit toe, dat wij — ook al mogen er talrijke kleinere fouten begaan worden — op fundamenteele punten zelden dwalen, in tegenstelling met de partijen der oppositie, die wellicht veel minder tactische fouten maken, maar — gespeend van een richtinggevend beginsel — op belangrijke punten voortdurend te kort schieten. Het

Fascisme is bovendien, als actie beschouwd, alleen een typisch Italiaansch verschijnsel, terwijl het zijn internationale gelding ontleent aan de aanwezigheid van een samenhangende, organische theorie." Aldus minister Rocco in zijn „Dottrina politica del fascismo". Genoemde minister is het juridische verstand van Mussolini, heeft de hand gehad in de voornaamste wetten van het fascisme.

Voor Rocco is dan de samenhangende organische theorie een gevolg van actie en sentiment. Want als actie heeft het den vorm van een organisatie aangenomen. Als integreerend bestanddeel van het historisch verschijnsel heeft de doctrine bijgedragen tot het behaald succes. Als richtinggevend beginsel heeft het behoed voor dwalingen. Rocco spreekt hier echter over de afwijkingen van het beginsel, maar of in het aannemen van een richtinggevend beginsel een dwaling en een grootere dwaling kan liggen, onderzoekt hij niet. Beschouwt men het fascisme als actie, dan is dit volkomen logisch, omdat men in het belang van concentratie, efficiency alle twijfel aan het beginsel moet onderdrukken. Niet de waarheid, maar het resultaat wordt tot criterium gemaakt.

„De oorspronkelijkheid van het Fascisme is een gevolg van de oorspronkelijkheid van zijn beginselen. Want zelfs daar waar het in zijn gedragingen en conclusies identiek schijnt aan andere staatkundige richtingen, bezit het in werkelijkheid een eigen karakter — gevolg van den nieuwen geest, die het bezielt en van een theoretisch geheel verschillende fundeering."

Waar redelijke wezens in een bepaalde richting handelen, bestaat noodzakelijk de neiging deze handelingen te motiveeren en tot eenheid te brengen. Het gevoel kan den wil beïnvloeden en beiden kunnen het verstand in hun dienst stellen; elke passie zoekt ook in het verstand voedsel.

Beschouwt men de fascistische doctrine als psychologisch gevolg van het typisch Italiaansch verschijnsel, dan is de doctrine evenzeer typisch Italiaansch te noemen. Als systeem is de leer universeel, omdat het een sluitend geheel vormt met begin-

selen en logische consequenties. Waarbij de vraag overblijft, of de beginselen niet aan meer universeele beginselen kunnen getoetst worden.

Dat de beginselen, welke den grondslag der leer vormen, een gevolg zijn van de typisch Italiaansche mentaliteit, neemt ook Rocco aan.

Het fascisme is nu volgens Rocco een reactie tegen de opvatting, volgens welke de maatschappij het totaal van de individuen en een meervoudsvorm is, die herleid moet worden tot de enkelvoudige componenten, een opvatting, volgens welke de doeleinden van de maatschappij niets meer zijn dan de doeleinden van de individuen, die haar samenstellen en ten behoeve van wie zij bestaat. „Een atomistische zienswijze van deze soort is ook noodzakelijkerwijze onhistorisch, aangezien zij de maatschappij beschouwt in haar actueele verhoudingen en het tijdelijk karakter van deze verhoudingen uit het oog verliest, hetgeen zeggen wil, dat zij de beteekenis van het sociale leven terugbrengt tot de bestaansvoorwaarden en verhoudingen van een enkele generatie.

In haar pogen om den tegenwoordigen tijd streng te scheiden van het verleden en van de toekomst verwerpt zij het geestelijk erfdeel van gedachten en gevoelens, dat ieder geslacht van het vorige geslacht ontvangt en aan het volgende overgeeft en vernietigt zij de eenheid en tot op zekere hoogte ook het geestelijk leven der menschelijke maatschappij." Liberalisme en socialisme berusten volgens Rocco op deze gedachte — zij verschillen alleen in methode — het doel is voor beiden hetzelfde, n.l. het welzijn van de individueele leden der gemeenschap.

Hiertegenover staat dan het fascisme als onafhankelijke maatschappelijke leer.

„De mensch als staatkundig wezen gezien leeft en moet leven in een gemeenschap. Aldus reeds de definitie van Aristoteles. Een menschelijk wezen buiten de grenzen der maatschappij is een ondenkbaar iets. De menschheid als geheel

wordt echter onderverdeeld in staatkundige groepen, groepen die niet alleen zeer talrijk zijn, doch in beteekenis en organisatorische volmaaktheid varieeren, van de negerstammen in Centraal-Afrika tot de groote Westersche rijken. Deze verschillende maatschappijen zijn stuk voor stuk uitgerust met een eigen gecentraliseerde organisatie, zoodat er — bij gebreke van een enkelvoudige, allen omvattende organisatie van het menschdom — niet een, maar meerdere menschelijke maatschappijen zijn. De menschheid bestaat dus alleen als biologische, niet als sociale gedachte."

De sociale aanleg van den mensch wordt verwezenlijkt in de afgeronde organisaties der staatkundige groepen. In de menschheid als geheel is de sociale aanleg niet verwezenlijkt, er bestaat toch geen afgeronde organisatie voor de menschheid als geheel. Derhalve is de menschheid als geheel geen sociale gedachte. Aldus Rocco's redeneering.

„Iedere maatschappij op zichzelf daarentegen bestaat door de eenheid van haar biologischen en socialen inhoud. Van sociaal standpunt bezien is zij een gedeelte van het menschelijk ras, begiftigd met een eigen afgeronde organisatie ter bereiking van de specifieke doelstelling van het ras."

Hieruit is af te leiden, dat de organisatie, waarin de sociale gedachte is uitgewerkt, haar waarde ontleent aan de specifieke doeleinden van het ras. Want de eenheid, de richting van een organisatie, wordt naar het doel bepaald. Derhalve moet de organisatie, wil zij aan haar bestemming beantwoorden, samenvallen met het ras; diens specifieke doeleinden zijn de bestaansgrond der organisatie. De specifieke doeleinden van het ras zijn volgens Rocco niet alleen materieel, maar ook van geestelijken aard.

„Zoo zien wij dat de organisatie van iedere maatschappelijke groep meer of minder beïnvloed wordt door geestelijke factoren als: de eenheid van taal, van cultuur, van godsdienst, van overlevering, van gewoonten en in het algemeen van gevoelsleven."

Logisch volgt hieruit in verband met het voorgaande, dat de

sociale maatschappelijke organisatie zooveel mogelijk met die eenheid moet samensmelten.

Uit de premisse, dat de menschheid een biologische gedachte is, redeneert Rocco:

„Wanneer de maatschappelijke groepen onderdeelen van het menschelijk geslacht zijn, moeten zij noodzakelijkerwijze dezelfde fundamenteele eigenschappen van het menschelijk ras bezitten, hetgeen beteekent dat zij als een reeks van opeenvolgende generaties en niet als een verzameling van individuen beschouwd moeten worden."

Hieruit volgt:

„Het Fascisme maakt het individu ondergeschikt, maar schakelt het niet uit, vermits dit, hoe vergankelijk en onbelangrijk ook, toch altijd deel uitmaakt van zijn generatie en dus een element in de maatschappij vertegenwoordigt. Bovendien bepaalt uit den aard der zaak de ontwikkeling van de individuen van iedere generatie, voorzoover zij althans in onderlinge harmonie zijn vereenigd, tevens den aard van de ontwikkeling en de welvaart der geheele maatschappelijke eenheid."

Toch kunnen de doeleinden van de maatschappij verschillen van die der individuen:

„Heeft volgens de liberale zienswijze de maatschappij geen doel, dat afwijkt van de doeleinden der op een gegeven oogenblik levende volksgenooten — het Fascisme huldigt de opvatting, dat de maatschappij eigen historische doeleinden bezit, die met haar voortbestaan, haar expansie en haar verbetering samenhangen en die geheel verschillend zijn van de doeleinden der individuen, welke op een bepaald tijdstip deel van haar uitmaken. Zoo verschillend zelfs, dat zij met elkaar in strijd kunnen zijn."

Als voorbeeld noemt Rocco den oorlog.

„Voor het Fascisme is de maatschappij het doel en het individu het middel en de geheele werkzaamheid van het Fascisme bestaat in het gebruiken van de individuen om het maatschappelijk doel te verwezenlijken. De staat beschermt derhalve

het welzijn en de ontwikkeling van de individuen minder uit belangstelling voor henzelf, dan wel omdat de behoeften der individuen doorgaans met de belangen der maatschappij als geheel samengaan."

Deze beginselen werkt Rocco uit in de vraagstukken van vrijheid, deelneming aan het staatsbestuur en de sociale vrijheid. „Vrijheid van beweging kan dus aan ieder individu en aan iedere groep van individuen worden toegestaan, onder voorwaarde, dat zij alleen gebruikt worden in het belang der maatschappij als geheel en binnen de grenzen door den staat gesteld, aangezien de vrijheid, evenals ieder ander recht, een concessie van den staat is." Dit beginsel past Rocco dan toe op de economische verhoudingen:

„Het Fascisme beschermt de economische ontwikkeling en in het bijzonder de voortbrenging van goederen als een zaak van maatschappelijk belang, aangezien de productie voor de maatschappij een der essentialia voor het verwerven van macht en welvaart is.

Doch het Fascisme erkent, dat onder normale omstandigheden de economische vrijheid het maatschappelijk belang het best dient, dat het als regel aanbeveling verdient om de taak der economische ontwikkeling, zoowel wat de voortbrenging, als wat de verdeeling der goederen betreft, aan het particuliere initiatief over te laten. En dat in het economisch leven de persoonlijke ambitie altijd het meest geschikte middel is gebleken om de beste maatschappelijke resultaten met den geringsten weerstand te verkrijgen. Zoo verschilt dus ook op het terrein der economische vrijheid het Fascisme principieel van het liberalisme; wat voor het eene het beginsel vertegenwoordigt, is voor het andere een methode. De Liberalen bevorderen de vrijheid als zijnde in het belang van de burgers, de fascisten staan haar toe als zijnde in het belang van den staat."

Betreffende het staatsbestuur:

„Het Fascisme stelt zich op het standpunt, dat de regeering moet worden toevertrouwd aan die mannen, die in staat zijn

boven hun eigen belang uit te rijzen en de doeleinden van het maatschappelijk organisme als eenheid te verwerkelijken ...... Dit moet niet zoo worden opgevat, dat de massa geenerlei invloed op de ontwikkeling van den staat mag uitoefenen. Integendeel — bij alle volkeren met een groote geschiedenis en nobele tradities, bezitten zelfs de laagste volksklassen een instinctief gevoel voor wat noodig is in het belang van de welvaart der natie, welk gevoel zich in ernstige oogenblikken met onfeilbare zekerheid doet gelden.

„Het is daarom even verstandig aan dit instinct een middel te geven om zich te uiten als het noodzakelijk is, om het normale bestuur over de gemeenschap aan een kleine élite over te dragen."

Wij hebben gezien, dat in de wetten, die door Rocco zijn verdedigd, dit aldus is toegepast, dat niet het instinct de élite beïnvloedt, maar de élite zichzelf aan het instinct controleert, of zij wel voeling houdt met de maatschappelijke krachten en gevoelens. Het volksinstinct is voor de élite vanzelf sprekend de grootst denkbare kracht, wanneer dit met hun inzicht overeenkomt. Wat het eigendom betreft:

„De erkenning van persoonlijke eigendomsrechten is een deel van de fascistische leer, niet omdat wij zoodanige rechten als onafscheidelijk van het individu beschouwen, doch alleen omdat wij ze maatschappelijk nuttig achten."

Deze leer acht Rocco van zooveel waarde, dat hij verklaart:

„Heeft de 18e eeuw het individu van den staat bevrijd, de 20e eeuw zal op haar beurt den staat van het individu bevrijden."

Elders drukt hij het zoo uit:

„Het Fascisme is de triomf van het principe van organisatie."

Wat Rocco meent over de verhouding der maatschappelijke organisaties onderling, is te vinden in zijn meening: dat de klassenstrijd vervangen moet worden door den klassenvrede, ondergeschikt aan den strijd tusschen de naties.

Enrico Corradini, dichter en stichter der nationalistische

partij, senator, vice-voorzitter van de commissie der 18, heeft in zijn werk: „Il Nazionalismo Italiano" de grondbeginselen van het vraagstuk uiteengezet. [2]) Deze zijn in 1923 ook de grondslagen van het fascisme geworden. Systeem is niet zijn fort, maar wij zullen trachten zijn uitlatingen tot een geheel te maken.

„Het nationalisme berust op de twee volgende punten: het leven bouwt in den tijd en in de ruimte, buiten de grenzen van het individu; de bouwende kracht van groote collectiviteiten, die in de soort ligt, kan een zekere grens niet overschrijden en deze grens wordt getrokken door de grenzen der naties en hun heerschappij. Dit wil zeggen: de naties en hun heerschappijen zijn de grootste constructies, die in de feitelijkheid kunnen bestaan. Heel de wereld is imperialist, omdat de heele wereld buiten de termen van het individu in den tijd en in de ruimte bouwt — en die grenzen verbreekt om de klassen, de naties, de imperiums te scheppen. Daarom is de onschendbaarheid van het leven en het pacifisme te verwijzen naar de oude fabels in het rijk der sentimenteele idealen van de menschen van het verleden.

Men moet zich voor den geest roepen, dat de doodsverachting de grootste levensfactor is." [3])

De levenskrachten zijn de instincten van associatie en strijd:

„Neem den strijd en ge neemt het leven weg."

„De vereeniging van alle volkeren (tegen wie?) zou het drama wegnemen, door in het drama den tegenstander uit te schakelen: zou door den strijd weg te nemen het leven wegnemen, of beter zou den strijd in het inwendige van elk land concentreeren." [4])

De natie is het beste wat de menschheid heeft geschapen:

„presa in mezzo fra i due instinti dell' associarsi e del combattere." „Wij moeten realisten zijn en realistische idealen hebben. Alleen wanneer het ideaal op het feit is gegrond, is het dien heiligen naam waard."

„De natie is het grootste instrument van de menschelijke geschiedenis."

Het klassicisme is een vorm van imperialisme:

„Het is de kracht van de machten tot aan haar overwinning, het is de harmonie van de vormen, welke harmonie ook een overwinning is en schoonheid genoemd wordt."

Aan den klassieken stijl, die in Griekenland harmonie van wijsheid en schoonheid is, voegde de wereldstad Rome den geest van macht en grootheid toe:

„E un tanto classicismo armonioso, bello, potente, vasto, fu trasfuso nel nostro sangue da diciotti secoli di Atavismo e di cultura."

In de staatsleer van Gentile voelt men de onoprechtheid. Deze volgeling van Hegel heeft vóór dat het fascisme aan het bewind kwam, het liberalisme verdedigd; [5]) nu het fascisme aan het roer was, stelde hij zijn dialectische kunsten in dienst van het nieuwe régime.

Gentile was voorzitter van de commissie der 18, is senator en president van het fascistische cultuur-instituut.

Het kennen en willen ontleent voor Gentile niet zijn waarde aan een realiteit buiten het subject gelegen, maar beide zijn verwezenlijkingen van den geest: „Het menschelijk leven is geestelijk leven. Zijn ontwikkeling, waardoor het zijn menschelijken aard steeds meer verwezenlijkt, is progressieve vermeerdering van *zijn geestelijkheid*, waardoor het *zich* steeds meer van de natuur onderscheidt. Dit laatste wordt als een feit, of als men wil als een wet voorgesteld, in elk geval als een werkelijkheid, die reeds geheel bepaald is met zijn wijze van zijn, onveranderlijk, niet te hervormen en daardoor tegenstrijdig met de eischen van den geest: welke streeft naar het nieuwe, naar het andere, naar datgene wat niet is, maar waarvan men wil, dat het bestaat en daarom niets anders kan zijn dan de vrucht der vrijheid. De natuur is mechanisme, de geest is vrijheid."

„Er is geen geestelijk doen (willen), hetwelk onderscheiden is van 'n geestelijk zien (kennen), alsof de geest ooit kon weten dan door een andere werkelijkheid dan die, waardoor zij

zich verwezenlijkt: en er is geen geestelijk doen, dat een andere realiteit kan voortbrengen dan die geest, waarin het goed, het absolute goed, bestaat. [6]) De moraliteit en de ervaring getuigt zoowel aan den kunstenaar als aan den man de wetenschap, hoeveel zedelijke gestrengheid er noodig is voor zijn werk en welke verloochening van het individu en welk een levendig aanvoelen van de waarde van dat leven, dat zich niet laat leven, dan door onze moeite als ons leven: het leven van den geest.

De mensch kan evenwel vanuit den hemel van het ideaal neerstorten in het slijk van de aardsche dingen, waaraan hem zijn primitieve natuur gebonden houdt en kan neerliggen in de luiheid van de begeerten en de instincten, die hij zich niet gegeven heeft en die zijn zijn beheerschen. Hij kan onredelijk zijn."

„In waarheid de onzedelijkheid is voor den mensch hetzelfde wat voor hem natuurlijk leven is." [7])

Tegenover de laicità negativa van den liberalen staat stelt Gentile de laicità positiva.

„Er was behoefte aan een geloof: in wat wij denken, willen en doen; geloof, waardoor niet het object waarde geeft aan onze daden, maar onze daden met de volheid van hun kracht waarde geven aan het object wat zij voortbrengen en waarin zij zich belichamen." [8]) De vrijheid nu, die identiek is met den geest, kan alleen in den staat gevonden worden. De staat, die niet „inter homines" is, maar „in interiore homine", is de wil van het individu, maar gezuiverd zijn van zijn „particolarità"; de wil die identiek is met den gemeenschappelijken wil. [9]) De staat is oòk de eenige concrete wil, waarmede Gentile wil zeggen dat hetgeen het individu wil buiten 't systeem van den staat, zich losmaakt van de betrekkingen, waar het deel aan heeft. [10]) Als particulier individu is het een mensch tusschen de menschen en de materieele dingen in de ruimte, maakt het deel uit van de natuur, als geest maakt hij deel uit van den staat. De natie, als gegeven feit, heeft een geschiedenis, maar de geest komt tot

uiting wanneer men die geschiedenis voelt en er een stimulans van maakt. [11]) „De dingen zijn instrumenten, de menschen doeleinden. En toch moet het leven van de burgers, als de wetten van het vaderland het vragen, worden opgevorderd. Zonder deze waarheden, die evident zijn en daarom geworteld in het hart van alle menschen, is er geen sociaal, geen menschelijk leven." [12])

Hieruit concludeert Gentile:

„De staat heeft voor ons een absolute ethische waarde, zooals de persoon met betrekking waarop alle andere dingen waarde hebben, en welke ook absoluut is *in zoover hij met den staat samenvalt."* [13])

Eenmaal vastgesteld, dat de staat wil is, geest, die zijn norm in zichzelven vindt, moet men zich afvragen, wie dien wil vormt. Hier wordt de wil van het centrale orgaan als maatgevend beschouwd, van de élite, die volgens Gentile en de commissie alleen het inzicht in de superieure doeleinden van den staat kan vormen.

De plicht van den mensch naar den geest te leven en zich zoo innig mogelijk met de volontà comune te verbinden, brengt dus mede te streven om zoo hoog mogelijk in de fascistische hiërarchie op te klimmen.

Het Fascisme is een levensstijl, die de zaken niet lichtzinnig opvat, waarmede Gentile wil zeggen, dat het de dingen in hun onderlingen samenhang ziet. Alle daden moeten aan de eischen van den staat getoetst worden, want de staat is het systeem van alle factoren, waardoor de geest wordt gevormd. [14]) Dit is het criterium, waarnaar het geweten moet worden onderzocht.

Michele Bianchi, die met Mussolini de interventie en de geheele ontwikkeling van het fascisme heeft medegeleefd, voortdurend in het centraal comité heeft zitting gehad, een van de quadrumviri van den marsch naar Rome, lid van den Grooten Raad; in Februari 1930 als minister van openbare werken en zuiver fascist gestorven, de eerste die volgens Mussolini

„naakt aan het doel was gekomen", huldigt de volgende leer: [15])

„La civilisation démocratique et libérale est basée toute entière sur le sophisme de la volonté de la majorité comme expression d'une volonté unitaire du peuple."

„Le Fascisme, création originale de Mussolini doit être considéré comme la tentative la plus typique menée à bien jusqu' ici, de s'opposer à la désagrégation politique causée par le régime des partis. Mussolini affirmait des 1929 dans le programme du parti national fasciste: L'état est souverain; il est le gardien jaloux, le défenseur et le propagateur de la tradition nationale, du sentiment national, de la volonté nationale."

„L'état, pour Mussolini, est une realité non seulement politique, mais encore idéale et morale. La personne vivante de l'Etat n'est pas un concept abstrait, une formule juridique, mais un sentiment et une volonté: le sentiment et la volonté de la nation.

La position qu'avait prise Rousseau est ici radicalement renversée: l'Etat n'est plus un instrument pour la conservation des individus et pour leur permettre d'atteindre leurs fins; ce sont au contraire les individus qui deviennent un moyen, un instrument de la vie de l'Etat."

„En substance le Fascisme de Mussolini peut être défini comme un mouvement spirituel visant à surmonter la désagregation individualiste de la nation italienne, en unissant tous les Italiens dans une conscience et une volonté supérieures communes, qui ne sont autres que la conscience et la volonté l'état."

Hij noemt het de essentieele basis van de fascistische leer:

„que le détenteur de la souveraineté n'est pas le peuple mais l'Etat. Le peuple n'a pas de personnalité subsistant, par elle même distincte de celle de l'Etat et susceptible de lui être opposée. Il n'existe pas en tant que sujet de droit en dehors de l'Etat. In on résulte qu'il n'est pas capable de donner procuration ou mandat, d'exercer des droits, d'accomplir des actes de volonté par l'intermédiaire de représentants.

Donc la chambre des députés ne tire pas ses attributions ni ses pouvoirs de la volonté des électeurs, mais exclusivement et directement de la constitution de l'Etat et de ses lois, ce qui revient à dire qu'elle est un organe de l'Etat."

Bianchi erkent dat het moderne van het fascisme is gelegen in de: „Affirmation nette de la valeur humaine et politique du travail sous toutes ses formes".

In zoover heeft het fascisme deel aan de moderne beschaving die tegen het ascetisme van de kerkelijke beschaving ingaat:

„A son pessimisme fondé sur le concept du péché originel à son sentiment de la souffrance universelle, châtiment et école de l'humanité, la civilisation moderne oppose un optimisme fondamental qui fait l'homme confiant en lui-même et dans la valeur de ses créations historiques. C'est sur l'optimisme essentiel de l'Humanisme qu'est basé le mythe du progrès, qui, s'il ne porte pas atteinte à la vertu des forces de la vie religieuse, affirme cependant la valeur de l'effort humain et tend, sinon à la suppression complète de la souffrance parmis les hommes, du moins à sa progressive limitation."

Hierop berust volgens Bianchi de autonomie van den staat tegenover de Kerk:

„L'état est conçu comme une institution humaine, ayant une valeur en soi et par soi, indépendamment de toute consécration d'une autorité religieuse qui lui serait extérieure."

Het fascisme heeft echter het individualisme, gevolg van de verzwakking ván het kerkgezag, weten te vermijden.

NOTEN.

1) Rocco. De Staatstheorie van het fascisme. Vert. Westerman. Leopold. 's-Gravenhage. 1928.
2) Corradini. Il Nazionalismo italiano. Milano. Treves. 1914.
3) l. c. p. 16.
4) l. c. p. 12.
5) Bernhard. Der Staatsgedanke des Faschismus. p. 8. Springer. Berlin. 1931.
6) Giovanni Gentile. Discorsi di Religione. p. 61. Vallecchi. Firenze. 1924.
7) l. c. p. 62.

[8]) l. c. p. 41.
[9]) Gentile. Che cosa è il fascismo. p. 88 e.v.
[10]) l. c. p. 89.
[11]) l. c. p. 27.
[12]) l. c. p. 35.
[13]) l. c.
[14]) l. c. p. 89.
[15]) Michele Bianchi. La représentation politique dans l'Etat fasciste. Annuaire 1930. du cinef. 47 e.v. Mechelinck. Paris.

ELFDE HOOFDSTUK.

ALGEMEENE SAMENVATTING.

Gebleken is, dat het fascisme zijn passie in wetten heeft omgezet en doctrines in het leven heeft geroepen, die een integreerend bestanddeel vormen van het historisch verschijnsel. Het „azione e sentimento" van Rocco met zijn eigen doeleinden der maatschappij, welke de individuen als instrumenten gebruikt, de natie als het grootste instrument tot menschelijke geschiedenis (Corradini), de staat als vrije geest (Gentile), ten slotte de Staatssouvereiniteit van Bianchi, die daarnevens het werk den grondslag van het fascisme noemt; al deze opvattingen hebben dit gemeen, dat zij, uitgaande van de menschelijke activiteit, de maatschappelijke organisatie, die op de natie is gebaseerd, als eisch van die activiteit beschouwen.

Cardone acht in zijn werk „I presupposti filosofici della nuova dottrina dello stato" het werk het absoluut nieuwe in de nieuwe leer:

„omdat daardoor de mensch volgens de gelukkige intuïtie van Bruno en de andere denkers der Renaissance, het volle bewustzijn van zichzelven verkrijgt en zich in zijn werk herkent en terugvindt ...... het werk als almachtige menschelijke activiteit, die de wereld in het oneindige verandert, maar dat om wezenlijk element van het moderne leven te zijn, hetwelk wezenlijk industrieel is, wordt opgevat als recht van de collectiviteit en van de nationale collectiviteit in het bijzonder." [1])

Het verband tusschen geschiedenis en leer wordt duidelijk gedemonstreerd door Balbino Giuliano in zijn opstel „La for-

mazione storica del fascismo", opgenomen in Gutkind's bundel: „Mussolini e il suo fascismo". Als inleiding diene hetgeen Mussolini zelf in zijn voorrede op het volledige werk schreef, dat allen, die er nog aan zouden twijfelen, of het fascisme een leer bezat, dit werk moesten lezen „nel quale è concentrato l'elemento fondamentale della dottrina fascista" [2])

Giuliano neemt evenals Gentile aan, dat de rechtvaardiging van den staat is gelegen „in een nieuw Goddelijk principe of een nieuwen religieusen plicht ontdekt in het diepste van het menschelijk subject". De natie kon niet meer zijn een stuk grond of een som van individuen, „maar moest in het vervolg worden opgevat als een historische bepaling van de menschheid zelf, als concrete vorm van zijn geest". „La nazione diventava cosi essenza prima della realtà dell' individuo, ed espressione del suo ideale più puro, oggetto del suo più santo dovere. En de staat kan nu eindelijk zijn recht tegenover zijn onderdanen eischen, dat aan hun rechten voorafging — of duidelijker, aan hun egoïstische stoffelijkheid. De vrijheid werd niet meer opgevat als een passieve afwezigheid van grenzen, maar als produceerende activiteit, welke om te produceeren de eisch van een tucht en dientengevolge van een voortdurende grens in principe stelt." [3])

„Ook voor Sorel verloor het proces der geschiedenis zijn mechanisch karakter om in wezen actie te worden; en het ideaal, dat moest worden verwezenlijkt, moest zijn waarde bewijzen door het vermogen om de beste geesten te bedwelmen en hun in hetgeen Sorel het mythische bewustzijn noemt, de wonderkracht van het geloof te geven, welke elken tegenstand verbreekt en het rijk van zijn goddelijke waarheid sticht. M.a.w., de idee werd voortaan opgevat als immanent in de geschiedenis en haar contrasten, welke idee uit de overwinning het bewijs van haar waarheid ontving, en op haar beurt in naam van haar waarheid de overwinning wijdde, tevens den weerstand rechtvaardigend, die daarvoor vereischt was." [4])

Alleen had Sorel over het hoofd gezien, „dat een werkelijke

revolutie, die in staat was om een nieuwe geschiedenis te scheppen, alleen in een concreet idee, welke in de werkelijkheid immanent was, kon gevonden worden, zooals de idee van natie."

Giuliano verwijt aan Hegel, dat hij op slag een godsdienst wenschte en niet de ontwikkeling van den godsdienst en leed aan de „intimo vizio dogmatico di costrizione razionalistico della realtà e della realizzazione dei i suoi divini valori".

Maar zijn opvatting van den staat als verwezenlijking der godheid deelt hij — en Gentile — wel.

„Om Italië te vergoddelijken hebben wij het verheven om het in de universaliteit van den geest te „transfigureeren"; maar bij het contact met het leven, dat trilt en klopt in de historische werkelijkheid, heeft de universaliteit van den geest zich langzamerhand bevrijd van haar onpersoonlijk rationalisme, heeft haar logische schema's verbroken, en vormen en eigenschappen aangenomen van een levenden persoon, die zich bewust is van zichzelve, zijn waarheid en doeleinden, in het kort, die God is geworden, die de moderne tijd eerst had laten verkleuren „in una lontana trascendenza" en vervolgens had verloochend als ijdelen afgod der verbeelding." [5])

Aldus heeft Giuliano de activiteit, de autonome menschelijke activiteit vergoddelijkt en haar eigen normen in de actie zelf gelegd. Giuliano is thans minister van Nationale opvoeding.

Toch is er in het fascisme een contradictie en hiermede wil ik niet zeggen, dat er tusschen de doctrines een contradictie bestaat, want een ideologische contradictie is in het geheel niet met het fascisme in strijd, maar een contradictie, die het wezen van het fascisme aantast, n.l. de handeling.

Toen het tijdschrift „Gerarchia" werd opgericht, kon men volstaan met te verklaren, dat de lenigheid van een kind niet werd verhoogd door het breken van zijn beenderen en dat de snelheid van een trein niet werd verhoogd door het opbreken der rails. Maar de zaken stonden toen eenigszins anders. Want de vrijheid ging in dien tijd spontaan in de richting der nieuwe orde. Hiërarchie kon alleen bijdragen tot resultaat en tot het

vestigen van een nieuwe orde, waarvan allen droomden. Maar nu de nieuwe orde is gevestigd, begint het te lijden aan het zich steeds herhalende euvel „On n'en sent que les inconvénients".

Zoolang het den burger goed gaat, zal hij den staat niet critiseeren, maar het fascisme, dat op het offerbeginsel is gebaseerd, arbeiders en werkgevers hun verdedigingsmiddelen in den vorm van staking en uitsluiting heeft ontnomen, de ontevredenheid alle mogelijkheid tot uiting, is een systeem, dat het particulier initiatief kan aantasten. Daarbij komt, dat de straffe organisatie niet overeenkomt met de spontaneïteit en de bewegelijkheid van den Italiaan; de figuur van Mussolini geeft dit organisme leven. Men kan zich daarom met recht afvragen, of het fascisme niet met Mussolini zijn voornaamste kracht zal verliezen. Voor Mussolini, die in het strijden voor een ideaal een kenmerk van het fascisme ziet, hetgeen hem heeft doen zeggen: „Toen ik fascist in de socialistische partij was" is de vrijheid vrijheid gebleven. Want de ontwikkeling heeft het desintegreerend liberalisme bestreden, om het liberale beginsel op den staat toe te passen. „Vrijheid, maar in den staat", zooals Gentile zijn koerswending van liberaal naar fascist rechtvaardigde. Voor Mussolini is het besturen van een staat een uiting van het diepst van zijn persoonlijkheid. Hij schept geschiedenis. Maar voor hen, die aan zijn discipline zijn onderworpen, is het werken voor Italië niet altijd de ontplooiïng van hun volle persoonlijkheid. Het conflict kan men aanvoelen, wanneer men bedenkt dat Marinetti, lid van Accademia d'Italia, zich in die functie moet vertoonen in het officieel costuum. Zijn vroegere denkbeelden mag hij niet meer verkondigen, daarom houdt hij zich thans bezig met de hervorming der Italiaansche keuken. Zoekt men de rechtvaardiging van het fascisme in het leven, de kracht en de vrije geestesontplooiïng en neemt men den nationalen staat als ideaal, omdat deze de meest geëigende mythe is, die in geschiedenis kan worden omgezet, dan volgt hieruit, dat hij, die de capaciteiten heeft om een staat in de sfeer van zijn persoonlijke activiteit en persoonlijke vrijheid te betrek-

ken, daardoor ook het recht heeft, dien staat te besturen.

Welk recht is nu primair; het recht van den persoon, die een geheelen staat in de sfeer van zijn activiteit kan betrekken, of het recht van het volk, dat het noodzakelijke substraat van den staat is. Minister Rocco acht den voor- en achteruitgang van de beschaving noodzakelijk parallel gaande met dien van de organisatie. Maar elders erkent hij, dat die staat het sterkst en het hechtst is, waarin het gezag en de liefde van het volk op de innigste wijze samengaan. Maar is het verschijnsel van organisatie noodzakelijk evenredig met de sterkte van de liefde van het volk? Vestigt de organisatie op zich zelf het contact tusschen gezag en vrijheid? Dan zou er in de practijk geen moeilijkheid bestaan, dan zou uit den plicht de activiteit zoo hoog mogelijk op te voeren, de hechtheid der organisatie volgen, omdat èn het particuliere initiatief, èn de persoonlijke vrijheid de geschiktste instrumenten zijn voor het staatsbelang en dientengevolge de dictatuur uit de opperste levenswet zou volgen. In de practijk is het dualisme echter klaarblijkelijk. En dit is m.i. de grond, waarom op dit punt in de fascistische staatsleer de meeningen zeer uiteenloopen. Ik onthoud mij voorloopig nog van critiek op het beginsel, maar de objectieve uiteenzetting van de staatsleer eischt, dat men de consequenties in verband met de beginselen ziet.

In de volgende passus uit een artikel van Mussolini in de „Popolo d'Italia" van 3 Augustus 1921, zien wij het dualisme reeds tot uiting komen.

„De mensch, die een beweging heeft gesticht en bestuurd en haar het beste van zijn energie heeft toegewijd, heeft het recht af te zien van de analyse van duizend locale elementen om het politieke en moreele panorama in zijn synthese te zien: hij heeft het recht van de hoogte van een berg met een wijderen horizont het panorama te zien, dat niet van Bologna of Venetië of Cuneo is, maar Italiaansch, Europeesch, mondiaal is. Wie tot deze synthese niet in staat is, kan de hoedanigheden hebben om een groep van twintig menschen te bevelen, maar kan zeker

niet het voorrecht opeischen om de massa's te leiden in de woeligste momenten van de geschiedenis, wanneer de verantwoordelijkheden zwaarder en drukkender worden, wanneer het noodzakelijk is, de eendaagsche impopulariteiten der tragen uit te dagen en voort te gaan, tot elken prijs tegen elkeen, in de zekerheid, die voortkomt uit het instinctieve gevoel en het innerlijk geloof." [6])

Voor iemand die in de schepping der geschiedenis de hoogste levensbestemming ziet is het conflict hier reeds aanwezig. Is het volk instrument van zijn vrijheid, of is hij het instrument van het volk? In zijn „Preludio a Macchiavelli" geschreven in 1924 verklaart Mussolini zich met hem eens, wat zijn pessimistisch oordeel over de menschen betreft; zelfs zou hij het nog willen verzwaren.

„L'antitesi fra Principe e popolo, fra Stato e individuo è, nel concetto di Macchiavelli, fatale. Quello che fu chiamato utilitarismo, pragmatismo, cinismo macchiavellico scaturisce logicamente da questa posizione iniziale ......" [7])

Het woord van Pareto: In tutta la storia appaiono forza e consenso come mezzi di governo, wordt hier in dien zin genuanceerd, dat de klemtoon op de „forza" komt te liggen. De vorst wordt met den staat geïdentificeerd. Nu heeft de vrije zelfschepping van Mussolini ongetwijfeld een ideaal noodig, waarin de mensch zich zelf kan overtreffen. De historische ontwikkeling heeft de natie tot dit ideaal gemaakt. Daarom kan hij ook van individueel standpunt volhouden, dat zijn handelingen aan de natie haar waarde ontleenen. Maar de tegenstelling in de natie zelf wordt daardoor niet overbrugd.

De fascistische wetgeving heeft het principe van activiteit nu in dezen zin uitgewerkt, dat de corporatieve organisatie aan den staat de krachten levert, maar daarbij alle politiek is uitgesloten. Het werk der georganiseerde producenten is een factor van nationale macht, maar kan slechts door den staat duurzaam gemaakt worden (vergelijk Verklaring I Carta del Lavoro). Op deze wijze heeft het fascisme volk en staat tot elkan-

der gebracht. Dictatuur en corporatieve staat grijpen hier in elkander.

In het aldus gevormde samenstel van krachten kan echter de bevoegdheid van den leider ook beschouwd worden als een uitvloeisel van de activiteit als opperste levenswet van de werkende massa.

Op deze wijze werken ook zij aan het ideaal, aan de natie, aan de geschiedenis. Maar wat Mussolini als de hoogste levenswet kent, de vrije, zelfscheppende werkzaamheid wordt wat de vrijheid betreft aan banden gelegd. Dit zijn factoren, die het individu tegenover den staat kunnen plaatsen niet alleen, maar waardoor de staat, het geschiktste instrument tot de geschiedenis, juist buiten de vrijheidssfeer der individuen komt te staan.

Het is in dit verband zeer illustratief te hooren verkondigen, dat de fascistische staat een „democrazia accentuata" [8]) is, een stelling, die ongetwijfeld ver af staat van zijn standpunt in het opstel over Macchiavelli ingenomen. Het bevreemdt te meer, omdat Mussolini alle zelfregelende werkzaamheid in gemeenten en provincies heeft vernietigd, de corporaties heeft „entpolitiziert", en alle „elezionismo" in de partij ten strengste onderdrukt. [9])

Een verklaring voor deze ideologische koerswijziging is misschien te vinden in het feit, dat Mussolini een systeem heeft geschapen, waaraan hij het beste van zijn energie heeft gegeven, maar nu voor de moeilijkheid komt te staan, het voortbestaan van dat stelsel te rechtvaardigen ook na den dood van den schepper. Zijn stelsel is dan immers niet meer af te leiden uit zijn persoonlijke intuïtie en vrijheid. Mussolini komt met logische noodzakelijkheid voor de conclusie te staan, dat zijn persoonlijke schepping in waarde vermindert, wanneer hij deze aan zijn persoon bindt.

Een andere oplossing schijnt Mussolini te vinden in de souvereiniteit van den staat, zooals Michele Bianchi die heeft uiteengezet.

Uitgaande van de onbekwaamheid der burgers om een staat te besturen, concludeert hij, dat de staat zelf souverein is en dat de burgers instrumenten zijn.

Wanneer men den staat beschouwt als autonome activiteit, dan is de executieve, die den persoon van den staat vertegenwoordigt, vrij, alleen verantwoordelijk tegenover zichzelven, of zij wel de hoogst mogelijke efficiency bereikt, of, als men wil, verantwoordelijk tegenover de geschiedenis. Door aan het fascisme voor andere naties en ook voor de toekomst waarde toe te kennen, maakt Mussolini het fascisme los van zijn persoonlijke activiteit en mythe, en legt de waarde van het systeem in de organisatie.

Hij kan echter het feit, dat het volk het substraat van deze organisatie is, niet loochenen. Vandaar zijn formule van de „democrazia accentuata". Hij moet, als Balbino Giuliano, teruggrijpen op een gezagselement, een ideëel element, dat in het individu gevonden wordt, in een fondo comune, zooals Gentile het noemt.

Voor Mussolini als persoonlijkheid is de staat ongetwijfeld een instrument van zijn vrijheidsdrang. Wanneer wij den oorsprong van het fascisme in de interventie hebben gevonden, welke een uiting was van vrijheidsdrang, die zich zelve motiveerde met de bevrijding der volkeren van de Pruisische hegemonie en Pruisische reactie, die het gemechaniseerde Duitschland een andere ziel wilde geven — dan zou men kunnen concludeeren, dat Mussolini op hetzelfde punt is uitgekomen als de Kaiser of Bismarck — als men wil — stonden. Mussolini wil echter het karakter van revolutie, kost wat kost, behouden. Wanneer zijn persoonlijke vrijheid slechts tegenover de individuen en hun vrijheid staat, wordt het fascisme „reazione".

„Men noemt ons een reactie, wij zijn een revolutie!" riep Mussolini in Mei 1930 in zijn rede van Livorno uit. Hij moet dus rechtvaardiging zoeken in de vrijheidsinstincten van het volk. Maar deze vrijheid neemt hij op: als plicht, voorrecht en

verovering. [10]) Zoo is de leer van Volpe, dat de staat een instrument voor het volk is, met het fascisme te vereenigen. [11]) Het volk moet medewerken aan de geschiedenis, aan de mondiale taak van Italië. De interventie en de oorlog, die de geschiedenis van Italië hebben bepaald, schrijven den Italianen ook voor, in welke richting hun activiteit zich moet ontwikkelen. Het fascisme beantwoordt aan de „bisogni storici". Mussolini zegt, dat een internationale humanitaire politiek kan gevoerd worden door zwakke volkeren, die daarin hun eenigste bescherming vinden of door de sterke, die het zich kunnen veroorloven zonder aan macht in te boeten. Het is voor Italië bittere noodzaak zich in het internationale leven als macht op te werken. De innerlijke organisatie is daartoe vereischt, zooals Corradini als eisch van het nationalisme opzette, dat de binnenlandsche politiek aan de buitenlandsche moest worden onderworpen. [12]) Mussolini komt voor het feit te staan, dat alle meeningsverschil over de waarde van de natie moet worden afgesneden. Wie van de natie een beginsel maakt, wat hij niet aan verdere doeleinden toetst, is alleen in staat, al zijn krachten aan de natie te wijden. Wie van de natie een middel maakt, reserveert zich krachten, want een middel is relatief, ontleent zijn waarde aan het doel. Wanneer het middel niet meer leidt tot het doel, is het immers geen middel meer. Het is hierbij onverschillig, wat Mussolini's persoonlijke bedoelingen zijn. Ook al stelt hij zich Italië niet als einddoel, Italië vormt slechts dàn een geschikt instrument in zijn hand, wanneer de Italianen hun doel in Italië stellen. En zijn prestige ligt in de vaderlandsliefde. De nationale hartstocht en de esthetische aanleg der Italianen maakt alleen hen aanvaardbaar, die van het fascisme levensstijl hebben gemaakt en van de natie „de eenige realiteit", zooals de voormalige secretaris der partij schreef. Het is deze hartstocht, die de „consenso", de vrijheid, die niet geheel en al in deze nationale sfeer ademt, van onwaarde acht. Dante, die met de lauwen geen raad weet en ze in een aparte hel onderbrengt, waarin zich zoovelen be-

vonden, dat Dante niet vermoed had, „che morte tante ne avesse disfatto", waarvan hij zegt: „che mai non fur vivi", „misericordia e giustizia li sdegna" [13]) is, wat mentaliteit betreft, een voorlooper van het fascisme, het classicisme van de politiek. Wat geen stijl heeft is grauwheid. „Indien wij geen heiligen kunnen zijn, laten wij dan tenminste helden zijn", heeft een vooraanstaand fascist zeer typeerend opgemerkt. De tegenstelling „forza e consenso" wordt geheel anders, wanneer men ze met het oog van den hartstocht beziet. De spreuk „Dio e popolo" van Mazzini kan worden aanvaard, wanneer van het volk hervormingen uitgaan „che fruttino nient' altro che amore a chi le propone".

Daarom is een partijenstaat, zooals Arias voor de toekomst mogelijk acht, slechts mogelijk, als het schip Italië in de haven is aangekomen en het geordende leger de overwinning heeft behaald, eerder niet. Maar wanneer is deze term bereikt, wanneer elk heden als bestemming „un più radioso avenire" heeft?

De evolueerende geest van Gentile en Giuliano, de reeks generaties van Corradini, Rocco en de nationalistische partij, de „sforzo" van Bianchi, de „una sostanza operante" en „una pienezza ascendente" van d'Annunzio laten eenvoudig geen term toe. Bij de opvatting van den staat als „macht" is een toestand, waarbij de bereikte macht de behoefte aan macht zou stillen, onbereikbaar.

Derhalve zou de eenheidsgedachte steeds op den voorgrond moeten blijven staan. Zijn passie en werkdrang de opperste levenswet, legt men het wezen van den staat in den wil, „la volontà comune" van d'Annunzio, waarbij de ragione alleen dient om den wil tot werkelijkheid te maken, „volontà razionale, o ragionevole come tutte quelle che non possono rimanere allo stadio di semplice velleità, ma tradursi in atto e trionfare" [14]), dan is intensiteit van wil, macht, productie etc. de immanente norm, welke steeds concentratie eischt. Het uitgesproken vertrouwen in de doelbewuste minderheid, de kerngedachte, die het fascisme van zijn oorsprong af draagt, het stijlgevoel, dit

alles verbiedt het fascisme concessies te doen, die de concentratie zouden verminderen. Dat het fascisme het Katholicisme begunstigde, is te verklaren uit het feit, dat het dezen godsdienst een Italiaansch karakter toekende.

Minister Giuliano beriep zich op de „Divina Commedia", volgens hem doet het geloof in de godheid van Italië ook het Katholicisme opnieuw waardeeren. [15]) In het Katholicisme zag Mussolini de universeele idee, die van Rome uitstraalde. [16]) Gioberti grondde het „primato morale e civile degli Italiani" ook op het Katholicisme. Verder versterkt het Katholicisme ook de zedelijke macht van het wereldlijk gezag. Dat het Katholicisme echter de natie en den staat als betrekkelijke waarde beschouwt en zijn beginselen ook in het sociale leven wil zien doorgevoerd, is een moeilijkheid, die door de fascisten werd erkend. Den laatsten tijd schijnt het fascisme te vinden, dat het chauvinisme andere krachten overbodig maakt.

Het fascisme kan de superioriteit van de Kerk niet erkennen zonder zijn beginsel, de autonomie van de natie, te verloochenen. Het Renaissance-beginsel, dat de rede heeft vrijgemaakt van het dogma, de natuur heeft bevrijd van de bovennatuur, heeft het fascisme in dien zin op den staat toegepast, dat de staat een verheerlijking van den zelfscheppenden mensch is. De Renaissance, die het gezag had aangetast, wordt in dien zin niet gevolgd, maar het fascisme leidt het gezag af uit de „fondo comune", uit den autonomen geest van den mensch.

Het fascisme berust op hartstocht, en deze brengt een bewustzijnsvernauwing teweeg [17]), die de aangewende middelen alleen doet beschouwen onder het oogpunt der waarde, die zij voor het gestelde doel hebben. Emotioneele naturen loopen altijd gevaar, alleen onder emotie te handelen, welke factoren of zijden van factoren, die niet emotioneel gewaardeerd worden, verwaarloost. Verder heeft ook de activiteit haar eigen associaties en logica, die alleen uit het oogpunt der nuttigheid

beschouwt. Intuïtie, die analyse schuwt, emotie en energie, zijn de drie factoren, die, gecombineerd, de psychologische voorwaarden scheppen om de stelling, dat het doel de middelen heiligt, althans in concreto te huldigen. De „forza" der doelbewuste minderheid is dus in de fascistische mentaliteit verre te verkiezen boven de „consenso" van de lauwe massa. Hierbij komt, dat voor Mussolini zijn persoonlijke activiteit de forza boven de consenso doet prevaleeren. Er is in het fascisme en Mussolini in speciali steeds een conflict aanwezig tusschen de practische politiek, die doeltreffend den toestand naar zijn idealen wil richten, en de oprechtheid van het sentiment, dat een niet gevoelde concessie als huichelarij aanvoelt. „Intransigenza assoluta" [18]) is de leus, die Mussolini het fascisme voorhoudt, geheel in overeenstemming met Pareto's theorie van de „circulation des élites" [19]) zeide hij voor den marsch naar Rome: „Ons program is: wij willen Italië regeeren" [20]).

„L'Italia o morte", de spreuk van d'Annunzio, typeert ook het fascisme en doet van concessies walgen.

Waar dus de moeilijkheid bestaat, dat de organisatie als middel tot kracht in conflict komt met de vrijheid, als stimulans tot kracht, zal het fascisme de laatste eerder offeren. De geweld-ethiek van Sorel ligt haar nader aan het hart, dan een stijlloos resultaat. Het karakter der jeugd, wier critiek niet op onderscheiding berust, maar eerder het luchten is van een stemming — zij het ook van een dichterlijke — is door het fascisme nog niet afgelegd. Zijn hoop is op de toekomstige generatie gevestigd, welke door Romeinsche benamingen in de afdeelingen der jeugdorganisaties aan de traditie wordt herinnerd. De gedachte van eenheid en kracht wordt op deze wijze in hen levendig gemaakt, hetgeen in de militaire strekking der organisaties zijn bevestiging vindt.

De innerlijke organisatie en statische vastheid, is een uitvloeisel van de dynamica der natie, als geheel genomen. De „coscienza giuridica della nazione", welke de staat is, beoogt slechts de „forza unica" te scheppen. Hieruit volgt dat de

grootste kracht van het fascisme de „consenso" is, die op het nationaliteitsgevoel is gebaseerd. Daarom is het een eisch van tactiek, de gedachte aan de binnenlandsche moeilijkheden en conflicten af te leiden, de individuen te brengen in de „stato collettivo" [21]), hetzij in den vorm van een oorlogspsychose, hetzij door nationale prestaties als de eskadervlucht naar Argentinië, door Minister Italo Balbo begin 1931 ten einde gebracht, of door het voortdurend vergelijken van de prestaties van Italië met die van het buitenland. Zoo heeft men zelfs weer zijn toevlucht genomen tot internationale mythen als „Italië pleit voor herziening der verdragen ten gunste der ongewapende volkeren". Wanneer men zich de onderdrukking der Duitsche minderheden in Tirol voor den geest roept, wordt de tendenz wel duidelijk. De Volkerenbond is ongetwijfeld voor Italië een middel, om zijn prestige te vestigen. Hierbij komt het „carattere spregiudiziale" van het fascisme tot uiting. Vrede of oorlog zijn geen van beide a priori te verwerpen. „Wij bespelen de lier op alle snaren."

Men zou onrechtvaardig zijn het fascisme als brute macht te zien. Beschaving, geest, genie, zijn alle leuzen van het fascisme. Maar het merkwaardige is, dat deze cultuurtendenz Italië als geheel betreft. Dit is de strekking van de organisatie van den geest, die in de Italiaansche wetgeving is uitgewerkt.

Prof. Krabbe brengt de ideologie van Macchiavelli terug tot het streven naar macht, waarbij de „Kulturzwecke" worden verwaarloosd. [22]) Maar naarmate het fascisme de macht meer in den zin van geestelijke macht gaat opvatten, „de „civiltà" in de „potenza" ligt besloten, zijn de motieven, die tot de stelling „het doel heiligt de middelen" brengen, in veel sterkere mate aanwezig. De zending van Italië tegenover de wereld heeft dan meer reden andere culturen als minderwaardig te beschouwen. Zeide Mussolini niet, dat het ras der Slovenen „la politica del bastone" waardig was [23]) en is de grondstelling der kolonisatie niet de verspreiding der Italianità"

in de wereld? Met de cultuur kunnen ook de menschen worden verworpen.

Het grootste machtsmiddel van het fascisme is de aandacht van het binnenland op het buitenland te concentreeren. Eerst op deze wijze maakt het de organisatie in overeenstemming met de dynamische factoren, die in het Italiaansche ras zijn gelegen. Op deze wijze keert het fascisme tot zijn oorsprong terug.

Ontstaan als reactie tegen het onvermogen der individuen om den staat te besturen, heeft het een beginsel gemaakt van de macht en het prestige. Plichten worden geconstrueerd uit een speciale onafhankelijke zending van Italië, op grond van zijn „spirito universalistico". Maar al doen bemoeizucht en heerschzucht zich vaak als naastenliefde voor, de afstand blijft groot. Wanneer Grandi verklaart, dat de machtsformule niet meer geheel aan den Italiaanschen geest beantwoordt, verklaart hij eigenlijk, dat de Italiaansche geest naar de omstandigheden zijn eigen normen bepaalt. Toen, in den tijd der Fransch-Italiaansche onderhandelingen, deed Italië zich voor als de voorvechter — en de eenige voorvechter — van den vrede [24]), hetgeen naar omstandigheden het doeltreffendst was.

Samenvattend kunnen we het volgende concludeeren:

Het fascisme is ontstaan uit bewegingen, die de meest intense ontplooiïng van de menschelijke vermogens nastreefden. Het heeft zich als zelfstandige beweging gevormd als reactie tegen een toestand van staatkundige machteloosheid en versnippering in een tijd, die de behoefte aan macht en eenheid wakker riep. Het leerde de natie, als stel van krachten, waarmee de staat het contact verloren had, als het geschiktste substraat en tevens als ideaal en stimulans kennen en wist den staat te vormen als organisatie dier krachten tot bereiken van dat ideaal. In zijn dynamische instelling ziet het in het aldus gevormde geheel de geconcentreerde eenheid. De figuur van Mussolini is hierbij in zoover een noodzakelijk bestanddeel, dat hij het Italiaansche sentiment, het nationaal of rassen-instinct, als men

wil, aansprak en tegelijk de staatkundige organisatorische gaven had.

Het fascisme, als staatkundig systeem beschouwd, is een stelsel, hetwelk de individuen en hun associaties alleen als middelen gebruikt voor de historische ontwikkeling van de natie. Welke de normen zijn van die historische ontwikkeling, deze liggen in de grootheid, macht, schoonheid, wilskracht en het prestige van Italië!

Wanneer de daad de norm voorafgaat, kan de norm slechts liggen in de intensiteit, het systeem, den stijl van de activiteit.

Zoo kon de voormalige partijsecretaris Turati dan ook verklaren: „De natie is het leven van het ras, hetwelk in zich zelven de redenen bevat van de macht en de heerschappij, omdat het een licht vertegenwoordigt, een schoonheid, een harmonie, een goedheid, waarachtig, *omdat* het gevormd wordt door kracht en orde". Dit stuk theologie komt voor in een werk, dat met de goedkeuring van Mussolini is voorzien en waarin het motto voorkomt: „Het fascisme is de godsdienst van het vaderland." [25])

NOTEN.

[1]) Antonio Cardone. I presupposti filosofici della nuova dottrina dello Stato. p. 39. Soc. An. Istituto Editoriale Scientifico. Milano. 1929.
[2]) Arias, Giuliano, Codignola, de Stefani. Mussolini e il suo fascismo. p. VII. Merlin. Heidelberg. Lemonnier. Firenze.
[3]) l. c. p. 90 e. v.
[4]) l. c. p. 100 e. v.
[5]) l. c. p. 143.
[6]) Chiurco l. c. III. p. 491.
[7]) Mussolini. Diuturna p. 275.
[8]) v. Beckerath. p. 151.
[9]) Bernhard. Der Staatsgedanke des Faschismus. p. 19. Berlin. Springer. 1931.
[10]) Mussolini. La pace sociale e l'avvenire d'Italia. p. 144. Roma. Berlutti.
[11]) Volpe. Wording en Wezen van het fascisme. p. 39. N. V. Leopold's Uitgeversmaatschappij. 's-Gravenhage.
[12]) Corradini. Il nazionalismo italiano. p. 33.
[13]) Dante. La Divina Commedia. Inf. canto terzo.
[14]) Gentile. Che cosa è il fascismo. p. 34.
[15]) Gutkind. Mussolini e il suo fascismo. p. 142.

[16]) Mussolini. Discorsi della Rivoluzione. Mario Missiroli. Date a Cesare. Roma. Littorio. 1929.

[17]) Heymans. Psychologie der Vrouwen. p. 54. A'dam. Maatschappij voor goede en goedkoope lectuur. 1909.

[18]) Mussolini. Discorsi del 1925. p. 105. Milano „Alpes". 1926.

[19]) Bousquet. Vilfredo Pareto. p. 123. Paris. Payot. 1928.

[20]) Heller. Europa und der Faschismus. p. 42.

[21]) Corradini l. c. p. 15.

[22]) Krabbe. Kritische Darstellung der Staatslehre. p. 73. Nijhoff, den Haag. 1930.

[23]) Chiurco l. c. II. p. 270.

[24]) Giornale d'Italia, 15 Maart '31.

[25]) Turati. Una Rivoluzione e un capo. p. 173. Roma. Littorio.

TWAALFDE HOOFDSTUK.

ALGEMEENE CRITIEK.

Het is een ondankbare taak, een beweging, die om haar geestdrift en wilskracht bewondering wekt, aan critiek te onderwerpen. Maar aangezien de critiek ook de mentaliteit betreft, die zich aan de critiek zou ergeren, zien wij geen reden het werk onvoltooid te laten.

Men had het volste recht tegen de uitwassen der democratie te reageeren, maar het fascisme heeft van de originaliteit min of meer een systeem gemaakt. Dit blijkt o.a. uit de fascistische tijdrekening. Minister Rocco verkondigt in zijn Staatsleer, dat de voorstanders van een sterken staat op Latijnschen bodem groeien. Alsof Melanchton, Hobbes, Wolff, Jellinek, Italianen waren. [1])

Bovendien verklaart hij, dat men de laatste 4 eeuwen de biologische gedachte in de Staatsleer heeft verwaarloosd. [2])

Naar de Carta del lavoro worden speeltuinen en klinieken genoemd, de tekst wordt door spreekkoren gereciteerd. Mussolini verklaarde het uitdragen der fascistische ideologie tot zending van Italië. De waarheid, die voor Italië geldt, moet men van Italiaansche profeten betrekken, als Oriani, Garibaldi en Mazzini. Als gold het een Italiaansch nijverheidsproduct [4])

Het fascisme drijft de originaliteit echter niet zoo ver, dat het alle contact met de andere naties verliest, want de originaliteit moet juist het prestige bij die naties verhoogen. Daarom moet Italië, evenals de toonaangevende mogendheden, geïndustrialiseerd worden; het origineele zit echter hierin, dat in Italië de

nationale productie tot godsdienst wordt verheven. Minister Bottai kon dan ook verklaren: „Godsdienst is wil tot projectie buiten de grens van ons dierlijk bestaan" [5]) en daarnaast, dat Italië één groote fabriek was. [6]) „Het werk is het doel van het leven", verklaarde Mussolini in een rede waarin hij Amerika en het moderne Italië als verwant voorstelde, [7]) maar het fascisme maakt dit tot Staatkundig beginsel: De Staat waardeert het individu „om zijn productieve waarde". [8])

Nu is het wel zeer gemakkelijk het fascisme te critiseeren door er een droom tegenover te plaatsen. Dit zou niets beteekenen; omdat onder ons menschen de droom tegenover de daad altijd gelijk heeft. En daarmee zouden wij ons aan dezelfde fout schuldig maken, die wij juist aan het fascisme verwijten. Want als reactie van den droom was haar reactie niet op beginselen van het verstand gebaseerd, maar op louter esthetische, vitalistische, emotioneele motieven.

Nu is een der grootste miskenningen van het „scholastische" verstand hierin gelegen, dat men uit het feit, dat het abstraheert van tijd en ruimte, gaat afleiden, dat het alle beteekenis mist.

Misbruik van het verstand is geen reden om het verstand te verwerpen. Mussolini en Sorel hebben beiden den invloed ondergaan van Bergson, die het verstand door zijn „intuition" vervangt, omdat hij zich verzet tegen een verstand, dat alles mechaniseert en tot kwantiteit terugbrengt. [9]) De reactie van Sorel en Mussolini tegen het Marxisme heeft een soortgelijke reden. En de haat van Mussolini en de futuristen tegen de „logica", tegen „de waarheid die dood maakt", richt zich wel tegen het verstand, dat geen rekening houdt met de omstandigheden in het leven, maar vormt geen argument tegen het verstand, dat abstraheert van de omstandigheden.

Dat er in den mensch een geestelijk vermogen is, blijkt o.a. hieruit, dat hij waarheden denkt, die algemeen en eeuwig zijn, [10]) als: Iets kan in hetzelfde opzicht niet tegelijkertijd zijn en niet zijn. Dat dit een denknoodzakelijkheid is, omdat het denken op de realiteit is gericht, kan men nagaan aan den vier-

kanten cirkel, waarvan een subjectivist de mogelijkheid in de wereld buiten hem niet zou mogen ontkennen. Het beginsel blijkt hier in een voorbeeld, dat in de verbeelding steun vindt, maar daarom is het beginsel nog niet aan stof en kwantiteit verbonden. Omdat het verstandelijk vermogen nu alles in een „ja" en „neen" kan dringen, is het nog niet stroef. Immers: de realiteit, waarop het verstand is gericht, al kan het haar niet altijd volledig kennen, is aan onophoudelijke verandering onderhevig, maar kan toch nooit in hetzelfde opzicht zijn en niet zijn. Dat het in de menigvuldigheid der uiterlijke verschijnselen moeilijk is de innerlijke wetten te speuren, neemt niet weg, dat deze kenbaar zijn. De ordening der verbeelding is een groot hulpmiddel tot het begrijpen en doen begrijpen. Maar daarom is de verbeelding nog niet ons hoogste kenvermogen.

Men heeft tegen het natuurrecht het bezwaar ingebracht, dat het gegrond was op een à priori opgezet systeem; voor zoover de mannen van het natuurrecht zich daaraan hebben schuldig gemaakt, kan men hun het recht verwijten, met de geschiedenis geen rekening te hebben gehouden, maar moet men daarom alles uit de geschiedenis verklaren? De grilligheid van een bergbeek wordt niet alleen verklaard door de grilligheid der bedding, maar in de eerste plaats door de vaste wet van de zwaartekracht. Zoo kunnen onveranderlijke beginselen door het veranderen van omstandigheden ook wisseling van toepassing eischen.

Wat in de reactie van het fascisme tegen het demo-liberale systeem de wetten van het verstand aantast, is, dat het een nieuw woord wil spreken, terwijl het hoogstens kan zeggen, dat het oude woord een nieuwe practijk eischt. Deze autonomie van de intuïtie, die het verstand aan de omstandigheden onderwerpt in plaats van het verstand de leiding te geven, terwijl het rekening houdt met de omstandigheden, uit zich in de opvatting van de staatsorganisatie als schoonheid, macht, waaruit de bevoegdheid autonoom wordt geconstrueerd, als „licht" en glans.

Met eenige vrucht en eenig vertrouwen kan nu worden onderzocht, wat activiteit is en in hoever daarvan doel kan worden gemaakt. Activiteit nu, wordt niet de zelfstandigheid van een zaak genoemd, noch een vermogen, maar de verwezenlijking van dit vermogen, hetzij dit op een ander inwerkt, invloed uitoefent, of in het werkend subject immanent blijft.

Elk werkend wezen streeft een doel na. Want doel wordt genoemd datgene, waarom iets gebeurt, waarop wordt aangelegd. [11]) Zou het werkend subject in zich niet een aanleg hebben tot een bepaalde werking of gevolg, dan zou het onverschillig, onbepaald staan tegenover de werkingen. En zou niet handelen en werken, tenzij onder invloed van een werkende oorzaak, [12]) die wel op iets bepaalds was gericht.

Men heeft het anthropomorfisme genoemd, hier over doel te spreken. Maar 't merkwaardige is, dat men in den mensch juist van een tweede natuur spreekt, wanneer de wil blijvend op iets bepaalds is gericht. En het is toch vrij onverschillig of het doel wordt bepaald naar een concept van den geest, of door een instinct. En ook het feit, dat de mensch niets kan willen, tenzij het op een of andere wijze met de behoefte van zijn natuur overeenkomt, duidt er op, dat de vrijheid van den mensch zijn instinct veronderstelt. Dat het gevolg op een of andere wijze in het werkend subject aanwezig moet zijn, en van den anderen kant in het gevolg anders is dan het in de oorzaak was, dwingt tot de conclusie, dat er in het subject een aanleg moet zijn. Elke natuur brengt bepaaldheid van werking mee door bepaaldheid van aanleg.

De chemie, de mineralogie, geologie, zijn wetenschappen, die zouden ophouden wetenschappen te zijn, wanneer in de natuur niet die bepaalde tendenz besloten lag, die in onophoudelijk afwisselende omstandigheden dezelfde regelmaat [13]) tot gevolg heeft. Toeval veronderstelt bepaaldheid, anders zou niets geschieden.

Werking veronderstelt zoowel werkoorzaak als doeloorzaak; het doel al wordt het 't laatst uitgevoerd, gaat in de tendenz de

werking vooraf. Het doel is dus ook bestaansgrond van de werking. Zoolang blijft de werkoorzaak handelen, als haar aanleg nog niet is verwezenlijkt, waardoor zij op het gevolg is gericht. Als algemeene stelling kan dus worden opgesteld, dat elke werkoorzaak gericht is op een doel.

Het doel nu is steeds een volkomenheid, een vorm van actueel zijn, dat beantwoordt en verwant is aan de natuur van het strevend subject. Dit brengt de aanleg tot dit bepaalde doel immers mede. Eerstens is de handeling zelve een ontplooiïng der mogelijkheden in 't subject gelegen, die verwezenlijkt worden totdat de term is bereikt; deze ligt òf in de vervolmaking, òf, wat hetzelfde is, in de verwezenlijking van de mogelijkheden van het subject, of in een effect, door den invloed van het werkend wezen in een ander teweeg gebracht. Maar door dezen invloed worden de mogelijkheden in het andere subject ook tot werkelijkheid gebracht. Dat dit in strijd kan zijn met de tendenz van dat andere wezen, is toevallig en doet niets af aan de stelling, dat elk werkend wezen een doel en een goed nastreeft. De strijd in de natuur is een gevolg van haar drang naar orde. Het doel van den strijd is de vrede.

Nu is er een aanmerkelijk verschil aan te wijzen tusschen de werkingen der puur stoffelijke, der zintuigelijke en der geestelijke wezens. Want de eersten zijn gericht op een doel, dat zij niet kennen, de tweede kennen het doel — zooals b.v. de vogel een zekere kennis heeft van het nest en het voedsel — maar de geestelijke wezens hebben daarenboven het kenmerk, dat zij de verhouding kennen van handeling en doel, omdat de geest een begrip kan vormen van het waarom, den bestaansgrond der handeling. [14])

De mensch kan zich een begrip van middel vormen, als iets, wat zijn waarde ontleent aan het feit, dat het de weg is tot een ander goed. De mensch kan verder inzien „waarom het goed is" een daad te stellen. Hierin ligt de reden van de vrijheid van den wil.

Deze wil niet zeggen, dat de mensch geheel onbepaald zou

zijn ten opzichte van de richting van zijn handeling, want dat zou elke handeling onmogelijk maken, den bestaansgrond aan elke handeling ontnemen. Maar zij houdt in, dat het wilsvermogen van den mensch is gedetermineerd tot iets, wat in de realiteit om hem heen niet wordt uitgeput. De mensch kan niet willen, dan omdat het hem in een of ander opzicht als goed voorkomt, maar omdat er geen enkel goed buiten God staat, hetwelk in alle opzichten als iets goeds kan beschouwd worden, is dat streefvermogen, dat tot het goed is bepaald, vrij ten opzichte van alle concrete daden. Hij kan ze willen, omdat er iets goeds in kan gevonden worden, maar niet willen wegens het gebrek aan goed. En ook het begrip, dat wij van God kunnen vormen, is zoo onvolkomen, dat een ander goed boven Hem kan gesteld worden, zoolang het verstand Hem niet in Zijn Wezen aanschouwt.

Het verstand kan dus de licht- en de schaduwzijde in zijn overwegingen betrekken, de wil kan het verstand tot het een of het ander bewegen.

Doordat de wil over zichzelf kan reflecteeren, kan de wil zichzelf bewegen. De werkende factor is hier de wil, voor zoover hij op het algemeene goed is gericht, krachtens deze impuls kan de wil zichzelf bewegen met betrekking tot het concrete, maar, zooals gezegd, niet noodzakelijk.

De verhouding tusschen de blinde natuur, de zintuigelijke wezens en den geest, blijkt duidelijk in hun verhouding tegenover het behagen. De blinde natuur streeft zonder behagen, de tweede vindt in het behagen een stimulans om te werken. Hierdoor wordt aannemelijk gemaakt, dat het behagen nooit doel der werking kan zijn. Want in de eerste vindt men werking zonder behagen en in het tweede geval zou men tot de conclusie moeten komen, dat de instandhouding van het individu niet alleen, maar ook de voortplanting van de soort om het behagen zou zijn.

Dat een reeks generaties haar bestaansgrond zou vinden in het behagen van het individu, is eenigszins ongerijmd.

Indien behagen de bevrediging der begeerte is, dan is het absurd van behagen doel te maken, omdat de begeerte dan alleen gericht zou zijn op eigen bevrediging, dus alle bestaansgrond zou missen.

Dat dieren door 't behagen geleid worden, hoewel behagen geen leiding mag geven, bewijst, dat zij door een beginsel, dat de verhouding van werking en doel kent, worden geleid.

Wanneer de mensch zich echter door het behagen laat leiden, is dit voor hem een schande, want de mensch is geen instrument, maar een vrij wezen, dat zichzelf naar een doel beweegt. De mensch is meester van zijn daden, maar bepaalt daarom nog niet de waarde van zijn daden.

Want elke werking, die niet uit zichzelve is, moet afhangen van een andere werkelijkheid, waarbij het probleem opnieuw bestaat. Men moet dus komen tot een werkelijkheid, die uit zichzelve is. Een verwezenlijking veronderstelt werkelijkheid, niet omgekeerd. Werkelijkheid uit zichzelve is geen tegenstrijdigheid, wel verwezenlijking uit zichzelve. Hiermede is de zelfbeweging van den wil niet in strijd, want de wil beweegt niet in hetzelfde opzicht, als hij bewogen wordt.

De werkelijkheid uit zichzelve nu is de absolute volkomenheid, omdat zij in zichzelve de grens van haar werkelijkheid niet vindt; immers: uit zichzelve is zij juist, haar wezen sluit haar bestaan in, vindt in het bestaan geen verwezenlijking, maar is daarmede identiek.

Die werkelijkheid kan daarom geen doel stellen in iets buiten haar gelegen, zij kan geen volkomenheid aan haar wezen toevoegen, omdat het uit zichzelve is, dus noodzakelijk en eeuwig is, geen mogelijkheid insluit om anders te zijn. [15])

De werkingen, die daarvan afhangen, vinden haar doel dus bepaald. Ook bij de vrije wezens, die zichzelf naar hun doel kunnen bewegen, is het doel gegeven, hoewel zij het elders kunnen stellen. Het wezen, dat uit zichzelf volkomen is, kan eischen de eindterm van alle doelbewuste streving te zijn.

Alle kracht moet op die norm worden gericht, alle

macht daartoe worden aangewend, alle wil dat doel stellen.

Omdat de werking der menschelijke natuur redelijk is en dus vatbaar is een begrip te vormen van volkomenheid, is God ook het doel der menschelijke natuur. Niet alleen als afstraling en zwakke gelijkenis van God's volkomenheid, maar vooral, en speciaal, omdat zij God kan kennen en beminnen. De mensch is op God aangelegd. [16]) Maar de rede ziet ook in, dat de menschelijke natuur, samenstel uit geest en stof, bepaalde wegen voorschrijft, dat ook de stoffelijke natuur moet geëerbiedigd worden, maar in onderwerping aan den geest.

Want het lagere moet aan het hoogere worden onderworpen, omdat dit laatste volkomener is en meer van God heeft.

Het is nu een eenigszins willekeurige eisch, dat de individuen zich geheel aan de macht moeten wijden, tot welks instandhouding zij zelf bijdragen. Waarom vraagt het fascisme dan pas naar de doeleinden van den staat, wanneer de individuen daarop reeds zijn betrokken? Dat het dan geen normen vindt, die het rechtsgevoel bevredigen, behoeft geen verwondering te wekken.

De macht is het beginsel van handelen, het doel de term. Slechts die macht kan dus zijn eigen doel zijn, welke tegelijk het begin en het einde is, zijn volkomenheid niet buiten zich vindt. Het feit, dat Italië door handelingen zijn grootheid moet bewerken, is niet te vereenigen met de autonomie van zijn macht.

Het merkwaardige is, dat het fascisme niet de immanente activiteit waardeert, maar die op een resultaat is gericht. Het is echter in strijd met de menschelijke natuur, het denken en willen alleen te waardeeren met het oog op een blijvend en blijkend resultaat in de geschiedenis. Want dit resultaat is iets bepaalds, waaraan wil en verstand niet gebonden zijn. De formule van Mussolini „niets buiten den staat" maakt ook de geestelijke natuur productief, maar is daardoor ook in wezen materialistisch. Hierdoor wordt bovendien een tegenstrijdigheid geschapen, want maakt men van macht en prestige doel,

dan belijdt men tevens zijn afhankelijkheid van anderen; maakt men van het resultaat doel, dan maakt men zich zelve afhankelijk van zijn eigen schepping.

De formules: „Italië voor Italië" en „zijn doeleinden liggen in de wereld" [17]) zijn alleen psychologisch met elkaar te rijmen. Is het prestige de getuigenis van een innerlijke waarde, de macht alleen de uiting van een wil, volgens de formule van Mussolini: „Een natie is groot, wanneer zij in de wereld de kracht van haar geest doet gelden", dan is het ook ongerijmd die waarde geheel en al op macht en prestige te richten.

Dat het fascisme den wil boven het verstand stelt, is consequent. Want de wil is de drijvende kracht, aan wie door het verstand het doel wordt voorgehouden. Hieruit volgt echter dat het verstand superieur is boven den wil. De intensiteit der wilskracht doet hieraan niets af; om de eenvoudige reden, dat de wil een streefvermogen is, dat op een doel is gericht. Er moet een object zijn, voordat er gewild kan worden. Evenals macht is ook de wil een beginsel, waarvan wordt uitgegaan, terwijl het doel de term is, waartoe men wil geraken.

Vindt de natie haar bestemming in een grootere natie, dan is het onzin deze als wil te construeeren, want de wil is dan alleen gericht op een sterkeren wil, en zoo tot in het oneindige, zonder dat men tot een object van den wil komt.

Wordt het resultaat, waarin de wil zich op duurzame wijze heeft belichaamd, beginsel van handelen, dan is dit evenzeer onredelijk. Zij, die het fascisme verdedigen om zijn resultaten, maken zich schuldig aan een petitio principii. Op zichzelf behoeft het geen verwondering te wekken, dat een voelbare mythe meer resultaat afwerpt dan een onstoffelijk doel. De mythe staat immers in dienst van de krachten.

Het fascisme voldoet in verscheidene opzichten aan een gevoelde behoefte, maar zijn fout is, *dat het van hetgeen noodig was, einddoel heeft gemaakt;* door het zinsbedrog der „mythe".

Dat men eerder resultaat bereikt wanneer men er zijn einddoel in stelt, ligt voor de hand, maar dit is alleen dan zedelijk

te aanvaarden, als de mensch door zijn bedoeling ook de waarde aan het doel en de middelen geeft. Van deze vraag is afhankelijk of het doel de middelen heiligt.

De schoonheid nu, kan noch macht, noch wil, noch resultaat tot doel maken. Want de schoonheid is niets anders dan de volkomenheid, voorzoover deze intuïtief kenbaar is. Het mysterie van het menschelijk schoon is vaak het geheim der materie, want de zintuigen hebben op het stoffelijke betrekking; hoewel het ook hierin kan gelegen zijn, dat de geest niet volledig in de stof kan worden belichaamd. [18])

Steeds echter is de schoonheid de kenbaarheid — zij het door een mysterieus suggereeren — van een inhoud. De inhoud nu wordt door zijn waarneming niet gegeven, maar medegedeeld. Hoewel de schoonheid nu een bepaalde waarde voelbaar kan maken, verhoogt zij deze waarde niet.

De schoonheid idealiseert, maakt niet het ideaal. Of de beschouwing zich meer verwant voelt aan het object, of deze inniger in zich opneemt, verandert niets aan de innerlijke waarde van het object.

Moreel gesproken heeft de schoonheid alleen deze beteekenis, dat zij het doel toegankelijker kan maken, daarom kan zij een middel zijn. Geen kunstwerk haalt het in innerlijke schoonheid bij het geringste levend wezen, maar het is de mensch, voor wien in het kunstwerk de waarheid door schijn en de geest in stof toegankelijk wordt.

Dit alles om aan te toonen, dat als de macht geen einddoel kan zijn, de schoonheid van de macht hieraan niets verandert.

De mensch vindt zich zijn bestemming gegeven, of hij dit nu voelt of niet voelt, schoon vindt of verwerpelijk.

Slechts die schoonheid is beginsel van moreele schoonheid, welke uit zichzelven schoon en volkomen is.

Evenmin maakt de eenheid van macht doel, want de eenheid is niets anders dan het zijn, voor zoover dit ongedeeld is. [19])

Slechts die eenheid is beginsel van moreele orde, die uit zich zelven één is, wier wezen één is met zijn bestaan, haar doel niet buiten zich kan vinden.

Eendracht maakt macht, maar als macht geen doel mag zijn, dan ook niet de eendracht.

De productie en de rijkdom kunnen om al deze redenen evenmin einddoel zijn, want zij worden nagestreefd òf als factoren van macht of prestige, om de schoonheid, òf als wilsuiting. En in geen dezer gevallen mag het einddoel zijn zooals bewezen is.

Worden zij nagestreefd om den mensch, dan erkent men ook, dat de mensch doel en maat van productie en rijkdom is.

De zelfbestemming van den mensch is echter niet onafhankelijk, maar ondergeschikt aan God en de natuur. Kracht en vrijheid, die deze waarheid niet erkennen, maken den mensch afhankelijk van een element, dat tegenspraak en leugen brengt in de natuur zelve. Want de natuur, die op het algemeene is ingesteld door wil en verstand, wordt op iets beperkts gericht, als tot haar einddoel, waardoor de nobelste krachten worden verspild. In schijn onafhankelijk, wordt de mensch op deze wijze afhankelijk van vreemde heerschers.

NOTEN.

[1]) Rocco. De Staatstheorie van het fascisme. p. 28.
[2]) l. c. p. 13.
[3]) Eschmann. Der Faschistische Staat in Italien.
[4]) Rocco l. c. Gentile l. c. Giuliano in Mussolini e il suo fascismo. Mussolini Discorsi.
[5]) Bottai. Il Fascismo e l'Italia nuova. p. 62. Roma Berlutti.
[6]) Giornale d'Italia 9 April '31.
[7]) Mussolini. Discorsi del 1926, p. 376.
[8]) Maraviglia. Prolusione al Corso della facoltà fascista di scienze politiche della Università di Perugia.
[9]) Maritain. La philosophie bergsonienne. p. 64. 2e éd. Paris. Rivière.
[10]) Zie hierover uitvoerig. Mercier Psychologie vol. II. 9e éd. Paris. Alcan 1912.
[11]) Aristoteles. De partibus animalium cap. 1. 1. Opera omnia vol. 3. p. 219. Paris. Didot 1921.
[12]) Thomas v. Aquino. Summa contra gentes. Lib. III. cap. II. 7. Garrigou-Lagrange. Dieu. p. 185. Paris. Beauchesne 1928.
[13]) Nys. Cosmologie tome II. p. 331 e.v. Louvain, Warny 1928.

[14]) Thomas. Summa theologica I, IIae. Qu. 1. art. 2.
[15]) l. c. Ia pars. Q. II art. 3. IV. 1. VI. 3. VII. 1. X. 2.
[16]) l. c. I II ae. Q. II e.v. Summa contra gentes III. cap. 25 e.v. Aristoteles. Ethica Nicomacheia. lib. I. cap. 5 e.v. Didot vol. 2. p. 3.
[17]) Corradini. Il nazionalismo italiano.
[18]) Maritain. Art et scolastique. Paris. Rouart 1927.
[19]) S. Thomas. Summa Theologica Ia. qu. XI art. 1.

DERTIENDE HOOFDSTUK.

TOEPASSING OP DEN STAAT.

De staat wordt mogelijk door de samenwerking van menschen. Hetzij men hem beschouwt als het volk, voorzoover dit met het oog op zijn wenschen is georganiseerd, of als het gezag, dat het eenheidsbeginsel is in de organisatie, en zijn wil daardoor doet gelden. In het eerste geval is er geen twijfel mogelijk. Dat het gezag echter niet mogelijk is zonder krachten, die het vrijwillig steunen, wordt uit het volgende duidelijk. Ook al steunt het gezag op dwang, deze dwang wordt tenslotte pas mogelijk gemaakt door krachten, die zich spontaan in dienst van het gezag stellen. De vrees veronderstelt de aanhankelijkheid van de overmacht. En ook de vrees zelve, die tot een daad doet overgaan, is bij een bewuste handeling de wil, zooals deze zich onder den invloed van de omstandigheden in concreto vormt. Veronderstellen wij een gezag, dat uitsluitend zou berusten op het in evenwicht houden van de krachten, die voor elkaar vrees hebben, m.a.w. dat het gezag alleen wordt gesteund uit zelfverdediging, dan nog is de stelling vol te houden, dat de staat als elke gemeenschap berust op den wil van menschen. De feitelijke ondergrond is steeds de vrije samenwerking. De normen van den staat zijn dus te vinden in de normen van de samenwerking en deze zijn te vinden in de normen der werking in het algemeen.

Nu kan echter de moreele eenheid van den staat niet verklaard worden, zonder dat in de individuen iets gemeenschappelijks is te vinden. Dit is in de eerste plaats de menschelijke

natuur, het beginsel van streving, dat aan alle individuen gemeen is. De mensch in zijn algemeenheid bestaat alleen in het verstand, hetwelk uit de individuen de natuur abstraheert, zuivert van alle individueele determinaties. Het begrip mensch is echter essentieel relatief op de menschen in de realiteit, kan daarom ook aan alle individuen worden toegekend.

De menschelijke natuur bestaat concreet in alle menschen wordt echter abstract in zijn wezenlijke eigenschappen door het verstand geschouwd. Hetgeen in die eigenschappen ligt besloten, hetgeen daaruit kan worden afgeleid, is op alle menschen toepasselijk.

Een staat, ontstaan door samenwerking van menschen, is eveneens aan de menschelijke natuur gebonden, zijn normen zijn de normen der natuur, die in de individuen wordt gevonden en die hij erkennen moet als zijn eigen natuur. De staat is een geheel, maar in zoover het begrensd wordt door de natuur, die in de deelen te vinden is, een eenheid door de gemeenschappelijke natuur der deelen, een schoonheid, die beginsel van stijl vindt in de normen aan de individuen gesteld. Het is dus niet de dynamica van den staat, welke de innerlijke statica en hiërarchie eischt. Maar de blijvende norm van de menschelijke individuen, die de activiteit van den staat eischt. De staat, ontstaan uit en gegrond op samenwerking van menschen, moet de vervolmaking der menschen, de norm van hun werking als eigen normen erkennen. Zijn recht heeft de betrekkingen, uit de natuur voortvloeiend, te eerbiedigen, omdat zijn recht uit die betrekkingen voortvloeit. Voorzoover de vrijheid tot de natuur van den mensch behoort, is de vrijheid ook door den staat te eerbiedigen niet alleen, maar zelfs als term te stellen. De vervolmaking der menschen sluit hun vrijheid in. Omdat het verstand eeuwige en onveranderlijke waarheden kent, de wil gericht kan zijn en moet zijn op eeuwige waarden, is het menschelijk individu onsterfelijk. Het streven van het individu is niet alleen gericht op het leven „hic et nunc", maar het kan het leven onbegrensd kennen en liefhebben. Hoe kan een stoffelijk

vermogen het onstoffelijke in zich opnemen, en hoe kan er een onstoffelijk vermogen zijn in een wezen, dat niets geestelijks bevat. [1])

De wil van den staat bepaalt dus niet zijn bevoegdheid, dan inzoover het uit de middelen kiest, die de individuen tot hun doel kunnen leiden. De bestemming, die objectief is gegeven, geeft de middelen, die wezenlijk tusschenschakels zijn, deel aan haar verplichtende kracht.

Slechts inzoover de wil redelijk ordent, het middel in de sfeer van het doel betrekt, heeft hij bevoegdheid.

De vraag betreffende de normen van den staat, of betreffende de normen, die hij aan de individuen mag stellen, komt dus neer op de vraag naar de normen der individuen. De activiteit van den staat mag zich niet ontplooien buiten de normen, die aan de activiteit van de individuen gesteld zijn. Gericht op het geestelijke, op waarden, die van plaats en tijd onafhankelijk zijn, vinden deze hun eindbestemming slechts in de absolute volkomenheid.

De rechtvaardiging van den staat ligt in den gemeenschapsnood der menschen, omdat de afzonderlijke menschen meerdere waarborgen hebben tot instandhouding en ontwikkeling van hun natuur, wanneer zij in gemeenschap leven, dan daarbuiten. Het behoeft geen betoog, dat de menschelijke natuur zich rijker kan ontwikkelen in samenwerking. Zoowel de heerschappij van den menschelijken geest over de redelooze natuur, als de vorming van den geest zelve zouden niet die vlucht bereikt hebben, die zij in de maatschappij heeft genomen. De taal, waarmede de eene mensch zijn gedachten en gevoelens aan een ander kan mededeelen, is een teeken van dezen gemeenschappelijken aanleg van den mensch. [2])

Vergelijkt men den mensch met het dier, dan valt reeds aanstonds het constante op in de gedragingen van het dier tegenover de natuur — een bij, een spin, een zwaluw maken, scheppen volgens een vast procédé, dat zich bij de omstandigheden aanpast, zonder iets van zijn bepaaldheid te verliezen.

Een tweede verschil vindt men in het feit, dat de meeste diersoorten, wanneer zij ter wereld zijn gebracht, veel sneller zelfstandig zijn dan de mensch.

Uit deze twee afwijkingen blijkt de grootere potentialiteit van den mensch. De mensch is in staat, een hoogere volkomenheid te bereiken dan het dier, is in staat zich in meer richtingen te ontwikkelen, maar geen dier is in zijn groei zoo hulpeloos en van anderen afhankelijk. Het instinct van het dier is gericht op iets bepaalds, bij de bijen heeft men geobserveerd, dat een afwijking, die van buiten af wordt aangebracht in hun maaksel, hun anders feilloos instinct tot dwaasheid maakt. Een opening, gemaakt in den bodem van een der cellen, brengt hen in die mate van de wijs, dat ze steeds honing door de opening werpen. Hun dwaasheid blijkt hier in het feit, dat zij zich niet van de wijs laten brengen.

Bij den mensch echter is er het verstand, dat ten aanzien van alle concrete begrippen en handelwijzen tabula rasa is, dat tot actualiteit moet worden gebracht, door ordening van begrippen en door het zintuigelijke experiment en voorbeeld. Het dier vindt normaliter alles wat het noodig heeft, in zijn gewone omgeving. De mensch vindt niet alleen niet, wat hij noodig heeft, maar de concrete vorm, waarin hij zijn behoeften wil bevredigen, verandert en varieert hoe langer hoe uiteenloopender, naarmate hij zich ontwikkelt.

En de uitvindingen zijn daar om te bewijzen hoe eenerzijds de mensch niet weet, maar moet zoeken waarin de natuur hem behulpzaam kan zijn, anderzijds voor de steeds krachtiger heerschappij van den geest over de natuur. Zoo ontstaat er in de menschheid een steeds grooter wordend kapitaal aan wetenschap en techniek, terwijl toch elk mensch zijn leven begint met een even hulpelooze potentialiteit.

De taal, welke de grootste differentiatie toelaat, wordt in dit licht bezien een sprekender teeken van de sociale natuur van den mensch.

De natuur van den mensch is dus eenerzijds aangewezen op

de gemeenschap wegens zijn passieve potentialiteit, anderzijds om zijn menigvuldige scheppingmogelijkheden. Zoo is de maatschappij op de gemeenschap van natuur gebaseerd.

De familie nu is niet in staat, voor de volledige ontwikkeling der menschelijke natuur te zorgen, vermag zelfs niet den enkeling een menschwaardig bestaan te verschaffen. De bevrediging van de stoffelijke behoeften alleen zou de krachten der familie al uitputten. Voedsel, kleeding, huisvesting, reeds deze allereerste levensbehoeften zouden allen tijd zoo in beslag nemen, dat voor de geestelijke vorming en ontwikkeling geen plaats meer was. Van den kant van den enkeling is de staat noodig als gemeenschap, die hem een menschwaardig bestaan verschaft, van den kant der menschelijke natuur om de mogelijkheden, die in haar verscholen liggen, te ontvouwen. Deze twee eischen kan men aan den staat stellen, eerst dàn vormt zij de perfecta societas, behoedt en bevordert het algemeen welzijn. Wanneer een staat de algemeene voorwaarden schept, waarin de menschelijke natuur, in individu en collectiviteit, tot haar recht kan komen, dan kan men waarlijk van een gemeenebest spreken.

Maar het spreekt vanzelf, dat de gemeenschap als perfectie van de soort, de vervolmaking der individuen veronderstelt. De mensch kan zich niet vervolmaken buiten de individuen. En de waarheid blijft, dat het instinct, dat tot gemeenschapsvorming noopt, primair is. Niet de perfectie van de menschelijke soort wordt op de eerste plaats beoogd, maar de individuen sluiten zich aaneen, om zichzelf een menschwaardig bestaan te verschaffen en te waarborgen. De soort kan het menschelijk individu niet alleen als middel absorbeeren. Want het verstand van den mensch kent de soort als betrekkelijke waarde. De menschelijke soort zou zichzelve daardoor verlagen. De wil is gericht op het goede, wat in de menschelijke soort niet volkomen is, alleen al omdat het verwezenlijkt wordt. Door het feit, dat een gemeenschap de individuen in het algemeen in staat stelt tot een menschwaardig bestaan, vertegenwoordigt

zij ook een vervolmaking van de soort. Slechts dàn is de gemeenschap een waarborg voor individueel welzijn, indien de ontwikkeling van de vermogens der menschelijke natuur er op volledige wijze plaats heeft. Want waarin de individuen gelijk zijn, is juist de menschelijke natuur; wil een gemeenschap de algemeene voorwaarden scheppen, waarin de individuen hun welzijn kunnen bereiken, dan moet zij de integrale ontwikkeling der menschelijke natuur vertegenwoordigen. Wanneer een der vermogens in de gemeenschap niet tot gelding zou zijn gebracht, moet zich dit wreken op de individuen; het zou in strijd zijn met den opzet der gemeenschap, die door de individuen juist wordt gevormd, omdat het individu geïsoleerd niet al zijn behoeften zou kunnen bevredigen. De volledige ontwikkeling der natuurpotenties is de andere zijde van de volledige bevrediging der menschelijke behoeften.

Er kan een perfectie van de soort door de gemeenschap mogelijk worden gemaakt, die gaat boven de noodzakelijke maat, die in het welzijn der individuen is gelegen. Maar ook deze perfectie van de soort, dit superflu, moet zooveel mogelijk aan de individuen ten goede komen. Juist omdat de menschelijke natuur niet bestaat buiten de afzonderlijke individuen, moet de tendenz der gemeenschap daarin bestaan.

Het geheel mag niet abstraheeren van de samenstellende deelen.

Uit dit alles volgt, dat de gemeenschap superieur is boven het individu krachtens hetzelfde beginsel, waardoor de individuen tot gemeenschapsvorming overgaan.

Is de gemeenschap een middel voor het individu om zijn doel te bereiken, om dezelfde reden is het individu onderworpen aan de gemeenschap, welke samenwerking van verscheidene elementen meebrengt, die uiteen kunnen loopen en aan zichzelf overgelaten, ook uiteen zullen loopen, indien zij niet tot een doel werden gestuurd. Om het doel der gemeenschap te bereiken, moeten werkzaamheden der individuen als middelen dienen. Zoo eerst wordt de eenheid bereikt, het geheel

gevormd, waarvan de individuen de deelen vormen. Het doel der gemeenschap kan echter niet anders zijn, dan het doel der natuur, waaraan de individuen deel hebben.

Het geheel, wat de deelen aan zich ondergeschikt maakt, ontleent zijn wetten aan den aard der deelen en dit beteekent, dat de staat de natuurlijke instellingen als de familie erkenne, de menschelijke vrijheid eerbiedige, in het kort de natuur der individuen als zijn norm erkenne.

Binnen de grenzen door den aard der deelen bestemd, heeft het geheel zeggingsmacht over de deelen. De gemeenschap is voor het individu een middel tot hoogere volkomenheid te geraken. Is het individu dus verplicht naar zijn hoogere volkomenheid te streven, dan heeft de gemeenschap deel aan deze verplichtende kracht, terwijl de gemeenschap zelf gebonden is aan de volkomenheid der individuen als haar bestaansgrond.

Hetzelfde geldt voor de instandhouding van het menschwaardig bestaan — de natuur streeft naar de gemeenschap om zich in stand te houden, de gemeenschap heeft in de natuurbestemming zijn grenzen.

Het geheel, dat deze bestemming heeft, heeft alleen binnen deze bestemming recht, de individuen als middel te gebruiken, en als deelen te beschouwen.

Gaan wij de verhouding in bijzonderheden na. Het leven [3]) van den mensch mag door den staat niet worden aangetast, tenzij op grond van de bestemming van den mensch, waaraan de persoon is onderworpen. Als noodzakelijk middel tot deze bestemming heeft de staat deel aan deze superioriteit. Slechts dàn mag de persoon aan den staat als deel aan het geheel en lagere waarde aan een hoogere worden opgeofferd, wanneer de vrije wil van den mensch in conflict komt met den staat, en wanneer dit offer noodig is tot het algemeen welzijn. Anders bestaat er geen verhouding, als tusschen deel en geheel en lagere en hoogere waarde. De doodstraf is dus alleen gerechtvaardigd krachtens de bestemming, die staat en individu gelijkelijk bindt. Zonder gemeenschappelijke norm is geen straf

mogelijk, geen maat gegeven, waaraan het hoogere en lagere moet worden gemeten.

De staat mag zich verdedigen, dit natuurrecht mag in den staat niet verloren gaan. Maar een leven aantasten mag slechts op grond van zedelijke schuld, die dezen uitersten maatregel rechtvaardigt. Want tot het leven van den mensch is al het overige geordend, slechts aan de bestemming der natuur is het leven zelf onderworpen. Het is dus niet de staatsmacht alleen, die dit kan rechtvaardigen, omdat de staatsmacht aan den mensch is onderworpen. Alleen de zedelijke bestemming van de staatsmacht motiveert een zedelijke reactie, die maatregel tot straf maakt.

De aard der gemeenschap brengt met zich mede, dat de *vrijheid zooveel mogelijk* worde erkend. *Vrijheid is* een bij uitstek persoonlijk goed, omdat het instinct van de soort gedetermineerd is. Aangezien de gemeenschap het individu een hoogere volkomenheid moet waarborgen, moeten de individueele goederen in 't algemeen beschouwd door de gemeenschap vermeerderd, niet verminderd worden. Hierbij is echter een zeer belangrijke restrictie te maken. De vrijheid heeft zedelijke waarde, in zoover zij de middelen kiest tot een juiste bestemming. De gemeenschap berust nu op de bestemming van den mensch. Wanneer dus het algemeen welzijn dit eischt, moet de vrijheid beknot worden. Welke spanning de eenheid der gemeenschap kan bewaren, beslist in concreto welken graad van vrijheid aan de menschen moet gelaten worden. Dat ook misbruiken door de gemeenschap kunnen worden getolereerd, is niet in strijd met haar zedelijk karakter; dit kan immers worden gemotiveerd door het feit, dat het misbruik de algemeene voorwaarde, waaronder de mensch in die gemeenschap zijn welzijn kan bewerken, niet aantast, of dat de bestrijding ook buiten dit geval meer nadeel, dan voordeel zou brengen. De taak van de gemeenschap is de vrijheid van den mensch te veredelen — en opvoedkundig is de weg om zedelijk vrij te worden, het doelmatig leeren gebruiken der zelfbestem-

ming. Wie de vrijheid ontneemt, vernietigt daardoor de gelegenheid, om de vrijheid te leeren gebruiken.

Een gemeenschap moet ook hierin rekening houden met den aard van haar componenten, een norm moet homogeen zijn aan het genormeerde. Dwang kan een zekere uiterlijke congruentie bewerken met maatschappelijke eischen, de taak van de gemeenschap is menschen te vormen, die zich van binnen uit bepalen. Ook al zijn de algemeene voorwaarden, welke de gemeenschap heeft te verschaffen, voor het menschelijk welzijn, van uiterlijken aard, de tendenz moet zijn karakters te vormen, vrije persoonlijkheden.

De macht van den staat moet dus in dienst staan van de zedelijke vrijheid; niet de macht van den staat is de norm van de deugd der individuen, maar omgekeerd. Hierin vindt de staat zijn schoonheid, die het prestige rechtvaardigt. Eerst op deze wijze is het leven van den staat menschelijk leven. De deugd van het individu kan echter geen deugd zijn, wanneer zij de staatsmacht niet wil, die noodig is om de rechtvaardigheid te verwezenlijken.

Wat de rechten van den mensch over de redelooze natuur betreft, bestaat de plicht der gemeenschap om deze in het algemeen belang te beperken en in evenwicht te brengen. Dat het redelijk wezen over het redelooze moet heerschen, is af te leiden uit de superioriteit van den geest boven de stof en het feit, dat het gebruik van de stof, doordat de mensch uit lichaam en ziel is samengesteld, noodzakelijk is voor de menschelijke natuur èn uit de eigenschap van het redelijk wezen, waardoor deze meester van zijn daden is en aan de levenlooze natuur een bestemming kan geven, waardoor het lagere aan het hoogere wordt onderworpen. De algemeene betrekking van het redelijke tot het redelooze moet in de gemeenschap tot haar recht komen en haar uitwerking vinden. [4])

Eerstens geldt hierbij weer, dat de menschen zooveel mogelijk aan deze betrekking deel moeten hebben, de mensch bestaat niet buiten de menschen. Elk mensch heeft recht, om de stof te

gebruiken, voorzoover dit noodig is tot een menschwaardig leven. Dat de menschen hun beheersrecht gemeenschappelijk zouden uitoefenen, heeft zeer veel bezwaren, gezien het feit, dat de prikkel van het eigenbelang niet genegeerd kan worden. Door een gemeenschappelijke heerschappij zou het initiatief verlamd worden, weinigen zouden *zorg* dragen, en ieder zou nalatigheden van een ander als een tekort doen aan zijn recht kunnen opnemen; de vrijheid, zooals zij onder de menschen over het algemeen voorkomt, verlangt een zekere zelfstandigheid.

De sociale natuur van den mensch eischt, dat de mensch zijn heerschappij in samenwerking met anderen vestigt, maar met behoud van zelfstandigheid, zoodat het eigenbelang, welk hem drijft tot het ondergeschikt maken van de stoffelijke natuur aan zijn behoeften, erkenning vinde, ondergeschikt aan het algemeen belang. Het beheersrecht van den mensch blijft echter ondergeschikt aan het gebruiksrecht, waarmee zijn natuur nauwer is verbonden.

Ook hierbij geldt hetgeen voor de vrijheid in het algemeen is opgemerkt. Niet de welvaart gemeten naar uiterlijke resultaten, de productie met den daarmede gepaard gaanden politieken invloed van het land als geheel genomen, moet de beslissende norm zijn van arbeid en eigendom, maar de vrije persoonlijkheid. De klassenharmonie moet niet op de eerste plaats de macht van den staat beoogen, maar de staat moet er naar streven, dat de vrije persoonlijkheid van den mensch door de standen en klassen in elkaar wordt geëerbiedigd, en dat het privaateigendom, dat berust op de ordening van de algemeene onderworpenheid van de stof aan den geest, binnen de grenzen van eigen bestemming blijft.

De samenleving, als berustend op de samenwerking van vrije menschen, eischt erkenning van het contract, waardoor aan de wilsovereenstemming der menschen rechtsgevolg wordt toegekend. Uit het feit, dat de vrijheid beperkt moet worden in het algemeen belang, volgt dat het contract als wilsovereen-

stemming ook in het algemeen belang kan worden geregeld.

Het recht om door samenwerking met anderen zijn persoonlijke rechten te beschermen, moet door den staat worden erkend. Immers op dezen grondslag berust hij zelf. De staat schept niet de rechten van den mensch uit het niet, maar moet ze verwezenlijken en waarborgen. De staat mag dus de vereenigingen van arbeiders en werkgevers niet zoo reglementeeren, alsof de arbeid alleen tot vermeerdering der staatsmacht moest strekken of tot welzijn der individuen alleen, in zoover zij daarvan de elementen vormen.

De personen zijn en blijven de term van den staat.

Omdat de staat de rechten van den mensch moet waarborgen, is een staatsregeling, waarbij de rechtszekerheid van de burgers niet is gewaarborgd, afkeurenswaard.

Waar de majesteit van den staat zich niet boven de menschen kan plaatsen, mag de vrijheid, die „quocumque modo" den staat *kan* benadeelen, niet worden aangetast, zonder dat dit ingrijpen van den staat in de rechtssfeer van het individu aan vaste concrete normen is gebonden.

Het gezin, een instelling die in de natuur van den mensch ligt, moet dus door den staat erkend worden. De staat, die een hoogere volkomenheid der menschelijke natuur moet bewerken, moet dus het gezin als doel beschouwen. Alleen omdat de staat het volmaaktere gezin mogelijk maakt, heeft hij recht de afzonderlijke gezinnen als deelen te beschouwen. De arbeid en 't arbeidsloon, dat strekt tot instandhouding van het gezin, mag niet louter als element van staatsmacht worden beschouwd.

De ouders worden door de natuur als de opvoeders van het kind aangewezen. [5]) Niet de staat brengt het kind voort, maar de ouders. De staat heeft dus niet het recht, zich zelf de opvoeding van het kind toe te wijzen. Evenmin kan hij de opvoeding der ouders als instrument van staatsopvoeding beschouwen, die het kind louter als element van den staat waardeert. Slechts in zoover de ouders niet in staat zijn of onwillig zijn om het kind op te voeden, eischt het recht van het

kind het ingrijpen van den staat, die hierbij echter de familie niet mag voorbijgaan.

De samenleving veronderstelt een beginsel van eenheid, dat in concreto bewerkt, dat de verscheidene werkzaamheden elkaar niet ten nadeele van het algemeen belang belemmeren en dat ze ook positief tot het algemeen belang worden geleid. Er moet een element zijn, wiens functie is, na te gaan wat in de wisselende omstandigheden wordt vereischt door het algemeen belang, die de keus uit de middelen beperkt, wijl anders door de verscheidenheid der middelen het bereiken van het doel onmogelijk wordt en dat krachten weet te vormen en te richten, om de weerspannige krachten in bedwang te houden.

De vraag is nu, wie het gezag, dat beginsel van eenheid is in de samenleving, moet uitoefenen. De sociale natuur van den mensch brengt mede, dat er gezag moet zijn, als onmisbaar element van elke samenleving. Maar wie het moet uitoefenen? De samenleving wordt gevormd door vrije menschen, die zich zelf naar hun doel moeten bewegen. Derhalve moet de samenleving, die door het doel wordt geëischt, ook gegrond worden door hun vrijheid en met de samenleving ook het gezag. Maar hier rijst de moeilijkheid, dat het volk als geheel een eenigszins gecompliceerde samenleving niet kan leiden.

Maar dit ontneemt aan het volk daarom nog niet het recht om den gezagsdrager aan te wijzen. Immers: het volk beweegt zich zelf naar zijn doel. In zoover geldt in principe de vrijheid, als ze beantwoordt aan de eischen van het doel. Tot het aanwijzen van een gezagsdrager is minder vereischt dan tot het geven van leiding.

Is de vrijheid nu het vermogen om de middelen te kiezen, die tot een bepaald doel leiden, dan is het billijk, dat het volk in zoover invloed op het gezag in concreto uitoefent, als dit tot het algemeen welzijn bijdraagt. Men kan zeggen, dat het gezag evenals de samenleving potentieel bij het volk berust, het wordt vereischt door de norm, die in hun natuur aanwezig is en in aller natuur gelijkelijk aanwezig is. En in principe leidt de

mensch zichzelven. [6]) Het volk kan ook zedelijk en verstandelijk verworden zijn, zoodat hun vrijheid op dwaalwegen leidt. Maar de paedagogie van het gezag eischt, dat het gezag een zeker zedelijk contact met de vrijheid heeft. Dwang bereikt niets, indien het „waarom" niet op een of andere wijze spreekt.

Dictatuur is op zichzelf niet te veroordeelen, het volk kan soms meer eerbied hebben voor een gezag, dat tegen hen ingaat, dan wel uit hen voortkomt. De vrijheid ligt niet in de lage instincten, maar in den wil. Maar steeds moet het gezag contact houden met het geweten van het volk. Anders is zelfs de dictatuur niet in staat eenheidsbeginsel te zijn in een moreel geheel.

Door al deze factoren is de regeeringsvorm door de menschelijke natuur niet bepaald. Volkskarakter, de historische ontwikkeling, het feit, of het misbruiken der vrijheid meer of minder algemeen is, dat alles is beslissend voor de concrete verwezenlijking van het gezag, zoo met name of de „consenso" uitdrukkelijk of stilzwijgend kan geschieden, meer in de aanhankelijkheid of meer in de vrees gezocht moet worden.

Het doel is de causa causarum, het „waarom" van al het andere, maar om effectief te kunnen zijn, moet het met de feitelijkheid, den momenteelen toestand van het volk verbonden zijn. Een middel is zoowel van zedelijken als van feitelijken aard.

Het doel van het gezag is echter niet de macht. Dictatuur kan alleen worden goedgekeurd op grond van de eenheid van bestemming, de vorming van den mensch in de menschen.

Op de gedachte, dat gezag en vrijheid elkaar moeten aanvullen, berust de gedachte van den organischen staat, waarin het gezag zooveel mogelijk wordt gedecentraliseerd, als met de eenheid te vereenigen is en aan de vrijheid der burgers gelegenheid wordt gegeven hun rechten te doen gelden, zóó dat de belanghebbenden hun belangen zèlf regelen in ondergeschiktheid aan het algemeen belang. Hierbij zijn dus de organen, zoowel staats- als volksorganen, organen van het gezag en van de vrijheid.

Wanneer het volk tot een dergelijken staatsopbouw niet in staat is, moet het toch daartoe worden opgeleid. Het fascisme kent de organische gedachte alleen van den kant van het gezag.

Voornaamste bestaansgrond van de gemeenschap is het welzijn der leden, die haar vormen. De eigenliefde, waarvan de liefde voor het gezin en de vaderlandsliefde uitvloeisels zijn, heeft echter reden van bestaan, in zoover daardoor de liefde wordt geordend. De afzonderlijke gemeenschappen zijn gerechtvaardigd als wegen, waardoor de menschelijke natuur haar volkomenheid het beste kan bewerken. Dán bestaat dus de plicht tot het brengen van offers, wanneer het hooge belang, gelegen in de zelfstandige organisaties, moet wijken voor het hoogere belang der natuur, waarvan de zelfstandige organisaties de uitwerkingen zijn. Alleen op grond van een schending der natuur mag oorlog worden gevoerd, wanneer te voorzien is, dat deze oorlog tot herstel van den vrede zal bijdragen, de willekeur tot kwaad doen zal tegengaan. [7]) Om zijn karakter mag oorlog alleen worden gevoerd als noodzakelijk en uiterste middel. Van den modernen oorlog mag èn de zedelijke strekking èn de kans op werkelijken vrede worden betwijfeld.

De zending van een land kan echter alleen gegrond zijn op de deugd der onderdanen; deze te bevorderen is zijn voornaamste zending. Zooveel mogelijk moet er ook naar gestreefd worden, dat de dienst door het eene land aan het andere bewezen, weerklank vinde in de gewetens der onderdanen. De liefde en rechtvaardigheid van de staten onderling mag het contact met de liefde en rechtvaardigheid der onderdanen niet verliezen. De macht der staten moet op een gezindheid rusten, welke in de onderdanen van andere staten de gelijken erkent. Dat de gezindheid zich naar de macht moet schikken, verlaagt den mensch en daarmede den staat.

Niet het ras of de natie geven de waarde aan een samenleving, maar de gemeenschap van natuur, die tot een concrete gemeenschap is uitgegroeid. De andere elementen zijn slechts krachten, die in dienst van het algemeen welzijn, waartoe hier

ook de verhouding der gemeenschappen onderling is te rekenen, nut kunnen hebben, maar daarmee niet in strijd mogen komen. Gezien de vaagheid van de begrippen ras en natie en het feit, dat de wensch hier vaak de vader der gedachte is, is het nationaliteitsprincipe als beslissend moment in strijd met den algemeenen vrede. [8])

Niet de gemeenschap van ras of taal is de reden van den staat, maar het vervolmaken van den mensch, hetgeen echter ook het eerbiedigen van taal en gebruiken eischt.

Wanneer de staat zich deze norm stelt, schept hij ook de voorwaarde tot een groote en schoone, concrete verwezenlijking der menschheid. In zoover de staat zich de norm stelt, waaraan ook de menschen zijn onderworpen, heeft hij deel aan de majesteit van het ideaal, dat niet door den volkswil of den staatswil wordt verklaard, maar door de norm van beide.

NOTEN.

1) S. Thomas. De Anima. art. 14.
2) S. Thomas. De Regimine principium. I. 1. Aristoteles. Politica. 1. Didot. I. 482 e.v. en het commentaar v. S. Thomas.
3) S. Thomas. Summa theol. IIa IIae. Q. LXIV art. 2 e.v.
4) S. Thomas l. c. Q. LXVI art. 1. en 2.
5) Gredt. Elementa philosophiae aristitelico-thomisticae. vol. II. p. 397. Herder. Freiburg. 1912.
6) Montesquieu. de L'esprit des lois I. 1. Paris. Flammarion.
7) Augustinus. de Civitate Dei. lib. XIX. cap. 7.
8) Gredt. l. c. vol. II. p. 416 e.v.

VEERTIENDE HOOFDSTUK.

BIJZONDERE CRITIEK.

Rocco neemt met het volste recht als uitgangspunt, dat de mensch een sociaal wezen is. Maar de gevolgtrekkingen, die hij uit deze stelling maakt, zijn daarom niet minder onjuist.

Wanneer de sociale natuur van den mensch dezen drijft tot het vormen van speciale organisaties, volgt dan daaruit, dat de menschheid als geheel geen sociale gedachte is? De grond van de speciale organisaties en hun sociaal karakter is te vinden in het doel van den mensch. Evenmin als een Italiaan daardoor ophoudt mensch te zijn, evenmin kan men aan den Italiaanschen staat de *vrijheid toekennen, zich* van het doel van den mensch los te maken. Het is dit doel wat sociaal maakt, wat de bestaansgrond is van alle speciale organisaties.

Nemen wij de algemeene betrekking, waardoor de geest aan God is onderworpen en de stof aan den geest. Weliswaar kunnen de organisaties positief recht stellen, maar deze verplichten alleen als verwezenlijking per modum conclusionis of per modum determinationis van die algemeene betrekking.

Indien men deze algemeene norm, die de kracht geeft aan alle speciale uitwerkingen, niet aanneemt, geeft men den staat het recht tot willekeur. Het is hierbij onverschillig, of men den staat of het volk als primair bevoegd beschouwt.

De conclusie door Rocco getrokken, dat de menschheid als geheel dus een biologische gedachte is, bewijst een keer te meer, dat de Italiaan zich niet van het concrete vermag los te maken, of dat hij zich door zijn verbeelding laat overheerschen. Omdat de stam boven den grond uitsteekt en de wortel

niet, heeft men niet het recht den wortel te negeeren. Wanneer men de menschheid niet als sociale gedacht beschouwt, heeft geen enkele organisatie recht van bestaan.

Uit het feit, dat de menschheid alleen een biologische gedachte is, hetgeen wij na vervanging van het woord „alleen" door 't woord „ook" kunnen onderschrijven, leidt Rocco nu af, dat de afzonderlijke organisaties, die een eigen leven leiden, ook aan de eigenschap van de menschheid deel heeft, dat zij als een reeks generaties en niet als een verzameling individuen beschouwd moeten worden.

Maar is de tegenstelling: „een opeenvolgende reeks generaties" en: „een verzameling individuen" wel juist? Is het niet mogelijk, dat de individuen als mensch en dus deelhebbend aan de sociale natuur op grond van hun gemeenschappelijke natuur een lichaam vormen, waarin zich niet alleen de generaties opvolgen, maar wat ook aan de stabiliteit van het doel participieert, waarop die natuur gericht is.

Het volgt uit de door Rocco gestelde premisse geenszins dat de maatschappij, als een opeenvolgende reeks van generaties, haar doeleinden niet aan de individuen ontleent.

Dat de maatschappij niet als een verzameling individuen beschouwd moet worden, ligt niet alleen daaraan, dat zij als een opeenvolgende reeks generaties beschouwd moet worden, maar ook aan de gemeenschap van natuur en dientengevolge aan de gemeenschap van doeleinden. Het doel maakt den staat tot een eenheid, maakt den staat tot een geheel, waarop de verscheidenheid der deelen wordt betrokken. De instincten, gebruiken en tradities worden door dat doel niet verwaarloosd, immers ook dit eischt, dat de krachten zoo hoog mogelijk worden opgevoerd, maar alleen op grond van haar bestemming. Dáárom is de maatschappij niet als een verzameling individuen op te vatten, omdat het geheel meer is dan de deelen, en eenheid iets anders is dan de verscheidenheid, waaruit zij is samengesteld. Het is echter het doel der individuen, welke dit geheel tot een moreele eenheid maakt.

Het blijvende ligt in iets, wat zoowel de individuen als de generaties betreft. Of noemt Rocco het een fictie, of is hij er niet zeker van, dat de Italiaan der toekomst mensch zal zijn? Beantwoordt aan den naam „mensch" iets in de realiteit?

Welnu, deze menschheid is de reden, waarom Italië niet autonoom is, maar met het zelfde recht een organisatie kan vormen, waarmede Franklijk het kan vormen, en dat Italië bij het vormen van zijn organisaties en bij het afkondigen van het recht gebonden is aan dezelfde betrekkingen, waaraan ook Frankrijk en de andere staten zijn gebonden.

En wanneer er continuïteit, traditie in de opeenvolging is te construeeren, is dit in het belang der individuen, die het menschzijn gemeen heeft met het voorgaande en het komende geslacht.

Doordat Rocco niet voldoende heeft onderscheiden tusschen beginselen en bepalingen, komt hij tot zijn absurde stelling, dat de menschheid geen sociale gedachte is. Wel kan men zeggen: de sociale aanleg, die in de menschheid ligt, heeft zich in de menschheid als geheel genomen nog niet verwezenlijkt, maar dat wil geenszins zeggen, dat de verscheidene organisaties ook tegenover en in elkander hun gemeenschappelijken rechtsgrond niet zouden erkennen. Dat Rocco van den strijd tusschen de naties een wet maakt, volgt uit zijn redeneering: onderling zijn wij aan geen wet gebonden, althans geen moreele wet. De verhouding tusschen de naties kan alleen biologisch zijn.

Zoo zien wij dat Rocco door het speciale het algemeene vergeet. Dat de bepaling van de specifieke doeleinden van het ras zeer moeilijk te maken is, blijkt al uit de verschillende materieele en geestelijke factoren, die Rocco opsomt ......

Een argument voor zijn stelling ziet hij in den oorlog en de doodstraf, waarin de doeleinden van individu en maatschappij tegenover elkander zijn geplaatst. Eerstens zij opgemerkt, dat zoowel oorlog als straf als zedelijke begrippen een gemeenschappelijke norm veronderstellen. Vergelding en verbetering veronderstellen een gemeenschappelijke norm, hoe kan anders de handelwijze van den een den ander het recht geven in te

grijpen. Rocco ontneemt aan oorlog en straf dus alle zedelijke waarde. Hij kan dus onmogelijk uit de rechtvaardigheid van orlog en doodstraf besluiten, dat de doeleinden van gemeenschap en individu zijn tegengesteld. (Ziet men in de gemeenschap alleen het speciale, dan kan er in den oorlog geen recht zijn, omdat er geen gemeenschappelijke norm bestaat.)

Het is dus integendeel juist een bewijs voor de gemeenschap van doeleinden tusschen de verschillende maatschappijen en de individuen. Juist omdat een individu of een maatschappij zich van het doel heeft afgewend, is het recht gegeven te reageeren. De verplichtende kracht van het doel maakt tot straf wat anders normlooze zelfverdediging of wraak zou zijn.

Het is merkwaardig dat Rocco, die uit de sociale natuur van den mensch tot de maatschappij komt, deze stelling nu betreffende de concrete organisaties vergeet. Is de mensch begiftigd met een vis socialis, dan is de tegenstelling tusschen de doeleinden van de individuen en die der maatschappij niet gegeven.

Rocco kan dus uit zijn premisse niet afleiden, dat de geheele werkzaamheid van den staat is gelegen in het gebruiken van de individuen tot zijn doeleinden. Daarvoor moet het wezen van die sociale natuur worden ontleed. Is die sociale drang er op gericht, dat de maatschappij het individu gebruikt tot zijn eigen doeleinden, of beoogt die natuurdrang ook het nut van het individu?

Wij zien dus dat Rocco, ofschoon hij spitsvondig kan genoemd worden, zeer grof tegen de logica zondigt. Reeds zijn uitgangspunt, dat het fascisme voor alles actie en gevoel is, doet het hart vasthouden. Het is immers de actie, die de dingen beschouwt met het oog op hun bruikbaarheid en het sentiment, dat er voor terugschrikt, de niet-emotioneele, maar daarom niet minder zwaar wegende factoren te overwegen. Voor een objectieve redeneering scheppen actie en sentiment niet altijd de vereischte sfeer.

Enrico Corradini gaat uit van de natuurlijke instincten van

associatie en strijd en het feit, dat het leven een drang heeft om gemeenschappen te vormen buiten de grenzen van het individu. Daaruit leidt hij af, dat het individu, dat tegenover de collectiviteit kan beschouwd worden als een druppel water in de zee, geen rechten heeft tegenover die collectiviteit.

Hier is althans in afwijking van Rocco een rechtvaardiging gezocht in de „vis socialis". Corradini gaat n.l. uit van de stelling, dat dit instinct op de gemeenschap is gericht, hieruit volgt de superioriteit en souvereiniteit van de natie als geheel genomen. De natie is het geschiktste instrument en de geschiktste stimulans voor dezen „vis socialis", om deze aan haar scheppingsdrang het best te doen beantwoorden. Dat de doodsverachting de grootste levensfactor is, is een stelling, die ook door Mussolini persoonlijk door woord en voorbeeld is voorgestaan.

„Elk leven is een ander leven waard", „elke barricade een andere barricade" had Mussolini op de oprichtingsvergadering der fascisten gezegd. [1])

Wij treffen hier dus een zekere nuance aan met de leer van Rocco. Hier worden de wetten van de gemeenschappen uit de wetten van de individuen geconstrueerd.

Intusschen is het aannemen van de stelling, dat de levensinstincten van den mensch beperkt zijn tot associatie, strijd en het werken aan grootere organismen, vrij willekeurig. Quod volumus libenter credimus. Laat waar zijn, dat die instincten in den mensch worden aangetroffen, dan is het toch vrij willekeurig, van deze instincten de allesbeheerschende factoren te maken. Bovendien onderscheidt de mensch zich hierdoor van het dier, dat het zijn instincten kan leiden met het oog op de bestemming, die hij daaraan, genomen in het geheel der menschelijke natuur, kan toekennen. Dat Corradini van het brute instinct uitgaat, brengt hem tot de idee van den nationalen staat. Redeneert hij uit het instinct als feit, dan is er geen reden aan het instict tot zelfbehoud, dat aan het instinct tot associatie, strijd en het bouwen aan grootere organismen niet vreemd is,

geen waarde toe te kennen. Ook al vormt het grootere organisme een schoon geheel, dan zou het feit, dat het zijn oorspronkelijken grondslag, het instinct tot zelfbehoud verloochende, het een gedeelte van haar luister ontnemen. Corradini acht alleen het ideaal, dat op de feitelijkheid berust, dien heiligen naam waardig. Hij verwart hier echter, waar zijn verstand toch door het instinct wordt beheerscht, de feitelijkheid, zooals die zintuigelijk waarneembaar is, met de feitelijkheid die de bestaansgrond is van alle andere feitelijkheid, n.l. het doel.

Corradini maakt deze fout, dat hij den mensch op grond van zijn instincten gebonden acht aan hetgeen door die instincten tot stand wordt gebracht. Met meer recht kan op grond van de werkzaamheid van den mensch worden aangenomen, dat het tot stand gebrachte resultaat moet strekken tot nut van zijn oorzaken. Corradini neemt hier onbewust toch een doel aan, hetwelk in de natuur is gelegd. Maar dan moet hij ook aan de rede, die een begrip van bestemming kan vormen, het recht toekennen, deze instincten te leiden, in plaats van zich door deze te laten leiden. Ook het verstand en de wil zijn instincten, die het algemeene kennend en de reden van bestaan, uit hun aard een voorrang hebben boven de instincten die niet boven de materie kunnen uitstijgen.

Omdat luidruchtigheid overdondert, heeft zij nog geen gelijk. Het verstand heeft fijner werktuigen noodig dan de brute instincten. Corradini aanvaardt de geestelijkheid van de natie, de klassieke schoonheid van het imperialisme, maar is er een eenheid te vinden in de verscheidenheid, dan vindt die eenheid haar ideaal in het wezen, dat de volheid van zijn in de ongedeelde eenheid is. De wil, die in dit object alleen bevrediging vindt, kan niet bevredigd worden door de „grootere organismen", tenzij hij overstemd wordt door den hartstocht.

Wat Gentile betreft, het is zeer onaangenaam met iemand te redeneeren, waarvan men voelt, dat hij zijn eigen woorden niet gelooft. Maar omdat zijn boek: „Che cosa è il Fascismo" door de fascistische jeugd veel gelezen wordt [2]) en deze in staat stelt

door een geleerde terminologie te beweren wat zij anders zouden moeten bewijzen, kunnen wij het werk wegens zijn invloed niet voorbijgaan. Zijn standpunt omtrent de kenleer, dat het object door het subject wordt voorgebracht om daardoor tot zichzelf terug te keeren, kunnen wij het best met een tekst van Maritain beantwoorden. [3])

„Le philosophe moderne, étant dominateur et législateur par droit de naissance, se place du premier coup au-dessus des choses et de lui-même, puis, étendant son regard souverain sur le tout, il se met en posture de décider, à son choix, si l'objet rentrera dans le sujet, ou le sujet dans l'objet, ou si tous deux sortiront d'un troisième terme; il ne s'aperçoit pas que s'il est parfaitement licite à ceux qui, dès le début, se fient à la connaissance, de lui demander ensuite comment elle procède et quel est son objet propre, en revanche il est contradictoire de mettre en question, dès le principe, le rapport de la faculté de connaître avec la réalité et puis de déterminer ce rapport à l'aide précisément de cette faculté qu'on tient en suspicion. Le problème ainsi posé est absurde, parce qu'on le demande à une connaissance dont, par hypothèse, on ne doit rien recevoir (puisqu'on ne sait si elle dit vrai); et que, de plus, on a mise hors d'état de dire vrai (puisqu'on ne l'a encore laissée rien connaître et qu'on la garde enchaînée). Aussi la solution relève-t-elle forcément de la fantaisie, non de la science, soit que le philosophe débute magnifiquement dans l'absolu en „posant" ce qu'il veut, soit qu'il entreprenne de reconstruire à sa manière l'univers et l'esprit."

Wanneer kennen en willen hun normen niet ontleenen aan de buitenwereld, als de wetenschap de oorzaak der dingen is, moet zij eeuwig zijn.

Als Gentile kan volhouden, dat de geest zichzelf schept, zich meer en meer vrij maakt van de natuur, dan is het zeer bevreemdend, dat hij de werkzaamheid van den geest alleen door middel van het staatsorganisme mogelijk acht. Eenerzijds beweert hij dat in de verhouding tusschen de staten de macht

beslist als Godsoordeel, anderzijds dat een volk toch in zijn nederlaag kan zegepralen, in zoover het zich zijn krachten bewust is. Maar is dat binnen den staat niet mogelijk? Zooals wij gezegd hebben, gelooft Gentile er zelf niet aan, dat de staat alle geestesactiviteit absorbeert. Merkwaardigerwijze is Getile even zintuigelijk aangelegd als de ongeletterde Italiaan. Alleen doet zijn verbeelding een stuurlooze dialectiek in een cirkel ronddraaien. Of hij moet de geestesactiviteit staat noemen, maar dan is dit een tautologie, of niet — en dan valt zijn stelling. In het eerste geval is het woord „staat" zeer Gentiliaansch gebruikt, maar daarom zijn wij ook ontheven van den plicht, er waarde aan te hechten.

Met welk recht beweert Gentile, dat de mensch buiten staatsverband alleen maar „natuur" en materie is, terwijl hij daarnaast beweert, dat de mensch toch maar doel is van de dingen — en de staat als rechthebbend op het leven van den mensch dus essere assoluto is. Hoe kan hij uit den mensch buiten staatsverband redeneeren, als de mensch buiten staatsverband zijn geest niet kan gebruiken. Bovendien motiveert Gentile het feit, dat de staat essere assoluto is met zijn strafrecht, dat in aller overtuiging is geworteld. Maar is de oorlog als recht dan niet in strijd met het essere assoluto? Zijn de staten geen wezens, die begrensd zijn in tijd en ruimte, terwijl Gentile de individuen daarom buiten staatsverband als „natuur" beschouwt, omdat ze begrensd zijn in tijd en ruimte?

De vrije geest van Gentile, die zich van de natuur heeft bevrijd, bindt zich aan een concrete organisatie!

Staat en natie worden geidentificeerd alsof niemand er ooit aan getwijfeld had. Beweerd wordt dat de menschelijke geest in alles gevormd wordt door factoren, waarvan de staat het systeem is. Het feit, dat de geest zelfschepping is, geeft Gentile blijkbaar het recht de realiteit aldus te vervalschen. Samenvattend kunnen wij de leer van Gentile als nonsens qualificeeren, die geenszins ophoudt nonsens te zijn, omdat zij met een kunst- en vliegwerk van beginsellooze en termlooze

dialectiek wordt opgediend. Betreffende zijn opvatting van den staat als wil en evolueerende idee, is reeds het een en ander opgemerkt.

De staatsleer van Michele Bianchi draagt iets weifelends in zich. Eerst merkt hij op:

„La personne vivante de l'Etat n'est pas un concept abstrait, une formule juridique, mais un sentiment et une volonté; le sentiment et la volonté de la nation".

Maar daarnaast:

„Le détenteur de la souveraineté n'est pas le peuple mais l'Etat. Le peuple n'a pas de personnalité subsistant, par elle même distincte de l'Etat et susceptible de lui être opposée, il n'existe pas en tant que sujet de droit en dehors de l'Etat."

Toch schijnt Bianchi te meenen, dat de staat de „volonté unitaire du peuple" is, want het fascisme beschouwt hij immers als een reactie tegen het sophisme, dat de meerderheid de uitdrukking van die „volonté unitaire" zou zijn.

Maar berust het fascisme niet op het sophisme, dat de wil van de staatsorganen met de „volonté unitaire" van het volk identiek is? Wat beteekent die volonté unitaire, indien de eenheid niet meer inhoudt dan een gegeven regeling, waarlangs de wil zich uiten moet, wil zij door den staat erkend worden?

De vraag is, of die regeling aan den wil van het volk, aan zijn vrijheid beantwoordt. Wanneer de staatsorganen beslissen hoe de wil van het volk gericht moet zijn, stelt de staat zeer zeker de „volonté unitaire" van het volk vast, maar dit is dan een pure tautologie.

Gaan wij de argumenten, die Bianchi voor de staatssouvereiniteit, waarmede hij de souvereiniteit van de volonté unitaire van het volk of de natie schijnt te identificeeren, na.

„Le détenteur de la souveraineté n'est pas le peuple mais l'Etat. Le peuple n'a pas de personnalité subsistante, par elle même distincte de celle de l'Etat et capable de lui être opposée."

„Il n'existe pas en tant que sujet de droit en dehors de l'Etat."

„Il en résulte qu'il n'est pas capable de donner procuration ou mandat, d'exercer des droits, d'accomplir des actes de volonté par l'intermédiaire de représentants."

„Donc la chambre des députés ne tire pas ses attributions ni ses pouvoirs de la volonté des électeurs, mais exclusivement et directement de la constitution de l'Etat, et de ces lois ce qui revient à dire qu'elle est une organe de l'Etat".

Deze conclusie is zeer voorbarig. Wanneer volgens Bianchi de staat de volonté unitaire van het volk is, moeten de staatswetten dan aan het volk geen bevoegdheid toekennen? Wordt de staat, wanneer hij dit nalaat, niet juist het „concept abstrait, une formule juridique", die de fascistische staat juist niet wil zijn? Het middel „sentiment et volonté de la nation" te zijn is juist aan het noodzakelijke substraat van den staat invloed op den staat te geven. Evenmin als het substraat van de organisatie kan worden losgemaakt, kan de organisatie zijn eigen grondslag negeeren. Wanneer volgens Bianchi echter de staat de „volonté unitaire" en de „sentiment et la volonté de la nation" vertegenwoordigt, moet hij den wil van het volk als primair beschouwen aan de organisatie. De bevoegdheid der staatsorganen om den staatswil te vormen zijn in dit systeem slechts als afgeleid te beschouwen. Er is slechts één oplossing, waardoor de wil van het staatsorgaan met de volonté unitaire van het volk kan worden vereenzelvigd, n.l. de eisch van efficiency. Het fascisme op het werk gebaseerd, moet dit in een sluitend systeem encadreeren. In zoover kan de fascistische staat als een volonté unitaire beschouwd worden, dat het volk de krachten levert voor de „staatsorganen", die de krachten tot een geheel vormen en de richting bepalen, waarin de aldus verkregen macht zal worden aangewend. Maar of het volk het met die richting eens zal zijn of zelfs zijn wil op den staat zal richten bij het aanwenden van zijn krachten, staat te bezien in een systeem, dat het volk zelfs niet aan den staatswil doet medewerken. Door een buitengewone persoonlijkheid kan de tegenstelling worden opgelost, maar als zoodanig is de tegenstelling

tusschen den staat en het volk, dat geen rechten heeft tegenover den staat, zóó groot dat de naam „volonté unitaire" eenigszins willekeurig lijkt, zelfs willekeuriger dan wanneer die wil door de meerderheid wordt gevormd.

In de reactie van het fascisme tegen het sophisme: dat de meerderheid de volonté unitaire van het volk zou vertegenwoordigen, ligt een vaag aanvoelen der waarheid, dat de wil van den mensch alleen gerechtvaardigd wordt door de rede. Doordat Bianchi het wezen van den staat in den wil legt en het noodzakelijk substraat van den staat, het volk, niet kan ontberen, heeft hij in theorie zijn toevlucht moeten nemen tot den wil van het volk.

Bianchi legt aan het fascisme het werk ten grondslag, de *moeitevolle poging van den mensch om het lijden der menschheid te lenigen*. Dat dit met de Kerk en de leer der erfzonde zou strijden, is onjuist. Ook voor de Kerk heeft de mensch den plicht het lijden van den evenmensch te lenigen, naar natuurlijken welstand te streven. De moeite van den arbeid is een gevolg der erfzonde, die de wanverhouding tusschen geest en vleesch, tusschen rede en begeerlijkheid heeft veroorzaakt. Tengevolge der erfzonde is het doel van den arbeid ook de broodwinning geworden, het bestaan van individu en gezin. De natuur is door de erfzonde gevallen, maar het natuurideaal blijft onveranderd, slechts de middelen zijn gewijzigd. Wat de verhouding van Kerk en staat betreft: omdat het einddoel van den mensch de natuurlijke krachten te boven gaat daarom is het natuurlijke streven van den mensch nog niet iets autonooms. De natuur is de weg waarover de mensch zijn einddoel moet bereiken, maar daarom kan dit streven zich ook niet losmaken van de bovennatuur. Omdat de capaciteiten van den mensch, die voor het absolute ontvankelijk is, maar er uit zich zelf de krachten niet toe bezit, alleen kan worden verwezenlijkt door steun, die de kracht der natuur te boven gaat, daarom kan de zelfstandige kracht van den mensch nog niet van dat doel afzien!

Ook de zelfstandige kracht is van den Schepper der natuur, Die echter door natuurlijke krachten in Zich niet bereikt kan worden. [4])

„Quod ultra naturam est, de auctore naturae est." [5])

Daarom zou het fascisme, wanneer het zich aan de Kerk wilde onderwerpen, een zuiverder begrip kunnen vormen van wat de menschelijke natuur eischt. Het is juist de erfzonde die dit begrip verduisterd heeft: de Kerk is juist een waarborg tegen de zwakheden der natuur. Het wereldlijk gezag heeft volgens de leer der Kerk geenszins een bekrachtiging van het kerkelijk gezag noodig om bevoegd te zijn; zijn gezag wordt, omdat zijn doel niet bovennatuurlijk is, uit de natuur afgeleid, maar daarmede is de onafhankelijkheid der doeleinden niet bewezen.

Het doel, waaraan de activiteit en het werk is gebonden, begrenst ook den staat, die door die activiteit wordt gevormd. Omdat de staat de efficiency, het resultaat van die activiteit kan verhoogen, ontleent hij zijn bevoegdheid nog niet aan die efficiency. Hoe intens de activiteit ook kan zijn, hoeveel resultaat zij ook moge voortbrengen, zoowel de intensiteit als het resultaat moeten door het doel, dat de bedoeling moet normeeren, in plaats van omgekeerd, worden begrensd. Waar de intentie der daden den bestaansgrond der daden raakt, mag die intentie zich niet losmaken van factoren buiten die activiteit gelegen. Wanneer het vertrouwen van den mensch in zijn „créations historiques" minder onafhankelijk was, zou het menschelijk lijden krachtiger worden tegengegaan.

De staat schept niet zijn bestemming, maar vindt deze bepaald, moet haar verwezenlijken.

Het feit, dat het volk niet buiten den staat is geplaatst, wil geenszins zeggen, dat het geen recht heeft tegenover den staat. Immers: juist daarom zijn staat en volk niet te scheiden, omdat de staat berust op de rechten van het volk, in dienst staat van het volk.

Of het volk nu in staat is zijn belangen te behartigen, doet daaraan niets af, raakt alleen de wijze, waarop het recht moet

worden verwezenlijkt. Van de capaciteit van het volk, zoowel verstandelijk als moreel, hangt af, in hoever de nadere bepaling van zijn recht daaraan moet worden toevertrouwd. Zooals de capaciteit van het kind beslist, of gehoorzaamheid of zelfstandigheid op den voorgrond moet staan.

Te zeggen, dat volk en individuen instrumenten zijn van den staat, is dus onjuist. Want een instrument heeft nooit een doel, waaraan degene, die het bezigt, gebonden is, een instrument is alleen middel. Lijnrecht daarmee in strijd is de opvatting van den staat als de „volonté unitaire" van het volk. De tweeslachtigheid is klaarblijkelijk.

De „volonté unitaire" van Bianchi-Mussolini is ethisch even normloos als de „volonté générale" van Rousseau.

Niet de wil, noch de macht schept de bevoegdheid, tenzij als middel tot een gegeven bestemming. Al getuigt het fascisme voor de geschonden waarheid, dat de bestemming recht heeft op alle kracht en allen wil, beginsel van moreele eenheid en schoonheid moet zijn; het wreekt de natuur zoo, dat het de natuur onbillijk schendt. [6])

NOTEN.

[1]) Chiurco l. c. vol. I. p. 102.
[2]) Bernhard. Der Staatsgedanke des Faschismus. p. 15.
[3]) Maritain. La philosophie bergsonienne. Paris. Rivière. 1930.
[4]) Maritain. Primauté du Spirituel. Paris. Plon. 1927.
[5]) Ambrosius. De Virginibus. Lib. I. cap. 2.
[6]) Zie Augustinus. De Civitate Dei. lib. V. cap. 11 e.v.

GERAADPLEEGDE LITTERATUUR.

Aristoteles. Ethica Nic. Politica. Metaphysica. Opera omnia. Paris. Firmin-Didot.

Augustinus. de Civitate Dei.

Aquino. Thomas v.: Summa theologica. — Summa contra gentes. — Quaestiones disputatae. — Commentaar op Aristoteles' Politica I. — Commentaar op Aristoteles' Ethic. Nic. — de Regimine Principium.

C. Avarna di Gualtieri. Il fascismo. Gobetti. Torino. 1925.

E. v. Beckerath. Wesen und Werden des fascistischen Staates. Berlin. Springer. 1927.

G. Belluzzo. Economia fascista. Roma. Littorio. 1928.

A. Beltramelli. Benito Mussolini. Milano. Mondadori 1926.

L. Bernhard. Das System Mussolini. Berlin. Scherl. 1924.

idem. Der Staatsgedanke des Faschismus. Berlin. Springer. 1931.

E. Bodrero. Vittorie dottrinali del Fascismo. Firenze. Bemporad.

G. Bottai. Il diritto della rivoluzione. Roma. „Diritto del lavoro". 1927.

idem. Il fascismo e l'Italia nuova. Roma. Berlutti.

G. Bourgin. La formation de l'unité italienne. Paris. Colin. 1929.

G. Bousquet. Vilfredo Pareto, sa vie et son oeuvre. Payot. Paris. 1928.

V. Campogrande. Il gran consiglio del fascismo. Torino. Lattes. 1928.

A. Cardone. I presupposti filosofici della nuova dottrina dello stato. Milano. 1929.

G. A. Chiurco. Storia della Rivoluzione fascista. in 5 vol. Vallecchi. Firenze.

E. Corradini. Il nazionalismo italiano. Milano. Treves. 1914.

G. Corso. Lo Stato fascista. Roma. Littorio. 1929.

D. Daniels. Die Gemeinschaft bei Max Scheler und Thomas v. Aquin. München. Ackermann's Nfg.

Dante. Monarchia. Oxford. 1904.

S. Deploige. Le conflit de la Morale et de la Sociologie 2e éd. Paris. Nouvelle Librairie Nationale.

L. Duguit. Traité de droit constitutionnel in 3 vol. Paris. Boccard. 1923.

E. Eschmann. Der Faschistische Staat in Italien. Breslau. Hirt. 1930.

F. Ferrari. Le Régime fasciste italien. Paris. Editions „Spes.". 1928.

P. Garrigou-Lagrange. Dieu, son existence et sa nature. Paris. Beauchesne. 1928.

idem. Le sens commun. Paris. Nouvelle librairie nationale. 1922.

G. Gentile. Che cosa è il fascismo. Firenze. Vallecchi. 1925.
idem. Discorsi di Religione. Firenze. Vallecchi.
Gioberti. Del primato morale e civile degli italiani. Bruxelles. Miline Cans & Co. 1845.
J. Gredt. Elementa philosophiae aristotelico-thomisticae. vol. 2. Freiburg. Herder. 1909.
L. Gumplowicz. Geschichte der Staatstheorien. Innsbrück. Wagner. 1926.
C. Gutkind. Mussolini e il suo fascismo. Firenze. Lemonnier. 1925.
H. Heller. Europa und der Faschismus. Berlin u. Leipzig. de Gruyter. 1929.
H. Krabbe. Kritische Darstellung der Staatslehre. Den Haag. Nijhoff. 1930.
F. T. Marinetti. Futurismo en Fascismo. Foligno. Campitelli. 1924.
J. Maritain. Art et scolastique. Paris. Ronart. 1927.
idem. Primauté au Spirituel. Paris. Plon. 1927.
idem. La philosophie bergsonienne. Paris. Rivière. 1930.
Mazzini. Scritti editi ed inediti vol. II. IV. Milano. Aliprandi. 1897.
D. Mercier. Psychologie. tome II. Louvain. Institut de.Philosophie. 1912.
idem. Critériologie générale. ibidem 1923.
R. Michels. Sozialismus und Faschismus in Italiën. München. Meyer & Jessen. 1925.
idem. Italien von heute. Zürich u. Leipzig. Orell Füssli. 1930.
M. Missiroli. Date a Cesare. Roma Littorio. 1929.
A. lo Monaco Aprile. La legislazione assistenziale nel diritto fascista.
Montesquieu. De l'esprit des lois, in 2 vol. Paris. Flammarion. 1920.
Arnaldo Mussolini. Polemiche e programmi. Milano „Alpes". 1926.
Benito Mussolini. La pace sociale e l'avenire d'Italia. Roma. Berlutti.
idem. Diuturna. Milano „Alpes". 1929.
idem. Le origini e lo sviluppo del fascismo. Roma. Littorio. 1928.
idem. Discorsi della Rivoluzione. Milano „Alpes". 1928.
idem. Discorsi dal banco di deputato. ibidem. 1929.
idem. Discorsi del 1925.
idem. Discorsi del 1926 ibidem.
idem. Discorsi del 1927.
idem. La nuova politica dell'Italia. in 3 vol. Milano „Alpes". 1928.
D. Nys. Cosmologie. vol. II. Louvain. Warny. 1928.
A. Oriani. Rivolta ideale. Bologna. Cappelli. 1930.
G. B. Ottaviani. La politica rurale di Mussolini. Roma. Littorio.
J. F. Otten. Het Fascisme. A'dam. Paris. 1928.
N. Padellaro. Scuola fascista. Roma Littorio.
S. Panunzio. Lo Stato fascista. Bologna. Cappelli.
A. Pennacchio. Lo Stato corporative fascista. Milano. Lib. della Real Casa. 1928.
G. Prezzolini. Le fascisme. Paris. Bossard. 1925.
G. Pini. Benito Mussolini. A'dam. Elsevier. 1927.
E. van Raalte. De Minister-president. Den Haag. Nijhoff. 1917.
D. Rende. Lo Spirito della legislazione fascista. Roma. Pallotta. 1927.

E. Reut-Nicolussi. Tirol unterm Beil. München. Beck.
Th. Ribot. La psychologie des sentiments. Paris. Alcan.
E. Rignano. Democrazia e fascismo. Milano „Alpes". 1924.
M. Rocca. Idee sul fascismo. Firenze. „La Voce". 1924.
idem. Le fascisme et l'Antifascisme en Italie. Paris. Alcan. 1930.
A. Rocco. La Trasformazione dello Stato. Roma „La Voce". 1927.
idem. De staatstheorie van het fascisme. Den Haag. Leopold.
G. Salvemini. La Terreur fasciste. Paris. Gallimard.
M. Sarfatti. Duce. Milano. Mondadori. 1928.
O. Schillung. Die Staats- und Soziallehre des Hl. Augustinus. Freiburg. Herder. 1910.
idem. Die Staats- und Soziallehre des Hl. Thomas von Aquin. Paderborn. Schönigh. 1927.
W. Schmidt. Rasse und Volk. München. Höfel u. Pustet. 1927.
S. Schwalm. Leçons de philosophie sociale. Paris. Bloud. 1910—11.
G. Sorel. Réflexions sur la violence. Paris. Rivière. 1925.
L. Sturzo. L'Italie et le fascisme. Paris. Alcan. 1927.
A. Turati. Ragioni ideali di vita fascista. Roma. Littorio.
idem. Una Rivoluzione e un capo. ibidem.
idem. Il Partito e il suoi compiti. ibidem.
Ueberweg. Geschichte der Philosophie. IV. Berlin. Mittler u. Sohn. 1916.
E. Vercesi. Il movimento cattolico in Italia. Firenze „La Voce". 1923.
F. Virgilii. Emigrazione. Roma. Littorio. 1928.
G. Volpe. Wording en Wezen van het Fascisme. Den Haag. Leopold.
H. de Vries van Hekelingen. Le fascisme et ses résultats. Bruxelles. Social éditions.
J. Zeiller. L'ideé de l'état dans Saint Thomas d'Aquin. Paris. 1910.
Annuaire 1928. du C. i. n. e. f. Nijhoff. den Haag.
Annuaire 1929. Nijhoff. den Haag.
Annuaire 1930. Mechelink. Paris.
Codice Penale e di Procedura Penale. Roma. Stamperia reale. 1931.
Giornale d'Italia. Roma.
Le leggi fasciste fondamentali. Milano. Pirola. 1929.
Legislazione comunale e provinciale. Manuale di... Milano Hoepli.
Legge di pubblica sicurezza. Uit Cinque codici. Prof. Franchi. Milano. Hoepli. 1929.
Opera Nazionale „Balilla". Roma. Provveditorato generale dello stato. 1927.
Relazioni e proposte della commissione presidenziale per lo studio delle riforme costituzionali. Roma. ibidem. 1925.
Statuto fondamentale del regno d'Italia. Milano. Pirola. 1926.

NAMEN- EN ZAKENREGISTER.

Accademia d'Italia 130.
Acerbo (lex) 60.
Activiteit, (actie, azione, daad) 22, 24, 27, 37, 40, 60, 63, 67, 69, 78 v.v., 89, 136, 137, 144, 145, 150 v.v., 164, 169, 173, 179, 196, 204.
Administratieve rechtspraak 127.
Algemeene maatregel van bestuur 97 v.v.
d'Annunzio 13, 27, 28, 106, 159, 161.
Arias 86, 159.
Ardigó 9.
Arditi 25.
Arbeidswetgeving 106 v.v., 129, 155, 187, 188.
Arpinati 134.
Avanguardia 133, 161.

Balbo 162.
Balilla 133, 161.
Belluzzo 46.
Beltramelli 37, 40.
Bergson 167.
Bianchi 146 v.v., 156, 201 v.v.
Bissolati 10, 18, 41.
Blanqui 19.
Bodrero 71.
Bolsjewisme 15, 30, 31, 33, 48, 73.
Bonomi 51.
Bottai 119, 167.
Bovio 20, 42.

Caporetto 14, 23.
Capo del Governo (wet op de bevoegdheden van) 91 v.v.
Carta del Lavoro 112, 155, 166.
Cavour 5.
Carta Albertina 5, 59, 92, 99.
Collectieve arbeidsovereenkomst 111 v.v.
Commissie der achttien 78, 121, 122.
Concordaat 134 (zie Kerk. Katholicisme)
Confino di polizia 126.
Corradini 142 v.v., 159, 196 v.v.
Corporatieve Staat 28, 86 v.v., 190.
Corridoni 13, 21, 26.
Corfu 58.
Corporaties 155 v.v.
Costa 40 e.v.
Crispi 11.
Croce 70.
Ciccotti 7.

Dalmatië 14, 26.
Dante 72, 76, 159, 160.
Decreto legge 101, 125.
Delegatie van wetgeving 101.
Democratie 26, 56, 68, 157.
Depretis 8.
Dictatuur 24, 121, 190.
Doelbegrip 169 v.v.
Doodstraf 94, 184, 185.
Duguit 88, 89.

Elite 84, 142, 146, 161.
Emigratie 11, 131 v.v.
Energie zie forza.

Fascisme, passim, speciaal 163, 164.
Fasci di azione rivoluzionaria 18.
Fasci di combattimento 18, 29, 31.
Fasci di difesa nazionale 23.
Federzoni 59, 77.
Fiume 14, 26, 27, 28.

Forges-Davanzati 59.
Forza — kracht energie 43, 45, 47, 48, 55 v.v., 62, 63, 70, 74, 76, 77, 88, 106, 121, 143, 145, 154 v.v., 160 v.v., 176.
Futurisme 24 v.v., 67.
Futuristen 24 v.v., 67.

Garibaldi 9, 20, 26, 69, 166.
Garlanda 7.
Gemeente 123, 124.
Gentile 70, 79, 82 v.v., 144, 150, 159, 199 v.v.
Gerachia 31, 152.
Geschiedenis 1, 4, 21, 67, 70, 137, 143, 145, 146, 148, 151, 153, 164, 173, 174, 175 (zie ook resultaat).
Gezag 88, 189.
Gezin 134, 188.
Gioberti 69, 70, 75, 160.
Giolitti 8, 13, 23, 27, 51.
Giuliano 150 v.v., 157, 159.
Giuriati 27.
Grandi 56, 163.
Guyau 39.

Hegel 79, 144.
Hobbes 166.

Idee — ideaal 19, 20, 40 e.v., 48, 54 e.v., 63, 71, 73, 77, 79, 81, 84, 85, 89, 94, 97, 134, 143, 147, 151, v.v., 192.
Individu 20, 31, 67, 80, 87, 128 v.v., 138 v.v., 145 v.v., 173, 178 v.v.v.
Imperialisme 27, 143.
Interventie 19, 21, 24, 59, 69, 70, 73.
Intuitie 30, 45, 122, 161, 167.
Irredentisme 12, 13, 75.

Jellinek 166.
Jeugd 44 v.v., 134, 161 (zie Opvoeding).

Katholicisme 138, 153.
Kern 28, 58, 107, 112.
Kerk 148, 159, 160, 203, 204.
Koning 89, 91 v.v., (zie monarchie).
Kracht (zie forza).
Lenin 15.
Liberalisme 5, 69, 73, 138, 153.

Macht 38, 39, 79, 87, 88, 92 v.v., 113 v.v., 122, 162, 163, 164, 173.
Machtenscheiding 99, 127.
Magistratura del lavoro 111 v.v.
Marinetti 24, 46, 67, 153.
Marsch naar Rome 51, 57.
Marx 23, 41, 86, 167.
Matteotti 63.
Mazzini 26, 69, 72 v.v. 133, 159, 166.
Melanchton 166.
Michels 8, 9.
Militie 59, 61, 131.
Minister president 60 (zie Capo del Governo).
Ministerraad 95.
Minghetti 6.
lo Monaco Aprile 128.
Monarchie 35, 52.
Mythe 22, 28, 32, 42, 49, 56, 70, 122, 153, 174.
Mussolini, passim. speciaal 35 v.v., 163.

Napoleon I 19, 72.
Natie 29, 38, 44, 63, 71, 76, 86, 107, 112, 129, 143, 145, 151, 152, 158, 160 v.v., 191, 192, 197, 200, 201, 202.
Nationalistische partij 12, 58, 59, 76, 88, 142 e.v., 159.
Nationaliteits princiep 10, 75, 76, 192.
Natuurrecht 168.
Nietzsche 38.
Non expedit 9.

Oorlog 22, 25, 28, 33, 54 v.v., 67, 73, 76, 140, 143, 162, 191, 195 v.v., 199 v.v.
Openbare veiligheid (wet op de) 125 v.v.
Opportunisme 37, 38, 48.
Opvoeding 134, 188.
Oriani 42, 166.
Orlando 27.

Pareto 37, 41, 155, 161.
Parlement 5 vv., 60, 80, 96, 97, 104, 119, 120, 123, 148.
Parlementaire stelsel 5, 99.

Partij 32, 103, 119, 120, 121, 124, 126.
Pers 59, 123, 124.
Piemont 5.
Pisacane 9, 10, 20, 69.
Popolari-partij 73, 133.
Positivisme 9, 69.
Prezzolini 40.
Productie 28, 113 vv., 128, 159, 167, 176, 187.
Proletariaat 9, 20, 23, 72.

Raad (Groote fascistische) 59, 93, 119, 120.
Ras 76, 107, 129, 130, 163, 195.
Rattazzi 6.
Rechterlijke macht 99, 102 v.v.
Regionalisme 7, 8.
Renaissance 72, 160.
Resultaat 22, 70, 137, 151, 173 v.v., (zie Geschiedenis).
Risorgimento 4, 10, 69.
Rocca 12, 40.
Rocco 123, 125, 133, 136 v.v., 150, 159, 166, 193 v.v.
Rome 37, 54, 72, 160, 161.
Rossoni 107.

Salandra 13, 52.
Salvatorelli 29.
Sarfatti 38 .
Schoonheid 46, 71, 76, 96, 97, 144, 164, 175, 179, 198.
Senaat 52, 68, 69, 85.
Socialisme 9, 10, 12, 15, 19, 32, 35, 138.
Sorel 22, 41, 151, 161, 167.
Staatsleer 76, 78 e.v., 106, 112, 121, 122, 134, 136 v.v., 178 v.v.
Stirner 38.
Syndicaat 88, 106 v.v. 112.
Syndicalisme 12, 29, 58, 68.

Tirol 57, 162.
Tribunale Speciale 131.
Triple Alliantie 11 v.v.
Turati (Augusto) 164.
Turati (Filipo) 10.

Unione Italiana di lavoro 27.
Uitvoerende macht 91 v.v., 110, 118, 127.

Vakvereeniging (zie Syndicaat)
Verantwoordelijkheid (ministeriëele) 92 v.v.
Verdrag van Londen 12.
Vico 70.
Vidoni (verdrag v. Palazzo Vid.) 108.
Volkerenbond 26, 58, 162.
Vrije wil 2 v.v., 170 v.v.
Vrijheid 20 v.v., 31, 59, 68, 69, 75, 80, 115, 119, 127, 141, 145, 151 v.v., 157, 161, 176, 179, 185 v.v.

Werk 106, 107, 186 e.v., (zie Activiteit, Carta del lavoro, Productie).
Wetgevend. Verhouding wetgevende en uitvoerende macht 82, 96, 97 v.v., 127.
Wil 31, 38, 39, 79 v., 88, 97, 106, 118, 122, 145 v.v., 159, 174, 180, 201 v.v.
Wilson 14.
Wolff 166.

AANVULLING.

Op pag. 6, waar het kiesrecht wordt besproken, moet „een nieuwe uitbreiding" niet zoo worden verstaan, alsof er geen wijziging meer had plaats gehad. Onder Crispi is het censuskiesrecht, dat in 1882 was getemperd, hersteld.

ERRATA.

Op pag. 6 staat 1881, moet zijn 1882.
Op pag. 18 staat : Bussolati, lees : Bissolati.
Op pag. 19 staat : Chi tiene del ferro, tiene del pane
moet zijn : Chi ha del ferro, ha del pane.
Op pag. 53 staat : Men had zelfs
moet zijn : Men had zich zelfs.

STELLINGEN.

I.

Dat het Katholicisme in Italië tot staatsgodsdienst is verklaard, is geen juridische grondslag van eensgezindheid tusschen Kerk en fascisme.

II.

Het iustum pretium van het fascisme is niet dat der Katholieke sociologie.

III.

Uit art. 606—610 van het nieuwe Italiaansche strafwetboek, die de persoonlijke vrijheid tegen machtsmisbruik van ambtenaren beschermen, valt niet op te maken, dat het fascisme zijn beginselen herziet.

IV.

De „confino di polizia" is in strijd met de oorspronkelijke strekking van art. 1 Codice Penale.

V.

De vermaning, door den huidigen partijsecretaris Giuriati tot de fascisten gericht, om zoo weinig mogelijk bijvoegelijke naamwoorden te gebruiken, wijst er op, dat hij een gevaarlijk man is.

VI.

In den fascistischen staat is het budgetrecht van het parlement niet in strijd met den voorrang der executieve.

VII.

Ons positief recht vat „wet" niet op in voluntarischen zin, maar als „ordinatio rationis".

VIII.

Het invoeren van de lijfstraf is — voor zedelijkheidsdelicten — gewenscht.

IX.

Het argument van Prof. Kranenburg, dat de dispensatie niet tot de uitvoerende macht zou behooren, omdat zij de wet juist niet uitvoert, bewijst veeleer, dat zij tot de uitvoerende macht behoort.

X.

Wansmaak als maatschappelijk verschijnsel is op sociaal-economische gronden te veroordeelen.

XI.

Het Israelitische koophuwelijk kan als sociale weldaad beschouwd worden.

XII.

Het Israelitische leviraat is geen bewijs van een vroeger matriarchaat.

XIII.

Dante's Monarchia is een voorbeeld, hoe intuïtie kan brengen tot de stelling (in concreto), dat het doel de middelen heiligt.

XIV.

De kracht in de politiek moet niet esthetisch worden beoordeeld.